עולמו של צדיק

חייו ופעלו של המקובל הצדיק

רבי **סלמאן מוצפי** זצוק"ל

ליקט וערך בנו

בן־ציון מוצפי

ירושלים תשל"ו

חכם רבי סלמן מוצפי = 686
המקובל הא־ל־הי ח׳ סלמאן מוצפי ז״ל = 686
עולמו של צדיק = 686

© כל הזכויות שמורות

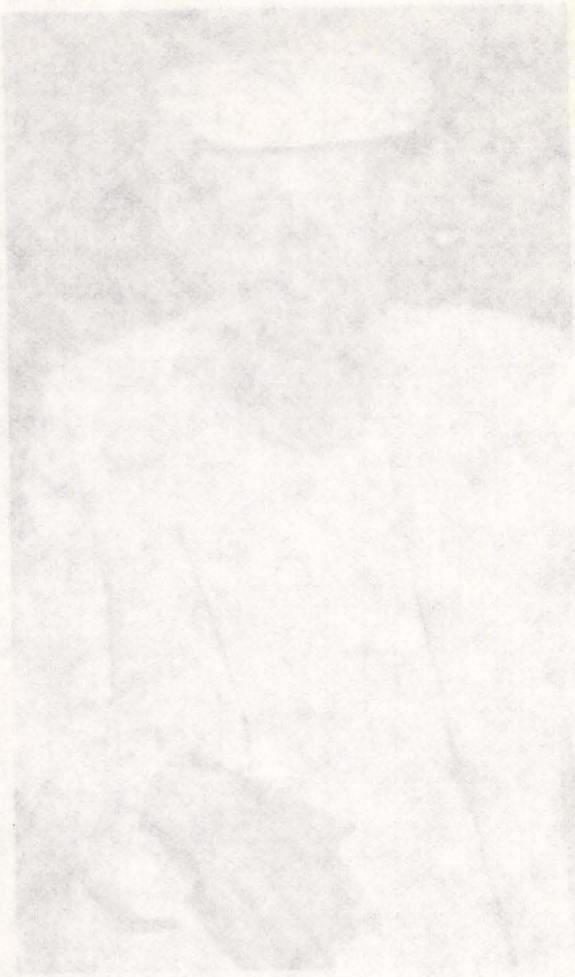
הכתובת: ת״ד 5553, ירושלים.

Printed in Israel

סודר, נדפס ונכרך במפעלי דפוס כתר, ירושלים

כ״ז שבט תר״ס — י״ז טבת תשל״ה
צדיק כתמ״ר (תר״ס) יפרח...

אשת חיל עטרת בעלה

מוגש

לעטרת ראשינו ונזר תפארתינו

אמנו הרבנית טובה תחי'

עליה אמר אבינו הכ"מ:

"כל המדרגות וההשגות שהגעתי אליהם היו

באמצעותה והיא כמותי"...

התוכן

מבוא 13

פרק ראשון — מרכז התורה 15

התפקיד הרוחני של בבל, דור דור ודורשיו, לא קם כמשה, דרך כוכב מיעקב, מדרש בית זילכה, וקם שבט מישראל.

פרק שני — לידתו של צדיק 24

מוצא המשפחה, בזכות תפילת ותיקין, ברא כרעיה דאבוה, והצנע לכת.

פרק שלישי — ראשית הדרך 28

מדרש תלמוד תורה, אל תגעו במשיחי, חנוך לנער על פי דרכו, גם במעלליו יתנכר נער, דור הולך ודור בא, אין לך דבר העומד בפני הרצון, בעקבות גדולי הדור, בכל דרכיך דעהו.

פרק רביעי — באהלה של תורה 38

נשמה קדושה, איש אלקים קדוש, אצל ראש הגולה, מנהיגות למופת, ארץ במצור, דמעות של ילד, חיים חוזרים למסלולם, הנאהבים והנעימים.

פרק חמישי — בצל מלכים ורוזנים 50

בבית מנחם דניאל, לא עשה כן לכל גוי, בעיני אלקים ואדם, שוכני בתי חומר, קידוש שם שמים, שרים עצרו במילים, ה"מחזיק" בידי תלמידי חכמים, לפני מלכים יתייצב.

פרק שישי — כניסה לפרדס 59

על שפת הנהר, חכם עדיף מנביא, ויעש לאביו אבל, חצבה עמודיה שבעה, "רוחות" סוערות, "בעל השמועה" בא, חופה נפרשת בשמים, במרכז הסערה, ביטול משרת ה"חכם באשי", בסוד המכוונים בירושלים, המקובל רבי שאול חיים דוויק, אחד שיגן על העולם, בכותל המערבי בעת צרה.

פרק שביעי — עליה לארץ אבות 74

"מכווין" בחודש אחד, עליה אחרונה, דמי כיבוד לאורחים, רגלי חסידיו ישמור, תחרות מקורית, ואת צנועים חכמה, מעמיק גדול, "בקוף בפני אדם", אם "מתלוננת" על בנה, מזון רוחני, כינוס לצדיקים, ברוך שכיוונתי, בנסתר ובנגלה, בכפיפת קומה.

פרק שמיני — ללמוד וללמד 87

"ישיבה" בקבר רחל, שערים שננעלו, חרם ה"כלבו", בא החלום ברב ענין, "ישיבת בני ציון", אסירי ציון, אחרונות משכחות את הראשונות, מפי עוללים, פה אשב כי אויתיה, יגיע כפיך כי תאכל, עוה"ב ושעה של תורה בכף מאזניים, ומורה על האמת.

פרק תשיעי — ממשיך שלשלת הקבלה 97

משיירי כנה"ג, תפלת המלאכים בדמות אנשים, עומדים צפופין — התעלפותו באמצע הכוונות, מחזיר עטרה ליושנה.

פרק עשירי — מעורר זכות הצדיקים 105

זקן המקובלים בירושלים, על הכלל או על הפרט, במקום גלות, אם ישך הנחש בלא לחש, אצל שר הצבא, במערת בוצינא קדישא עילאה, ספריה חיה ניידת, על צער השכינה, נסיעה מיסתורית עם הגר"נ כדורי, שבת מרנינה בטבריה, ונשמע קולו בבואו אל הקודש.

פרק אחד עשר — פרישות 117

שלא יגרום חיבוט הקבר, "תעשיה" ביתית, בסור מרכיבי המזון, "תענית הפסקה" עם הרבנית, גדולה ההסתרה מהסיגוף, תיקון העוונות הכללי, מקוה קרח במקום גיהינם, חשבתי שתבוא הגאולה, שלג היורד בנחת, מתנה משמיים.

פרק שנים עשר — לשמור ולעשות 123

פדיון פטר חמור, וציויתי את ברכתי, מפני שיבה תקום והדרת, למען יאריכו ימיך, זריזין מקדימין למצוות, שלח תשלח, ופסילי אלהיהן תגדעון, ותלמוד תורה כנגד כולם.

פרק שלשה עשר — שליח ציבור 127

ללא פניה אישית, עשה למען שכינתך, צריכים להרבות בתשובה בשאלות ובתחנונים, מסירות נפש, אם אפשר להסביר ע"י חלום, בשבילך רחל, תפלת כל פה, נמו שנתם, ראשי בקרירי וראשך בחמימי, שערי עליה עם שערי תפלה, ולא אבוא בעיר, שערי פדות, אם שגורה תפלתי בפי, אח לצרה יולד, במה חטאתי, "בחירתך העליונה טובה מבחירתי", כלל שהוא צריך לפרט, ענין ביני לבין קוני, לא אוכל שאת, התדרדרות ללא מעצור, על המחיה ועל הכלכלה, מי יעמוד בפניו, ואע"פ שיתמהמה אחכה לו.

הנהגות:

א. תורה 140

לא תרפני, חטוף ואכול, קול חתן וקול תורה, בחקל תפוחין קדישין, למעלה מהזמן, החי והדומם, מעלין בקודש, לשמור לעשות ולקיים, באהבתה תשגה, המצלמה — הזמנה לביטול תורה, אם בטוח שתחיה.

ב. שבת ומועדים 145

שבת קודש, סכות, פסח, מי כעמך ישראל, תענית בכורות, ליל שימורים, מיתוק הדינים.

ג. צניעות 151

אינני חכם, ספרא או סייפא, סמיכותו לחכם, לא רב אלא משרת, אני ובוראך יודעים את ערכך, חכמת האמת, הסתר בתוך ההסתר, חלוקא דרבנן, שכן טוב.

ד. יגיע כפים 159

שונא מתנות יחיה, ברכת שהחיינו והמלפפונים, מענק לידה לחיבור תורני, חופשה ללא תשלום, הריני כאילו התקבלתי.

ה. איש היראה 162

שמא אסתלק היום, ביקורו בתחנת הכח, גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם, מאכל כל אדם?, אותיות מהר סיני, והם כלים מאליהם, כל כבודה בת מלך פנימה, והשכמת ביהכנ"ס, חג הסכות תעשה לך, עומדים מפני עושי מצוה, אשה מארץ מצריים, מיצר שהחזיקו בו רבים, אין מסתכלין בפָּנַי, מנהג ישראל תורה, מצוה גוררת מצוה, עשה לך רב, והסתלק מן הספק.

ו. עמוד החסד 170

ונפש רעיבה מלא טוב, ברוך ה' יום יום, כי נתן מלחמו לדל, דירה לתלמיד חכם, פועל יקר, "תיקון לנשמה", ליגרוס והדר ליסבר, יסעדנו על ערש דוי, על משמרת החינוך, הייתי לישראל כאב, חן וחסד לפניו, רבי נחמתני.

ז. נפלאותיו 177

בשביל כיבוד או"א, ותשליך במצולות ים כל חטאתם, אם ימלאו העבים גשם, ובמעלות שבע יעלו בו, והמשכילים יזהירו, מאין יבא עזרי, חתום פה שטן, אבני מילואים, ולענוים יתן חן, ככל אשר יורוך.

ח. יסורים של אהבה 184

ושמחים ביסורים, יבקשו רחמים, ואל תשא בעדם רנה ותפלה, שובו בנים שובבים.

ט. אחרית ימיו 187

פעמים שלש, וזאת הברכה — לפני מותו, תוך חודש, משמח חתן וכלה, וישם לך שלום, "העיקר התורה", רחום חנון גלותינו קצר, תקע בשופר גדול לחירותינו, להודיע לבני האדם גבורותיו, פיטום הקטרת, סתם ולא פירש, ויתחזק ישראל, בקדושה ובטהרה...

מתוך צוואתו, אשר כריתי לי, במערבה של ירושלים. 193

תמונות ופקסימילות 201

מפתח השמות 203

בס"ד

מבוא

שקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו סנהדרין קג:

"עולמו של צדיק", צדיק אשר כל עולמו כאן היה עולם של תורה תפלה ומצות, ללמדך יש קונה עולמו בשעה אחת, ויפה שעה אחת של מצות ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב.

עולמו של צדיק ולא צדיק של עולם, בהיותו עוד בעולם הארעי כבר היה ב"עולמו" הנצחי כל מעייניו ושאיפותיו לאותו עולם בחינת ואל מקומו שואף זורח הוא שם, זאת ועוד, עולמו של צדיק, ה"עולם" היה שלו ולא הוא של העולם, כי הוויות העולם משועבדים היו לו, אך הוא מעולם לא היה שלהם כי הם לא שלטו עליו.

עולמו של צדיק, יש וצדיק נמדד לפי העולם — יחסית לסביבתו, ויש שהעולם נמדד לפי הצדיק שחי בתוכו, בחינת העולם מתעלה ע"י הצדיק ונקרא על שמו, בבחינה זו היה א"א הכ"מ.

* * *

עולמם של צדיקים נסתר הוא, ומי יגלה אפס קצה מעשיהם ומכל שכן דמותם וצביונם, ועולמם של חכמי תורת הנסתר לעומתם עטוף ברזי דרזין וחתום בשבעין עזקאן, ובני האדם אחזו במידת ההסתפקות בכל הנוגע לידיעת מהותם בעצם הידיעה להיותם "מקובלים".

אין בתיאור מסכת חיים זו כדי להתיימר לגלות מעט מהמעט ולפזר ולו מקצת מהערפל הכבד העוטה על חייהם של הצדיקים הנפלאים בהם חנן הקב"ה את עם ישראל בכל דור ודור, כל מה שיש כאן הוא להצביע על קיומם של איתני עולם אלו כי לא בציר עלמא מל"ו צדיקים בכל דרא, ולתאר כיצד נראו בחיצוניותם לאחר כל ההסתרות בהם התכסו ונעלמו מבני האדם, כי ה' יראה ללבב, ולב מלך — מאן מלכי: רבנן — ביד ה'.

אחזו הצדיקים מידת השתיקה כמאמר רשב"ג: כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ואין טוב אלא צדיק שנאמר: אמרו צדיק כי טוב, יפה שתיקה לחכמים ונתעטפו בה, והשתיקה פרשה כנפיה עליהם, אך היא לא פורשה כהלכה אצל בני דורם והבאים אחריהם כי לא ידעו ולא ראו את גדולתם כי מרוב גדולתם גדלה גם היא עליהם.

* * *

כאשר ביקשנו את א"א הכ"מ באחרית ימיו לספר לנו מקצת ממפעליו למען ישמשו נר לצאצאיו שיתבוננו בדרכיו, "אין דבר מענין במעשי — אמר —

כל מעשי מעשה אדם פשוט שבפשוטים הם ואינם כדאים אפילו לספרם לאחרים", כאילו ביקש לומר מילתא זוטרתי היא כי בעוה"ז מקטינים עצמם הצדיקים, אך לעוה"ב רואים הם מעלתם ושמחים כשמשבחים אותם במעשיהם — אשר בשמים ממעל, ובהיותם בעוה"ז מעשיהם נראים בעיניהם כפחותי ערך — ואשר בארץ מתחת.

לא קלה היתה המלאכה לכתוב את דברי ימיו, משום שקשה לכתוב על גדול שהיה מעורה בכל שטחי החיים, ואשר אישיותו כללה מיגוון של מעשים: תורה תפלה ומצות, נגלה ונסתר, כוונות ויחודים, יראה טהורה, אהבת חסד ואהבת הבריות, חכמת חיים, צניעות וענוה, חסידות וסיגופים, ועוד ועוד מעשים אשר כולם נעשו בשלימות למען כללות ישראל ופדות השכינה, ושמא יאמרו גמרתינהו לשבחא דאבוך.

על קצה המזלג אספנו מובאות ודוגמאות מהוויות חייו, ואם כי לא נוכל לרדת לסוף דעתו, לא הרי הסתרתו בחוץ כהסתרתו כלפי בני ביתו, מאמץ ניכר הושקע לדייק בדברים ולא להיתפס להשפעה רגשית בהיותי כותב על א"א הכ"מ אשר היה קרוב ללבי יותר מכל אחר והוא שבמסירות רבה הנחנו והדריכנו בדרך האמת והישר, וההתייחסות לאישיותו כאב ומורה היתה מעל ומעבר למסגרות המקובלות, נבדקו גם העובדות והגירסאות השונות בדיוק מירבי, חקרנו ודרשנו את הדברים לפרטיהם ומהחומר המגוון שנדלה מהאנשים הרבים שמסרו אותו לנו הצגנו עובדות אחדות מכל נושא.

יבואו על הברכה מרנן ורבנן אשר בעידודם אספתי וערכתי את החומר המובא בזה, וכל אשר שימשו מקור לחומר על כל חלקיו המרכיבים את הספר עד אשר הגיע להתגלמותו הנוכחית, אהובי ורעי שעזרו לי בעצתם ובאהדתם וליווני בברכה לסיום המלאכה, נו"ב תחי' שעזרה משך כל עת העריכה וההעתקה, ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלמה מאתו.

מי יתן איפה וספר זה יבקיע את חומת השתיקה שאפפה את מעשיהם של גדולי החכמים הספרדים בדורות שלפנינו וקנאת סופרים תרבה חכמה בפירסום חיי עולמם של צדיקים והיה זה שכרי.

ירושלים, א' כסלו התשל"ו. בן־ציון בכמוהר"ר סלמאן מוצפי

פרק ראשון – מרכז התורה

כי מבבל תצא תורה ירושלמי, נדרים ו.

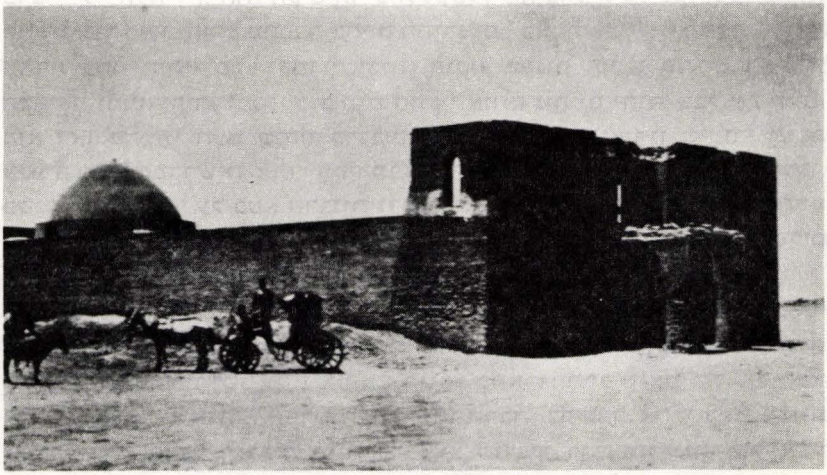
בבל, הארץ בה ישב עם ישראל מיום גלותו מעל אדמתו, שימשה מרכז תורני ורוחני לעם ישראל, ומילאה תפקיד מרכזי בעיצוב דמותו הרוחנית.

לארץ זו גלתה כל ירושלים, השרים וכל גיבורי החיל, החרש והמסגר בסוף תקופת הבית הראשון, גם בימי הבית השני כאשר ירושלים נבנתה מחדש ושוקמו הריסותיה, ובית המקדש השני עמד על תלו במלוא יפיו והדרו, המשיכה בבל לשמש כמרכז הרוחני הגדול לכל הגולה, השני בעדיפותו אחרי ירושלים.

גדולי התנאים מא"י ביניהם רבי מאיר, רבי עקיבא, לוי בר סיסי ועוד רבים אחרים מבקרים היו בבבל ובישיבותיה ונושאים ונותנים במשפטי התורה עם חכמיה, במקביל רבים מראשי ישיבותיה של בבל עלו והשתקעו בא"י, והקשר בין שני מרכזי היהדות הלך והעמיק באופן רחב ואמיץ.

תקופת התלמוד כאשר האמוראים הרביצו תורה לאלפים בישיבות "סורא" ו"נהרדעא" ואח"כ ב"פומבדיתא", היתה גולת הכותרת של המנהיגות התורתית של בבל, תקופת זוהר ממושכת ומכריעה אשר הטביעה חותמה על צביונו ודמותו הרוחנית והמוסרית של עמנו עד היום הזה.

אחרי ה"אמוראים" באו ה"סבוראים" ואחריהם ה"גאונים" אשר האירו את

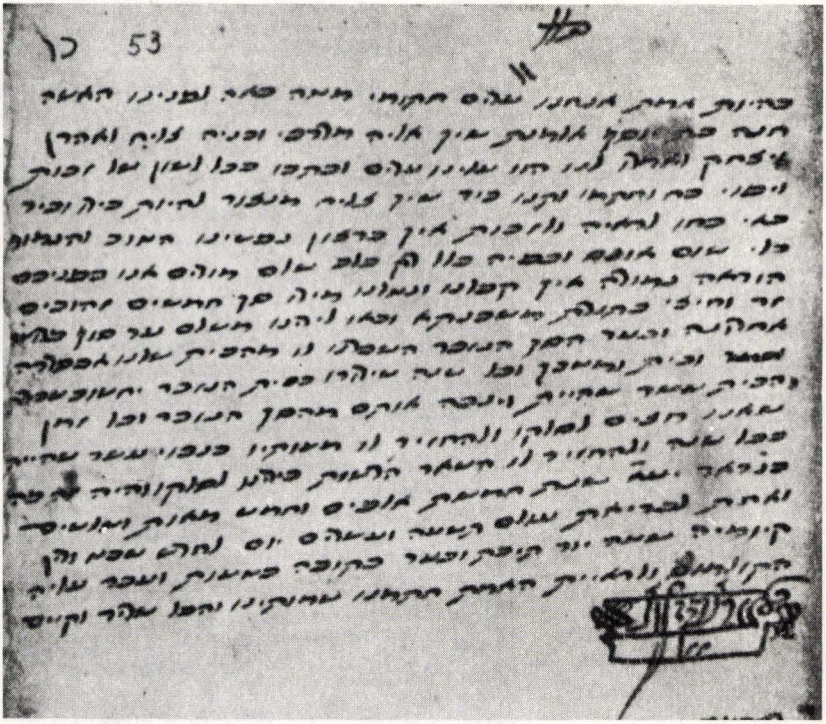
הבנין על קבר יאושוע כהן גדול בבגדד

עיני ישראל בתורה, בתשובותיהם הרבות והמגוונות אשר השיבו אל הפונים אליהם מכל מרכזי היהדות בפזורי הגולה, חמש מאות שנה נמשכה תקופת הגאונים, ואורה הזוהר מאיר עיני חכמי ישראל עד היום הזה, אך אט אט החלה שקיעת זוהר אורה של אותה שרשרת רוחנית מפוארת, עם הקמת המרכזים הרוחניים של היהדות ברחבי אסיה, אירופה ואפריקה, ובהכרח הביאו להחלשת וניתוק הקשר הרוחני אל המנהיגות בבבל, הקהילה היהודית אשר נותרה בבבל לא חיה עוד בשלוה כמימי קדם, חילופי שלטון, גזירות ומלחמות שונות עברו עליה, ופגעו בראשונה ביהודים, דומה, שהנה הולך נחתם ומסתיים התפקיד המפואר אותו מילאה בבל ואשר רשם דפים זוהרים בדברי ימי ישראל, אך הנה אט אט החלו הערפילים מתפזרים מעל שמי יהדות בבל, ואור התורה שב וזרח והבקיע לו דרך אל מעבר ליבשות וימים למרחבי תבל ומלואה, יהדות בבל שבה להיות במרכז החיים התורניים, ואם כי לא נטלה כתר הבכורה כבעבר, הפכה שוב להיות מרכז רוחני באיזור והעשירה את החיים התורניים של העולם כולו.

דור דור ודורשיו

יציץ ופרח ישראל: אלו ת"ח שבבבל שעושין ציצין ופרחים לתורה שבת קמה:

בשנת התק"ב אירע דבר גדול בבבל, בו נפלו חללים רבים, ובראשם הרבנים והדיינים בעיר הבירה בגדד, יהודי בבל נותרו ללא רועים רוחניים, ובישיבותיה לא נותר חכם לפליטה, נוצר צורך דחוף להזעיק רבנים מבחוץ ולהתחיל הכל מחדש, ראשי הקהילה הזעיקו מסוריה המדינה הסמוכה את הרב צדקה חוצין זצ"ל שינהיג את הקהילה וילמד את חוקי התורה ומשפטיה, שלשים שנה תמימות ישב הרב צדקה חוצין על כסא הרבנות בבגדד, היו אלה שנים ברוכות בדברי ימי הקהילה, הוא הקים הריסות ושכלל חורבות, לימד תורה במסירות את הציבור כולו וחולל מהפכה בחיים התורניים,[1] בזכות פעילותו החלה תקופה זוהרת בחיי היהודים, הוקמו ישיבות, תוקנו תקנות וכוננו סדרים באירגון הקהילה ומוסדותיה, ומנהגים שונים התקין אותם נוהגים יהודי בבל עד היום, הוא דאג להמוני העם שיהיו קרובים לתורה ומצוות, ואירגן שיעורי תורה עבורם בבתי המדרשות, אחרי פטירתו בשנת התקל"ג[2] המשיכו תלמידיו בדרכו. בשנת תקמ"ז ישב על כסא הרבנות גדול רבני בבל בעת ההיא רבנו משה חיים זצ"ל, האיש אשר סימל באישיותו את אותה תקופה, עליו אמרו חכמי ירושלים את המליצה "לא קם כמשה",[3] חמישים שנה שימש ברבנות עד לפטירתו ביום ח' סיון תקצ"ז, בתקופת כהונתו נהג נשיאותו ברמה ואיש לא הימרה את פיו, אף הוא התקין תקנות שונות ודאג להמוני העם שיהיו מקיימים המצוות לדיקדוקיהן. אחריו ישב על כסאו בנו הנודע בתארו: הרב הגאון והחסיד רבנו אליהו חיים, איש אשר התפרסם בחסידותו הרבה, ברדיפה אחרי קיום מצוות שונות ונודע כבעל הנהגות מיוחדות, הוא המשיך דרך מנהיגותו של אביו העמיד תלמידים הרבה וכתב חיבורים במקצועות שונות של התורה.

כת"י וחתימתו של הרב צדקה חוצין

בין ענקי רוח ואישים מופלאים באותה תקופה התפרסמו הרב ששון מרדכי זצ"ל, איש מופת גדול וקדוש ומנהיג רוחני תקיף, חיבר חיבורים שונים בעיקר בקבלה ובמוסר, "אמרי ששון" "קול ששון", "דבר בעתו", "מזמור לאסף" ועוד, ושני תלמידי הרב משה חיים: הרב ראובן נאוי זצ"ל ראב"ד בגדד, שמעו הלך למרחוק ונתפרסם בקרב חכמי א"י ואירופה, אשר עמו היו מתכתבים בד"ת ומבקשים הסכמתו לחיבוריהם. והרב יעקב ב"ר יוסף הרופא זצ"ל, אשר העמיד תלמידים מופלגים בתורה והשאיר חיבורים לרוב בניהם: "שמן הטוב" "נאוה תהלה" "שיר חדש" ועוד.

דרך כוכב מיעקב

אם הפריחה הרוחנית אשר החלה משגשגת בבגדד לאור אישיותם של אותם גדולים וצדיקים עוררה התפעלות והערצה בקרב שוחרי התורה, הנה החלה למולם התפתחות מקיפה אשר העמידה את כולם משתאים נוכח הקיפה הרחב, ואשר התבטאה בהקמתם של מוסדות החינוך התורניים ומרכזי התורה הענקיים אשר החלו להתנוסס בזה אחר זה תחת מנהיגותו של אותו ענק בארזים, מלכה של תורה רבנו עבדאלה [עובדיה] סומך זצ"ל, האיש אשר הקים עולה של תורה בגולת בבל.

שער הספר "מזמור לאסף"

הרב סומך בן למשפחת רבנים מיוחסת נולד בבגדד בשנת תקע"ג, ולמד תורה מפי רבי יעקב הרופא, עוד בצעירותו נתפרסם כגדול ומופלא בתורה, והכל הביטו עליו בהערצה נוכח חריפותו ובקיאותו. בנוסף לכך זכה לעושר רב כי נכבדה היתה משפחתו ועתירת נכסים למאוד, אמנם הוא לא שקט על שמריו, בראותו כי לו לבדו היו שתי השלחנות של תורה ועושר ומה יהא לדלת העם, אמר ועשה, בהיותו בן כ' שנה אירגן קבוצת צעירים והקים ישיבה בנוסח חדש שלא היה מקובל באותם ימים, והחל ללמדם בעצמו ש"ס ופוסקים, כן דאג לבעיות החומריות של הישיבה והחזיקה על חשבונו. תוך זמן קצר נתפתחה הישיבה ומספר הלומדים הגיע למאות, והרב לא יכל עוד להמשיך ולהחזיק בכוחות עצמו את הישיבה, כן נוצר צורך דחוף להשיג מבנה מתאים שיאכלס את ציבור לומדי התורה שהלך והתרבה, והרב החל לגייס אוהדים ונדיבים למוסדות התורה.

תמונה זו נתגלתה בשנת תשל"א אצל משפחה יהודית בהודו ומיוחסת להרב עבדאלה סומך זצ"ל

שער הספר "חזון למועד להרב ע. סומך

מתלמידי הרב סומך: הראב"ד יחזקאל הלוי, ה"חכם באשיים", אברהם הלל, יצחק אברהם שלמה, דוד פאפו, ששון הלוי, משה שמש, הדיין עזרא אדם (דוד אמו של רבנו), עזרא דנגור.

בשנת ת"ר בהיותו בן כ"ז שנה זכה וראה בהקמת בנין בית המדרש שנקרא בשם 'מדרש אבו מנשי', אשר הלך והתרחב בקצב מסחרר, לידו הקים הרב את "מדרש תלמוד תורה" בו למדו תינוקות של בית רבן תורה, ואת כולל הרבנים הענק והמפורסם 'מדרש בית זילכה'.

התעוררות רוחנית החלה סוחפת את הדור הצעיר, מאות רבות של תלמידים החלו נוהרים לישיבות שהקים הרב סומך, עוד פרק מזהיר החל נרשם במהירות מפתיעה בדברי ימי יהדות בבל. פני הדור נשתנו בתכלית, יש תלמידים למופת וישיבות לתפארת, התפתחות אופיינית לאישיותו התקיפה והתוססת של המנהיג הצעיר שקם לה ליהדות בבל והמזרח. מנהיג המביט בהערצה על העבר וחוזה בתקוה אל העתיד. וכעשרים שנה לאחר פתיחת הישיבה נמנו בה שלשים ראשי ישיבות שכל אחד מהם עמד בראש ישיבה קטנה.[4]

שמע הישיבות שהוקמו הגיע עד למזרח הרחוק. מנהיגי קהילות שונות החלו שולחים ילדיהם למדרש בבגדד, מהודו ומפרס ומקורדיסטאן הגיעו התלמידים השתלמו בתלמוד ובהוראה וחזרו לארצות מוצאיהם להנהיג קהילותיהם.

הרב סומך עמד בראש הישיבה על אגפיה ומחלקותיה, כן הנהיג את קהילת בגדד המעטירה, ובחר לו כשלשים מגדולי רבני העיר וישב עמם מדי יום ללמוד, בצוותא עסקו בש"ס ופוסקים, ולהכרעתם הובאה כל שאלה הלכתית בחיי הקהילה והפרט, הרב בעצמו מינה את הרבנים, הדיינים וראשי הישיבות, ולא קראו לו בשמו כי אם בתואר "אסתיי" = "רבי".[5]

וקם שבט מישראל

הנה קם דור של גאונים מופלגים בתורה, העיר נתמלאה תורה, ובתי המדרש נתמלאו עד אפס מקום, הרחובות לבשו הוד והדר כאשר עברו בהם החכמים, חלל האויר נתמלא קדושה ויראה, והציבור כולו היה קרוב יותר מבכל תקופה אחרת לתורה ולאביו שבשמיים, ולפתע זורח בתוך כל אלה אור יקרות, גבוה משכמו ומעלה, אדם אשר הטביע חותם אישיותו ומנהיגותו על פני יהדות המזרח כולה, גאון ופוסק הדור, מקובל גדול ומופלג בחסידות וענוה, ראש כל בְני הגולה רבנו יוסף חיים זצוק"ל, אשר חכמי דורו אמרו עליו: "כי מימי הגאון החיד"א זצ"ל לא נמצא איש כזה אשר חננו הבורא בחכמה בתבונה ובדעת לעשות בכל מלאכת התורה להקיף את כל חלקי הפרד"ס שבה, ולפרסם חיבורים ענקיים בכל מקצועותיה...".

הרי"ח נולד בשנת תקצ"ז לאביו הרב אליהו חיים מנהיג הקהילה באותה תקופה, למד תורה מפי מו"ר הרב עבדאלה סומך, בן ח"י שנה הקיף כבר את כל הש"ס, הראשונים, הזוהר וכתבי האר"י,[6] בן כ"ד שנה ישב על כסא אבותיו והנהיג את הקהילה, סירב לקבל כל תפקיד או משרה רשמית, וכולם חרדו מפניו

מנהיג הגולה רשכבה"ג ר' יוסף חיים זצ"ל

כי גדול מרבן שמו, חכמי דורו העריכו את גדלו וקיבלו הוראותיו וחכמי א"י הכירו ערכו והריצו אליו שאלותיהם, הוא לא נקרא בשמו אלא כונה ונודע בתואר "אלחכם" (= החכם), ומשפחתו נקראה בימיו על שמו משפחת "אלחכם", עד היום קהילות המזרח בארץ ובגולה הולכים לאור תורתו ולפי חיבוריו והמנהגים הקדושים אשר יסד, וזכרם לא יסוף מזרעם.

בתוך השרשרת הרוחנית הרמה אשר קמה לה ליהדות בבל ופיארתה, החלה תחרות רוחנית ומירוץ קדחתני להשיג יותר ויותר בידיעת התורה. התלמידים בעלי הכשרונות שקדו ימים ולילות ולא ידעו שבעה, מילאו כריסם בש"ס ופוסקים. שו"ת ומפרשים ואין מנוח, נוצרה שאיפה סקרנית לדעת עוד ועוד וכל חיבור תורני שהגיע אל העיר בדרך לא דרך ממזרח וממערב, מאשכנז ומספרד נחטף ע"י בני הישיבות. הספרים שהגיעו בודדים היו, והמבקשים לעיין בהם רבים, קבעו בני הישיבות ביניהם מי יעיין בספר קודם לחבירו.

חכמי המזרח בכללם וחכמי בבל בפרט גילו התעניינות מיוחדת בתורת הקבלה של רבנו האר"י זלה"ה והלכו לאורה בכוונות התפלה ובמנהגים השונים. ספרי זוהר, אדרא רבא וזוטא, עץ חיים ו"שמונה שערים" למהרח"ו ז"ל תלמיד האר"י על כל מפרשיהם, תפסו מקום נכבד בבתי המדרש ובבתי החכמים, מטבע הדברים שתקופה של שיגשוג רוחני מביאה בעקבותיה

התעניינות גוברת בתורת הח"ן. גדולי הרבנים שעסקו שנים מרובות בפשטי התורה צללו במים אדירים אל נבכי התורה וסודותיה בצינעה מרובה וקפדנית לבל תשורם עין זרה. בשעות אשר ספק הן יום ספק לילה ישבו החכמים בגגות הבתים ובמרתפים תת קרקעיים נשאו ונתנו בדברי הזוהר והאר"י, בכוונות התפלות ובשרשי העולמות, בטעמי המצוות ההלכות והמנהגים, ובפירוש דברי חז"ל על דרך הסוד. יש שהעלו חידושיהם על הכתב, וחיברו חיבורים רבים בחכמה נפלאה זו ובחלקן הקטן ראו אור ופורסמו, הפריחה הרוחנית והכמיהה התורתית של אותה תקופה היוו התחלה טבעית ומעין קרקע פוריה לזריחת כוכבו של רבנו.

הערות

1. על פעלו ראה: תולדותיו במבוא לחיבורו "צדקה ומשפט" ח"א ירושלים תרפ"ו, קץ הימין קכד, יהודי המזרח בא"י 245, ושם הגדולים להחיד"א.
2. אודות שנת פטירתו ראה "רב פעלים" ח"ג, אה"ע יא, ותולדותיו במבוא לחיבורו הנ"ל.
3. חכמי בבל מספרים עליו כי תחילה לא היה מפורסם בתורתו והיה נחבא אל הכלים, פעם נחלק בהלכה עם הראב"ד ח' יחזקאל אלייא, ומשראה כי לא התחשבו בסברותיו הלך לעיר בצרה והשתקע שם, בשנת תקמ"ז התעוררה שאלת עגונה בביה"ד דבגדד, והרמ"ח כתב תשובה בנושא זה ושיגרה לרבני אר"י למען יחוו דעתם עליה, משראו רבני אר"י את חריפותו אמרו עליו "לא קם כמשה", רבני בגדד החזירוהו מיד בכבוד גדול לעירם והושיבוהו בראש הרבנים.
4. עפ"י רבי שלמה חוצין, המגיד תרכ"ג 11.
5. ראה עליו ב"תולדות הרב עבדאלה סומך" ירושלים תש"ט.
6. בהיותו בן כ"א שנה כתב עליו הרב חיים פלאג'י: חכם חן ריכא ובר ריכא, מזרע מלוכה, דין הוא הדר, החכם השלם, הדיין המצויין, בר אבהן ובר אוריין, "חוקות חיים" ח"מ נ"א.

פרק שני - לידתו של צדיק

גילה בזמן שהצדיק נולד, גילה אחר גילה בזמן שהוא צדיק בן צדיק.

ילקוט משלי תתק"ס.

ליל שבת קודש ז"ך לחודש שבט תר"ס, אחרי חצות הלילה בביתו של הצדיק והחסיד הרב ציון מאיר מוצפי תכונה רבה, הרבנית פרחה אחזוה צירי לידה. עוד רגע קט ויתמלא הבית ועמו העולם אורה, בעלות השחר נולד בכור הבית, זרחה שמשו של רבנו ויהי האור כי טוב, נתמלא הבית אורה ושמחה הלא הוא רבנו המקובל הצדיק רבי סלמאן מוצפי זצ"ל.

האב הרב ציון מאיר, נולד בבגדד בשנת תרכ"ט לאביו הגאון הרב יחזקאל ב"ר עבדאלה ב"ר יעקב ב"ר יחזקאל עזרא מוצפי זצ"ל[1] ממשפחת ת"ח רמה ומיוחסת, שמה הופיע ב"ספר היוחסין" אשר בלשכת ביה"ד בבגדד. י"ז דורות דור אחר דור נרשמו בספר, ראש המשפחה הגיע לבגדד לפני מאות שנים מגלות ספרד, בתקופת גזירות השמד והגירוש הגדול מספרד, שם המשפחה היה "מוספיא" וברבות השנים שובש בבגדד לשם "מוצפי".

רבי ציון מאיר חסיד ועניו צנוע בתכלית, ת"ח מובהק שיגע באהלה של תורה, מדקדק במצוות קלות כבחמורות,[2] סדר יומו היה מתחיל בחצות הלילה, משקם ממטתו הלך לביהמ"ד, שם קרא תיקון חצות ועסק בתורה עם חביריו עד עלות השחר, התפלל שחרית בצוותא עם מנהיג הדור רבנו יוסף חיים, ולאחר התפלה ישבו לפני הרי"ח עטופי טלית ותפילין ולמדו אצלו בשיעורו הקבוע מדי יום בש"ס.

בדרך רבו חינך את בניו והקנה להם חינוך קפדני, סירב ליהנות מכתרה של תורה והתפרנס רק מיגיע כפיו, לשם כך פתח חנות קטנה לייצור תכשיטים וכלי כסף, ובמשך שעות אחדות ביום עסק בה כדי פרנסתו בצימצום רב, ויתר שעות היום בילה בביהמ"ד. גם בהיותו עוסק במלאכתו עסק בתורה, ששה סדרי משנה וספר תהלים שגורים היו בפיו, מכה בקורנס לייצור הכלים ופיו ממלמל תהלות הבורא ותורתו.

בזכות תפילת וותיקין

נהג בחסידות נפלאה, ביום שב"ק לא שח עם שום אדם מכניסת השבת ועד צאתה, ונזהר היה במיוחד בקדושת השלחן בסעודות השבת. ישב עם ב"ב לפני השלחן באימה ובירא כשידיו כפופות לפנים וזימר שירי שבת, והקפיד על ב"ב שלא ישתמשו בשלחן לחולין כלל ואפי' לא יישענו עליו. תפילתו היתה

במסירות נפש ממש. מקפיד היה ליכנס לביהכנ"ס גם לפני השמש. בתקופת מלחמת העולם הראשונה הצטרף לקבוצה שנמלטה מהצבא התורכי ואורגנה ע"י סוכנים שפרנסתם התקיימה מהברחת גבולות, כל הלילה היו נעים בין ההרים לכיוון צפון המדינה, וביום התחבאו במערות מפני חוליות הצבא המחפשות אחר הבורחים, באחת הלילות עם עלות השחר החליט רבי ציון מאיר לעצור ולהתפלל שחרית, מנהיגי השיירה סירבו לעצור מחשש שיתגלו בשל השטח החשוף, והחליטו להמשיך לגבעה הסמוכה ולמצוא מסתור במערה אשר שם. אך רבי ציון מאיר חשש שמא תזרח השמש לפני שיספיקו להגיע שם, וויתר על השיירה ונשאר במקום והתפלל. בסיימו את התפלה הגיע למקום המחבוא המיועד לקבוצה, ומה התפלא כשלא מצא שם איש, עלה לראש הגבעה לתור אחריהם וגילה אותם מרחוק מובלים בשבי ע"י כתת חיילים תורכים, הודה ושיבח להשי"ת על הנס שעשה לו בזכות התפלה עם הנץ החמה, כל ימיו הרבה לחזור ולספר את הנס בסיימו כי חכמינו אמרו המתפלל עם הנץ החמה אויביו נופלים לפניו.

ברא כרעיה דאבוה

סבו של רבנו, הגאון רבי יחזקאל מוצפי, ת"ח מופלג בתורה ובחסידות, מונה ע"י הגאון רבי עבדאלה סומך לכהן כראש ישיבה במדרש בית זילכה. הוא נמנה על אותם ענקי רוח מופלאים שבדור, חי בדוחק רב וכל שעות היממה בילה בביהמ"ד עם חביריו ותלמידיו, חביב ביותר היה על מנהיג הדור רבנו יוסף חיים, אשר קירבו מאוד והיה מפלפל עמו בד"ת.

שנים על שנים עסק בצוותא בתורה עם שלשת אהוביו הגאונים: רבי יחזקאל עזרא אליא אב"ד בגדד, איש אשר חי בדוחק רב וחוסר כל מתקיפי ארעא דבבל אשר לא נשא פנים לאיש, המקובל רבי שמעון אגסי בעל "שם משמעון" "אמרי שמעון" "בני אהרן" ועוד, והגאון רבי שלמה לניאדו ראש הישיבה בבגדד.

רבי שלמה לניאדו היה מפליג מאוד בשבח ר' יחזקאל והיה נוהג "להתלונן" עליו אצל רבותיו על כי בלימודם אינו נותן להם מנוח, ועם תחילת העיון בסוגיא מרבה להקשות ולפלפל להם, ברוב חריפותו כינוהו חביריו בתואר "המהרם שיף" שלנו בשל היותו קולע בדרך כלל לדבריו.[3]

זקני אותו דור העידו במילים אלו: המדרש היה מאיר ומזהיר בתורה בשבת "ארבעת החכמים" בעסק התורה. ועם התחלת הסוגיא החל רעש רב בביהמ"ד. זה מקשה וזה מתרץ, הלה מבקש ליישב וכנגדו דוחהו.

והצנע לכת

צניעותו של חכם יחזקאל מפורסמת היתה, כל ימיו חי בדוחק והתרחק מעמדות מרכזיות התנזר כליל מהנאות העוה"ז והפליג בחסידות וסיגופים, כתב חידושים

כת"י הג"ר יחזקאל זקינו של רבנו

רבים בכת"י, והניחם באוצר הספרים של ביהמ"ד למען יהנו בהם לומדי התורה, ובמקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו ויראתו, גדולי הדור ההוא ורבנו יוסף חיים בראשם שהכירו את חריפותו ובקיאותו, הפצירו בו שיאות להתמנות כדיין. וברוב ענוותנותו סירב ואמר: "איך אשב בבי"ד, ישנם גדולים הראויים לכך יותר ממני, ועוד שמא אטעה ח"ו באיזה פס"ד במילתא דתלייא בסברא". לא הועילו כל ההפצרות והשיכנועים, הוא נשאר בישיבה והמשיך בה כל ימי חייו והעמיד תלמידים הרבה גדולים בתורה וביראה.

בעל מדות נעלות היה, ענוה עם אצילות רוח, וחסידות עם עדינות נפש, את בניו חינך לצניעות ומתינות. מעולם לא הגביה קולו והליכתו בנחת היתה, ומספרים עליו שאפי' את דלת ביתו היה סוגר בשקט להפליא. ועל כל אלה היתה לו מידת ההסתפקות במועט, וככל שביקשוהו הגאון הרי"ח וראשי הקהילה להוסיף על משכורתו, סירב לקבל תוספת בהשיבו כי די לו לפרנסתו ואינו רוצה ליהנות יותר מכספי ההקדש ושמא אין מגיע לו יותר.

נכר הרי"ח הגאון רבי דוד חיים שליט"א סיפר: הייתי נוכח במעשה כאשר זקני הרי"ח הפציר בח' יחזקאל והוא סירב, והרי"ח ביקש לטכס עצה כיצד להטיב את מצבו הדחוק של ח' יחזקאל, בא לביתו וסיפר למו"ר אבי רבי יעקב זצ"ל בלשון זה: זה חכם יחזקאל צדיק גדול ופרנסתו במצור ובמצוק, מקבל סך 300 גרוש לחודש, מה מספיק לו לשכירות הבית וכמה יישאר לו אח"כ לכלכלת בניו הקטנים, כל הדרכים שאני מנסה להוסיף לו על משכורתו אינו עולה בידי.

חכם יחזקאל נשא לאשה את בת דודו הרבנית עמאם. שלשה בנים ובת אחת ילדה לו, הרב ציון מאיר, הרב יצחק, הרב אברהם והרבנית פרחה, הוא נסתלק בז' אלול התרס"ו ובהלוויתו השתתפו רבים מבני בגדד וספדו לו גדולי רבני העיר ובראשם הגאון הרי"ח אשר נשא עליו דברי תמרורים למעלה משעתיים, הספד שהיה מורכב מארבעת חלקי הפרד"ס, והירבה לספר בשבח מידות צניעותו וחסידותו באמרו כי היו אלה מידות והנהגות המיוחדות לצדיק זה אשר נהג בהם לשם שמים באמת ובתמים.

אשתו הרבנית עמאם זקנתו של רבנו, האריכה ימים למעלה מתשעים שנה ונסתלקה בשנת תרפ"ג, צדקת וחסידה היתה ועד השבוע האחרון לחייה נוהגת היתה מדי עש"ק לבשל בידיה את המאכלים לכל בני המשפחה. וגם את התבלינים ומרכיבי המאכל השונים כתשה במו ידיה כדי להזיע לכבוד שב"ק.

הערות

1. ראה "אהל דוד" ח"א 186 מנורות.
2. עפ"י עדותם של הג"ר סלמאן חוגי עבודי זצ"ל ויבלט"א הג"ר יאושע משה שליט"א.
3. הג"ר דוד חיים שליט"א סיפר כי היה נוכח בשעת מעשה בבית זקנו הרי"ח כאשר הרש"ל שח בפני כולם את הדברים האמורים.

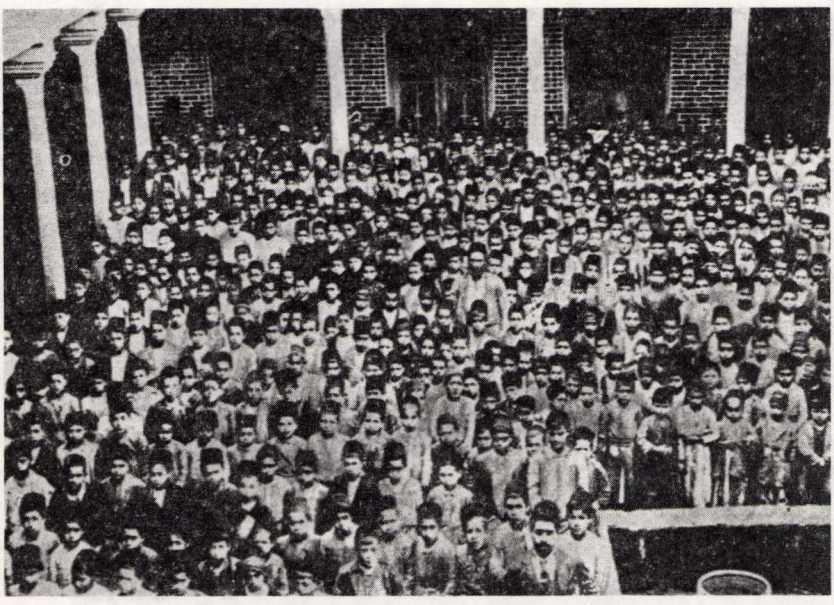
פרק שלישי - ראשית הדרך

שתולים בבית ד׳: אלו תינוקות שבביה״ס. ילקוט תהלים תתמה.

חלפו שנים אחדות, וכוכבו של רבנו החל לעלות במסילה אותה קבעו אבותיו הקדושים, ראשית פעמיו פנו אל ״מדרש תלמוד תורה״ הוא ״בית היוצר״ בו גדלו פרחי כהונה נערי ישראל קדושים, פה ספגו אמונה טהורה ויהדות תמימה, ערכי תורה ומוסר עשירים בתוכן ומקיפים בידע, בחדרים קדושים אלה נתעצבה דמותו של דור פורח ומשגשג בתרבות יהודית אמיתית ללא תערובת חול בקודש. ומתלמוד תורה זה יצאו כל אלו שנעשו לימים מנהיגים שפיארו אותו דור קדוש.

מלפנים, קודם שהוקם ״מדרש ת״ת״, היו ״חדרים״ פרטיים אשר התנהלו ע״י מלמדים פרטיים, ההורים היו שולחים את בניהם לבית המלמד לפי בחירתם לתקופות זמן שונות כראות עיניהם.

עם הקמת ״מדרש בית זילכה״ בבגדד בשנת ת״ר ע״י הגאון רבי עבדאלה סומך, הוקם על ידו גם ת״ת מרכזי לכל בני הקהילה ונקרא ״מדרש תלמוד

ילדי ״מדרש תלמוד תורה״ בבגדד. במרכז נראה אחד ה״מלמדים״

תורה", בו למדו ילדי בגדד, הת"ת הלך והתפתח בצעדי ענק ובזמן קצר הפך להיות למוסד החינוכי ממדרגה ראשונה בעיר, הלימודים בו התנהלו בקפידה ובפיקוח מלא מצד רבני הקהילה, במקביל למדרש ת"ת היו קיימים עוד כמה "תתי"ם" בעיר, כן המשיכו להתקיים בעיר כחמישים "חדרים" פרטיים אשר נמנו בהם יחד כ־1500 תלמידים, בשנת התרס"ט מנה מדרש הת"ת המרכזי בלבד 3000 תלמידים,[1] הלימודים בו ניתנו חינם ובמשך היום היו התלמידים מקבלים ארוחות חינם מדי יום, תקציב הת"ת מומן מכספי הקהילה בעיקר באמצעות מס הג'בילה (הבשר), חתונות, שמחות וייארצייטים.

אל תגעו במשיחי: אלו תשב"ר. שבת קיט:

הפריחה הרוחנית היתה עתה בשיאה, על אף הכירסום שהחל הכי"ח מכרסם בבשר יהדות בגדד, מוסדות חינוך שניסו להקים אי אלו מאנשי הכי"ח והאלייאנס בדרך מנוגדת לרוח התורה לא הצליחו להאריך ימים, אך הם לא אמרו נואש. הקימו אגודה של אוהדים וידידים בבגדד אליה הצטרפו עסקני העיר החילוניים ובאמצעותם החלו לגייס תלמידים.

בשנת תרכ"ה הגיע לבגדד אדם בשם יצחק לוריא ופתח בי"ס כי"ח, תחילה לא שלחו ההורים את בניהם לשם, הנהלת האלייאנס החלה להנהיג תכנית לימודי קודש עם תפלות מנחה וערבית במסגרת יום לימודים ארוך, דבר שפיתה את ההורים ומשך תלמידים לכי"ח, בי' שבט תרמ"ד הוחלף המנהל ובמקומו הועמד אחר, הלה היתה עינו צרה בנערי בגדד הקדושים, מיד ציווה לגזוז את פיאותיהם וגם החל לקצץ בלימודי הקודש. ע"י כן הצליח לגלות את מטרותיו האמיתיות, הורים רבים אשר נלכדו ברשת, פקחו עיניהם ומיהרו בעוד מועד להוציא את בניהם משם.[2] הנהלת הכי"ח עמדה אין אונים בפני מצב זה, ואנשיה נאלצו כדי למלאת את ספסלי בית ספרם שהתרוקנו, לפתוח שעריו גם בפני תלמידים מוסלמים ונוצרים בסיסמת "אחוות העמים".[3]

דרכם של העסקנים הללו בבגדד לא היתה סוגה בשושנים, ובשל אופי פעילותם לא היתה רוח חכמים נוחה מהם, אחד המורים בכי"ח יעקב אוברמאיר שמו, החל בשנת תרל"ו להכניס שינויים בעניני דת בביה"ס שלא כמוסכם בשעת פתיחתו, הוא אף החל להקל לתלמידים בדיני התורה ועירב לימודי חול עם קודש. מיד קפץ עליו רוגזו של הגאון רבי יוסף חיים אשר יצא כנגדו באיסור חמור להמשיך בפעולותיו,[4] בתגובה לכך העיז פניו אותו האיש ופירסם מכתב השמצה נגד הרי"ח בעתון "המגיד" שיצא לאור בירושלים, כשהגיעו גליונות "המגיד" לבגדד רעשה העיר. הגאון רבי עבדאלה סומך פירסם כרוז בכל בהכנ"ס של העיר ובו חרם וגזירת נח"ש נגד אוברמאיר, כן נשלח מכתב לעתון "המגיד" ול"הלבנון" אשר פירסמוהו בהבלטה בחתימת כ"ז גדולי הרבנים והדיינים של בגדד ובראשם רבי עבדאלה סומך, ובו הם מוחים נמרצות נגד "איש בלי שם כסיל ובער אשר התעולל על אשר הוא (הרי"ח) מתנהג בדרך הקודש, בדרך אשר הלכו בו איתני עולם הקדושים הגיבורים... והחרמנו ונידינו ושמתנו את האיש הפוער פיו לבלי חוק".[5]

כל הכשלונות והמעללים של העסקנים הללו, אשר לא השיגו את התוצאות המקוות הביאום ליאוש, ברוב יאושם, ניסו בשנת תרמ"ו לפתוח בי"ס לבנות, והדבר קומם נגדם את כל רבני בגדד וראשי הקהילה ללא יוצא מהכלל, אשר פירסמו נוסח "הסכמה" בה נאמר: "הסכמנו הסכמה גמירא שרירא וקיימת למנוע את הדבר הזה, ושלא לעשותו בכל אופן שבעולם, וחומר ותוקף הסכמה זאת כחומר הסכמות החזקות הנהוגות בישראל".[6]

כן פורסם כרוז חתום ע"י רבני בגדד בכל בתי הכנסת ביום השבת בו נאמר בין היתר: "נודיעכם כי לא יהין איש לשלוח בתו לבי"ס הזה, ואשר יזיד וישלח, לבד אשר ידין כעובר על הסכמת הקהל ועוונו ישא, גם אנחנו מצידינו נעשה את אשר ביכולתינו להענישו, וכל נערה אשר תלך לבי"ס הזה, נמנע אירוסיה ונישואיה ולא נכתוב לה כתובה ותשאר עגונה כל ימי חייה", ההתנגדות עשתה פירות ביה"ס נסגר והגזירה נתבטלה.[7]

ר' עקיבא יוסף שלזינגר בעל "לב העברי" פנה מירושלים להרב ע. סומך וביקשו להמציא לו את כתב ה"הסכמה" הנ"ל, במכתבו הוא משבח את חכמי בגדד "אשר קנאו לד' צבאות לבטל מזימת המסיתים בשם חברת כי"ח להעמיד בתי לימודים לילדי בנ"י להדיחם לדרכי נכרים וב"ה כי קדשתם שמו ברבים".

חנוך לנער על פי דרכו

הוריו של רבנו, הקנו לו חינוך יהודי ברוח ישראל סבא, בהיותו בן שנתיים היה אביו מובילו לביהכנ"ס כדי שיהיו רגליו רגילות ליכנס לביהמ"ד ויינק קדושה וטהרה ע"י הסתכלותו בדיוקנם הקדוש של צדיקי הדור.

על החינוך הקפדני אותו הקנה לו אביו בילדותו סיפר רבנו לימים: בהיותי בן ד' שנים היה לוקחני אבי עמו מדי יום אחה"צ לביהכנ"ס לתפלה, פעם כשחזרתי עמו מביהכנ"ס היה צריך ליכנס בדרכו אל חצר בה נערכה חתונה כדי למסור תכשיטים שהוזמנו אצלו. כשהגענו למקום היו בעיצומה של השמחה, נשאני והכניסני מתחת לגלימתו מחשש שיפלו עיני על מראות לא כשרות.

בן ה' שנים היה רבנו כשנכנס למדרש ת"ת, ובן ו' שנים ידע כבר את פרשיות התורה על טעמיהן ודיקדוקיהן על פה כקורא בתורה, שבת אחת בשעת קריאת התורה בביהכנ"ס טעה החזן, והציבור לא הבחין בטעותו. רבנו צעק בקול והחזיר את הקורא, סבו ברוב צניעותו הסתירו מאחורי גלימתו מפני הקהל המופתע מקולו של הילד הבקיא בדיקדוקי הקריאה.[8]

גם במעלליו יתנכר נער

רבנו מעשיו אמנם לא היו גלויים, אך צניעותו וענוותנותו ניכרים היו במידת מה, אחת העובדות המפליאות והמתמיהות של הסתרת מעשים התרחשה בקטנותו.

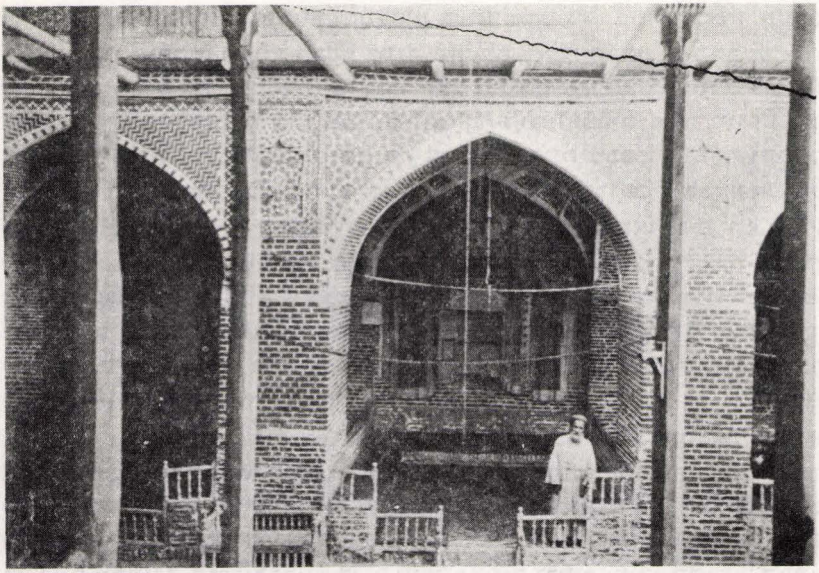
בן ו׳ שנים היה התלמיד הצעיר והמצטיין ביותר מבני גילו בת״ת, באחד הימים אמורים היו אורחים מחו״ל לבקר בת״ת יחד עם ראשי הקהילה והרב הראשי של בגדד, מנהל הת״ת החליט כי רבנו יוצג בפניהם למבחן, בתקוה שיתפעלו מהיקף ידיעותיו ויתוספו עי״כ מוניטין להנהלת הת״ת ומוריו, אך רבינו החליט אחרת והודיע למנהל מפורשות כי אין בדעתו ליהנות מכבוד התורה וחושש הוא מפני התרברבות על חביריו ולכן לא יופיע בפני האורחים, משעמד המנהל על כך שרבנו כן יוצג בפני האורחים, הודיעו רבנו כי בבוא האורחים יהא נאלץ לעזוב את בנין הת״ת, ממשמע זאת המנהל נתן הוראה להעמיד שומר בשערי הת״ת שישגיח כי רבנו לא יצא מהבנין. כשהגיעו האורחים ביקש רבנו להימלט, אך ראה כי השער נעול ושומר ניצב לידו, מיד פנה לחדרי השירותים והסתתר שם, וכך סיפר בעצמו: במשך שעתיים תמימות סבלתי יסורי נפש וגוף ובלבד שלא אבוא ח״ו לידי גאוה על חבירי.

לימודו בת״ת היה מתוך הכרה עמוקה ובמטרה נשגבה לדעת את הבורא ולהכירו בכל לבו, ובבחינת דע מה שתשיב, המצב החומרי הקשה של התקופה משך כתות של מיסיונרים שהיו משוטטים בכל יום סביב בנין הת״ת בשעת סיום הלימודים, ספרי הנצרות בידיהם, והיו אורבים לילדים בצאתם ובוחנים אותם בידיעות מהתנ״ך, המשיב נכונה קיבל תנ״ך במתנה ובסופו צורף להבדיל הכתב שלהם, מדי פגשו בהם נוהג היה להתגרות אתם ולהציג להם שאלות בתנ״ך לפני שהם ישאלוהו, ומשלא ידעו להשיב ביקש בתמורה תנ״ך. מיד היה תולש מסופו את כתבם ושורפו לעיניהם.

דור הולך ודור בא

הדמות הנפלאה אשר השפיעה עליו ביותר בימי ילדותו ואשר אותה הציב מולו לסמל ושאף בכל לבו להדמות אליה, היתה דמותו של מנהיג הגולה רבנו יוסף חיים, מדי שבת היה רבנו מתלווה אל אביו לביהכנ״ס הגדול בבגדד להאזין לדרשת הרי״ח, למעלה משעתיים נמשכה הדרשה, כאלפיים איש יושבים היו קשובים משך כל הזמן ושותים בצמא את דברי הגאון. לכשסיים דרשתו היו ההמונים מצטופפים שורות שורות לנשק ידיו ולקבל ברכתו. איש איש לפי מהללו ומעמדו היו מקבלים ברכה מהרב, רבנו היה נער רך בשנים אוחז בשיפולי גלימת אביו מפלס לו דרך בין ההמונים ונדחק למול פני הרי״ח כדי לזכות להביט עוד זמן מה בפניו הקדושות מקרוב, נרעש ונפחד היה מקרב פיו ונושק ידי הרב, והרי״ח כשחיוך מלא נועם נסוך על פניו מניח ידיו על ראש הנער ומברכו: ״יה״ר שתזכה להיות גדול בתורה״, ברכה זו מחשלת היתה את לבו ומבעירה בקרבו אש התמדה בתורה והיה מצפה מתי תגיע השבת הבאה כדי לזכות שוב למעמד הנפלא הזה, בערוב ימיו נזכר היה בהתרגשות רבה ובלב מלא כיסופים למעמד קבלת ברכת הרי״ח מדי שבת בשבתו.

בי״ג אלול התרס״ט, כבה נר המזרח ונסתלק הגאון הרב יוסף חיים, בפטירתו תמה ונחתמה תקופת פאר של מנהיגי ענק סגוליים ליהדות בבל, וחשך שמשה

ביהכנ"ס "הגדול" בבגדד. הקשתות ממול היו סביב כל כתלי ביהכנ"ס ובהם ישבו הרבנים

של הקהילה היהודית בבגדד, במוצש"ק קרוב לחצות הלילה יצא מסע ההלוויה ברחובות העיר, כל יהודי העיר אנשים נשים וטף עטופי אבל מיללים בבכי ונהי וקולם בוקע את השמיים, עד שלשמע זעקתם אף המוסלמים בכו עמהם, וההספד שנשאו עליו רבני העיר קרע את הלבבות.

אין לך דבר העומד בפני הרצון

רבנו היה נער בן ט' שנים, קם ממטתו לאחר צאת הוריו מהבית, ויצא בהחבא להשתתף בהלוויה ואף הוא מיילל ובוכה אחרי מטתו של אותו צדיק שנסתלק מן העולם, וכשהורד הארון לקבר, קיבל על עצמו ללמוד תורה בהתמדה יותר גדולה, ובעיקר לנהוג בחסידות ובפרישות ולמלאת את החלל שנוצר בהסתלקות מנהיג הגולה שהיה מפורסם בחסידותו וקדושתו, מאותו יום הלך ונעשה כמעיין המתגבר. רוח אחרת נסכה בו, הנהגתו החלה להיות יותר קיצונית ונעשה מופרש ומובדל מן העולם וכל מעייניו היו נתונים לתורה בלבד, הוריו בהיותם מודעים להתנהגותו הקיצונית של בנם, חסו עליו וניסו למתן את דרכו, אך הוא נשאר בשלו. גמר בדעתו כי עליו לקום מדי לילה בשעת חצות ולעסוק בתורה עד אור הבוקר. ולמה יתנהג במדרגה פחותה מאביו. בפניו עמדה השאלה כיצד יתעורר בחצות, חשב ומצא עצה, לקח חבל קצהו האחד כרך סביב ידו, וקצה השני קשר לבריח הדלת, והיה כאשר יקום אביו בחצות

וימשוך בבריח הדלת תמשך ידו ויתעורר, שבועיים הצליחה השיטה אך לילה אחת השגיח אביו בחבל הקשור לבריח ומנעו מכך, אלא שחז"ל אמרו: "אין לך דבר העומד בפני הרצון", שיטה חדשה נמצאה, קשר ידו בחבל וקצהו שלשל דרך החלון לאחורי הבית וביקש מחבירו אשר הוריו היו מרשים לו לקום בחצות כי יעבור על ביתו וימשוך בחבל, מדי לילה אחר צאת אביו מהבית היה בא אותו חבר ומעירינו, יחד היו הולכים לביהמ"ד, ויושבים בהחבא ולומדים עד עלות השחר, משך שעתיים מוסר ואח"כ תלמוד, ספרי "שבט מוסר" "ראשית חכמה" "חובת הלבבות" ו"פלא יועץ" למדו על פה, ואת דרך בעלי המוסר קיימו הלכה למעשה.

לימים סיפרה אמו של רבנו: בני בכורי נשמה טהורה בקרבו, בהיותו בן י' שנים מדי ליל שב"ק היה עומד בחצר הבית וקורא כל ספר התהלים מעומד לאור הלבנה, הכותל שעל ידו עמד היה מתפורר ומט ליפול, כל הפצרותי כי ייכנס לבית ויקרא תהלים בפנים עלו בתוהו, כי סירב להפריע את שנתם של אחיו הקטנים.

בעקבות גדולי הדור

את רגעיו היה מונה כמרגליות, כל דרכיו ומעשיו היה מחשבן לפרטיהם, משל היה בעל עסקים מקיפים, הנהגתו היתה כאחד מזקני וחכמי הדור, קדושה ופרישות, חסידות ושקדנות, כל המידות היקרות הללו מצאו להן משכן בתוך הגוף הרך והצנום של הילד הצדיק הזה, נוהג היה ללכת לביהכנ"ס הגדול בבגדד מדי יום ויושב על ספסל האבן מאחורי הבימה הענקית שהתנוססה במרכז ביהכנ"ס. ממול היו שבעה "היכלות", כל אחת בנויה בצורת "ח", סביבן הוצבו ספסלים עליהם ישבו גדולי רבני בגדד ביניהם אלו ששימשו בכהונות רמות, בתוך כותלי ההיכלות נמצאו ספרי תורה עתיקים שהונחו בתוך נרתיקים מפוארים מצופים זהב וכסף, כחמישים עד שישים רבנים ישישים עטורי גלימות וחובשי מצנפות, פיארו בהופעתם את ביהכנ"ס והשרו מזיווים והדרם על כל סביבם, רבנו נהג להתיישב מולם אחוז התרגשות ומלא הערצה והביט בסקרנות על דמותם האצילית, במיוחד שבתה את לבו דמותו של הגאון רבי יחזקאל משה הלוי זצ"ל ראב"ד בגדד, הוא עקב אחרי התנהגותו ותנועותיו בתפלתו כריעותיו והשתחוויותיו וצורת הליכתו הכפופה תוך ענוה ויראה.

רבי יחזקאל הלוי נודע כבקי עצום בש"ס ובארבעה טורים על פה. עניו וחסיד גדול, בעל אמונה ובטחון להפליא, כל ימיו נזהר לא ליהנות משום אדם לא בממון ולא בשום דבר, מעולם הוא לא ביקר אדם בביתו ואיש לא ביקר אצלו, שפט בצדק דלים ולא נשא פני גדול, שנים רבות שימש בדיינות בעיר. ואח"כ נתמנה לראב"ד, מדי ערב היה משמיע דברי מוסר בביהכנ"ס הגדול של בגדד, והיה צועק בקול גדול חוצב להבות אש בשעת המוסר וכל הקהל היה בוכה עמו משך כל שעת המוסר הארוכה, דבר קיום הדרשה המוסרית ידוע היה לכל,

רבני בגדד בשנת עת״ר, הראב״ד יחזקאל הלוי שני מימין

כת"י של הרב יחזקאל הלוי זצ"ל

מחזה מרהיב עין היה לראות את הקהל הרב אשר נהר יום ביומו לשמוע דברי הראב"ד, מאות אנשים ונשים מילאו את ביהכנ"ס לשמוע את דברי המוסר הנוקבים שיצאו מפה קדשו, ויותר משהיו שומעים קול דברים היו בוכים עם הרב במשך דרשתו, גם רבנו היה משתתף באופן קבוע והיה נוהג לתאר לחביריו את הנהגתו של הרב, הליכתו הכפופה, ראשו המורכן לארץ עשו על רבנו רושם רב, והעידו עליו כי מימיו לא הביט חוץ לד' אמותיו. וממנו למד רבנו את צורת הליכתו. לימים כאשר נתיידד רבנו עם חבירו ורעו רבי ששון הלוי בנו של רבי יחזקאל, למד ממנו פרטים נוספים ונעלמים על הנהגותיו של אביו הצדיק.

כל הדמויות הנפלאות הללו הוסיפו קדושה על קדושתו של רבינו, את התנהגותם חקק בלבו וממעשיהם למד, בן י' שנים היה כאשר חיבר לעצמו "ספר תפלות" אותם ליקט ואסף, תפלות שונות ומגוונות החל מהשכמת הבוקר ועד לשעת השינה, לכל מעשה תפלה ולכל ענין בקשה, את כולם כתב בכתב ידו בספר קטן אותו נשא בכיסו בהיכנסו לבית הכנסת להתפלל אמר תפלה זו:

רבונו של עולם בזכות שלשה אבות אבא להתפלל לפניך, ובזכותם תקבל תפילתי ויעש כתר לראשיך ע"י שר הפנים, כי מי אנוכי שאזכה להתפלל לפני הקב"ה שהוא גדול ונורא, ואנוכי איש חוטא והכעסתי שמו הגדול במעשי הרעים ואנוכי בשר ודם עפר ואפר, ואיני כדאי וראוי להזכיר שמו הגדול כמה פעמים בכל יום, אוי לי איך אשא עיני לעמוד לפני ממ"ה הקב"ה עלת כל העלות וסבת כל הסבות, אלא מפני רחמיו וחסדיו המרובים שהוא מרחם על בריותיו ורוצה בתפילות ובתחנונים של עבדיו כמ"ש: קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ובבקשה ממך אלקי צורי שיקדמוני מלאכיך להיות אתי ותכנס תפלתי לפניך ולפני כסא כבודך, אמנם אני מתפלל בתחינה ובקשה שיותן לי ולזרעי חכמה, גבורה, עושר וכבוד וחיים כדי שנקיים עצמינו במע"ט אמן. ויהיו פני צהובות בהלכות ומצהיבות בחכמות ואימתי מוטלת על הבריות ושם טוב יכנס ויצא עמי ותורתי תהיה משתמרת בלבי ומתקיימת בידי.

לסיום רשם בכתב ידו: תפלה קדושה לאומרה אחר התפלה ואם אפשר לאומרה ג"פ בכל יום יותר טוב: מבקש אני מכם מלאכי השרת... שתעמדו בעבורי בבקשה ובתחנונים לפני שומע בקשה ותחנונים לשמוע תפילתי ובקשתי ותחינתי ולמחול לי את כל עוונותי וחטאתי ופשעי, וכן אני משביע עליכם

"ותפתח לי שערי ופתחי החכמה" מקונטרס תפילותיו בהיותו בן י' שנים

המלאכים הקדושים והטהורים שזכרתי שמותיהם עתה בשם... יושב תהלות ישראל המשרתים בנקיות ובטהרה שתקחו ברשות ממ"ה הקב"ה וברוך שמו המפתחות של שערי שמים ותפתחו לי שערי רחמים ושערי ברכה ושערי הרוחה ושערי ריוח ושערי הצלה ממיתה משונה ומכל חולי ומכל מכאוב ושערי רפואה ושערי חן וחסד ורחמים, ושערי אהבה ושערי אימה ופחד ויראה על כל הבריות שייראו ממני לעבודת השי"ת, באחת התפלות נאמר שתזכינו לעסוק בתורה לשמה, במצוות ובגמילות חסדים ויהיו כל מעשינו לשם שמים, ותזכינו להשלים תיקון נר"ן בגילגול זה", מרגשת במיוחד תפלה אחרת אשר קטע ממנה נאמר: "כן אזכה לחלוקא דרבנן ולטלית נאה לעולם הבא", אלה היו שאיפותיו של נער בן י' שנים.

הערות

1. ראה יהודי בבל רפ"ה, "הד החינוך" אב תרצ"ה מאמר "החדר הבבלי בימינו".
2. "פרח" כד אלול תרמ"ו שנה ט' גליון 16.
3. הועד המקומי והרבנים מחו נגד שיטות הלימודים שהונהגו בכי"ח ולחמו נגד מחנכיו, ראה עדותו של נשיא כי"ח בספרו: חמישים שנות היסטוריה עמ' 30 בו הוא מציין כי יהודי בגדד כינו את ביה"ס בשם "היכל אלילי השקר".
4. על התנגדותם של הרי"ח ורבני בגדד לכי"ח ראה "היהודים בארצות המזרח בימינו" 112, "מבבל לציון" 73, "אמרי שמעון" יב.
5. "המגיד" תרל"ו גליון ד–כו, "הלבנון" תרל"ו גליון 45.
6. "אהל דוד" 404.
7. "יהודי בבל" רצ"א.
8. על תרומתה של אמו הרבנית פרחה ע"ה לחריפותו עוד בילדותו היה מספר רבנו: מדי בוקר נהגה לשאת על ראשה מגש נחושת ענק ובו הניחה בצק לעשיית ככרות לחם לכל בני המשפחה והוליכתו למאפיה, לאופה הוסיפה חצי גרוש על שכרו לכל אפיה, למען ישהה את הלחם בתנור שיאפה כהוגן, כדי שבנה יהא חכם וחריף בתורה כי האוכל מיני דגן קלויים מחכים, נולדה בבגדד תרל"ו ונפטרה בירושלים בער"ה תשי"ג.

פרק רביעי - באהלה של תורה

כל העוסק בתורה לשמה, משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, אף מגין על כל העולם כולו, אף מקרב את הגאולה.

סנהדרין צט:

בלמדו ב"מדרש בית זילכה" החל להיות כמעיין המתגבר, שחה בים התלמוד, בשקידה ובמרץ רב, בחריפות למד את סוגיות הש"ס על מפרשיהן. והוא אשר היה התלמיד הצעיר בשנים בין חברי הקבוצה עלה בידענותו על חביריו, עד שהוצרכו להעבירו לקבוצה גבוהה יותר, שם נתוודע רבנו אל אותו גדול וקדוש אשר עתיד היה להשפיע השפעה רוחנית עזה על דרכו בעבודת השי"ת, אותו צדיק הלא הוא הגאון המקובל רבנו יהודה פתיה זצ"ל, אשר ברוב צניעותו שימש בתפקיד "מגיד שיעור" לתלמוד בביהמ"ד.

מיום הכנסו אצל מורו ללמוד תורה נקשר עמו בנימי נפש ובידידות ואהבה אשר חרגו ממסגרת רגילה של יחס בין רב לתלמיד, כל רחשי לבו היו גלויים לרבו, וזו היתה התקופה המכריעה בחייו אשר קבעה את דמותו והנהגתו של רבנו לכל ימי חייו.

נשמה קדושה

מדי יום בסיימו את לימודיו בביהמ"ד, היה רבנו מלווה את רבו לביתו, שם היה יושב ושותה בצמא את דבריו ושומע ממנו דברי חכמה ומוסר ודרכי חיים, מרבו למד דרכי הפרישות והחסידות כיצד להיות עניו וצנוע אמיתי ונסתר במעשים, "באחד הימים בצאתי עמו מביהמ"ד — כך סיפר רבנו לימים — אמר לי מו"ר הרי"ף: שמע בני יבואו ימים תגדל ותתפרסם ויזמינוך לשמחות וסעודות, או יבקשוך לקבל משרה ציבורית או רבנית תתרחק מכל אלה, כי יאבדו את זמנך היקר, תיזהר על כל רגע מחייך ותדע להיות צנוע ונסתר בכל מעשיך, אני מזהירך מעכשיו כי רציתי שתדע כי יש לך נשמה קדושה וגבוהה מאוד ועליך לשמור עליה".

מאותם הימים לא זזה ידו מתוך יד רבו עד לרגע הסתלקותו מן העולם, מאותה תקופה שזורה יחדיו כחוט השני מסכת חייהם של שני המאורות הגדולים הללו בתורה ובמעשים גדולים כדוד ויהונתן. יחד עסקו בתורה שנים על שנים במשך ימים ולילות בנגלה ובנסתר במסירות נפש, יחד עלו לארץ ישראל ויחד עם רבנו ישב הגאון רבי יהודה פתיה בבגדד ובירושלים וכתב את חיבורו המקיף "בית לחם יאודה" על כל "עץ חיים" הקדוש למהרח"ו זלה"ה.

הגאון ר׳ יהודה פתיה מגדולי רבני בגדד היה, גדול בקבלה ובחסידות, נולד בבגדד ביום ב׳ שבט תרי״ט לאביו המקובל רבי משה ישועה פתיה זצ״ל, איש צנוע שנהנה מיגיע כפיו, שעות אחדות ביום עסק במלאכת קודש ופתח בית דפוס להוצאת כתבי קודש בעברית,[1] ורוב שעות היום ישב ועסק בתורה בסתר, בהיוולד לו בנו השלישי הוא רבי יהודה, נקשר אליו אביו וחיבבו מאוד, חינכו במדרש ת״ת שם ניכרו בו כשרונות מופלאים ומשם עבר למדרש בית זילכה, במהרה נודע כבקי עצום בש״ס, ראשונים ואחרונים, נוסף לכל אלה מקטנותו נטה לפרישות ולידיעת חכמת הקבלה בהצנע ובהחבא, ומשנתגלה הדבר לאביו החל ללמוד עמו זוהר וכתבי האר״י עוד בצעירותו, והיה יודעם על פה כידיעת ט״ו פרקי ״שיר המעלות״, הוא הלך והעמיק בתורת הנסתר ועוד בימיו של הגאון רבי יוסף חיים נודע כעושה נפלאות, היה בעל מדות נעלות אהוב ומקורב ביותר על הבריות והגיע למדרגות גבוהות באהבת השי״ת ואהבת ישראל, כל ימיו התרחק משררה ומכל מיני הנאות וחי בצמצום והסתפקות במועט להפליא.

בן י״ז היה כאשר זכה להיסמך כרב ומורה הוראה ע״י גאון הדור תקיפא דארעא הרב עבדאלה סומך, ״סמיכה״ שהיתה נדירה באותה תקופה, הדבר היה כאשר אספו מנין לתפלה בבית מדרשו של הרב סומך. ורבי יאודה פתיה נתבקש לעבור לפני התיבה, נמצא מי שביקש לערער על כי צעיר שלא נתמלא זקנו אין ממנין ש״צ. והגאון הרב ע. סומך הנודע בתקיפותו הרמה בשמעו את הדברים קם ממקומו ואמר: העל חכם יהודה תערערו שאינו יכול ח״ו להתמנות ש״צ, זה תלמידי וגדול בתורה הוא, כלום מה חסר הוא אלא ״סמיכה״, הניח שתי ידיו על ראשו ואמר: ״הנני סומכו עתה לחכם בישראל, יורה יורה ידין ידין והכל יצייתו לדבריו כדין חכם זקן שבישראל״.

בן כ״ה שנה היה בקיא בתורת הנסתר והנגלה, וכתב את חיבורו הראשון עפ״י תורת הנסתר, פירוש עמוק ומקיף על ״אדרא רבא״ ו״אדרא זוטא״, ״יין הרקח״ שמו כשמו כן הוא, חיבור זה נתקבל בהערצה ובשמחה אצל כל שוחרי תורת הנסתר אשר רוה צמאונם בידיעת רזין עילאין הטמירין בדברי ה״אדרא״, בתקופות מאוחרות יותר הוציא לאור חיבורים נוספים ״מתוק לנפש״, ״מנחת יהודה״, ״חסדי דוד״, וחיבורו הגדול ״בית לחם יאודה״.

מלבד עסקו בתורת הקבלה נודע לגאון בפשט, שימש כראש ישיבה במדרש בית זילכה בה הרביץ תורה למאות ואלפים. וכל חכמי הדור האחרון היו תלמידיו, אשר נקשרו עמו בחיבה מיוחדת, היה אוהב ישראל נפלא בגודל אהבתו לפשוט שבפשוטים, את כולם קירב תחת כנפי השכינה בנועם שיחו, מעשיות ופלאים רבים קשורים עם שמו של רבי יהודה, אותם מספרים עם קצת יותר מקורטוב של ערגה וקדושה אלה שהיו במחיצתו, בצעירותו הגיע להשגות רמות ונעלמות ועזר והפליא עם הנדכאים והחולים בחומר וברוח. במהרה נתפרסם כאיש אלקים בהצילו נפשות רבות ממקרים רעים ר״ל, עקרות רבות נפקדו ע״י וכל נדכה וקשה יום מצאו באמצעותו תרופה למכתם. במהרה הפך

המקובל ר׳ יהודה פתייה זצ״ל

להיות חביב על כל יהודי בגדד, והכל כינוהו בשם "חכם יאודה" מבלי לכנות שם משפחתו כי נתפרסם בקרב המוני העם וכך נודע שמו עד היום הזה.[2]

לאיש אלקים קדוש זה נתקשר רבנו מיום התוודעו אליו, עמו למד ש"ס ופוסקים ועלה במעלות רמות, ובראות רבנו כי משמיא קא זכו ליה ומסייעין אותו ללמוד תורה בקדושה ובטהרה, הוסיף חשק ורצון עז על אהבתו לתורה כשמורו ורבו מדריכהו ומנחהו בדרך הישרה.

כדרך חכמי האמת נהג רבי יהודה להסתיר את עצמו ונזהר לא להתפרסם אלא שבשמיים לא כן רצו, מנהג עקלקל נתפשט בין נשות בגדד אשר מקורו מן הגויים, כי מי שיש לו חולה ר"ל בתוך ביתו, לוקחת האשה מים ומלח לוחשת עליהם שופכת בחצר ומקריבה המים לשדים ח"ו. כל רבני בגדד לחמו בעוז נגד המנהג ואסרוהו משום אביזרייהו דע"ז, אך לעקרו לא הצליחו, הרגל נעשה טבע והנשים בשעת צערן לא יכלו לעמוד בנסיון. הגאון הרי"ח פירסם איסור בבהכנ"ס והכריז בדרשותיו כי יש למנוע את הדבר גם קבע בספרו "לשון חכמים" תיקון תענית למי שנכשלה באיסור זה. כשראה רבי יהודה פתיה את הדבר הזה, פירסם כי כל מי שיש לה ח"ו חולה בתוך ביתה ותקבל על עצמה לחדול מדרך זו, תבוא אליו והוא יתפלל על החולה שיבריא, רבים עשו כן וראה זה פלא החולים קמו מחליים, מאותה תקופה ידעו אנשי העיר כי איש אלקים בקרבם, ופנו אליו בכל צרה ח"ו ולמנהג הרע לא נשאר זכר.

אצל ראש הגולה

מנהגו של רבנו מדי יום אחרי לוותו את רבו הרי"ף לביתו, היה יוצא והולך אל בית הגאון רבנו יעקב חיים ראש הגולה באותם ימים, אשר ישב על כסא אביו הרי"ח, רבנו היה משמשו קורא לפניו בארבעה טורים ראשונים ואחרונים. בתוך אולם הספריה של הרי"ח ישבו יחדיו, וכשרבי יעקב נח קימעא ועיין בספר, היה רבנו בוחר לו ספר כלבבו ומעיין בו בפינתו, וכשביקש רבי יעקב לברר איזה נושא ולעיין עליו בספרים, היה רבנו רץ כצבי ומטפס על המדפים הגבוהים ומניח לפניו את הספרים הדרושים.

רבנו יעקב חיים נולד בשנת תרי"ד והיה בן יחיד לאביו, מפורסם היה בחסידותו ובחומרות והפרישות בהם נהג. אביו נקשר אליו בעבותות אהבה. בחיבוריו הרבים מזכירו פעמים רבות בצטטו משמו חידושי תורה כשבפתיחת המאמר כותב: "ובזה פירש בני ידידי כה"ר יעקב נר"ו". בשנת תרס"ד הוציא ר' יעקב לאור ספריו "ציצים ופרחים" ו"זכות אבות", משנת תרס"ט בה הסתלק אביו לעולמו. הנהיג בחכמה ובתבונה את קהילת בגדד משך י"ב שנה עד הסתלקותו בשנת תרפ"א, קנאי אמת היה ועומד בפרץ לבלי חת, כל אנשי הקהילה כאיש אחד שמעו וקיבלו את דבריו ללא עוררין, כי ידעו שאיש אלקים הוא, ומופתים רבים ראו עיניהם על כן יראו מפניו. מעשה מענין בו נכח רבנו אותו נהג לספר מדי שנה ביום פקודתו בי"ב חשון כך היה: בבגדד היתה יהודיה

מנהיג הגולה — הרב
יעקב חיים זצ״ל

צעירה שנהגה ללכת לבתים בהם נערכו שמחות שונות, מזמרת לנשים ומתופפת להן וממלאכה זו התפרנסה. במשך הימים הודיעו לר׳ יעקב כי גם בחורים נאספים פעמים אל בית הנשים ורוקדים לקול שיריה ותופיה. שלח ר׳ יעקב אזהרה אליה אך היא המשיכה בשלה ואף באו עדים כי ראוה מזמרת בריקודי תערובת, התרה בה ר׳ יעקב ומשסירבה לשמוע בקולו וגם השמיעה דברי זילזול. בשעת דרשתו ביום שב״ק בה נכח רבנו שהיה כבן י״א שנים, סיפר ר׳ יעקב את המעשה ופנה לציבור בשאלה: אם מסכימים אתם כי תפח רוחה של הצעירה הזאת, תענו אמן אחרי, כל הקהל ענו אמן ותוך יומיים ר״ל פגעה בה מידת הדין, לאחר המעשה הזה ידעו כל הקהל כי קדוש רבם ונזהרו לשמוע בקולו.[3]

הימים קשים וסוערים, ימי ערב המלחמה העולמית הראשונה, תקופה סוערת והרת סכנות, משבר קשה פוקד את העולם. ובבית פנימה צרות רבות תכפו את יהודי בגדד, עוד לא התאוששו מהסתלקותו הפתאומית של מנהיגם הרוחני הרי״ח. הנה פורסם חוק המנהיג שרות חובה לצבא בעוד שלפני כן שילמה הקהילה כופר קיבוצי עבור כל היהודים, הרי עתה מכח תקנות חדשות

שפורסמו כולם נעשו חייבי גיוס, וכל איש שביקש להשיג שיחרור עליו היה לשלם אישית כופר גבוה בתמורה, מצב כלכלי ירוד, קפאון בחיי המסחר, עול המסים הוכבד ללא נשוא, המסחר עם אירן השכנה שותק כתוצאה מהמצב הפוליטי, ועל כולם בצורת קשה שנה אחרי שנה, כל אלה פגעו בראשונה ביהודים שרבים מהם נשענו על סחר חוץ, דפקו בשערי רחמים והגאון רבי יהודה פתיה ריכז את בני הישיבה וילדי התשב"ר, סיבב אתם ברחובות העיר לעורר את העם לתשובה ויחד הלכו לקברות הצדיקים הקבורים בבגדד לעורר רחמי שמים, חובשי ביהמ"ד שמו לילות כימים בתורה ובתפלה, כשעליהם מנצח הר"י פתיה ועל ידו עוזר רבנו באירגון התלמידים לתפלה ולזעקה.

מנהיגות למופת

המשבר שפקד את יהודי בגדד היה רוחני ביסודו, הם חיפשו מנהיג רוחני בעל שיעור קומה אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם שיהא לו הכח הפיסי והרוחני לכך, מנהיג כפי שהיו רגילים תמיד כל הימים. ואכן חמל ה' על עמו ומנהיג כזה נמצא בדמותו של הרב שמעון אגסי זצ"ל, איש חסיד וקדוש, אשר הקים עולה של תורה בבבל אחרי הסתלקות גדולי הדור שלפניו והרביץ תורה

מנהיג בעת צרה, המקובל הרב שמעון אגסי זצ"ל

כל ימיו ללא ליאות ומתחת ידו יצאו גאוני עולם אשר האירו עיני ישראל בתורה עד היום הזה.[4]

הרב שמעון אגסי נקשר מילדותו בקשרי ידידות וריעות עם הר"י פתיה ויחד עסקו בפשטי התורה וסודותיה, כחבירו רבי יהודה גם הרב שמעון שימש כ'מגיד שיעור' במדרש בית זילכה, וברבות הימים שימש כראש הישיבה, בשנת תרס"ח פתח את הישיבה "אגודת תומכי תורה" והוא עמד בראשה, אליה קיבל את קבוצת האברכים המובחרים שלמדו במדרש בית זילכה, ואצלו השתלמו בארבעה טורים כולם, והוא דאג לכלכלתם והכשירם לתפקידים רבניים שונים בקהילה.

תחלה סירב הרב שמעון לצאת אל הציבור ולשאת בעול המנהיגות כי חשש מפירסומת אך הגזירות הקשות שעברו על יהודי בגדד הכריחוהו לא לחשות עוד, וביום ט' אדר תרע"ג כינס את כל יהודי בבל אנשים נשים וטף ונשא בפניהם את "משא התשובה", דרשה שנמשכה כארבע שעות, בהם ערך חשבון נוקב על כל הנושאים הטעונים תיקון בקהילה ועורר את העם לתשובה הלכה למעשה.[5] מאותו יום ידעו יהודי בגדד כי יש להם אב בעיר וכי תקוותם לא אבדה ח"ו.

אך ד' יעץ אחרת, המלחמה העולמית החלה, ובעיצומה נסתלק המנהיג הגדול פתאום ביום ח' מנחם־אב תרע"ד וכל יהודי בגדד ליווהו בכאב עצור למנוחות עולמים.

ארץ במצור

אח לצרה יולד: אח אני לישראל בשעת צרתן. ילקוט בשלח, רלג.

והארץ לא שקטה הוחל בגיוס המוני, יהודים רבים הועברו לאיזורי הקרבות שם הועמדו בנסיונות מרים בגוף ובנפש, הם גוייסו לארמיה השישית שנשלחה להילחם נגד רוסיה, עליה הכריזה תורכיה מלחמה בחזית קאווקאז ההררית והמושלגת בתנאים אקלימיים קשים, אשר לא הורגלו בהם, נוסף לכך לא התאפשר להם בתנאי המחנות לשמור מצוות כדת, רבים מהם סבלו מכות אכזריות בשל עמידתם האיתנה לא להיכשל בחילול שבת ואכילת טריפות, הרבה מהיהודים ברחו מפני הצבא ובלבד שלא ייכשלו באיסורים חמורים. חלקם נסו אל ההרים וחלקם מצאו מקומות מסתור בעיר. אביו של רבנו ברח עם קבוצת יהודים אל ההרים בצפון המדינה, ורבנו אז כבן י"ב שנה הסתיר במרתף הבית כמה צעירים ת"ח והבריחם אחר כן למקומות יותר בטוחים. אף נעצר פעם כחשוד בסיוע לבורחים ושוחרר לאחר הפעלת לחצים על השלטונות מצד קרוביו.

ארבע שנים תמימות נמשך מצב התוהו ובוהו במדינה, עירק הפכה להיות חזית בין תורכיה לבריטניה. בראשית תרע"ב פלשו כוחות בריטניה למזרח עירק והחלו מתקדמים באיטיות מרגיזה לפנים המדינה. רוב רכושם של היהודים הופקע נוכח מצב החירום לצרכי הצבא, ומצבם הכלכלי והחברתי התמוטט וירד לשפל אשר לא היה כמוהו.

והעיר בגדד התרוקנה כמעט מיהודיה, נותרו בה רק נשים ילדים וזקנים, אמו של רבנו לקחה עמה את בניה ועברה לעיירה "נצריי" המרוחקת מבגדד ונמצאת בדרום מזרח המדינה, שם התאכסנו אצל דוד אמו שהיה סוחר זגוגיות, שהו אצלו מספר חדשים, וכשמצב החירום השתפר קימעא חזרה המשפחה לבגדד עיר מולדתה, והגביר דוד אמו של רבנו הגיע לביקור בעיר והתאכסן אצלם משך שבועות אחדים. בליל שב"ק הסיבו כולם לסעודה ראשונה של שב"ק, ורבנו ערך את סדר הקפות השלחן ואמירת "שלום עליכם", האורח שהיה יהודי אמיד ותקיף התערב בסדר ושינה ממנהג בני הבית, משהעמידו רבנו על מנהג הבית המבוסס עפ"י דרך האר"י, העיר לו האורח כי אינו חפץ בעצות של צעירים ממנו וכי מנהגו שלו הוא הנכון. רבנו שתק ונשא בצער מה את הפגיעה.

חלפו שנים ממקרה זה, וביום אחד נמנם רבנו בצהרי היום בביתו והנה בחלומו דוד אמו ניצב למולו ואומר לו: באתי לבקש ממך מחילה על כי פגעתי בכבודך בפני בני הבית באותו ליל שב"ק ועל כי הצדק היה עמך, ורבנו הגיב בחיוך: באותה שעה פירשתי בפי כי הנני מוחל לך בלב שלם. משהתעורר שאל את אמו אם ידוע לה משלום דודה, והשיבתו: לפני יומיים קיבלתי מכתב ממנו והוא דורש בשלום כולם. למחרת בבוקר שלחה אמו לקרא את רבנו ואמרה לו: אמור את האמת, מדוע שאלת אתמול משלום דודי, תחלה התחמק אך משלחצה עליו, גילה לה את דבר החלום. הניחה לפניו את המברק בו מודיעים כי בצהרי אתמול כשהגיע לביתו נפטר דודה לפתע. השוו את שעת פטירתו ומצאו כי בדיוק היתה השעה בה ראהו רבנו. וכשסיים רבנו את המעשה אמר: ראו כמה קשה לפגוע אפילו בילד, וכמה צדיק היה הנפטר. כי לפני שנשמתו עלתה למקומה ביקשה להיות נקיה מכל חטא ובאה לבקש ממני מחילה.

החיים חוזרים למסלולם

תמה המלחמה העולמית הראשונה, ואתה נחתם פרק נוסף בחייה של יהדות בבל, המגוייסים החלו חוזרים לעירם והבורחים למקומות מגוריהם. התורכים גורשו בחרפה מהמדינה, אך לא לפני שערכו פרעות והרג ביהודים באכזריות רבה, במקומם באו הבריטים אשר קיבלו את המנדט על עירק בחסות חבר הלאומים והמליכו על עירק את המלך פייצל הראשון, הלה נטה חסד כלפי היהודים והעניק להם זכויות שונות אשר נשללו מהם לפנים. יהודי בגדד החלו לנשום לרוחה והחיים בעיר החלו חוזרים למסלולם, קול התורה שוב החל מהדהד בעוז בין כתלי הישיבות הקדושות, ובתי הכנסת חזרו ונתמלאו קול תורה ותפלה.

שש ושמח ומודה לבוראו על כי אביו חזר לביתו בריא ושלם, חזר רבנו לסדר יומו ולבית מדרשו של רבי יהודה פתייה שם היה לומד ברציפות מחצות הלילה

"ריש דוכנא" הרב סלמאן חוגי עבודי זצ"ל

ועד למחרת בתחילת הלילה, חשקו בתורה התגבר והתעצם ובבואו לבית הוריו לבקרם מדי ערב ומצא את אחיו הקטנים ישנים, ולמחרת היה מעיר להם: "מדוע כה מוקדם עליתם לישן אמש, ולא היה לכם להישאר עוד מעט וללמוד תורה",[6] כי אש התורה בערה בקרבו פנימה והוא עלה והתעלה והיה לסמל ולדוגמא בקרב בחורי הישיבה.

על רוב שקדנותו באותם הימים סיפר חבירו יבלט"א הג"ר יחזקאל ע. דורי שליט"א: "הייתי מלמד קבוצה של צעירים מבחורי הישיבה ומשגיח עליהם בשעות הלילה, מדי לילה בחצות הייתי יוצא לסיור במסדרונות "מדרש בית זילכה", והייתי רואה את רבנו בחדר הלימודים של הר"י פתייה, כל חביריו עייפים מעמל התורה במשך היום שכבו רדומים על המיטות והספסלים, ורק הוא היחיד ישב ליד השלחן ולמד. משהתעייף נרדם כשהוא יושב וראשו מורכן על השלחן זה היה מנהגו מדי לילה, ומעולם לא ראיתיו שוכב על הספסל".

בערוב ימיו של רבנו כאשר חולשה ירדה עליו, חולאים ומיחושים שונים סבבוהו והפריעוהו מלעסוק שעות רצופות בתורה כבימי צעירותו, נאנח ואמר: פעם הייתי שקדן גדול, שעתיים בלבד הספיקו לי לשינה בלילה, שמונה עשרה שעות רצופות ללא אוכל ומנוחה קלה היינו מתחבאים בפינת ביהמ"ד אני וחבירי — יבלט"א הג"ר יעקב מוצפי שליט"א, דודנו של רבנו מדור חמישי — ללא ליאות מבלי שאיש ירגיש בנו, כמה פעמים אפילו שלחו אחרינו הורינו לחפשינו כדי שנסעוד מעט את לבנו או ננוח מעט מעמל התורה ולא מצאונו.

הלימודים ב"מדרש בית זילכה" היו בשיא פריחתם, הכמיהה לתורה הלכה הלוך וגדול, בחורי המדרש אירגנו להם קבוצות באופן עצמאי בשעות שמחוץ לסדרי הישיבה, בהם עסקו בחריפות במסכתות שונות שלא נכללו במסגרת

הלימודים בישיבה, רבנו וחביריו בחרו להם את ה"ארי שבחבורה" גאון וחריף, עניו צנוע ונעים הליכות הרב סלמאן חוגי עבודי, מי שנעשה לימים ראב"ד בגדד ואב"ד בירושלים, קראוהו "ריש דוכנא" ישבו עמו נשאו ונתנו בפילפולים עד חצות לילה, ובני הישיבה נקשרו בברית ידידות לתורה ולכל דבר שבקדושה דבר שהביא ברכה לכלל יהודי בגדד.

הנאהבים והנעימים

אח ורע היה לו לרבנו מילדותו, עמו נקשר בקשרי אחוה ורעות נדירים, מצעירותם בבגדד ועד אחרית ימיהם בירושלים הוא הגאון רבי נסים כדורי חזן זצ"ל, ראש רבני בבל בדור האחרון, משך למעלה מעשר שנים היו מתבודדים שניהם יום יום ומתעמקים בנבכי התורה ודלו פנינים בש"ס ופוסקים ושותי"ם שונים. הרב נסים כדורי, ת"ח מפורסם אשר כונה "אביר הרועים" ולמד תורה מפי הגאונים רבי שמעון אגסי ורבי שלמה לניאדו זצ"ל, שקדן עצום חריף ובקי, רבנו העיד עליו: כל ספר שו"ת שהיה מגיע לבגדד מא"י מיבשות אסיה ואירופה, היה מקבלו ראשון מעיין בכולו ויודעו על פה. מרוב שקדנותו באותם ימים עם

"אהוב ורע" הרב נסים כדורי חזן זצ"ל

כתב של סמיכה

מאת

החכמים שו"ב ומו"ץ דפה בגראד יע"א

בשבטי ישורון הודענו נאמנה כעד מוכיל שטר סמכה דנא חלא הוא הר' סלמאן ציון חכם יחזקאל מצפי היו מתושבי בגדאד יע"א שבא לפנינו אנחנו ח"מ לרמוד ממנו בדיקת הריאה וישב בישיבה שיש עמה סמיכה ועסק במלאכת שמים ולמד ממנו בחשק נמרץ בדיקת הריאה עד שנעשה אומן ובקי ומרגיש בסרכה דקה מן הדקה באופן שהר' סלמאן הנז"ל בקי וחכים בבדיקת הריאה ונסינו אותו כמה פעמים וראינו אותו שהוא אומן ובקי ומרגיש בסרכה דקה מן הדקה וברקנו אחר הר' סלמאן הנז"ל כמה פעמים ומצאנו אותו שהוא אימן ובקי גם בקי בריני הריאה כמו שפסק מרן בשה"ט דווקא וגם שחט לפנינו כמה וכמה פעמים בהמות שחיטה הגונה כדת וכהלכה הכלל העולה שהוא אמן ובקי ולפעלא טבא אמרינן איישר חיליה וחפץ ה' בידו יצלח והן עתה מהורעין אנן דח"ל לכל בני ישראל כי הרשות והורמנא נתונה בידו סלמאן הנז"ל לשחוט בהמות לאכול ולהאכיל ואנחנו סמכנו את ידינו עליו למען יסמכו כל בית ישראל עליו והאוכל משחיטתו ומבדיקתו אלהי אברהם ויצחק בעזרו ורווקא כל זמן שהוא מוחזק ביראת שמים ובתנאי שיחזור על למודו מכאן עד שנה כל שבוע שני פעמים ואחר השנה כל שבוע פעם אחת מסימן ל"ה עד סימן מ' ועד דבר אמת ועניה צרק וראיה מהימנא כתבנו וחתמנו שמותינו פה העיר המהוללה בגראד והיה זה בש"א לחו' טבת שנת הנ"ך והכל שריר וכריר ונהיר וקיים

בשנת התרע"ט

כתב סמיכתו לשו"ב

רבנו חלה ברגליו, והרופאים הזהירוהו כי אם ימשיך בהרגליו ומנהגיו של חוסר פעילות גופנית יש חשש לחייו ח"ו. בגלל מחלת קרישת דם ר"ל שהופיעה אצלו. הם פקדו עליו לעסוק בהתעמלות ולחדול מישיבה רצופה, רבינו מצא לו עצה והתקין עבורו בחצר ביתו מתקן התעמלות עם סולמות ועמודים. מדי יום היה בא אליו רבי נסים כדורי מתעמל בחשאי עד שנרפא כליל.

ידידי אמת היו רבנו וחבירו רבי נסים כדורי, הרב דוד חיים שליט"א נכד הרי"ח העיד: "חריפותם והתמדתם בתורה של שני הרבנים הללו, יחד עם חסידותם ופרישותם ודרכם המיוחדת בעבודת השי"ת היו מפורסמות בבגדד, ובבחינה זו עלו שניהם על כל חכמי דורם, כי מימי אבותי לא נמצאו כמותם".

את הש"ס כולו למדו ורבנו לפני סיום שנתו העשרים, הם הוסיפו עוד ללמוד ארבעה טורים, חכמי בגדד מהדרים היו להשתדל לקיים כל מצוה מרמ"ח מצוות עשה, בעיקר מצות מילה, שחיטת בהמה חיה עוף ועוד, באלול תרע"ח קיבל רבנו את התעודה המסמיכה אותו לשחוט עופות עליה חתמו הג"ר יחזקאל ע. אליא ובית דינו, והג"ר יצחק א. שלמה ובית דינו.

בן י"ט שנה היה כאשר הוסמך למול ע"י מוהל העיר הג"ר אליהו בנימין ח' משה, לימים ראב"ד בגדד. בשנת תר"ף הוסמך לרב ושו"ב. שבעה גדולי הרבנים והדיינים של העיר סמכוהו, ועמהם נמנה ראש השוחטים הג"ר אליהו אברהם כנוש זצ"ל, במהרה נודע רבנו כשוחט מומחה, ובכדי לקיים מצות עשה מה"ת היה משכים בשחר עם חביריו לבית המטבחיים, שוחט בקר בודק את הסימנים והאיברים והולך לבהמ"ד, בשמחה ובסיפוק רב היה מציין רבנו כי מצות ברית מילה הראשונה אותה קיים בניסן תרע"ט כשהוא בן י"ט שנה זכה והסנדק בה היה הג"ר יעקב חיים ריש גלותא דבבל.

הערות

1. תק"צ–תרס"ה, ראה עליו יהודי בבל שי"א, שירה ופיוט של יהודי בבל 300, הדפוס העברי בארצות המזרח ח"ב 107.
2. מאמרי הערכה רבים פורסמו עליו בעתונות היומית ובירחונים שונים, על פעליו ראה בספרו "מנחת יהודה", "קץ הימין" מז, גולים וגאולים ח"א 45, שירה ופיוט של יהודי בבל 382.
3. ראה "קץ הימין" פב, יהודי בבל ר, והקדמת אביו הרי"ח לספרו של ר' יעקב "ציצים ופרחים" ירושלים תרס"ד.
4. הרי"ח היה מתכתב עמו בד"ת והוא מזכירו בתשובותיו בתואר "סובר הרזים מהרש"א נר"ו" — רב פעלים ח"א סוד"י שאלה י"ב וי"ד, הוא כתב יחד עם הראב"ד רבי יחזקאל עזרא אליא הגהות לספר "זבחי צדק" להרב ע. סומך, על פעלו הרב ראה: "אמרי שמעון" ירושלים תשכ"ח, "קץ הימין" קלח, "יהודי בבל" ר"ד, שירה ופיוט של יהודי בבל 367, "מבבל לציון" 98.
5. דרשה זו נדפסה בקונטרס מיוחד בירושלים בשנת תשכ"ד בשל האקטואליות שבה אשר לא פג טעמה עד היום.
6. כך סיפרה אחותו הרבנית גורג'יה תבלט"א.

פרק חמישי - בצל מלכים ורוזנים

כל מקום שהצדיקים הולכים ברכה משתלחת. ב"ר עג, ו.

עד אותה תקופה ישב רבנו בבית המדרש ועמל בתורה יומם ולילה. נהוג היה בבגדד כי משהגיע האברך לגיל העשרים ונשא לו אשה, היה מוצא לו "מחזיק" היינו גביר שהיה תומך בו מדי חודש במשכורת מליאה וכל מחסורו עליו, לא מצא "מחזיק" יצא למלאכת קודש כלשהי, אם "מלמד" או "מגיד שיעור", או באחת ממלאכות "כלי הקודש".

רבנו נזהר ביותר מצעירותו לא להשתמש או ליהנות כהוא זה מכתרה של תורה, או באחת ממלאכות הקודש אותם רכש באמצעות לימודו בתורה. לכן החליט להמשיך בינתיים את לימודיו במדרש, עד שהנה עמד בפני מצב שאילצו לעזוב את המדרש, אביו מפרנס המשפחה החזיק אצלו משפחה מאומצת בת שש נפשות תמך בה ופירנסה. עתה חלה אביו ולא יכול להמשיך במלאכתו, עזב את החנות שהחזיק למלאכת הצורפות בה עסק ארבע שעות ביום ומכר את מטלטליה. המשפחה עמדה לפתע בפני משבר כלכלי קשה, ומצב שנעשה עדין ביותר עם המשפחה המאומצת שהתגוררה בביתם. רבנו הרגיש חובה קדושה לעצמו להיחלץ לעזרה, הוא החליט כי יעסוק במלאכה קלה שעות אחדות ביום, ויעזור לכלכלת המשפחות. וכבר אמרו חז"ל: גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים, רבנו נטה לחפש מלאכה של פקידות והנהלת חשבונות, מלאכה המתאימה למרצו וזריזותו ובנקל יוכל להסתגל אליה, ישבו בני המשפחה לטכס עצה מה לעשות.

בבית מנחם דניאל

באותם ימים נכנס דודו של רבנו לבקר בבית ואגב שח כי ידידו ממשפחת הגביר מנחם דניאל אמר לו היום כי הגביר מחפש לו עוזר צעיר מוכשר למשרה במזכירות ואשר ישמש שליח במוסדות פיננסיים, כלם ראו בכך אות משמים, ומיד נתלווה רבנו עם דודו וקבע ראיון עם מנחם דניאל. במבט ראשון רכש רבנו את אימונו של האיש שעתיד היה הוא להיות ליד ימינו, ומיד נתקבל להימנות על עוזריו ולשמש כשליחו המיוחד.

מנחם צאלח דניאל, ראש הקהילה היהודית בבגדד, נולד בשנת תר"ו לאביו צאלח דניאל, בנו השלישי של מנחם דניאל הראשון. המשפחה נודעה כנכבדה ועתירת נכסים, אשר בניה הרבו לעזור לבני הקהילה היהודית והקימו מוסדות ומפעלים רבים לצדקה וחסד.[1]

הגביר מנחם דניאל

מימין: ר׳ עזרא דנגור — ה״חכם באשי״, המלך פייצל; משמאל: הגביר מנחם דניאל

עוד בגיל רך הוכנס מנחם בן צאלח דניאל להתחנך ב״מדרש תלמוד תורה״. שם ינק תורה ומוסר מפיהם של קדושים וצדיקים. חינוכו זה הוא שעמד לו למנחם דניאל שבימיו התרוממה המשפחה לראש הפסגה, והוא גדל בעשרו והתפרסם במעשיו הרבים על אבותיו שהיו לפניו, על שמו נקראה המשפחה מפעליה ועסקיה המסועפים בשם ״בית מנחם״, הוא היה האישיות בעלת ההשפעה הגדולה ביותר בבגדד על תושביה היהודים והמוסלמים כאחד, הוא הגן בחירוף נפש בגאוה ועוז על בני קהילתו והליץ בעדם בחוגי השלטונות, בשנת תרל״ה נבחר כציר עירק הראשון והצעיר בשנים בפרלמנט התורכי בקושטא. והיה חבר הסינאט העירקי, אישים רמי מעלה, רוזנים ומושלים כאשר באו לבקר בבגדד התאכסנו בארמונו. והוא היה המלווה הקבוע של המלך בכל ביקוריו במוסדות היהודים בבגדד.

גם בהיותו בשיא פסגתו לא שכח צעקת הדלים מבני עמו, נטה אליהם חסד וביתו היה פתוח בפניהם. נדבנותו היתה לדבר מפורסם בבגדד, וגם מעבר לים פנו אליו בבקשת עזרה למוסדות התורה והחסד, בנו עזרא דניאל היה ציר הסינאט ובעל מהלכים בחוגי השלטון. גם הוא עשה רבות למען אחיו היהודים והקים מרפאה משוכללת בשכונה היהודית בה ניתנו השירותים הרפואיים חנם.

לא עשה כן לכל גוי

עיקר עסקיו של מנחם דניאל התבססו על סחר בתבואה וקרקעות, עסקים שהסתעפו אף מעבר לים, אדמות רבות היו בבעלותו, אחוזות ענק בעיר חילה ושכונת אל כפל היו רכושו הפרטי, ואת הבנינים סביב מקום קבורת יחזקאל הנביא ע"ה באל כפיל שיפץ על חשבונו.

עסקיו בקרקעות הסתעפו בתקופה בה נכנס רבנו לעבוד במשרדו, תחלה היה יוצא רבנו לחתום על עסקות ולגבות תשלומים. במהרה האירה לו ההצלחה פנים ובכל מקום בו הופיע נתקבל בהערצה ובחיבה, והיה חביב על הנכבדים המוסלמים אשר ניהלו עסקים עם "בית מנחם" ורחשו כבוד לישרו ותבונתו. הגביר עקב בסיפוק אחרי הצלחת העובד החדש העלהו בדרגה וייחד לו חדר קבוע במשרדו שם ניהל את ספרי החשבונות, כן הציע לרבנו להשתלם בידיעת שפות זרות למען יוכל לנהל את העסקים הנעשים מעבר לים. רבנו שכר לו מורה פרטי שלימדו אנגלית צרפתית ותורכית. הלה מלומד נוצרי בוגר אוניברסיטה נכנס לוויכוחים פילוסופיים עם רבנו על עיקרי האמונה. וויכוחים בהם היה יוצא רבנו מנצח. ברוב התפעלותו הציע הנוצרי לרבנו כי רבנו ילמדו שיעור בתנ"ך ובעיקרי הדת היהודית ובתמורה לכל שיעור הוא ילמדנו שפות ללא נטילת שכר, אך רבנו סירב באמרו לו: "לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום".[2]

משסיים לימודיו בשפות הזרות ושלט בכל השפות השימושיות במדינה, עם הנהלת חשבונות בשיטה מיוחדת, החל לשלוט אט אט בכל התיקים עבי הכרס שניצבו במשרד הענק וניהלם בחכמה ובתבונה, תיקים מיושנים אשר זמן רב לא נפתחו והלווים שהיו שייכים מוסלמים נשכחו, נפתחו ע"י רבנו ובעליהם נתבקשו לשלם את החוב. מנחם דניאל הביט בהערצה אחרי הצלחתו הרבה ושליטתו המליאה והנמרצת של רבנו בעניני המשרד תוך פרק זמן כה קצר. החליט ועשה מינהו למנהל הראשי של משרדו בתפקיד "כאתב באשה" ומנהל חשבונות ראשי.

זקן ושבע ימים היה מנחם דניאל, שבעים שנה מחייו כבר היו מאחריו, ואין בכוחו לפקח כהוגן על עסקיו שהסתעפו מיום ליום, מה גם שתפקידיו הציבוריים מגוונים היו, הוא ראה בכניסת רבנו לתפקידו "מתנה נפלאה משמיים", לקרוביו אמר: הנה הזמין ד' לידי ת"ח הגון, איש נאמן ומוצלח במלאכה. יום אחד נכנס לחדרו של רבנו ואמר לו: "הנני זקן לימים, ואיני יכול לצאת ולבוא בעסקי כמקדם, אותך ראיתי נאמן בכל ביתי והנני מפקיד בידך את כל אשר לי".

בעיני אלקים ואדם

על אחד הגורמים שהביאו לאימון והערצה של השר מנחם דניאל כלפי רבנו סיפר מר שאול פתיה: רבנו נהג מילדותו לא להסתפר בכל ימי העומר עד חג השבועות כמנהג האר"י זלה"ה, גם בהיותו ב"בית מנחם" לא שינה מנהגו אף כי

רבק

ידבקו כני שחת ישע ז ו מ

יבקו טעות כני שחת ז ו מ

יִדָּבְקוּ

Pihyh. Conglutimentur

ופנכ"ס יבקו תו"ל ת"ל

ויש כתתירו יבקו שח מ

הִדְבִּיקָתְהוּ

Huph Assecutum est eos.

ורשעתך זרוכ"קו עומ"ס

כ שכ

הִדְבַּקְתִּי

adhaerere feci

כן זרכקתי. ירט' נ יח

וְהִדְבַּקְתִּי

Et adhaerere faciam

ורכקתי רעך יחיך

יחזק' נא ר

הִדְבִּיקָהוּ

assequebantur eum

וכשל בלשכ"ס זרכיזו

משו' כ יח ו

אַדְבִּיק

adhaerere faciam

ולשונך תרכ"ק לחכך

יחזק' נ כו

רבק

יִדְבַּק adhaerere faciet

יבק ב כן תקזיבו

רכו' כת כח

וַיִּדְבַּק

Et assecutus est.

ויבק מכי בכו ובשר

כתו' לח כנ

וַיִּדְבְּקוּ

Et assecuti sunt

ויבקו מקכי ן שומע יח כב

ויבקו מחניו שר גרשם כ שכ

וַיִּדְבְּקוּ

Persecuti, assecuti sunt

ויבקו כס ושר מחניהם

משו' ט יו כב

ויבקו בלשכ"ס לח ב

ויבקו בלשכ"ס מחני שמול

רב"ם ט י כ

מְדֻבָּק

Haph adhaerere facta

ולשוב שרכק שלות קל"ב יו

דָּבֵק

adhaerens, conjunctor

דבק לח מר שטוח שלב ב ב

ויש תבב דבק שחת שטל יח כד

רבק דבר

הַדְּבֵקִים

adhaerentes

ומקב זרכק"ם כב רבי ד ד

דְּבֻקָה

Conjuncta

דבקה לנתך דמעה נאחר

רב"ם ב יב

לְדֶבֶק

ad cohaesionem, ferrumen

משר לרכך מוב רוח

ישעי' שח ז

הַדְּבָקִים

Commissarae

כין זרכק"ם וכין ראשין

שלב"ם ט כב לב

כין זרכק"ם וכין ראשין

רב"ם יח לב

דבר

דבר חוח יסיר ורי"ד לשעה

ופשט"ם :

Dividintur in sex Significata

אל כל לשון דבור :

1. loqui. eloqui. alloqui, dicere

"לא עשה כן לכל גוי". עמוד מקונקורדנציה לתנ"ך בכתי"ק

לפי הנוהלים הקיימים כלפי נושאי המשרות הממשלתיים והצבוריים מהוה הדבר הפרה של כללי הנוהל והשירות ומביא לפיטורים מיידיים.

באחד מימי העומר ביקש מנחם דניאל לשלוח את רבנו לפגישה חשובה עם ראש העיר. אך ביקשו כי יסתפר לפני הפגישה, רבנו סירב, גם כשהודיעו הגביר כי יפטרו באם יעמוד בסירובו ובכך יאבד מקור פרנסת הוריו ואת מעמדו הציבורי עמד רבנו בסירובו. אך בשל גורליות ההכרעה התייעץ רבנו עם אבי מו"ר הרב יהודה פתייה שהשיבו כך: "אל תוותר גם במחיר פיטוריך". ראה הגביר את גודל בטחונו של רבנו בהשי"ת, פנה אליו ואמר: החלטתי בכל זאת לשלחך לפגישה, אלא שבתוצאות הפגישה יהא תלוי גורל המשך עבודתך בניהול עסקי.

בבטחון ובשלוה הלך רבנו ללשכת ראש העיר, הלה ישב באותה שעה במשרדו והיסב עם שני שרים מוסלמים, בהיכנס רבנו ללשכתו, עמד ראש העיר מפניו לחץ ידו בחמימות, והציג את רבנו בפני השרים כאדם ישר נאמן מוכשר ופקח ביותר שפגשתי מימי, סיים רבנו את העסקות עם ראש העיר, והלה ביקשו כי יעביר מכתב אישי למנחם דניאל. הגיע רבנו למשרדו וברוב צניעותו הניח את כל המסמכים עם המכתב על שלחנו של מנחם דניאל ופנה לחדרו. פתח הגביר את המכתב והתפלא למצוא כי ראש העיר כותב: במה זכית למנהל ישר וחרוץ כזה וירא אלקים באמת, אשר בכל משרדי הממשלה לא מצאתי כמוהו חרוץ וישר בעיני אלקים ואדם, אבקשך כי לכל העסקים ביננו תשלח רק את מזכירך הראשי סלמאן אפנדי.

קרא מנחם הגביר את רבנו והניח לפניו את המכתב ואמר: נצחתני. בשמים אוהבים אותך, היום נכונה לי פגישה עם שר הפנים החלטתי כי אתה תלך לפגישה זו במקומי, עשה רבנו את רצון הגביר והלך אל השר. וראה זה פלא. שר הפנים קם ממקומו ואמר לו: רבות שמעתי עליך, אני שמח על ההזדמנות המבורכת שיש לי היום לראותך.

מאותו יום — סיפר רבנו — נתן מנחם דניאל כל אשר לו בידי, בני המשפחה הפקידו בידי את נכסיהם, ואחד הגדיל לעשות נכנס לחדרי הניח מעטפה עבה על שלחני ואמר: "בך אני מאמין, זה כל רכושי סך שתי מיליון וחצי ל"י שטרלינג תנהלם עבורי בבנק". סך זה היה רשום על שמי הפרטי על סמך נאמנות בע"פ ביני לבינו.

שוכני בתי חומר

כהוקרה על נאמנותו של רבנו הזמין מנחם דניאל שתי מכוניות שרד חדישות מדגם "פורד" מארה"ב, האחת הגיש במתנה למלך, והשניה העמיד לרשות רבנו, כל הרחוב המוסלמי עמד דום בעבור מכונית השרד, מקרים מביכים התרחשו כאשר דימו אנשי שרד בהגיע המכונית למשרדם כי המלך יושב בתוכה, וכאשר היה בא רבנו לביקור עסקים אצל המושל האזרחי שהיה מפורסם בשנאתו ליהודים, היה פוקד מנחם דניאל על הנהג להפעיל את הצופר המוסיקלי בהגיע

המכונית לחצר הממשל, המושל היה יורד ומצדיע למכונית בדמותו כי המלך יושב בתוכה, אך מה נדהם ועיניו ירקו משטמה כאשר ראה את היהודי הצעיר והצנום כבן כ"ה שנה יוצא מתוכה.

בהיות רבנו יושב במכונית, היה נבעת מפני הכבוד שחולקים לו בעוה"ז, חשש שמא תזוח עליו דעתו ח"ו, והיה מדי הכנסו אליה קורא את הקינה: "שוכני בתי חומר למה תשאו עין, ומותר האדם מן הבהמה אין", אותה קוראים בלוויית המת בכניסה לבית העלמין.[3]

קידוש שם שמים

יושרו וצדקתו של רבנו היו לשם דבר, והכל העריצוהו וכיבדוהו בשל כך. פעם ביקר במשרדו שיך מוסלמי לפרוע את חובותיו, יתרת החוב היתה בסך 35 דינר, השיך טעה ושילם לקופאי את העודף מהמאה בסך 65 דינר. משניכרה הטעות יצא רבנו בעצמו מהמשרד אל השוק מקום עסקיו של השיך והשיב לו את ההפרש. הלה הופתע מיושרו של רבנו בשל אי הסתגלותם באותה תקופה למעשה יושר כגון אלה, אחוז היסטריה יצא לשוק והחל צועק: ראו את היהודי הזה, בא אלי והחזיר את הדינרים הללו. וכי אם עם הנביא המוסלמי היתה כטעות הזאת ההיה משיב את ההפרש, והחל זועק: אין כאלקי ישראל ותורתם. שבע רצון ממעשה קידוש שם שמים בגויים חזר רבנו למשרדו.

שרים עצרו במלים

מקרה נוסף של קידוש ד' אותו היה מספר רבנו בסיפוק רב אירע ביום שבת קודש. אחד מראשי האוצר העירקי הגיע בדחיפות לבית מנחם דניאל בעיצומו של יום השבת בלווית הקונסול הבריטי ומשלחת מסחרית רמת דרג שהגיעה במיוחד מבריטניה אשר ביקשה לחתום על עיסקה גדולה, בשל חשיבות הענין נשלח שוער הבית לקרוא את רבנו, משלא מצאו בביתו פנה לביהמ"ד והנהו יושב עם מו"ר הר"י פתיה ועוסק בסוגיא בסה"ק "עץ חיים" למהרח"ו ז"ל, עסוק הוא בעולמות העליונים ונכרים מבקשים אותו לעסק חולין ביום השבת, חשב בלבו מה לו ולהם, לפתע החליט: אלך ואקדש שם שמים. לבושו בשב"ק שונה היה מלבוש השרד של ימות החול. בשב"ק לבוש היה חלוק משי ומעיל לבן עוטה עליו, ומצנפת בהירה עוטרת את ראשו, וכך הלך למשרדו, כשנכנס הכל קדו לו, הוציא מארונו את שעונו שהיה מכוון עפ"י שעון א"י ומחוגיו הראו אותה שעה על השעה 10: "כלומר בעוד שעתיים תשקע החמה, וכשלשת רבעי השעה לאחריהם תצא שבת מלכתא. אז אוכל להתפנות אליכם, יהודי הנני ואת מצוות אלקי אני שומר", פנה רבנו אל הפמלייה. הנוכחים קיבלו בתדהמה את הגישה הישירה והפשוטה של רבנו, הקונסול הבריטי השיב אנחנו מכבדים את אמונתך ויושרך, החלטתי כי נמתין פה עד שתצא השבת, שש ושמח חזר רבנו

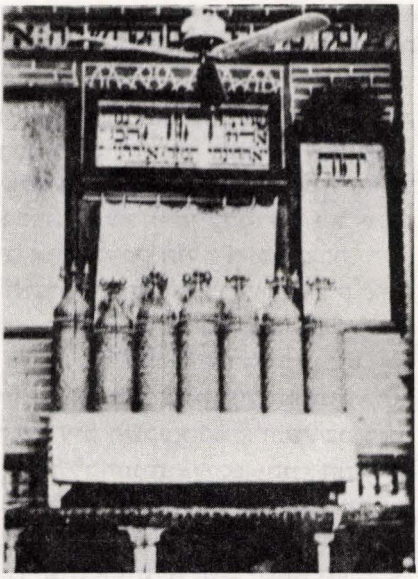
אל מורו ורבו וכמעט החל מרקד מרוב שמחה, אף שבת לא הרגשתי קדושה עצומה כאותה שבת כאשר ידעתי שכעשרה נכבדים מאומות העולם ממתינים במקום מסויים ויודעים שיש שבת קודש בעולם והיא אות שנתן הבורא לעמו ועם ישראל קיים ומקיים אותו לעולם.

גם בהיותו יושב בין שרים ורוזנים הקפיד מאוד על שקידה בתורה, שמונה שעות עמל בתורה ושמונה שעות במשרדו. גם משעות השינה חטף ללימוד התורה, פשט וסוד ועסקים מסחריים דרו אצלו בכפיפה אחת בחינת וחי בהם מבלי שהפריעוהו וטרדוהו מעסק התורה, והוא לא הסתפק רק במה שלמד, וחשש על השעות בהן התעסק לפרנסת בני ביתו אמר ועשה.

ה"מחזיק בידי ת"ח"

מעשה ראשון אותו עשה בהיכנסו למשרתו ב"בית מנחם" היה להיות "מחזיק" בת"ח, פנה אל אחד מראשי הישיבה ב"מדרש בית זילכה" וביקשו כי ימצא עבורו ת"ח מושלם בתוי"ש ובמדות ושיהא זקוק והוא יתן לידי ראש הישיבה סך הגון מדי חודש ובתנאי לבל יוודע לאברך מי המחזיק בו, בחר ראש הישיבה עבורו את המובחר שבאברכים ובכל ר"ח היה מוסר רבנו לידי ראש הישיבה מראש משכורת מליאה עבור החודש הבעל"ט, שהיה מעבירה לידי האברך.

עברו שנים מספר ואותו אברך השלים חוק לימודיו ועזב את המדרש. ורבנו ממשיך לתת מדי חודש את הסך שנקבע, וראש הישיבה מתחנן מה אעשה בכסף והאברך עזב, ורבנו בשלו, אמרתי אני ממשיך לתת, כשהתאסף סך של כששת

ביהכנ"ס ע"ש מאיר אליהו

ישיבת "מאיר אליהו"

אלפים רופיות, הוחלט על דעת שניהם לתיתם בעילום שם לחתן יתום ת"ח צנוע למען ירכוש לו דירה צנועה וכלים לתשמישי ביתו.[4]

מוסדות תורה וצדקה לרוב נהנו מפעילותו של רבנו למענם אצל הנדיב מנחם דניאל, רבים היו הפונים מירושלים מטבריה וצפת בבקשת עזרה ורבנו היה מקציב עבורם תמיכות הגונות, כן שימש רבנו כממונה על הקדש מאיר אליהו ז"ל בבגדד, אשר כלל ביכנ"ס ובימ"ד לרבנים מוסמכים אשר עסקו כל היום בתורה, וספריה תורנית עשירה ונדירה הוחזקה ונוהלה ע"י רבנו.

לפני מלכים יתייצב

חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב, חכמי דורו קראו עליו את הפסוק הזה, אשר הלם את מעמדו באותם ימים, אוצר המלכות היה שרוי במצב קשה באותה תקופה, עד שנזקק להלוואות כדי לשלם את שכר עובדי המדינה, הם פנו לעזרה אל רבנו שאישר להם הלואה בסך 50 אלף דינר בתנאים נוחים, נטל רבנו עמו את צרור הכסף ונסע אל ארמון הממשלה, באולם הישיבות ישב אותה שעה ראש הממשלה חיכמת סלים עם שרי ממשלתו והמתינו לבואו של רבנו, משנכנס עמד ראש הממשלה מכסאו וקד בפניו, נטל את ידו והלך חבוק עמו עד שהושיבו לימינו, ורבנו משתאה לכל הכבוד הרם אשר נפל בחלקו. הרהר בדעתו בשר ודם הנהו והיאך יסכון לאורך ימים עם חיי שררה אלה, והרי אמרו כי הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם. באותו רגע גמר בדעתו בקבלה גמורה כי עליו לעזוב את "בית מנחם" והמפלט היחיד עבורו יהיה בהשימו את פעמיו לעבר ארץ ישראל.

הערות

1. על מפעליו הרבים לטובת יהודי בגדד ראה: "יהודי בבל" קפד, "מסע בבל" קמח, קס, "מבבל לציון" 86, גולים וגאולים ח"א 49, כן הקדיש מהונו להוצאת ספרי קודש ביניהם הספר "אמרי בינה" להרי"ח שהזכירו ברדף שמאחרי שער הספר הנ"ל.
2. עי' זוהר "סבא דמשפטים" קי"א ע"ב.
3. את הקינה חיבר רבי שלמה אבן גבירול, והמנהג בבגדד היה כי ה"חזן" שהיה מצאצאי הרב ששון מרדכי הוא בעל ה"חזקה" לקוראה עם הוצאת הנפטר מהעיר. ראה "מסע בבל"רו.
4. גם כשנודע לנו המעשה באחרית ימיו מפי ראש הישיבה "בעל המעשה" סירב רבנו לאשרו ברוב צניעותו.

פרק שישי – כניסה לפרדס

לית אתר פנימאה בכל אינון, כאינון דידעין רזא דמאריהון וידעי לאתדבקא בהו בכל יומא, על אלין כתיב: עין לא ראתה, אלין אינון דמאריהון משתבח בהו בכל יומא. אלין אינון דעאלין בין עילאין קדישין ולית מאן דימחי בידיהון. זהר חיי שרה קל:

בן י"ז שנה היה רבנו כאשר נכנס לפרדס, עם השלמת הש"ס וארבעה טורים ולאחר שמילא כריסו בהם, החל מורו הגאון רבי יהודה פתיה ללמדו בחשאי תורת הנסתר, בחרדת קודש ותוך הנזרות מהנאות העוה"ז ובדחילו ורחימו ניגש רבנו ללמוד חכמה נפלאה זו, בחשאיות וצניעות מרובה מבלי שאיש מחביריו הבחין בו, לאחר שהיה מוכן ומוכשר מבחינה רוחנית ונפשית, כשעברו עליו שבע עשרה שנה מחייו שכולם קודש ללא רבב, י"ז שנים של תורה ופרישות, יראה וענוה, שנים בהם עלה והתעלה במעלות נשגבות, עתה החל ליכנס לטרקלין הפרדס, יחדיו התחילו במאמרי הזוהר וסודותיו ומסתרי הרזין שבכתבי מהרח"ו ששמעם מפי האר"י הקדוש. יום יום שש שעות רצופות ישבו הרב והתלמיד ועסקו בתורת הח"ן, ובשב"ק יצאו יחדיו אל השדה שם ישבו על שפת הנהר ולמדו את פרשת השבוע עם פי' הרמב"ן ז"ל והיו מפרשים אותו לסודותיו ורמזיו העמוקים על פי תורת הח"ן.[1]

חכם עדיף מנביא

לאחר שנים של לימוד משותף בחשאי, בחר לו הר"י פתיה קבוצת ת"ח מובהקים ויראי ד' והחל ללמדם תורת הח"ן, היו אנשים שהדבר לא היה לפי טעמם על כי לומדים תורת הנסתר בקבוצה, והרי נהוג היה ללמדה בהסתר ובפרטיות, הגיעו הדברים לאזנו של מנהיג הגולה רבי יעקב חיים, מיד שלח לברר מי הלומדים ומהו סדר לימודם, והשיבוהו כי כל הלומדים הנם תלמידיו המובהקים של הר"י פתייה, ת"ח שלמים ויראי ד', והתלמיד המובחר שבהם הנו הרב סלמאן מוצפי, משמע זאת נחה דעתו של אותו צדיק ואמר: "אם חכם סלמאן המעיין החשוב לומד שם והוא מגיד השיעור אין מה לחשוש, בודאי שכולם קדושים ועתידים להיות מאורי העולם בתורת הקבלה".[2]

וכאשר צפה אותו צדיק כן היה, השיעור התקיים מדי יום שש שעות רצופות, ובשנת התרפ"ה הרחיב הר"י פתיה את הישיבה ונתוספו אליה עוד ת"ח מובהקים, כשכולו עוטה הוד והדר קדומים היה מגיע רבי יאודה פתיה, חולץ מנעליו ומתיישב על השרפרף, לשמאלו ישב רבנו, ומולם שאר החברים, רבנו

ה"מגיד" הקורא את הסוגיא ומפרש בעיון ראשון, והרב יהודה מפרש בהרחבה אחריו. בחרדת קודש ברתת ובזיע ישבו ופילפלו בדברי האר"י הקדוש ממש כאילו "בעל שמועה" ניצב לפניהם, וכל המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, והקדושה חופפת היתה עליהם וממלאת חלל החדר כולו. במוחשיות אפשר היה להרגיש את האוירה המיוחדת ששררה עליהם כך סיפרו תלמידי הר"י פתיה, ורבם היה מזהירם כי בלמדם ב"עץ חיים" הקדוש בצוותא, מתנוצצים ניצוצי נשמות האר"י ומהרח"ו וזלה"ה עפ"י זכות הכוונה וטוהר המחשבה של הלומדים, כי באים הם לשמוע ולהתענג מלימודם הטהור אשר כולו קודש ולשם שמים באמת.

יהודי "עמך" ידעו כי בחדר זה יושבים קדושים וטהורים העוסקים בתורת הח"ן בסוד שיח שרפי קודש. והיו יראים מלגשת אל המקום הקדוש. ורבנו סיפר: "כשהיינו לומדים בלילות את הזוהר הקדוש עם פירושיו בעיון, היינו מופשטים מגופינו בעוה"ז ולא היינו מרגישים כלל את מציאותינו בעלמא דין. פעמים שהיינו מרגישים את ניצוצי נשמת הרשב"י ע"ה עם צדיקים נוספים המקשיבים ללימודינו ומסייעים אותנו בלימודינו הטהור לפי ערכינו". וסיים דבריו: "וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים".[3]

ויעש לאביו אבל

בחודש אלול תרפ"ז נכנס אביו של רבנו, הרב ציון מאיר לביה"ח לעבור ניתוח. דעתו של רבנו לא היתה נוחה מבחינת עיתוי הכניסה לביה"ח וחשב להכניסו לאחר תשרי, אלא שמפני רצונו לקיים רצון אביו לקחו אל ביה"ח, הניתוח עבר בהצלחה ומצב החולה השתפר ועמד לעזוב את ביה"ח ביום ראשון כ"ח אלול, בליל שב"ק עלה חומו לפתע ואחיו של רבנו נשאר למשך הלילה ע"י מטת אביו, בחצות של שב"ק התעורר החולה וביקש מים ליטול ידיו. נטל וקרא פתיחת אליאו ז"ל ופרקי תהלים ומשניות, מדי פעם הפסיק קריאתו ואמר לבנו: הבט הצידה וראה כמה נאים מעיינות מים זכים הנובעים פה סביב הפרדסים וגינות מפוארות, בנו חשב כי הכביד חליו ולכך מדבר כדברים הללו. כשהמשיך אביו החולה באמרו: "אני רואה אור נפלא מבהיק בזהרו ושטיחים מפוארים סובבים ופרושים הנה", הבין בנו כי דברים בגו, לאחר שתיקה ממושכת פנה החולה אל בנו ואמר: כשתצא ממני תלך לבית דודך קודם לכתך אל אמך. פתאום קרא ק"ש ועם עלות השחר השיב נשמתו הטהורה לבוראה והוא בן ח"ן שנה.

במוצאי שב"ק ליווהו המונים למנוחות עולם וקברוהו בבית העלמין של בגדד בסמוך לקבר אביו הגאון רבי יחזקאל מוצפי ע"י קבר הגאון הרי"ח בחלקת הרבנים של העיר בגדד.

משבר קשה עבר על רבנו עם הלקח ממנו אביו שהיה איש קדוש וצנוע והדריכו במסירות רבה בדרכי התורה והיראה והיה קשור עמו בכל נימי נפשו, כדי לעשות נחת רוח לנשמת אביו, העמיד את הישיבה של הגאון רבי יאודה

במרכז: קבר הרי״ח. ברקע: חלקת הרבנים של בגדד

פתיה על שם אביו בביתו, פה למדו בכל לילה, וגם ביום שב״ק מהבוקר ועד חצות ליל מוצש״ק, ישיבה זו המשיכה להתקיים בביתו עד שנת תרצ״ד היא שנת עלייתם לאר״י, וכאן המשיך רבנו את לימודי הישיבה עד יומו האחרון.

חצבה עמודיה שבעה

שבע שנים תמימות למדו את הספר הקדוש ״עץ חיים״ הוא יסוד היסודות של קבלת האר״י, בעיון עמוק ובהבנה רחבה למדוהו עד שהיו בקיאים בכל פרטי העולמות העליונים ובכוונת השמות והתפלות בע״פ, לאחר שסיימו את ה״עץ חיים״ בפעם הראשונה במשך שבע שנים רצופות חזרו עליו ששה פעמים נוספים במשך כתשע שנים.

הלומדים הראשונים בתורת הנסתר שלמדו בישיבה זו היו: רבנו, הרב ששון הלוי בן הרב יחזקאל משה הלוי ראב״ד בגדד, והרב אברהם ברזאני, לימים הצטרפו לישיבה זו ת״ח נוספים ביניהם: הרב יעקב קטן, הרב משה חתן הר״י פתיה, הרב מנשה סלטון ועוד.

שמעו של רבי יהודה פתיה התפרסם בכל העיר, רבים היו באים אליו לבקש ברכתו. זה בא להיפקד בבנים, וזה בא עבור פרנסתו המצומצמת או חולה שיש לו ר״ל, את כולם קיבל באהבה ובחיבה ברחמנות אבהית היה מדבר על לבם

מעודדם מברכם ומתפלל עליהם בדמע ובבכיה והיו נענים. סיפורים שונים ומשונים היו שחים להר"י פתיה על יסורי גוף ונפש שהיו להם וכל מיני תופעות מוזרות שהתרחשו או שחשבו שהתרחשו אתם, כח עליון נפלא היה לו לרבי יאודה, סבלנות אין קץ היתה חלקו כשהאזין שעה ארוכה למעשיותיהם של הנדכאים שפנו לעזרתו, וכשרון ארגעה אשר גירש מקרב הבריות פחדים ותעתועי דמיון שנתלוו למחלותיהם, ומעל הכל רב מאוד היה כוחו בתפלה למלך מלא רחמים שיפן אליהם בחסד וברחמים.

"רוחות" סוערות

מבין הבאים היו שפנו לקבל עזרה עבור שנכנסו בהם רוחות ל"ע,[4] ורבי יהודה ברוב רחמנותו על החיים ועל המתים התפלל וייחד יחודים בעבור תיקון הרוח וגזר עליו שיצא. מקרים כאלה הלכו ונתרבו במשך הימים ורבים היו הבאים לחזות במו עיניהם את הפלא הגדול, ביניהם היו ששבו בתשובה שלימה ופרצו בבכי מר בהתחרטם על מעשיהם בשמעם את דברי הרוחות ומעשיהם.[5] כמובן שכל אלה הפריעו את רבי יאודה מלימודו. ויהי היום ותבוא אשה אחת בוכיה ומעולפת באמצע הלימוד, ורוח איש ידוע מדורות קודמים בקרבה, ורבי יאודה החל לנהל משא ומתן שעה ארוכה עם הרוח כדי שיגלה לו מעלליו ועל מה נענש למען יתפלל וייחד עבורו לתקנו, והרוח היה עקש ונפתל והחליף דבריו פעמים אין ספור בכחש ובכזב, רבנו הצטער על כי רבו וכל הלומדים מופרעים מלימודם ומעבודת השי"ת ולא יכול לחשות עוד, וצעק אל הרוח עד מתי תוסף על חטאתך פשע וגם בהיותך נע ונד בעולם ההוא הנך יורד לכאן להחטיא אחרים ולהפריעם מעסק התורה, חדל לך או שאגרשך מלפנינו, והרוח השיבו בערמה: עתה הנה מענישים את אביך בעולם העליון על הדברים שדיברת עמדי, ורבנו דחהו בלגלוג. כוונתי לש"ש וחס אנוכי על ביטול תורה. הנני מבטיחך שלא יענישו לא לי ולא לשום אדם בסיבתי. כשראה הרוח את תקיפותו של רבנו נכנע והחל מגלה את האמת ולא יסף להפריעם עוד בכזבים באמצע לימודם.

"בעל השמועה" בא

סדר יומו של רבנו גדוש פעילות היה, שמונה שעות עבודה ב"בית מנחם", שש שעות לימוד תורת החי"ן עם רבו הר"י פתיה, ארבע שעות ש"ס וראשונים עם ידיד נפשו הגאון רבי נסים כדורי,[6] ויתר השעות לתפלה ולמנוחה, לימודו בתורת החי"ן הביאו במהרה למדרגות רמות, ומעשה נורא שסופר מפי מגידי אמת שהיו נוכחים בשעת מעשה: באחד מלימודיהם בספר הזוהר הקדוש בביתו של רבנו, היו עוסקים בזוהר משפטים שחיברו רב ייבא סבא, ור"י פתיה משמיע חידושים נפלאים ומגלה רזין ורבנו "מגיד השיעור", האוירה כולה היתה רוויה

קדושה עילאית, והנה נשא רבנו את עיניו מאת הספר תוך לימודו והחל רועד מהתרגשות, ורבי יהודה מעודדו כי ימשיך בלימודו כרגיל, אחר אמר לו: תזרז את חבריך ותאמר להם את שהנך רואה, ורבנו אמר: "הנני רואה את אבי לבוש בגדי יו"ט נכנס לכאן עם איש קדוש ושניהם מקשיבים ללימודינו". משסיימו אמר רבי יהודה: "בעל השמועה רב ייבא סבא בא לכאן לשמוע את דברינו והביא עמו מג"ע את אביו של בעה"ב למען יתענג מזיו כבוד התורה שנעשה פה לכן הזהרו מאוד כשהנכם לומדים שיהיו כל מעשיכם לשם שמים".

חופה נפרשת בשמים

חיבה מיוחדת רחש בלבו הר"י פתיה לרבנו: "מעלותיו בתורה של חכם סלמאן והמדרגות הרמות אליהם הגיע נפלאו מהשגתם של רוב הבריות" נהג לומר, פעם שח מעשה נורא בקשר לרבנו.

"בליל חופתו של רבנו נערכה השמחה בגינה הענקית של "בית מנחם", בה השתתפו כל חכמי בגדד, והרב הראשי הגאון רבי עזרא דנגור ערך את החופה, גדולה היתה השמחה, כלם פצחו בשירות במקהלה והשמיעו זמירות שונות והרבנים נשאו דרשות לכבוד המאורע. לכשנסתיימה הסעודה בחצות הלילה ורבים מהמוזמנים הלכו לבתיהם, התקבצו המוזמנים הקרובים ביותר אל רבנו, רבותיו וחביריו סביב שלחן החתן, ורבנו נשא חד"ת בפשט ובקבלה ועסק בסודות עמוקים ונפלאים להפתעת כולם.

באותה שעה ישבו בחורים אחדים על אחת מגגות הבתים הסמוכים והיו אוכלים ושותים שם מפאת החום ששרר שם בימי אלול, לפתע נשאו עיניהם וראו פרוכת מפוארת נפרשת ברקיע ומתוכה צמח אילן רב ותקיף ועליו כתובת בלתי מובנת להם. בהשתאות ובקסם רב הביטו על המחזה הנפלא, אחד הבחורים אזר עוז ורשם את הכתובת על פתק: "יצא יחיד יתן א־ל", רשם את התאריך והשעה ושלח למחרת את הכתובת להר"י פתיה ושאל מה פשר הדברים, כשקיבל הר"י פתיה את הפתק השיבו: טעית בהעתקה, היה כתוב שם: "יצא יחיד יתן א־לי" עם אות י' בסוף, ואת אשר אוכל לגלות לך הוא כי ס"ת מלים אלו הוא שם אדנו"ת.

ולרבנו אמר: הראית לאלו מעלות רמות הגעת, כי בשמים העידו עליך נפלאות, עוד תזכה להשיג בתורה ובעבודת השי"ת ותקים דור ישרים יבורך. רבנו ברוב ענוותנותו ביקש להצניע את הדברים והגיב: ומי אמר שהדברים מכוונים אלי.

במרכז הסערה

יהדות בגדד היתה באותה תקופה בשיא פסגתה הרוחנית, וזקפה קומתה במלוא זוהר תפארתה, התקופה התברכה במנהיגים רוחניים ססגוניים ממשיכי שלשלת

הפאר של רבני בבל. הקהלה שלוה ושקטה על שמריה, החיים המסחריים שגשגו ויהודים היה מעמד נכבד והשפעה ניכרת בחוגים כלכליים ובמוסדות השלטון. אך הנה הועמו שמיה עקב פרשה הקשורה למשרת ה"חכם באשי" ואשר נגרמה בעטיים של סיכסוכים בין אנשי הועד הכללי של הקהילה.

בין השנים תרע"ז–תרפ"ג כיהן במשרת "חכם באשי" (= הרב הראשי) הרב משה חיים שמש,[7] חיי הקהילה נוהלו עד כה על ידו על מי מנוחות ובמיוחד הצטיינו יחסים תקינים ששררו בין הקהילה לבין השלטונות. בקהילה היהודית נמצאו באותם ימים אנשים שהקימו תאים חשאיים שעסקו בפעילות ציונית ובגיוס אנשים וכספים לרעיון הציוני, גם בתוך הועד הכללי היו חברים שתמכו ברעיון הציוני מי בסתר ומי במעט גלוי. בראשית תרפ"ג פרץ ויכוח סוער בקרב חברי הועד סביב השאלה אם יש לתמוך בגלוי ברעיון הציוני או שיש להתעלם מכך ולשמור על שתיקה בנושא עדין זה, הרב הראשי וראשי הועד גרסו כי אין זה תפקידם לתמוך ברעיון הציוני דבר שיתפרש ע"י גורמים שונים העויינים את הקהילה היהודית כהתגרות בלאומנות הערבית וכחתירה תחת הממשלה העירקית והדבר יגרום למתיחות בין יהודים לערבים.

לחץ כבד הופעל על הרב הראשי ע"י העסקנים הציוניים שביקשוהו כי יביע תמיכה גלויה בציונות מאחר שראה כי אין הוא יכול לעמוד בפני הלחץ הגיש את התפטרותו בחשון תרפ"ג, כדי לסיים את הויכוח שהיה לרועץ ליהדות בגדד הוסכם על דעת הכל לבקש את הגאון רבי עזרא דנגור[8] איש שהיה מקובל על הכל להגיש מועמדותו במקום הרב משה חיים שמש, הרב עזרא דנגור ניאות

יושב שלישי מימין: ה"חכם באשי" משה שמש. עומד שני משמאל: ר' יהודה פתיה

ה"חכם באשי" ר' עזרא דנגור זצ"ל

להיות הגורם להשכנת שלום בקהילה והציג מועמדותו ונבחר פה אחד ע"י הועד הכללי למשרת הרב הראשי ליהודי בגדד.

רק ארבע שנים של שקט ושלוה עברו ושוב עברה סופה וסערה והפעם קשה יותר על יהדות בגדד, בשנת תרפ"ז שונה התקנון הישן על פיו הורכב הועד הכללי של הקהילה כל השנים. כתוצאה מכך חלו שינויים בהרכב האישי של הועד, והוא התחלק לשני גושים רוב ומיעוט שהקרע ביניהם הלך והעמיק מיום ליום דבר שגרם תופעות שליליות, פקידים רבים ונושאי משרות שונות בשירות הקהילה אשר השתייכו למחנה המיעוט פוטרו ומקור פרנסתם קופח, המתח והזעזוע הציבורי גאו והלכו עד שנאלץ הרב עזרא דנגור להגיש התפטרותו.

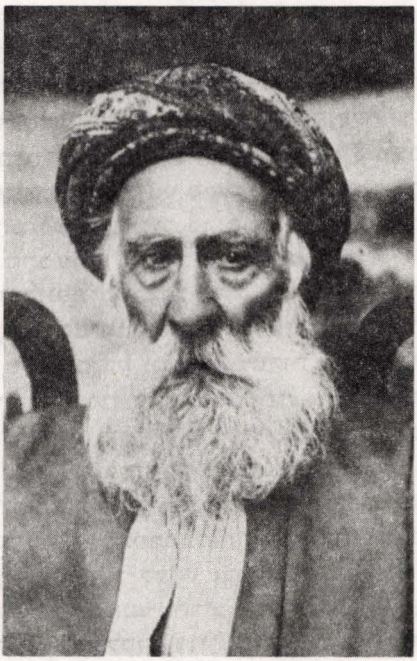
עתה הותרה הרצועה והמנהיגים החילוניים השתלטו כליל על חיי הקהילה והשירותים הדתיים והשיגו את מבוקשם, הם המליכו עליהם את הרב ששון כדורי ל"חכם באשי", והחלו עורכים טיהורים בין נושאי המשרות החילוניות ומשרתי הקודש אשר נאמנותם לאנשי הרוב בועד החילוני לא נמצאה מספקת, וכל אשר העז לפצות פיו נגד ה"רבנות מטעם" קופחה פרנסתו, גם השירותים הדתיים החיוניים ביותר לכל פרט הפכו להיות מכשיר לחץ בידי ראשי הועד.

באותה תקופה נערכו הבחירות לפרלאמנט העירקי, בהם התחרו ביניהם יו"ר הועד נעים זילכה ויריבו ראובן בטט, הבחירות נסתיימו בנצחונו של נעים זילכה שנכנס לפרלאמנט, אלא שלאחר זמן קצר נפטר לפתע ובמקומו נכנס יריבו ראובן בטט שהיה איש המיעוט. עתה נחלשו אנשי הרוב שהיו קשורים עם הרבנות מטעם והחלו בתגובות נגדיות במטרה לקדם נסיונות התנגדות ושינוי

דברים שנעשו על ידם, רבני הקהילה לא יכלו להמשיך ולהחריש נוכח הריסת חייה הציבוריים והרוחניים של קהילתם המפוארת, הם פרצו משתיקתם ומחו על ניצול השירותים הדתיים הניתנים לבני הקהילה עבור מטרות פוליטיות אישיות. ובהתייעצות חירום שקיימו רועיה הרוחניים של קהילת יהודי בגדד החליטו להתייצב כולם כאיש אחד כל רבני העדה כחומה בצורה. על ראשם נמנו זקן הדור רבי יאודה פתייה כשעל ידו עוזרו הנאמן המנהל בתבונה את הפעולות רבנו זצ"ל, ואתם יבלט"א הג"ר דוד חיים שליט"א מנהיגה הרוחני של יהדות בגדד, והגאון רבי נסים כדורי חזן ראש רבני בבל ומי שהיה הסמכות התורתית של חכמי בגדד.

ביטול משרת ה"חכם באשי"

המתח היה בשיאו, בט"ו אדר תר"ץ נערכה חתונת אחותו של רבנו בחצר ביתו בבגדד, לשמחה הופיעו רבני הקהילה כולם. הנושא היחיד בו עסקו משך כל השמחה היה מצב הקהילה המתדרדר והולך. המקום הפך לכינוס חירום בו הושמעו הערכות שונות על העתיד להתרחש אם לא תבוא תגובה מתאימה. במקום הוחלט על עריכת כינוס רבנים מיוחד אשר התקיים בז' בניסן ובו חתמו ארבעים גדולי רבניה של הקהילה על אי הכרתם ברבנות מטעם וניתוק כל מגע עם ועד הקהילה. למאבקה המר של קהילת בגדד הצטרפו הקצבים אשר פרצו

הרב אברהם אצלאן זצ"ל, האחרון במשרת "חכם באשי"

בשביתה בעיצומו של חוה"מ פסח בכ"א ניסן ושיתקו את מכירת הבשר שהיה מרכיב חיוני בכל בית אב בקהילה היהודית והשביתה נמשכה שבוע תמים, עד שנאלצו השלטונות העירקיים להתערב. נורי סעיד שמונה לפני ימים אחדים לראש ממשלה פירסם צו בכ"ח ניסן בו הוא מפטר את הועדים הכללי הגשמי והרוחני ואתם את החכם באשי ובמקומו מינה את הרב אברהם אצלאן[9] כממלא מקום, בסיון אותה שנה כונסו מחדש הוועדים של הקהילה ובחרו בהרב אצלאן כרב ראשי קבוע.

בשנת תרצ"א פורסם חוק חדש לפיו בוטל התואר "חכם באשי", ומעתה ייבחר "ראיס אל חכאמין (= ראש הרבנים) ו"ראיס אל טאייפה" (= ראש הקהילה), לפי התיקון בחוק לא יכול אדם אחד לשמש בשני התפקידים גם יחד כאשר היה עד כה באשר למשרת "חכם באשי" אשר יכל לשמש גם כראש הקהילה. לאחר שהתפייס עם חלק מהרבנים נבחר מחדש ר' ששון כדורי לראש הקהילה ובכך הושם קץ לפרשה עגומה זו אשר הורידה קרנה של תורה בבגדד והביאה ליציאתם של כמה מגדוליה לא"י.[10]

בסוד המכוונים בירושלים

בתקופה זו גמלה בלב רבנו ההחלטה להשתקע מיד בא"י ויהי מה, סיבות שונות היו להחלטתו זו, מילדותו חלם על בית בא"י ועל בניית עתידו בה בכל תנאים שהם, ועתה בראותו את הגדולה והכבוד שנפלו בחלקו פחד וחשש מיוהרא ח"ו וביקש לשבת כל ימיו באהלה של תורה לחיות חיי צנע הרחוקים מפירסומת ועניני ציבור. אך הסיבה העיקרית שלו היתה כוונתו להתעמק בספר הכוונות ולהתפלל תפילותיו עפ"י כוונות סידור הרש"ש זיע"א.

בימים ההם קיימת היתה הפרדה מוחלטת בין "מקובל" לבין "מכוין", יכל אדם להיות ת"ח מושלם בפשט ובקבלה, ולהיות בקי בתורת האר"י ובחיבוריו המקיפים "עץ חיים" וכל ה"שמונה שערים" אותם כתב המהרח"ו תלמידו ישר והפוך לכל פירושיהם ודקדוקיהם, אך עוד ארוכה הדרך לפניו מלהקראות בשם "מכוין" היינו מקובל שלם המתפלל כל תפילותיו ומקיים מצוות התורה ועוסק בה עפ"י סידור הכוונות, סידור זה אותו חיבר הגאון "רבנו שר שלום שרעבי" הידוע בכינויו הרש"ש[11] וצורף לחיבורו המקיף "נהר שלום" על הקבלה, גרם כי תשוקתם העזה וכל מאווייהם של טועמי החי"ן הוא לזכות לדעת להתפלל בסידור זה ולו פעם אחת בחייהם, כל מלה בתפלה וכל פרט במעשה המצוות מפורטים ומתורגמים שם לשמות הקודש ולמערכת העולמות העליונים וסדר המשכת השפע, עמוק עמוק מי ימצאנו, תשעה חלקים על הסידור חיבר הרש"ש לחול, לשבת למועדים ולימים נוראים, "סידור הארוך" ו"סידור הקצר", בסידור הארוך נפרטו הכוונות לפרטיהן ותפלה אחת בו נמשכה שעות רבות, סידור זה לא נדפס אלא היה בידי החבריא קדישא "חסידי ק"ק בית אל" אשר העתיקוהו בכתיבת ידי קדשם האחד מחבירו, "סידור הקצר" הידוע כ"סידור הרש"ש"

עמוד מסידור הכוונות לר"ה בכת"י להיר"א ז"ל שער ספר הכוונות בכת"י

נדפס בירושלים פעמים אחדות, ובו הובאו הכוונות בקצרה יחסית לסידור הארוך, תפלת י"ח בו — ללא חזרת הש"ץ — נמשכה כארבעים דקות בממוצע.

המקובלים נזהרו לא להוציא סידוריהם חוץ לבית מדרשם לבל יפלו בידים שאינם מהוגנות, בחו"ל רבים נזהרו מלכוין כוונות ונמנעו מלהתפלל בו, בהיותם מצריכות מלבד קידוש האדם וזכות הזמן, גם קדושת הארץ לכך התפללו בו בא"י, מה גם שבודדים בחו"ל היו המלמדים המוסמכים שידעו את הסידור על מכונו כראוי.

להשגת ידיעה זו שאף רבנו בכל מאודו ובכל נפשו, שנים רבות לאחר שרכש לו ידיעה מקיפה בסידור הרש"ש נהג לומר, "הרבה נתייגעתי בלימוד התורה אך על ידיעת הכוונות מסרתי ממש את נפשי, על כל עושרי וגדולתי וויתרתי על מנוחת ובריאות גופי עברתי והשתדלתי לנהוג בפרישות וחסידות יתירה כדי לזכות להגיע לכך".

לשם כך החל מבקר מדי שנה בארי לדעת את הארץ ואת חכמיה ולהכין לו אכסניה של תורה בה יבלה זמנו בסודות התורה וצפוניה. בביקוריו כאן הכיר את האיש הענק אשר הבעיר בקרבו יותר את אש האהבה והתשוקה לידיעת סידור הרש"ש.

המקובל רבי חיים שאול דוויק

באותם שנים זרחה בירושלים שמשו של גאון המקובלים וראש המכוונים הרב שאול חיים הכהן דוויק זצ"ל (= השד"ה), הרב דוויק נולד בי"ד חשון תרי"ח

ראש המקובלים והמכוונים
רבי חיים שאול דוויק הכהן
זצ"ל

בארם צובא היא העיר חלב, עיר של חכמים וסופרים השוכנת מדרום לדמשק, שם למד תורה מפי רבו המפורסם רבי מרדכי עבאדי זצוק"ל מקובל וצדיק אשר חי באותה תקופה והיה ידוע כעושה נפלאות וחיבר ספרים רבים בכל מקצועות התורה ביניהם: מעין מים, חן מרדכי, נעים זמירות ועוד.

לאחר שמילא כריסו בש"ס ופוסקים שלח ידו אל חכמת הנסתר ובהכנסו לפרדס הכיר את מי שהיה לו לרב ולמורה בקבלה הגאון רבי אליהו משען זצוק"ל מחבר "שפת אמת" על "עץ חיים", בשנת תר"ן עלה לאר"י וקבע משכנו בירושלים עם החבריא קדישא "ק"ק חסידי בית אל", פה העמיק וחידש חידושים נפלאים בתורת הח"ן ובמהרה נתפרסם כענק בחכמה נפלאה זו, לימים פתח את ישיבתו "רחובות הנהר" בשכונת הבוכרים בירושלים החדשה, ופה העמיד תלמידים רבים והחל עוסק בכתיבת חיבורים, ישיבתו נטלה את כתר הבכורה של תורת הקבלה מאחותה הבכירה ישיבת "בית אל", והוא נעשה לראש המקובלים והמכוונים. עד היום הוא נחשב למורם ורבם של זקני המקובלים בדור האחרון. לימים כהו עיניו ולא יכול לראות עוד אך ליחו לא נס ממנו, הוא המשיך במרץ בלתי נלאה את הרבצת התורה והיה מפתיע את שומעיו בזכרונו הפלאי את דברי האר"י והרש"ש מלה במלה ככתוב בספר ואת מיקומם המדוייק בספר בציון הדף והשורה, כשישים חכמי קבלה למדו אצלו בישיבתו והתפללו עפ"י כוונות הרש"ש, הוא עבר לפני התיבה בתפלות במשך כל ימות השנה עפ"י הכוונות שהיו חרוטות בשכלו הזך, רבים מבני ירושלים נוהגים היו לבוא בימים

"יחד שבטי ישראל", יושבים מימין: ר' שמעון אשריקי, ר' עובדיה הדאיה, ר' אליהו אלעג'מי — עורך סידור הרש"ש, הרי"מ חרל"פ, ר' דוד הכהן, ר' שמואל עזראן

הנוראים ולהצטופף בכניסה לביהכנ"ס שברחוב דוד בירושלים לזכות ולהתפלל עם אותם מלאכים קדושים עטורי גלימות צחורות וחבושי מצנפות המבהיקות בלובנם פניהם כגחלי אש כשהציצית מכסה את ראשם אחזו בידיהם הצנומות ברטט של קדושה וחיל בסידור הכוונות, גוום שחוח ושפתותיהם רוחשות בלחישה, שעה ארוכה נמשכה תפלת הלחש, אך החל השד"ה בכוונות ובזימזומו לפני הפסוק ד' שפתי תפתח הפותח את חזרת הש"ץ, הושלך הס ודממת קודש בחלל ביהכנ"ס והכל קפאו על עמדם. בקולו הערב החל בכוונות החזרה כשהוא מאריך בכל מלה ומלה עד כלות הנשימה, המקובלים העידו עליו כי כאשר היה מגיע לברכת המחזיר שכינתו לציון היה פורץ בבכי מר ומזיל דמעה מאין הפוגה, מדי יום היו מוצאים את הקרקע במקום שעמד שם כשהיא רטובה מדמעותיו. מרגש ומרתק במיוחד היה לראות כיצד הרב דוויק הישיש עומד ומתפלל שעות ארוכות עפ"י הכוונות בעל פה ללא סידור בידו.[12]

אחד שיגן על העולם

בבוא רבנו לאר"י נכנס לבית מדרשו של השד"ה, ישב אצלו תקופה מסויימת ולמד עמו בדברי האר"י, פעם הרצה לפניו סוגיא אשר היה לרבנו הרבה לברר ולפלפל בה, באמצע הקשה רבנו לרבו קושיא שהיתה לו מימים ימימה והשד"ה בסבלנותו האבהית ביקשו להביא ספר "נהר שלום" שם נמצאת התשובה לשאלתו, ובעוד רבנו מדפדף למצוא את קטע המבוקש לקח השד"ה מידו את הספר, מנה את הדפים והצביע על השורה בה נזכרו דברי התשובה לשאלתו, וכל זה בזמן שאור עיניו כבר לא היה אתו, רבנו השתומם על המראה כפלים על התשובה הבהירה אשר ניתנה לו מאת רבו, ועל עוצם הבקיאות בעל פה את כל

הכתוב בספר, עזב מיד את כל עסקיו באר"י ובזמן הקצר שנותר לשהותו בארץ ישב לפני רבו ללמוד עמו "נהר שלום".

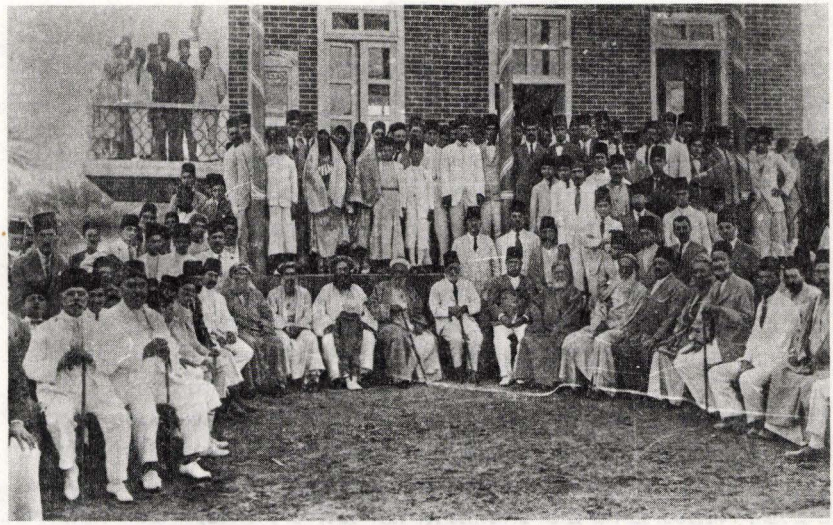
זקני המקובלים מספרים: באחד הימים כאשר למד רבנו לפני השד"ה בדברי הרש"ש וחידש חידושים נפלאים, אחז בו השד"ה ונשקו על ראשו ואמר: "כל ימי הייתי מצטער על תורת האמת שמא תשתכח ח"ו ומי יבוא אחרינו לעיין בעומק וביושר בדברי החכמה הזאת ויגן על העולם בתורתו עתה ידעתי כי אתה תהיה גדול בחכמת הנסתר ויהיה אחד שיגן על העולם ויקיים אותו".[13]

בכותל המערבי בעת צרה

גם בתקופת שהותו של רבנו באר"י המשיך בקיום קשר רצוף עם רבו הר"י פתיה שישב עדיין בבגדד, מדי שבוע התקשר עמו באמצעות מכתבים וע"י אנשים שיצאו ובאו מא"י לחו"ל והקשר ביניהם היה קשר נפשי אמיץ מעל ומעבר לקשר רגיל בין איש לרעהו.

על אחד מביקוריו בא"י מסופר מעשה מפתיע המורה על מהות הקשר העמוק שהיה ביניהם, ואשר שמענוהו מפי מגידי אמת שנכחו בעת התרחשותו וכן מפי רבנו[14]:

"ביום שישי אחד בשעה 10 לשא"י שעתיים לפני שקיעת החמה ישבו בביהמ"ד בבגדד הר"י פתיה ותלמידיו ועסקו בלימוד הסה"ק "עץ חיים", באמצע הלימוד

בטקס חנוכת אגף לביה"ח "מאיר אליהו", בגדד תרפ"ד. רביעי מימין: ר' יהודה פתיה, ר' ששון הלוי — מנהל ביה"ח, ר' שמעון מרדכי, ר' יוסף שרים, מ. גורג'י, מנחם דניאל, ר' עזרא דנגור, ר' ששון כדורי, ר' רפאל יצחק חיים, ר' מאיר גבריאל

נשתנו פניו של הר״י פתיה והחל פוכר כפות ידיו זו בזו ואומר: ״אוי, חכם סלמן נמצא בצרה הוא עומד ע״י הכותל המערבי ובוכה, מי יעזור לו״, והחל מתפלל לשלומו ונמשך הדבר כמחצית השעה וכל הנוכחים מתוחים ודרוכים לראות איך יפול דבר, לפתע אורו פני הר״י פתיה ואמר: ״ברוך השם, בא חכם ששון אפנדי והקימו״, הנוכחים רשמו את היום והשעה וחיכו בדריכות לחזרתו של רבנו לבגדד.

בבוא רבנו לעירו בשלום, שאלוהו על מעשיו באותו יום ובאותה שעה ע״י הכותל המערבי, מופתע עמד רבנו בפני חביריו שידעו לנקוב במקום המצאו בציון היום והשעה ושח להם את המעשה. כי על פי ידיעות שהגיעו לירושלים פרצו בבגדד מחלות קשות ל״ע והיו אסונות בסביבות מקום מגוריו, גם מצב היהודים היה בכי רע והוא דאג לשלום אמו ובני משפחתו כתב אליהם ושאל לשלומם ולא נענה. התגבר חשדו שמא ח״ו דבר מה אינו כשורה שלח ״מברק חוזר״ דחוף וביקש שימלאו תשובה מהירה, עברו למעלה מעשרים וארבע שעות וגם המברק החוזר לא נענה. החל דואג ביותר הלך אל הכותל המערבי לשפוך שיח ותפלה על בני משפחתו ומרוב צער כמעט התעלף, אלא שפתאום הרגיש הקלה כאילו מישהו אוחז בו ומעודדו, והנה הגיע חכם ששון ב״ר יחזקאל הלוי חברו למסע באר״י ששהה בחדרו במלון והביא לו במרוצה מברק שנתקבל בשעה זו ובו מודיעים כי שלום כולם טוב ב״ה.

הערות

1. על האופן בו התחיל רבנו בתורת הקבלה נודע לנו מפיו וכן מפי רבו הר״י פתיה כפי ששח לבנו מר שאול פתיה: שבת אחת בהיותו בן י״ז שנה אחז בידו רבו, לקח ספר ״עץ חיים״ והניח לו בחזקה מתחת לבית שחיו ואמר: ״תלך ותלמד פרק מעץ חיים, ועליך לבוא אלי בשבת הבאה ולהשמיע לי מה למדת״, לא הועילו כל תחנוניו כי יעזבנו ועוד הוא צעיר, קיבל גזירת רבו והלך ולמד, בשבת שלאחריה החל רבו ללמדו חכמה זאת.
2. מפי הרב דוד חיים שליט״א, ששמע את אביו רבי יעקב מפליג מאוד בשבח חריפותו וקדושתו של רבנו.
3. בדרך כלל בלתי אפשרי היה לדובב את רבנו על נושאים מעין אלה, אלא שאסתייעא מילתא ולאחר תפלה בכותל המערבי בכ״ב מרחשון תשל״ה — ערב אירוסי בתו תחי׳, היתה רוחו טובה עליו וסיפר לנו את הדברים בפני המיועד להיות חתנו.
4. עיין בספרו ״מנחת יהודה״ מדף מ והלאה.
5. רבים מהם נעשו ״בעלי תשובה״ והיו באים אל רבנו לקבלת הדרכה ועצה בקיום המצוות כשהם מעתירים עליו ברכות ותודות על כי בזכותו זכו להכיר את דרך האמת.
6. אבי זקנו הרב עבדאלה חנין זצ״ל, ת״ח מפורסם בדורו ומשורר גדול נפטר בי״ד אב תרי״ט, חיבר ספר ״עבד אלקים״ אשר אבד ואיננו, מהפיוטים שחיבר נשתמרו כשלשים שהמפורסמים שבהם: ״עזי אליך אשמורה״ לשבת, ״עז לאלקים״ לשבת שקלים, ״עשה שלום נשגב שמו״ עיין שירה ופיוט של יהודי בבל עמ׳ 109.
7. תקצ״ו–תרפ״ג, תלמיד הרב ע. סומך, היה הספרן היחיד בעת הלוית רבו הרב סומך,

לפני הכתרתו כ"חכם באשי" בביהכנ"ס "מאיר אליהו" ביקר אצלו המלך פייצל בביהכנ"ס ומרוב הערצתו לרב חיבקו ונישק את זקנו, הוא היה חתנו של הג"ר יעקב הרופא, ראה עליו "תולדות הרב ע. סומך" 29, "קץ הימין" צה, "גולים וגאולים" ח"א 48.

8. תר"ח–תר"ץ, ת"ח מובהק ומנהיג מוכשר ומחונן ואהוד על כל שכבות הציבור, בעל מדות ותכונות יקרות וידיעות נרחבות בכל מקצועות התורה ועניני הציבור, היה צעיר תלמידי הרב ע. סומך, בתרנ"ד כיהן כראב"ד בעיר ראנגון בבורמה, חזר לבגדד והקים בה בית דפוס לספרי קודש בו הוציא לאור כ־120 ספרים, השאיר אחריו שורה ארוכה של חיבורים המכילים: שו"ת, דרשות, פירושים על התורה, שירים ופיוטים. ראה עליו באורך: גולים וגאולים ח"ג 13, יהודי בבל קעב, קץ הימין קכ.

9. תרט"ו–תש"ח, ת"ח גדוש בתורה, צנוע ונעים הליכות שהתפרנס רק מיגיע כפיו, ראה עליו: יהודי בבל קעד, קץ הימין יז.

10. גולים וגאולים ח"ג, יהודי בבל קעד, מבבל לציון 50.

11. החיד"א ב"שם הגדולים" כותב עליו: "אחד קדוש בדורנו מקובל מופלא... וברוב בקיאותו וחכמתו העמיד כוונות האר"י ז"ל על בוריין כסדרן והלכתן, וכתב קונטרס גדול שמו "רחובות הנהר", לברר ולפרש ההקדמות היטב עומקן ורומן נימוקן וטעמן", על תולדותיו ונפלאותיו ראה ב" פרי עץ הגן" להרב יעקב קצין, בניהו להרי"ח על מס' פסחים סו:, תולדות חכמי ירושלים ח"ב ועוד.

12. על פעלו ראה יהודי המזרח בא"י 215, הרב אברהם הררי־רפול מזקני רבני אר"ץ מספר את שאירע בימיו: פעם נסע השד"ה עם חביריו ליריחו, בדרך סטתה המכונית ממסלולה בעיקול הדרך ונחתה לתוך הואדי, בדרך נס לא אירע דבר, משהביטו חביריו אל השד"ה לראות אם קרה לו דבר, השתוממו כי אפילו לא הבחין בתקרית והיה עסוק ביחודים של פסוק שמע ישראל.

13. גם מרבנו שמענו את המעשה כשביקש לציין את גודל אהבת השד"ה לחכמת הקבלה שבאה לביטוי כשפגש בת"ח שראה ברכה בחכמה זו, רבנו סירב לגלות עם מי היה המעשה הנז' ומפי חביריו המקובלים נודע כי המדובר היה בו.

14. מעשה זה מפורסם בקרב יהודי בגדד בגירסאות שונות שרובם לא תאמו את המציאות, כאן הבאנו את הגירסא המדוייקת כפי ששמענוה מרבנו וכפי שרשמה בפנקסו הרב יעקב קטן שנכח בשעת מעשה.

פרק שביעי - עליה לארץ אבות

אתה מבקש לראות את השכינה בעוה"ז? עסוק בתורה בא"י.
שוחר טוב — תהלים קה.

חמש פעמים ביקר רבנו בא"י לפני שהתיישב בה בקבע, בדרך כלל עלה בתחילת ניסן לחוג את חג המצות בירושלים ולשהות בה במשך כל ימות העומר אשר הם ימים המסוגלים מאוד ללימוד התורה לפי דברי המקובלים, בשהותו בא"י נהג להלוות למו"ר השד"ה לכל מקום אשר הלך. בביתו ישב ללמוד ועמו נהג ללכת להתפלל בביהכנ"ס "סילוורה" מול ישיבת "עץ חיים" בירושלים.

בלמדם פעם בדברי האר"י אמר השד"ה לרבנו: שמע בני, ראיתי את מסירותך הגדולה והבנתך העמוקה בחכמת האמת וברצוני ללמדך את סידור הרש"ש כולו, אם תשב אצלי במשך חודש אחד ברציפות אני מבטיחך שתוכל אחר כן להיות מכוין מושלם, ברוב ענוותנותו לא ראה רבנו עצמו ראוי להשתלם בכוונות הסידור, התחמק והשיב: כב' חושב שאני פקח ואספיק בחודש אחד ללמוד את הסידור, השד"ה לא הרפה ממנו ואמר: בשלשה חדשים אני בטוח כי תספיק לדעת את הסידור בעל פה, אך רבנו השיב כי תוך חודש עליו לחזור לבגדד אל אמו ואל עסקיו וכי בעוד ימים אחדים יפוג תוקף רשיון השהיה בא"י, המשיך השד"ה והפציר ברבנו: חשוב כאילו אינך קיים בעוה"ז כלל ומי היה תובעך על שאינך חוזר לעירך, ורבנו השיב: לכשאחשוב, וכשבא להיפרד מרבו בפעם האחרונה היה כמתנבא ושאלהו: מי הגדול בחכמה הזאת אותו נוכל לשאול אחר כת"ר בדברי הרש"ש? השיבו: אין אחר, רק חכם סלמאן אליהו, אליו תפנה והוא ישיבך נכוחה.[1]

ויהי אך חזר רבנו לבגדד הגיעה אליו הידיעה על סילוקו של השד"ה זלה"ה ביום ד' בטבת תרצ"ג ובכה אותו בכי רב והצטער ביותר על כי לא שמע בקולו ונשאר אצלו ללמוד את כל כוונות הסידור מפיו.

עליה אחרונה

בשנת תרצ"ד עלה רבו הר"י פתיה לאר"י בפעם השלישית והשתקע בה, רבנו הצטרף אליו למצוא לו מקום מתאים לאכסניה של תורה בירושלים וחזר אל בגדד לקחת את אחיו לא"י, ואחר שמצא להם מקום פרנסה בירושלים חזר לבגדד לקחת את אמו ותבלט"א אשתו הרבנית תחי'.

ביום השישי פרשת כי תבוא אל הארץ ט"ו אלול תרצ"ה עלה רבנו עם אמו

ואשתו לאר"י ודרכו רגליו בעיר טבריה, בה עשה את השבת בקרבת ציון רבי מאיר בעה"נ. והיה מזכיר רבנו כי לסימנא דמילתא כהן לא היה בביהכנ"ס אותה שבת והעלוהו במקום כהן וקרא את תחלת הפרשה "והיה כי תבוא אל הארץ".

דמי כיבוד לאורחים

ביום הראשון עלה לירושלים בה עשה את הימים הנוראים וחג הסכות עם מורו ורבו, לאחר החג חזר לבגדד כדי לסיים את העסקים ב"בית מנחם" להיפרד מהגביר מנחם דניאל אשר קרוב לי"ח שנה הוא מילא תפקיד מרכזי בניהול עסקי המיליונר ובשורה של תפקידים ציבוריים בקהילה, חשש רבנו שמא אירח פעמים אורחים פרטיים במשרדו והגישו להם כיבוד מה, או שמא כיבד אורח שבא לעסקים מעבר לנוהג המקובל והפריז בהוצאות הכיבוד, אם יבקש את מחילת הבעלים ימחלוהו בלב שלם, אלא שמדקדק גדול היה רבנו ולא רצה לסמוך על מחילת הבעלים, חישב ומצא כי אם יניח כי יום יום ביקרו אורחים במשרדו במשך כל תקופת כהונתו במשרתו נהנו בערך כולל של כמאה דינרי זהב, אם יפקיד עתה את הסכום בקופה ירגישו ביתרה ויחזירוה לו, קנה בולי דואר והכנסה בסך מאה דינרים והניחם בכספת המשרד ואיש לא ידע את הדבר.

רגלי חסידיו ישמור

רב היה צערו של מנחם דניאל בהיפרד מנהל עסקיו ממנו, הוא הפציר רבות ברבנו כי יתעכב זמן מה בניהול העסקים, או כי לפחות יאות לנסוע מדי פעם לבגדד לייעץ בניהול העסקים. אך רבנו דחה את כל ההצעות: "זאת מנוחתי עדי עד" אמר, מספיק זמן עבר מחיי בעניני מסחר. עתה אקדיש כל זמני ללימוד התורה, את כל המתנות היקרות ששלח אליו מנחם דניאל החזיר בסרבו ליהנות מדבר שלא נתייגע עליו בזיעת אפו, ארז את חפציו האישיים נטל את ספרייתו האהובה עליו ועזב בפעם האחרונה את עיר מולדתו, ושכר מכונית עד לרבת עמון, בצאתו נזכר כי מדי עלותו לאר"י נהג רבו הר"י פתיה ללוותו ולתת בידו מעות לצדקה ועשהו "שליח מצוה" לתת לעניים בבואו לאר"י, ועתה בצאתו את בגדד רבו נמצא כבר בא"י. משהגיע לרבת עמון, ביקש הנהג להשתהות בעיר יום נוסף, אלא שרבנו ביקש בו ביום להגיע לירושלים, בלית ברירה הצטרף למכונית דואר שיעדה היה ירושלים, משהגיעה המכונית לשערי ירושלים ממול לשער האריות במעלה כביש יריחו אזל הדלק במכונית, מילא הנהג את המיכל והחל להתניעה, המכונה לא נעה ותחת זאת החלה מתדרדרת לאחוריה לכיוון התהום, הנהג קפץ מיד מתוכה, ורבנו שיישב לימין הדרך פתח את דלת המכונית לקפוץ ורגלו הימנית נמחצה בסלע ונשברה, אך לא איבד את עשתונותיו קפץ בשארית כוחותיו ממש ברגע האחרון לפני שהמכונית ירדה

לתהום ונתרסקה. יהודים שהיו בסביבה נשאוהו לביה"ח ורבנו שהיה נוהג להיות מעוטר בתפילין במשך כל היום, נפלו ממנו תפיליו בשעת הקפיצה, בשארית כוחותיו צעק: "התפילין בארץ שאו אותם תחילה"[2] ויאבד את הכרתו.[3]

והצדיק רבי יהודה פתיה ידע את אשר נעשה ובבוא אליו הרבנית תבלט"א, הרגיעה ואמר לה כי הכל יעבור בשלום ואין מקום לדאגה והוא מבטיחה כי הוא יעמוד על רגליו בקרוב וירוץ כבתחילה.[4]

תחרות מקורית

יסורי תופת היו מנת חלקו, עצם הרגל נשברה במקומות אחדים, גם בשרו נקרע וידו נחבלה קשות, מן הנמנע ממנו היה ללמוד או להתרכז בעיסוק כלשהו, החולים סביבו סבלו גם הם איש את פצעיו וכאביו. ולשם הסחת הדעת מהכאבים ערכו ביניהם תחרות של ספירה רצופה של ספרות ותרגילים מתמטיים, רבנו החל לערוך תחרות מקורית והתחרה עם עצמו בקריאה חוזרת בעל פה של ספר התהלים ואדרא רבא וזוטא, וכשבאו לבקרו סיפר: "שמעו הגעתי לשיא חדש, שלש פעמים רצופים קראתי את התהלים משעות הבוקר, ואחה"צ קראתי אדרא רבא וזוטא עד אחרי חצות לילה הגעתי לשלש פעמים".

מצבו הלך והחמיר, חומו עלה ברגלו נוצרה אינפקציה שהרעילה את דמו, והרופאים דנו ביניהם בשפה הצרפתית לקטוע את רגלו, רבנו שהבין את כל שיחתם הביע התנגדות לקטיעת הרגל, לאחר ימים אחדים שוב החליטו והפעם בשפה התורכית לבצע את הקטיעה תוך יממה אחת. בו ביום הזעיק רבנו את קרוביו שנשאוהו אל ביתו, ושם ניהל את הטיפול הרפואי בעצמו, ריפא את הפצע המזוהם, והזמין אליו מומחים לאיחוי שברים לטפל ברגל השבורה, לא עברו חדשים מספר התאושש ושב לאיתנו, תחילה התגורר זמן מה בשכונת בית ישראל, ואחר רכש לו "דירה" בת חצי חדר בצירוף ספק מטבח ספק מחסן קטנטן שנבנה מתחת לקמרון מדרגות בשכונת גאולה, העיקר שהשכונה טובה אמר, סביבה חרדית מובהקת חיפש כי דאג לחינוך הבנים לבל יגדלו בסביבה לא טובה.

ואת צנועים חכמה

את בית מדרשו קבע בביהכנ"ס של ישיבת המקובלים בשכונת הבוכרים, שם למד בשעות לפנה"צ את כוונות סידור הרש"ש במקום בו למד אצל השד"ה זלה"ה, אחה"צ ישב לו בביהכנ"ס הסמוכה "אברהמוף" שנודעה בפי המקובלים בשם "ביכנ"ס תלמודי", וחזר על לימודו. פה נתוודע למי שנהיה לו לאב ולמורה בכוונות הסבוכות של סידור הרש"ש הגאון רבי יעקב מונסה זצוק"ל, אותו מכנה רבנו בחידושיו בשם "מורי"ם",[5] כל לילה היה קם רבנו לפני חצות בא לביכנ"ס המקובלים "אמת ושלום" קורא שם "תיקון חצות" ויושב עם רבו הרי"ם עד אור

מורו לסידור הרש"ש, הרב יעקב מונסה זצ"ל

הבוקר ועוסקים בלימוד הכוונות והיחודים, אחרי שהתפללו יחד שחרית עפ"י כוונות הסידור ישבו ועסקו בספר "עץ חיים" עם "נהר שלום" להרש"ש עד חצות היום, משם יצא רבנו לביהכנ"ס הסמוכה לחזור על לימודו עד שעות הערב.

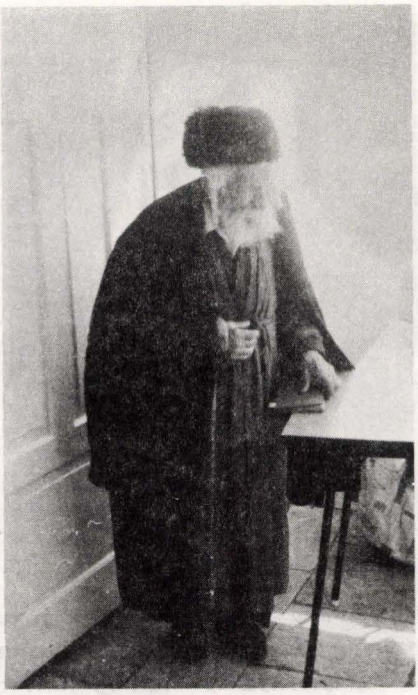
כיון שהחל בכוונות הסידור לא ידע מנוחה, ללא אוכל ושינה עסק בחכמה הנפלאה, פה תיקן ושם הגיה ופה רשם או העתיק חידוש נפלא שמצא תוך כדי לימודו.

הרבנית תחי' סיפרה: יום אחד בא אלי אחד הרבנים הלומדים שם בישיבה ואמר: זה כמה פעמים ראיתי את בעלך לומד שעות רבות ללא הפסקה עד שמרוב מאמץ נפל והתעלף באמצע לימודו ואני הערתי אותו, ובאחד הפעמים אף הקיא דם. באתי להודיעך שתשגיחי עליו מאוד.

מעמיק גדול

בלמדו אצל הרי"ם מצא כי דרכם העיונית משותפת, עשרות ספרים היו פותחים תוך לימודם להבנת הנושא שעסקו בו, לא בנקל עברו וקבלו פירוש או הקדמה ללא מיצוי הנושא במלוא הקיפו. זו היתה הסיבה כי רבים מהמקובלים התקשו להסתגל וללמוד עם הר"י מונסה, אשר פעמים התעכב שבוע תמים על הבנת שלש שורות ב"עץ חיים" ונהג להרבות בפילפולים בדברי המפרשים עד שדלה את ההסבר הנכון לדברים.

המקובל הישיש רבי אהרן א. סלאטקי שליט"א מספר: באותם שנים היתה קיימת ישיבה לחכמת הקבלה בביהכנ"ס "מטלון" ברחוב הרב אלפנדרי, רבנו

"זקן המקובלים" הרב אהרן א. סלאטקי שליט"א

נהג לשבת שם שעות אחדות ביום ועסק בעץ חיים, והיה מעמיד אותנו בקושיות מבלי יכולת לתרצם, פעמים שהיה מתעכב שלשה ימים על כמה שורות עד שהיה מפענח את פירושם הנכון וכולם היו מופתעים מגודל חריפותו ועמקותו.

"כקוף בפני אדם"

שנתיים תמימות הקדיש ללימוד סידור הרש"ש, יומם ולילה טרח במלאכת הקודש, לימים העיד כי מרוב חשקו ואהבתו בלימוד התורה היה ישן שעתיים בלילה בלבד ועיניו לא היו נעצמות יותר מכך, היו אלה ימים של אושר רוחני עליון עבורו ובשיחה עם אחדים מגדולי ירושלים הגדיר פעם את התענוג הרוחני הנשגב שהיה לו בלימוד הכוונות בלשון זה:[6] "עם כל הקדושה החריפות והבקיאות של כעשרים שנה לימודי "עץ חיים" בבגדד, לעומת לימוד כוונות הרש"ש בירושלים, היה זה "כקוף בפני אדם" כי מי שלא ראה "אור השמ"ש" לא ידע לעולם מהו יום", ומטרתו היתה להיות "מכוון" מושלם ולא מכוון לשיעורין, הוא ביקש להתחיל ולכוון הכל יחד ולא בשלבים ומסגרת הכוונות כללה: נט"י בבוקר, ברכות השחר, שלש תפלות ביום, ברכות הנהנין, כוונות לפני עסק התורה, אכילה ועוד, קריאת שמע שעל המטה התמשכה אצלו מדי

לילה קרוב לשעה אחת, ועוד יחודים שונים שהיה מייחד במשך היום ובחצות הלילה במטרה קדושה להמשיך שפע לכל העולמות ולקרב קץ הגאולה.

אם "מתלוננת" על בנה

בשנת תרצ"ז סיים את לימוד כל הכוונות והחל לכווין הכל בבת אחת, באותם ימים חלתה תבלט"א נוות ביתו הרבנית, אמו של רבנו חששה כי הסיבה למחלת כלתה הוא עסקו בכוונות ובשמות הקודש של בנה וביקשתו לחדול מכך. אף מיהרה וקבלה עליו בפני הצדיקים הרב אפריים הכהן והרב צדקה חוצין שיורו לו להימנע מלהתפלל עפ"י כוונות הרש"ש. רבנו ניאות לקיים מצוות אמו ונמנע מלכווין. בקוצר רוח חיכה ששה חדשים אך שוב בערה בלבו אש תשוקת הכוונות והחליט להתחיל לכווין ויהי מה, אך חשש שמא שכח פרט מהכוונות וח"ו יבוא לידי טעות, ישב ששה חדשים תמימים ושינן לעצמו כל הכוונות מראשיתם ועד סופם, הרגישה אמו בדבר ומנעתו מכך. המתין כששה חדשים ושוב חזר על לימודו ששה חדשים נוספים וכל המעשה שב כמקודם וניאות להמתין עוד, בפעם השלישית לא יכל לוותר לה. לקחה עמו והלך אל ראשי המקובלים בירושלים הג"ר סלמאן אליהו זצ"ל והג"ר אפריים הכהן זצ"ל, הרצה בפניהם את לימודו בסידור הכוונות ושעה ארוכה שוחחו עמו בד"ת משסיים עמדו שני המאורות ואמרו לאמו: "בנך זה מכווין מושלם ומוסמך הוא, ובקי בסידור הרש"ש יותר מאתנו מובטח לך שהוא גדול בתורה ועתיד להגן על העולם בתפילותיו אנחנו אחראים כי שום נזק לא יקרה לו ח"ו מעסקו בכוונות".

וכשהיה רבנו מספר את המעשה הזה היה מסיים: אני מודה להשי"ת על כי נתן בלב אמי לעכב בעדי שלשה פעמים מלהתחיל להתפלל עפ"י הכוונות, כדי שבנתיים אחזור שוב ושוב עליהם ואשנן אותם לעצמי היטב.

סיפר הג"ר יוסף שרבני שליט"א: פעם שח לי זקן המקובלים בירושלים רבי אפרים הכהן זצ"ל בלשון זה: חכם סלמאן עלה במעלות רמות בחכמת הקבלה ונעשה כאחד מגדולי דור העבר ונחשב לשני במעלה אחרי השד"ה והוא ממלא מקומו. תדע לך שהוא רבנו בקבלה ואני פונה אליו בקושיות ופלפולים שיש לי בדרושי הרב ובדברי הרש"ש.[7]

מזון רוחני

כיון שהתחיל לכווין, סדר יומו נעשה דחוס ביותר, קרוב לשעתיים עברו לו בברכות השחר, שחרית החל עם עלות השחר, ותפלת י"ח עם הנץ החמה, משסיים תפלת הלחש סיימו הציבור כל התפלה, הלך למנין אחר לשמוע חזרת הש"ץ כיוון בנפילת אפים ושוב עבר למנין אחר לשמוע הקדישים ולסיים את התפלה בשעות המאוחרות של הבוקר. מזונו היה רוחני, גם המעט שאכל היה מכווין בו לפי סוג המאכל שבא לפיו, כל מזון וכוונה פרטית שלו. קונטרס היה לו

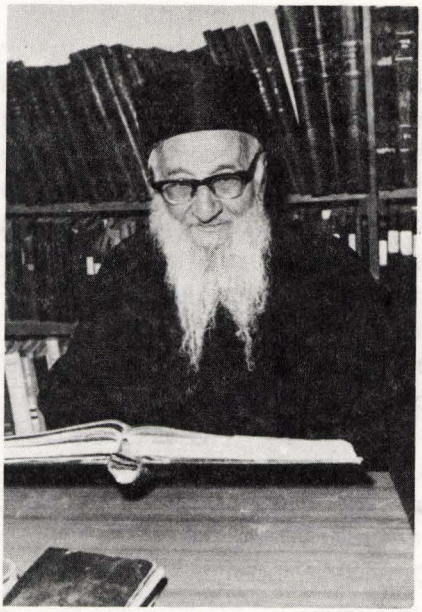
מתוך ה"כוונות" לאבילה

בכיסו ובו רשומים סוגי המזון לפי כוונותיהם. לחם, דגים, ביצים, פירות וכו', כוונה מיוחדת לאכילת בשר אותו אכל פעם אחת בלבד במשך ארבעים שנה בחג הסכות תשט"ז.

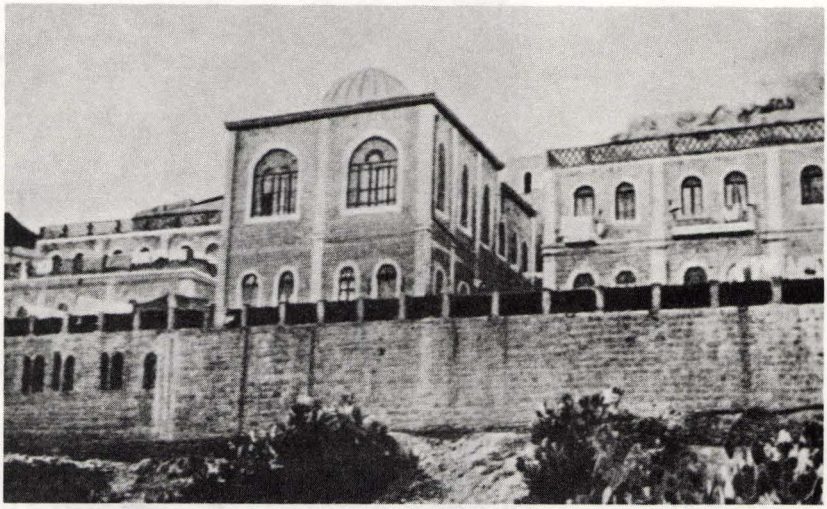
וכשהיה עוסק בתורה והיה צמא לא הביא מים לפיו והיה אומר: לא כדאי בשביל מעט מים שאשתה לטרוח עבשיו באמצע הלימוד לפתוח סידור ולכווין בברכת שהכל, בשתיה עצמה ובברכת בנ"ר. ובמשך היום היה אוכל ארוחה אחת בלבד מחוסר זמן לעסוק בכל הכוונות הנחוצות.

כינוס לצדיקים

בטורח וביגיעה רבה עלתה לו רכישת ידיעת הכוונות, גם לאחר שהחל לכווין המשיך להתעמק בנבכי הכוונות ולמד כל כוונה על בוריה וטרח למצוא מקורותיה ופרטיה בספרי הקבלה השונים. משהיה לו בירור באיזה נושא היה קם בו במקום מהישיבה בשכונת הבוכרים והלך ברגליו אל ישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה והציג שאלותיו בפני המקובלים הג"ר סלמאן אליהו והג"ר אפריים הכהן צוקו"ל. בביקוריו הרבים בישיבה זו נתוודע אל אחד מאחרוני מקובלי דורו ומפוסקי דורינו הג"ר עובדיה הראיה זצוק"ל ראש ישיבת המקובלים "בית אל" בירושלים,[8] שעות ארוכות ישבו יחד ופלפלו בפרטי הכוונות וכל אחד מקבוצת המקובלים השמיע את ששמע מרבותיו ומשהוסקה

הרב עובדיה הדאיה זצ"ל

בנין ישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה

המסקנה היא נרשמה ע"י רבנו, דוגמא חיה מאותם ימים מופלאים שרדה לנו למזכרת, סידור הכוונות של רבנו על תשעת חלקיו וכל שולי דפיו מלאים הגהות ותיקונים שונים, כל פרט ומסקנתו וכשהיו הדיעות חלוקות ציין את החילוקים השונים בשם אומרם.

בהערצה רבה היה מדבר הג״ר עובדיה הדאיה אודות רבנו, אחד מלומדי ישיבתו ״בית א־ל״ בא יום אחד אל הישיבה ושח להרב הדאיה כי היום נפגשתי בזקן צדיק אחד וקיבלתי ממנו ברכה, חקר הרב הדאיה את איש שיחו אודות הזקן הצדיק ומשנתברר לו כי המדובר ברבנו אמר ללומדי הישיבה: אני בטוח כי איש מכם אינו יודע מיהו חכם סלמאן, אל תחשבו שמעשיו פשוטים הם כפי שהם נראים כלפי חוץ, תדעו שהוא גאון גדול וצדיק נסתר...

ארבעים שנה עסק בהגהת הסידור עד לשנתו האחרונה לא חדל מלהוסיף חידושים והגהות. ישנם הגהות בהם עסק במשך כל השנים הללו, מדי כמה שנים מצא נימוק נוסף או סברה שונה והיה מצרפם לאותה הגהה, החל מסידורו של היר״א — הרב ידידיה רפאל אבולעפיא ראש המכוונים לפני כמאה שנה, הגהות מסידור הארוך, הגהות השד״ה, עלי נה״ר — הרב נסים הררי רפול, סידור הרס״א, דעת מו״ר הי״ם, הרב אפרים כהן ורבנו עובדיה הדאיה כלם בשורה אחת מוזכרים בסידורו.

פעם אמר: כאשר הנני עומד ומכוון בתפלתי בימים הנוראים ומביט בהגהותיהם של אותם מקובלים קדושי עליון, אני מתמלא געגועים אליהם עיני זולגות דמעות ואני נקשר לנשמותיהם ומרגיש כאילו הם עצמם חיים אתי ומתפללים פה על ידי ואין לך קדושה נפלאה מזו.

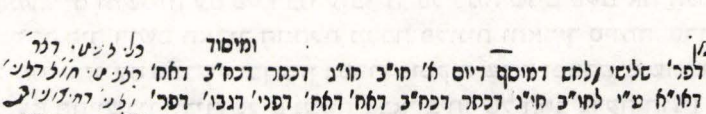

ישיבת המקובלים ״בית א־ל״ בירושלים החדשה

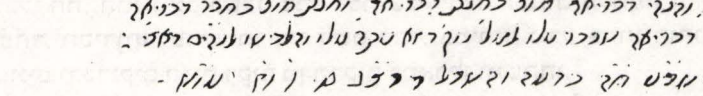
יש והגהה מוזכרת בקיצור נמרץ, שלש תיבות של תיקון לשון או הפנייה קצרה בר״ת לאחד מספרי הקבלה, והם מתרצים קושיא עצומה בה התעכבו חביריו המקובלים, ברוב ענוותנותו וצניעותו אינו כותב לא קושיא ולא תירוץ ואינו מאריך בדברים אלא כל פילפולו מתמצה בשלש מלים פרי עמל של עיון עמוק בספרים במשך ימים רבים.

ברוך שכיוונתי

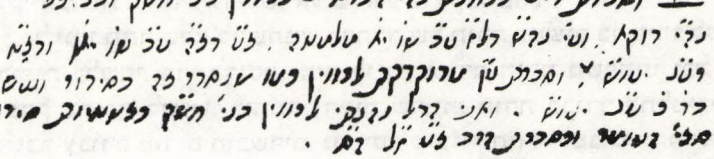
באחת משיחותיו האחרונות אודות סידורו התבטא בלשון זו: כל ימי נתייגעתי למעלה מכוחותי והשקעתי הרבה עמל בלימוד הסידור, בהגהתו ובתוספת ביאור במקומות הדרושים לכך, סיבבתי בכל ביהמ״ד של המכוונים ולא מצאתי סידור מתוקן, והמכוונים כשראו את סידורי הודו לי שלא ראו סידור מתוקן כשלי, ולא מצאו מי שטרח כמותי על הגהת הסידור על מתכונתו, ומה מאוד ששתי ושמחתי כשלאחר עשרות שנים בבוא לידי סידורו של המקובל רבי

1. סידורו של ר״ה: דעת ר״א הכהן, רבני פ״י (פורת יוסף). השד״ה ורי״ם.

2. הגהה בסידור חול, השורה האחרונה נוספה בשנה האחרונה לחייו.

סלמאן אליהו זצ"ל מצאתי שרוב ככל הגהותי מצויינים וקבועים בכתי"ק בסידורו וברוך שכיוונתי לדעתו.

במשך כל ימי חייו טרח וחיפש אחרי הסידורים בכת"י מתקופות שונות וחיפש עוד הגהה או תירוץ לקושיא שנתקשה, פעם נודע לו כי בבית הספרים הלאומי בהר הצופים ישנם עותקים ישנים של סידור הרש"ש בכת"י בני כמה מאות שנים, הדרך להר הצופים היתה סגורה בפני אזרחים, והיתה בתחום השליטה הירדנית, אך רבנו לא אמר נואש והפעיל גורמים שונים שיאפשרו לו להצטרף למשמר השוטרים שהתחלף מדי שבועיים בשמירה על ההר, ברגע האחרון בוטלה התכנית והוא שמע כי בידי ת"ח מסויים בארה"ב קיים עותק מקורי של סידור הרב היר"א. שלח אחד ממקורביו לשם וביקש לשלוח אליו את הסידור, משהגיע אליו עבר עליו במשך יומיים, העתיק ורשם לעצמו מה שביקש והחזירו מיד לארה"ב, ושמחה עצומה היתה אתו ומאוד בירך את השליח והת"ח על שמילאו את מבוקשו.

בנסתר ובנגלה

גם בצללו עמוק במימי מעיינות תורת הח"ן לא הרפה משקידתו בתורת הנגלה, לוח מיוחד התקין לעצמו לפיו היה עליו לסיים מדי שנה כל התנ"ך עם פי' המלבי"ם ומשניות עם פי' רבנו עובדיה, כל כמה שנים סיים את הש"ס, בפנקס מיוחד היה רושם תאריך התחלת מסכת פלונית ותאריך סיומה, סדר יומו כלל לימוד זוהר עם מפרשיו וכן עיון בספרי פוסקים שו"ת ומפרשים שונים.

עם התיישבותו בירושלים נעשה מבאי ביתו של הרב צדקה חוצין זצ"ל אשר קירבו וחיבבו מאוד, הרב צדקה חוצין מפורסם היה כגדול בתורה ומופלג ביראה, מדקדק במצוות קלות כבחמורות, ומתנהג בחסידות ובחומרות רבות, הוא נולד בבגדד ביום ח' שבט תרל"ו לאביו הרב משה חוצין והיה דור חמישי להרב צדקה חוצין הראשון ראש רבני בגדד משנת תק"ג ומחבר ספר "צדקה ומשפט".

מפורסם וידוע היה כת"ח שנון, חריף ובקי בחדרי התורה ש"ס ופוסקים ועשוי לבלי חת, הוא ניצב בשער בכל דבר שבקדושה ללחום מלחמת ה' ללא מורא ופחד, חסידותו ופרישותו היו לשם דבר, במיוחד נודע בהתנזרותו ממאכלים שונים ודקדוקים רבים דקים מן הדקים במאכלו ומשתהו.

ברוב חסידותו הידר לקיים מצוות עשה מן התורה לרוב, והסיבה העיקרית שהביאה לעלייתו לא"י בשנת תרפ"ו היתה כמיהתו לקיים מצוות התלויות בארץ, כן נודע כמוהל מומחה אשר במסירות נפש רבה יצא למרחקים כדי לקיים מצות מילה בילדי ישראל שלא ע"מ לקבל פרס.

כל ימיו נזהר שלא להשתמש בכתרה של תורה, ומשום כך סירב לקבל משרה רבנית כלשהי, כדי פרנסתו היה לו כי אמידה היתה משפחתו וכל היום ישב ועסק בתורה לש"ש, ביוזמתו הקים שיעורי תורה בבגדד לתלמידים צעירים ושכר עבורם מורים מוכשרים, גם ייסד שיעורי תורה למבוגרים ולימדם בעצמו

הרב צדקה חוצין זצ"ל

דרך העיון בתלמוד עד שבזמן קצר יכלו ללמוד באופן עצמאי ולהוסיף מעצמם תורה ודעת.

לימים ביקשו אנשי הקהלה בבגדד להכניס לימודי חול בתכנית הלימודים במדרש ת"ת, מיד קפץ עליהם רוגזו של הרב צדקה חוצין, אשר עמד כנגדם כחומה בצורה ולא נרתע במלחמות חרף האיומים והלחצים שהופעלו נגדו, תקופה ממושכת עמד בודד במערכה עד שהצליח להעביר את רוע הגזירה, והלימודים המשיכו להתנהל על טהרת הקודש כמימים ימימה.

עם עלייתו לא"י בשנת תרפ"ו קבע משכנו בשכונת גאולה בירושלים, ובה הקים ביכנ"ס "שמש צדקה" — המתנוסס לתפארה עד היום הזה, בבית מדרשו קבע את מנהג התפלה עפ"י האר"י והרש"ש זיע"א, בביכנ"ס זאת נהג רבנו להתפלל עם בואו לא"י ובה ישב עם הרב צדקה חוצין לעסוק בש"ס וראשונים.[9]

בכפיפת קומה...

אחת האפיזודות המענינות שהתרחשה בתקופה זו סיפר רבנו: בהיותנו עוסקים במסכת קידושין, והגענו לסוגיא בדף ל. העוסקת בענין כיבוד או"א למדנו כמנהגנו את המפרשים והפוסקים סביב הסוגיא בסיכום הסוגיא פנה אלי חכם צדקה בשאלה: כשאמך עוברת בבית אתה עומד מפניה? השיבותיו: לא אכחד ממך אני עומד אך בהבלעה ולא עמידה מלא הקומה מחשש לחוכא, חכם צדקה לא הרבה לחשוב סגר את הגמרא ופסק מיד, היום לא נמשיך ללמוד, לא ייתכן ללמוד ולא לקיים, והיה מחר אם תתקן את הדבר נחזור ללמוד, מאותו יום התחלתי לנהוג לעמוד מלוא קומתי בפני אמי, ולמחרת אותו יום בבואי אליו סיפרתי לו כי הדבר תוקן ניאות להמשיך וללמוד אתי.

הערות

1. רבנו ציין כי לפני שחזר לבגדד לא הודיע לרבו השד"ה כי הוא נוסע לעירו, כי ידע שרבו יגזור עליו להישאר אצלו.

2. כך סיפר היהודי שנשאו, מרבני ישיבת "עץ חיים".

3. עם שחרור ירושלים בתשכ"ז, מיהר רבנו אל המקום בו קרתה התאונה בעיקול הכביש הראשי מול שער האריות, ובירך בלא שם ומלכות "ברוך שעשה לי נס", והוסיף כי רבו הר"י פתיה א"ל כי הוא ניצול מגזירת מיתה ב"מ, ואותו מקום גורם בשל הכוחות שנמצאים שם כידוע.

4. הרבנית תחי' מספרת כי כאשר אך נכנסה לבית הר"י פתיה, אמר לה בלשון זה: "אבשרך אני או את תבשריני? דעי כי לא יאונה לו כל רע ח"ו, ולא יצטרך לא לניתוח ולא לשום דבר. לפני דקות אחדות באמצע לימודי, נמנמתי וראיתיו בא אלי עם משענת, לקחה שברה והשליכה", חדשים אחדים אח"כ לאחר שידידו הרב אברהם ברזאני טיפל ברבנו במסירות והביא לו מומחה לשברים, נשברה המשענת באחד הימים, ובשב"ק בא רבנו בלעדיה — כי לא טילטל ואמר למו"ר, הנה באתי ללא המשענת לקיים דבריך.

5. תר"מ–ג' אדר א' תשי"ד, יליד דמשק, גאון חריף ומעמיק גדול בסידור הרש"ש, תלמיד מובהק של השד"ה, ומספרים שפעם אמר לו השד"ה: "אילו לא באתי מחלב לירושלים רק בכדי ללמוד עמך דיי", בנו רבי אברהם שליט"א מספר: הייתי רואה את מו"א ורבנו מתחילים בלימודם מחצות הלילה עד אור הבוקר והעידו עליהם שהם מעמיקים ובקיאים בסידור, אין כמותם.

6. מפי הגאון רבי בן ציון אבא שאול שליט"א.

7. חתנו של רבנו, הרב רפאל כהן שליט"א בן הג"ר אפריים כהן מעיד: נכחתי בכמה מהפגישות הנפלאות שהיו בין מו"ר אבי לבין מו"ר חמי זצוק"ל, מו"ר חמי היה מרבה בשתיקה ומו"ר אבי היה שח לו את שנתחדש להם בישיבה בכתבי האר"י ז"ל, והיה רוחש לו כבוד רב, בכמה מהשיחות אף היה מתבטא מו"ר אבי במילים "אני תלמידך" ומו"ר חמי היה מצטער ומוחה למשמע שבחיו, פעם אחת עזב מו"ר חמי בריצה את המקום ו"ברח" כשאך החל מו"ר אבי לשבחו.

8. כ"ז כסלו תר"ן–כ' שבט תשכ"ט, היה גדול בנסתר ובנגלה, כתב חיבורים שונים בכל מקצועות התורה, ביניהם שו"ת "ישכיל עבדי" שמונה חלקים, בסוף כל כרך מחיבורו זה צירף שו"ת "דעה והשכל", על תורת הנסתר, בנפול העיר העתיקה ביד צר ואתה כל מחמדיה ובתוכם ביכנ"ס "בית א-ל", הוא בית מדרשו של הרש"ש זיע"א, המשיך את תור הזהב לבל ייפסק וריכז סביבו את המכוונים, ובשנת תשי"ח הצליח להקים מחדש את ביהכנ"ס בירושלים החדשה ועמד בראשו עד יום מותו.

9. נפטר בעש"ק א' אדר תשכ"א, חיבר ספר מוסר בשם "מקץ נרדמים" שני חלקים, ובהם דברי מוסר שנשא בפני ק"ק בר"ה תש"ג ור"ה תש"ד, ובהם דברי חיזוק לתקופת השואה שהתרחשה באירופה.

פרק שמיני – ללמוד וללמד

הון ועושר בביתו: זה הלומד תורה ומלמדה כתובות נ:

בן ל"ה שנה היה רבנו בעלותו לאר"י והוא בשיא תקפו בין שנות הכח לבין שנות הבינה, עתה הזמן להקים ישיבה לשם שמים בה יזכה את הרבים לתורה ולתשובה שלא ע"מ לקבל פרס, את מקום הישיבה קבע ע"י מצבת קבורת רחל אע"ה, מכמה סיבות בחר במקום זה, מקום הלימוד יהא מרוחק מהעיר ומהבית וכך יעסקו בהתמדה בתורה ללא הפרעות הכרך הסואן, וכן לעורר ע"י לימוד התורה זכות רחל לה הבטיח הקב"ה "ושבו בנים לגבולם" ולגרום לה נחת רוח בעסק התורה, ובמיוחד לערוך אחרי הלימוד תפלות ותחנות בפרט אחרי חצות לילה לעורר זכות על עם ישראל ואת ההבטחה המפורסמת: "בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן".

עם שקיעת החמה היה בא עם ציבור תלמידיו, במיוחד בלילות יום שני ויום השישי היו באים רבים, למעלה ממאה איש זקנים וצעירים, בני תורה ואנשי עמל

רבנו בין שנות הכח לבין שנות הבינה

ישבו בצוותא משקיעת החמה עד חצות הלילה ברציפות והאזינו לדברים המופלאים שיצאו מפי קדשו של הצדיק. ללימוד היו ניגשים לאחר שקראו בצוותא באימה וביראה את "ווידוי הגדול" ליוה"כ, כדי שיוכלו לעסוק בספר הזוהר בקדושה ובטהרה, כל קטע היה רבנו מפרש ומתבל בו דברי מוסר הלכה מדרשים ומאמרים הקשורים אליו. המבקרים השונים בקבר רחל היו מופתעים מאוד על המראה הנפלא מהו הכח המארגן ומושך את הקהל העצום הזה על כל גווניו.

סיפר הרב ישעיה שיינברגר: הייתי משתאה בעמדי מדי פעם להתענג ולהקשיב לגירסת הזוהר מפיו של רבנו מלה במלה על פה ולפרשו ללא ספר בידו, ראיתי מקובלים היודעים "עץ חיים" ו"שמונה שערים" בעל פה, אך זוהר לקרוא דפים רצופים על פה ולפרש, זה למעלה ממדרגת אדם.

וכשהגיע חצות לילה, החלו בצוותא באמירת "תיקון חצות" בבכיה בדמעות שליש משל ברגע זה נחרב ביהמ"ק. מיד היה עומד רבנו לפני ארון הקודש ומבקש ומתפלל שעה ארוכה לשלום ישראל ועל השכינה שהיא בגלות. תפלות רבות עם הרבה דמע השמיע על כל מיני גזירות שהיו על הישוב היהודי באה"ק בימים ההם, וכאשר הערבים הפורעים היו מתנכלים ליהודים והבריטים סייעו בעדם, הרבה בתחנונים ובתפלה לפני הקב"ה.

שערים שננעלו

אך הנה הגיעו ימים קשים, עת צרה ליעקב אשר כמוה לא נהייתה, שמי אירופה קדרו בענני חרב ומלחמה, וידיעות מקוטעות החלו מגיעות לישוב היהודי בא"י

קבר רחל

על הנעשה ביהודי אירופה. רבנו מכנס את הציבור ומזעיקם אל קבר רחל שם עוסקים כולם ביתר שאת בלימוד התורה כשחצי לילה מוקדש ללימוד וחצי השני כולו לתפלה ולזעקה לשלום אחינו בני ישראל.

במיוחד נרעש ונחרד רבנו על כי שערי הארץ ננעלו בפני עליה דוקא בשעות גורליות אלו כשאניות עמוסות פליטים יהודים אודים מוצלים מאש מגיא ההריגה הגיעו לחופי ארץ אבותיהם שהובטחה להם במעשה בראשית, ואין חונן וחומל ואין מרחם ולא ניתן להם לדרוך על אדמתה, הוא זעק ובכה ושפך נחלי דמעה ועורר את הציבור לתפלה ע"י מקום מנוחת רחל אע"ה וקול זעקתם החריד את הסביבה כולה מחצות הלילה עד אור הבוקר, ערביי האיזור רגילים היו כבר לכך. וכשהיו רואים בשעות הערב אותו מגיע עם תלמידיו היו אומרים איש לרעהו: אג'ו אל באבאיין (= באו הבוכים).

תפלתם מחרידה היתה את לב שומעה מסופר כי פעם ביקר במקום יהודי מניצולי אירופה בימי המלחמה והשתתף באחת התפלות. בסיום התפלה ניגש אל רבנו ואמר לו: בטוחני, כי אם היו עורכים באירופה תפלה אחת כזאת, האויב הנאצי לא היה מצליח לבצע את זממו.

חרם "הכל בו"

דברים רבים שהשתיקה יפה להם ואותם לא גילה לאיש עשה בינו לבין קונו כדי להציל את שארית הפליטה, יחודים נוראים בקדושה ובטהרה היה מכוון שעות ארוכות במקום הקדוש הזה, על מעשה נורא סיפר פעם בחרדה רבה: בשנת תש"ב היינו בקבר רחל כמאה וחמישים איש עורכים תפלה לביטול הגזירה מעל עם ישראל, והנה נכנס ת"ח אחד וביקש לערוך את "חרם הכלבו" למנהיגי הנאצים ימ"ש, אני לא היתה דעתי נוחה משום מה מכך ופרשתי לי לקרן זוית וישבתי שם, נמנמתי וארא חזיון נורא. נחש בעל שלשה ראשים ניצב במקום הזה ופער פיו כנגדי לבלעני, מלתעות ברזל היו בפיו ועיניו ירקו ארס, אחד שעמד בקרבתו אמר לי: "דע לך כי נחש זה כל כלים ומכשירים שבעולם לא יוכלו להילחם בו לכן שמור את נפשך ואל תתגרה בו", מאותו יום המשכתי לערוך תפלות ותחנות אך נזהרתי מלכווין בשמות ויחודים כנגד הצר הצורר.[1]

בא החלום ברוב ענין

המלחמה כבדה ופרצה במלוא היקיפה, אירופה טבלה בים של דם ואש. צבאות רומל הגיעו בקרבת אלכסנדריה של מצרים ונעצרו במרסא מטרוח. הם איימו לפלוש לא"י ולבצע ח"ו זממם בישוב היהודי, ועת צרה היתה ובקרב היהודים רב הפחד ואי הוודאות מפני הבאות, רבנו גזר תענית והכל לבשו שק ואפר ישבו כל הלילה בקבר רחל על הקרקע ועסקו בתורה, וכשעלה השחר נסעו לחברון

עיר האבות ושפכו שם תחנה כל היום ע"י מערת המכפלה, רבנו ביקש מהאבות כשליח עם ישראל כי יעשו נא חסד עם בניהם ויגישו את תפלתם לפני אב הרחמים בשמים, ואנא יפדה את ישראל משביו ויגאלנו גאולת עולם למען לא יהיה עוד יעקב למשסה וישראל לא יהא לבז. לעת ערב חזרו מלאי תקוה ואמונה בהשי"ת כי לא יטוש ה' עמו והתפללו בכותל המערבי.

ובלילה נגלו בחלום אל רבנו והקריאוהו את הפסוק בירמיה מז, ג, "לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים, ופירשו לו: בעבור שרפו ידיהם מן התורה", רבנו ראה בכך רמז כי אמנם הסכנה מעל הישוב היהודי בא"י חלפה, אך התפלה לגאולה שלימה לא נתקבלה מהסיבה שהוזכרה בחלום.[2]

מלחמת העולם השניה תמה. ועם סיומה החלו מגיעות הידיעות המדהימות על ממדי השואה הנוראה שניתכה על יהודי אירופה, בד בבד החלה הקשחה ביחס השלטונות הבריטיים כלפי היהודים, הערבים החלו עורכים פרעות והתקפות רצחניות על היהודים במקומות שונים בארץ, והישוב היה שרוי בדאגה והאוירה בא"י היתה מתוחה למאוד.

ישיבת "בני ציון"

הבריטים התנכלו לשיעורים שערך רבנו בקבר רחל. מדי פעם הפריעו את הלימודים והתפלות כשהיו בעיצומם במסוה של חיפושים אחרי אנשי מחתרת, רבנו שהיה שולט בשפה האנגלית מחה נמרצות בפני הקצינים הבריטיים עד שניאותו לחדול מהטרדות באמצע התפלות. אלא שביקשו כי ייערך רישום רשמי של ההתכנסות במקום ומטרתו, ותחת שם מוסד רשמי, כל ימיו הסתייג רבנו מהקמת מוסדות ציבוריים וקבלת תפקידים שונים, עתה נאלץ לחרוג קימעה ממנהגו ורשם את הישיבה וקראה בשם "ישיבת בני ציון" אף עשה חותמת שנשאה את הכתובת "ישיבת בני ציון ירושלים — מצבת קבורת רחל אע"ה", כשנשאל מדוע בחר בשם זה לישיבה השיב ע"ש הכתוב: בני ציון היקרים המסולאים בפז.

הממונה על המקום בקבר רחל ר' שלמה פריימן ז"ל היה משרת באהבה ובמסירות עילאית את ציבור בני הישיבה וחיבב והעריץ במאוד את רבנו משום מעשה שהיה: בנו רבי יעקב, צעיר כבן י"ג שנה באותם ימים היה משתתף קבוע

חותמת הישיבה שיסד רבנו

בשיעור, ישב לו בפנה צנועה ועסק בתורה בחשק רב, מדי פעם קם ממקומו להגיש כוס תה או קפה לת"ח אשר יבשה חכו מרוב הגותו בתורה. בחצות היה חוזר לביתו בודד ברגלו, בחששו מפני הפורעים הערבים נשא עמו אקדח אותו הסתיר בתוך חולצתו.

באחת הלילות פוצצו אנשי המחתרת את מרכז הבולשת הבריטית בירושלים, הוכרז עוצר והחלו חיפושים ומעצרים ללא אבחנה, וגם אל קבר רחל נכנסו הבריטים לחיפוש פתע. בה בשעה קם הצעיר ר' יעקב להכין מעט שתיה ואז התחלק האקדח מתוך חולצתו לקרקע לעיני הבריטים, בלא אומר ודברים נלקח מהמקום כשכתת חיילים מקיפה אותו כחומה סביבו והובל למעצר, אביו החל בוכה ומתחנן לפני רבנו: בני היה פה שליח מצוה, גם למד תורה וגם שימש לומדי תורה, אנא בקש רחמים מהשי"ת שישלח לי את בני בריא ושלם, ואם לא אנה אני בא. רבנו הרגיש בעצמו אחריות מסויימת על גורל הנער והורה מיד על הפסקת הלימוד, ופתחו כולם בסליחות בקול בכיה וזעקה. רבנו עמד ע"י הקבר ואמר: רחל אמנו, בנך היה משמש במקום הקדוש הזה אותך ועוסק בתורה ובשבילך עצרוהו. אבקש ממך שתעוררי רחמים עליו ותביאי אותו לכאן. לאחר זמן מה והנה שב הצעיר בריא ושלם כשהוא מספר: לקחוני עם קבוצה של בחורים למעצר לפתע הבטתי סביבי ולא הבחנתי בשום שומר הנמצא במקום, יצאתי והלכתי מבלי שאיש עצר בעדי ובאתי אליכם.[3]

"אסירי ציון"

באותם ימי מאורעות כשהישוב חי תחת טירור מתמיד ובין עוצר אחד למשנהו, יצא רבנו באחד הימים בלווית תלמידו מביתו לביהכנ"ס מבלי שיבחין כי קיים עוצר בעיר, והנה הגיחה לעברם מכונית משמר בריטית, אנשיה עצרו אותם ולאחר חקירה הובילום אל מחנה שנלר, פה מצא רבנו למעלה משלש מאות יהודים כלואים במכלאה אחת ויושבים באפס מעשה, הייתכן זעק רבנו, כיצד הנכם יושבים ולא עושים מאומה, זו הזדמנות פז לעשות משהו, מיד אירגן את כולם בפינה מיוחדת והוא שימש כשליח ציבור במשך שלש שעות, נשא בפניהם דברי כיבושין והחל באמירת סליחות, תיקון חצות ותפלות לשלום עם ישראל, הקצינים הבריטים תמהו על המחזה המוזר של קהל יושבי המחנה מתפלל יחד בשאגה ובוכה אל אביו שבשמים, מיד כשסיים את התפלה מיהרו לשחרר אותו עם חלק ניכר מהעצורים ואמרו לו: איננו רוצים בך פעם נוספת. כששב אל ביתו אמר לרבנית המודאגת: השמעת, לא על חנם עצרוני היום מהשמיים במחנה שנלר.[4]

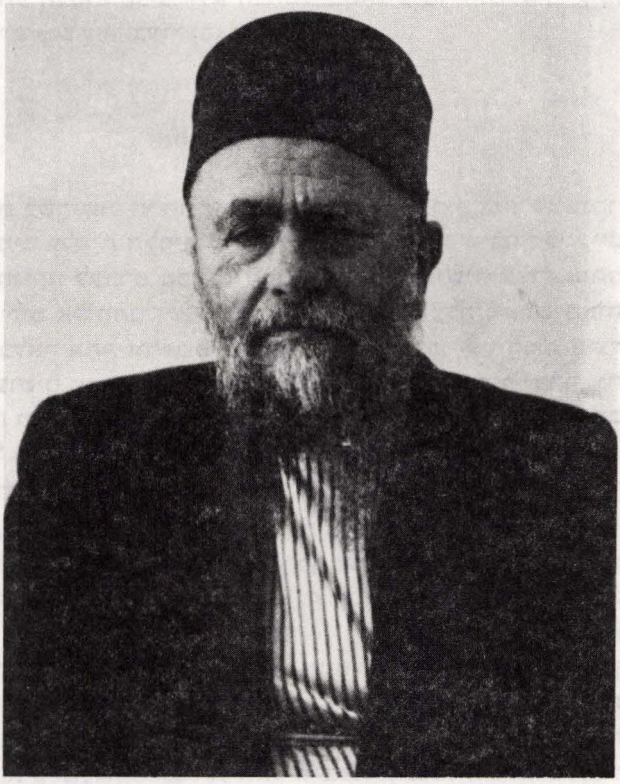
הישיבה בקבר רחל המשיכה להתקיים עד לשנת תש"ח. בגבור המתיחות בין היהודים לערבים, והדרך היתה בחזקת סכנה ממשית כתוצאה מההתנכלויות ליהודים, הורה רבנו לאסוף את החפצים והספרים ולעבור לעיר החדשה בירושלים. בפעם האחרונה לפני סגירת המקום בפני מתפללים יהודים עמד

רבנו בתפלה ע"י הקבר ואמר: רחל רחל, עומדים לגרשנו מכאן ולהביא את בני השפחה במקומנו. התסכימי שהם יבואו במקום בניך. תדעי כי לעולם לא נשכחך גם את אנא אל תשכחי אותנו והתפללי עלינו שנחזור במהרה אלייך.

מזעזע ומרגש היה לראות את רבנו כשהוא נפרד בלב כבד מהמקום הקדוש בו קבע תורתו ותפלתו קרוב לשתים עשרה שנה, הוא ור' שלמה פריימן עזבו אחרונים את המקום, רבנו קבע את מקום הישיבה בביכנ"ס "טוויג" ברחוב רשב"ם, בשל מקומה הצנוע בחר בביכנ"ס זו, פה נערכו השיעורים והתפלות וביכנ"ס זה שימש אכסניה לישיבתו עד הזמן האחרון.

אחרונות משכחות את הראשונות

ירושלים עיר הקודש באה במצור, התקפות רצח וטירור נערכו עליה מדי פעם, הישוב חי בפחד מתמיד, מחסני המזון התרוקנו כמעט, אספקת המים לעיר נפסקה והתושבים קיבלו מים במשורה שנשאבו מהבורות בחצרות הבתים בעיר.

הרב עזרא עטיה
זצ"ל "הוא מבקש
תמיד בעדינו"

באוירה מתוחה זו חגג הציבור בירושלים את חג הפסח תש"ח, רבנו לא שקט ובמשך ימי החג אסף את הקהל לביהכנ"ס. בלילה של חוה"מ החלה הרעשת תותחים על העיר וככל שגברה ההפגזה כן התרבו הבאים לביהכנ"ס שהחלו ללמוד זוהר להצלת עם ישראל. ביהכנ"ס מלא מהבאים שהצטופפו בו, העומדים בחצר דחקו בחבריהם שבכניסה להצטופף פנימה כדי שיזכו גם הם ליכנס לביהכנ"ס, קהל רב היה שם ות"ח רבים ביניהם, היה שם הגאון המפורסם ראש ישיבת פורת־יוסף רבנו עזרא עטיה זצוק"ל,[1] אשר גם הוא סגר את הגמרא ובא להשתתף עם הציבור באמירת סליחות, רבנו נשא דברי התעוררות לתשובה כשהוא מצטט מדברי הזוהר הקדוש ומעודד את הקהל לא להשבית מלבו את שמחת החג, תוך כדי הדברים החלו פגזים נופלים על הבתים הסמוכים לביהכנ"ס וההרעשה הלכה וגברה, רבנו פנה אל ראש ישיבת פורת יוסף ושאל התסכים אתי לקרוא מזמור יענך? והגאון ר' עזרא עטיה השיבו: בעינים אלה אתה קובע, ומה שאתה תעשה אני אזנב אחריך, פתח רבנו את שערי ההיכל, קרא את מזמור "יענך" כמה פעמים ואחר החל בבקשות ותפלות לעת צרה וההפגזה נפסקה.

בהערצה מיוחדת היה מדבר הגאון רבי עזרא עטיה אודות רבנו: "אשריו חכם סלמאן, בנוסף על היותו גאון ושקדן בתורת הנגלה והנסתר הוא גם צדיק גדול ועניו, ואהוב מאוד על הקב"ה מפני שהוא מבקש תמיד בעדינו ובעד כללות ישראל".

מפי עוללים

צבאות ערב פלשו לא"י, הישוב היה בסכנה, יומם ולילה ישב רבנו עם ציבור תלמידיו בביהכנ"ס וערך תפלות לשלום הישוב, אתו היה המקובל רבי אפריים הכהן, אשר עזב את ביתו בעיר העתיקה בירושלים ברגע האחרון ויחד ערכו יחודים ותפלות להגנת הישוב. גם תינוקות של בית רבן ישבו בביהכנ"ס וקראו תהלים. הקטנים שבהם שלא ידעו לקרוא תהלים ציוה עליהם רבנו לומר את כל אותיות הא–ב ברציפות פעם אחר פעם והוא מתפלל ומכוין שהקב"ה יצרף את האותיות הקדושות היוצאות מפיות טהורות לצירופי שמות הקודש ומלאכי הרחמים לשמור את ישראל מפני צר ואויב.

ובין הפגזה להפגזה יצא לשכונת הבוכרים ללמוד בצוותא עם רבו הרב יעקב מונסה ועסקו בכוונות הרש"ש כאילו שדבר לא קורה סביבם. משהעירו לו לרבנו על הסכנה הכרוכה ביציאה לרחוב השיב לכל פגז כתובת והכל תלוי בזכות האדם ומעשיו.

פה אשב כי אויתיה

אחד הדברים בעבורם הרנין לבו על עליתו ארצה היה כי כל בניו נולדו בירושלים עיר הקודש, וכך רשם בפנקסו: "מפני מה שרתה רוה"ק בחלקו של

בנימין, שכל השבטים נולדו בחו"ל ובנימין נולד בא"י, מכילתא יתרו", וכשבירך ה' את ביתו ונתרבו הנפשות בבית ואתם רבו צרכי כלכלתם הסתפק במועט מתוך שמחה בחלקו. ולא שת לבו כלל לחיי שעה, מכריו מבגדד שהגיעו אליו לביקור השתוממו על המראה בראותם את תנאי הדיור בהם חי, כיצד הסתפק בחצי חדר וכשגדלה המשפחה יותר בעוד חצי חדר בקומת הגג כשעשר נפשות מצטופפות בין הכתלים הצרים הללו.

יגיע כפיך כי תאכל

עד מלחמת תש"ח התפרנס בצימצום ממעט מזומנים שהביא עמו מבגדד. משתם הרכוש סירב ליהנות מכתרה של תורה ולקבל תמיכה חומרית כלשהי והנה המציא לו הקב"ה סיוע בדרכו, בביהכנ"ס "אהל רחל" חיפשו אדם שינהל את עניני ביהכנ"ס, מיד קיבל את התפקיד לעסוק במלאכת הקודש וליהנות מיגיע כפו ומאותה שנה שימשה לו ביהכנ"ס כאכסניה של תורה ובה הסתגר יומם ולילה ברציפות ובהתבודדות על התורה ועל העבודה.

עוה"ב ושעה של תורה בכף מאזניים

כל המלמד תורה בעוה"ז זוכה ומלמדה לעוה"ב סנהדרין צב.

באותו חדרון בעלית ביתו ישב בשנותיו הראשונות בא"י מדי לילה ועסק מחצות בלימוד "עץ חיים" ו"שער הכוונות" עם אחד מידידיו מנוער הרב אברהם ברזאני זצ"ל וחזרו על לימודם משכבר הימים אצל הגאון רבי יאודה פתיה.[6]

שיעור נוסף היה לו בש"ס עם ת"ח צנועים אשר מדי ערב היו באים בצינעה לחדרו והיו יושבים כמה שעות ומפלפלים בש"ס ומפרשים ובני הבית לא הכירו בהיכנס הבאים ובצאתם, גם קבוצה קטנה של ת"ח באו אליו מדי יום ועסקו עמו בכוונות סידור הרש"ש והיה יושב כארי ביניהם ומפלפל בדברי האר"י והרש"ש במרץ רב ובעירנות.

אחד מתלמידיו יבלט"א ר' ציון ברכה שליט"א מהתלמידים שזכו ללמוד עמו בעיון עמוק דברי האר"י ובשעות מסויימות ש"ס ומפרשים, עסק עמו במסכת פסחים. פעם בהגיעם אל סוגית "שיעורי הכוס" הוסיף רבנו בסיומה את פירושו על הסוגיא עפ"י תורת הקבלה, במשך שעה ארוכה הרצה ונימק את דבריו. משסיים אמר: אם יניחו לפני את כל העוה"ב שלי מצד זה, וכנגדו את השיעור שלנו היום ויאמרו לי תוותר על השיעור וטול לך את חלקך בעוה"ב בתמורתו, אוותר על חלקי בעוה"ב ח"ו ובשום אופן לא על השיעור שלנו היום.

חביב מאוד היה על חביריו ותלמידיו, אהב לשמוע את הסבר הסוגיא מכל אחד ואחד כפי הבנתו, במיוחד אהב לשמוע פירוש המנוגד לסברתו ולברר את הנושא בעומק עד לעמידה על האמת.

"עץ חיים" בעלית הגג עם הרב אברהם ברזאני זצ"ל

להנהגתו עם הלומדים עמו אם במסגרת הפרטית בביתו ואם ציבור הלומדים בישיבתו היו דרכים וכללים משלו, אהבה עזה אשר גבלה במסירות נפש רחש אליהם, דאג לכל עניניהם הפרטיים ביותר וכיבדם מאוד, ומימיו לא נתן להם שינשקו את ידו כמנהג החכמים הספרדים, את כל הלומדים אף שהיו ביניהם ידענים מובהקים בתורה ובחלקם גדולים בשנים קראם בשמם בלבד ללא תוארים כלשהם דבר שסלד ממנו עד עמקי נפשו.

וכשלמד ש"ס עם תלמידיו, נהג לפרש את הסוגיא בעיון ראשון ללא מפרשים, אחר כן למד פירש"י, תוס' ושאר מפרשים ובדק מה לא הבינו בעיון ראשון. תלמידיו העידו כי פעמים היו מתעכבים שבוע תמים בביאור סוגיא אחת, את כל המפרשים אחד לאחד היה לומד על אותה סוגיא ולא ויתר על שום פירוש, גם כשהיה חולה וחלוש ביותר כארי התנהג בלימודו, יש והיה מבחין בחולשת הלומדים היה נותן קולו ומעוררם והכל היו מתרכזים בלימודם, את דעת כל מפרש היה מקבל ואם יש דחיה או קושי בקבלתה היה מתעכב ליישבה באומרו: אין לך פירוש שאין לו שורש למעלה ומצוה על כל אדם לרדת לשורש הפירוש והגיונו.

ומודה על האמת

חביריו ללימוד הזוהר מספרים: בלימודו היה נוקב ויורד עד התהום, יש והיה מאמר קשה אשר ידע כי מאוד עמקו רזיו ומכמניו, לא ויתר עליו והיה מעיין

במאמץ רב עד שדלה מרגליות ממנו, פעמים שעל חצי עמוד בזוהר התעכב ארבעה לילות ורק לאחר שהבהיר הכל המשיך. על כל מלה ואות עמד בהבנתם, אהב לעמוד על האמת אף אם נגדה את הבנתו.

פעם התווכח על פירוש מאמר בזוהר, כל אחד מהמשתתפים הביא ראיות לדבריו, לאחר שמצא את ההסבר הנכון שהיה זהה לדעת חבירו שש ושמח ואמר פעמים רבות "תודה רבה, אני מודה לך מאוד על שהעמדתני על האמת ובזכותך הבנתי את המאמר", בלילה הבאה בתחילת השיעור שוב פנה ואמר, אינך יכול לתאר לעצמך איזו שמחה בלב יש לי על הבנת המאמר מאתמול תודה רבה לך.

מי שזכה לראותו מקרוב עוסק בלימוד החיבור הקדוש "עץ חיים" היה עומד כנגדו משתומם ומפליא, אף לעת זקנותו כשהיה מוכח בעליל שהוא גורס בעל פה את נוסח העץ חיים מלה במלה עם ההגהות ותיקוני לשון בכל זאת לא הירפה משיטתו על כל פרק פתח את כל המפרשים לפי סדר: כרם שלמה, בית לחם יאודה, דברי שלום, שמן ששון, מזכיר שלום, שם משמעון, שפת אמת, שמחת יו"ט, וכשנפגש בפרק המקביל לספר אוצרות חיים למד את "איפה שלימה" להשד"ה אחר הדברי שלום, את פירוש ה"יפה שעה" נהג ללמוד תחילה לאחר עיון הפרק והעריצו מאוד עליו נהג לומר: הרש"ש והיפ"ש הם שני נביאים המתנבאים בסגנון אחד, מבלי שהאחד יראה את דברי חבירו.

הערות

1. "ספר החזיונות" היה לו לרבנו בו רשם נפלאות שונות שהיו מגלים לו אם על עצמו ואם על כללות ישראל, מעשה הנ"ל רשום היה בפנקסו זה. לפני פטירתו העלימו וגנזו למען לא יוודע לאיש — גם לאחר פטירתו — דברים מסויימים הקשורים אליו שנזכרו שם, כך אמר לנו בפירוש.
2. את מעשה החלום סיפר רבנו להג"ר יהודה צדקה יבלט"א, מבלי לנקוב בשם "בעל החלום", במטרה לפרסם ברבים הצורך בהתחזקות השקידה בלימוד התורה.
3. מפי הר"ר ב"צ פריימן שליט"א, בנו של ר' שלמה ז"ל.
4. מפי הר"ר ציון ברכה שנעצר יחד עם רבנו.
5. ט"ו שבט תרמ"ז–י"ט אייר תש"ל, יליד חלב, גדולי ומאורי הרבנים הספרדים שבדור קיבלו תורתם ממנו, והוכתר בתואר "רב רבנן", מעמיק גדול חריף ובקי בכל חדרי התורה, משנת תרפ"ה עמד בראש הישיבה המרכזית "פורת יוסף", והקים שלש דורות של מנהיגים שמצודתם פרושה בכל קצוי תבל.
6. תר"ס–כ"ו סיון תשל"ד, יליד ארבל שבעירק, בילדותו עקר לבגדד בדרכו לאר"י, ובה נפגש בהר"י פתיה מיד נקשר עמו והחל ללמוד אצלו, לימים נשא את בת אחיו של מו"ר, בתרצ"ד עלה יחד עם מו"ר ורבנו לא"י, פה אירגן שיעורי תורה ולימד תלמוד לאנשי מלאכה, למד בישיבת "שושנים לדוד" ונחשב לאחד מחכמיה הנודעים, שנים אחדות למד קבלה בישיבת המקובלים "פורת־יוסף".

פרק תשיעי – ממשיך שלשלת הקבלה

קרוב ה׳ לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת: מאי באמת? דידעי לאתערא מלה דקשוט כדקא יאות... זכאין אינון צדיקיא דידעי למקרי למאריהון כדקא יאות. זהר חקת קפג:

מקדש מלך עיר מלוכה התברכה באותם ימים בדמויות פאר אשר עיטרוה באצילותם וקדושתם והישוו לרחובות ירושלים מראה הוד והדר, חן של קדושה שנמשך מהעולמות העליונים אשר שפע הישר על דיוקנם הטהור של אותם גדולים וצדיקים שחיו בעיר, השרה אוירה של שמחה על סביבם, גם בימים קשים המפגש באותם צדיקים היה חוויה מרנינה ונתן נחמה ומנוחה נפשית בלבותיהם של הנדכאים.

היו אלה דמויותיהם של המקובלים והמכוונים של ירושלים כאילו אינם שייכים לעלמא דין, אלא לאיזה עולם רוחני עליון אפוף מסתורין, ביחוד בימים הנוראים ובימי שבת ומועד כאשר פנו לפני עלות השחר לעבר בתי הכנסת שבשכונות להתפלל ועל פניהם ניכרת היטב אימת הדין המורא והפחד של הימים הנוראים. לבושים בגלימותיהם הצחורות ועטורים במצנפותיהם

"מלאכים בדמות אנשים" מימין: יבלט"א ר׳ יצחק כדורי, ר׳ עזרא עטיה, ר׳ אפרים הכהן, ר׳ ישעיה אבו־עזיז, עומד ר׳ משה עדס

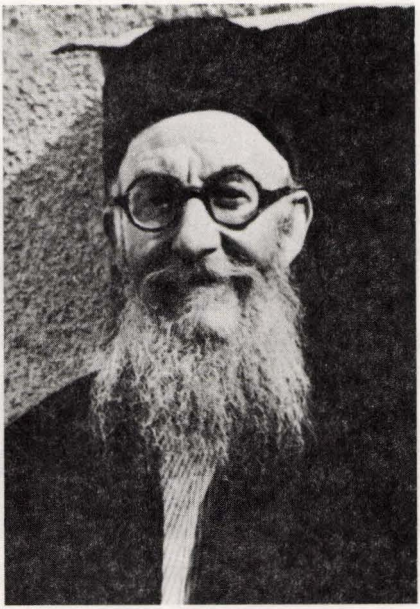
המבהיקות בלובנם הרעידו את הרחוב בעברם, כל הבריות קפאו במקומותיהם ורעשו וחרדו מפני המלאכים בדמות אנשים המהלכים לפניהם, די היה במפגש ארעי עם אחד מהקדושים הללו ומראהו היה נחרת עמוק בלב האנשים והיו מיד מתבוננים ומתחילים לתפוס את משמעות הימים הנוראים.

משיירי כנה"ג

מהם היו משיירי כנה"ג תלמידיו של ראש המכוונים רבי שאול דוויק הכהן, וגם משרידי המקובלים ק"ק חסידי בית א־ל מהעיר העתיקה בירושלים שרובם למדו בתקופה זו בישיבת המקובלים "עוז והדר" במדרש פורת יוסף בירושלים.

עד קרוב לשנת תש"ח התרכזו המכוונים בישיבת "אמת ושלום" בשכונת הבוכרים בירושלים בהנהגת הרב יעקב מונסה,[1] לאחר תש"ח נטלו שכונות הצפון כתר הבכורה בביהכנ"ס מטלון שברחוב אלפנדרי, ובמדרש ממול בביכנ"ס יגל יעקב, בימים הנוראים התאספו כל המכוונים לתפלה בצוותא והצטופפו בביכנ"ס "מטלון", בעלות השחר החלו את התפלה שארכה להם במשך כל שעות היום. "בעלי תפלה" קבועים היו שם, הרב יששכר אבו עזיז התפלל שחרית בכוונה.

מלאכת הקודש של התקיעות הוטלה על המקובל הצדיק רבי משה עדס זצ"ל בנו של אותו קדוש ונורא מו"ר רבי אברהם עדס זצ"ל, איש אלקים קדוש בעל רוה"ק ונפלאות רבות מגדולי ישיבת המקובלים "רחובות הנהר", בכי חרישי

"לשמוע קול שופר"
הרב משה עדס זצ"ל

הרב יעקב עדס זצ"ל

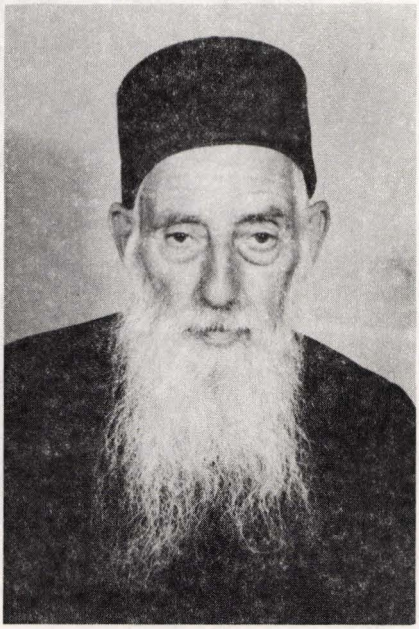

יושבים הרבנים: יצחק הדאיה, ש. עזראן, א. מערבי, ע. חוצני־הלוי, ב. לוי, שורה ב׳: י. אבו־עזיז, ח. בג׳איו, ר. פרץ, י. לוי, מ. אביגדור, ב. הדאיה, שורה ג׳: י. שעיו, ר. בן־ונישטי, מ. מיוחס, י. ברזאני

נשמע בחלל ביהכנ"ס אך החל רבי משה זצ"ל באמירת "לשם יחוד" לפני התקיעות, דקות ארוכות נמשכה ברכת "לשמוע קול שופר", ספרי הכוונות פתוחים האחד ע"ג חבירו, והמכוונים עוברים במהירות מסחררת על פני עשרות דפים המלאים צירופים שונים של שמות הקודש, הדמעות זולגות מעיניהם מאליהם ומתערבות בין האותיות הקדושות וממלאות את חלל בין השורות. ובין תקיעה לחבירתה ולשברים ותרועה דומית קודש משתררת בקודש פנימה משך דקות ארוכות, והצדיקים בדמות מלאכים העטופים בלבן מצרפים ומייחדים עולמות עליונים ויותר ממה שכתוב בספר היו מכוונים במחשבתם הנשגבה שעלתה היום למקום רם ונשא.[2]

למעלה משני מניני מכוונים השתתפו בתפלה נוראה זו ביניהם: רבנו, הרב שמואל עזראן,[3] הרב יעקב עדס,[4] הרב מרדכי מיוחס, הרב עזרא חוצני הלוי, הרב יצחק הדאיה[5] ועוד.

מיד עמדו ציבור המכוונים ברחימו ודחילו והמקובל הרב אליהו מערבי זצ"ל תלמידו המובהק של השד"ה מראהו כמראה מלאך אלקים קדוש ופניו כגחלי אש עבר לפני התיבה והחל בקטע "שובה למעונך" הפותח את תפילת מוסף, צורת עמידתו, כריעתו, כפיפותו וקולו הרך והחנון שהשתפך בחלל ביהכנ"ס בחן ובנעימה המסו את הלבבות, אך החל ב"אוחילה לאל" ופתח בחזרת הש"ץ וקרא את "סדר העבודה" דמה לכה"ג המשרת בביהמ"ק ורעדה אחזה את המתפללים הקדושים.[6]

"אוחילה לאל" הרב אליהו מערבי זצ"ל

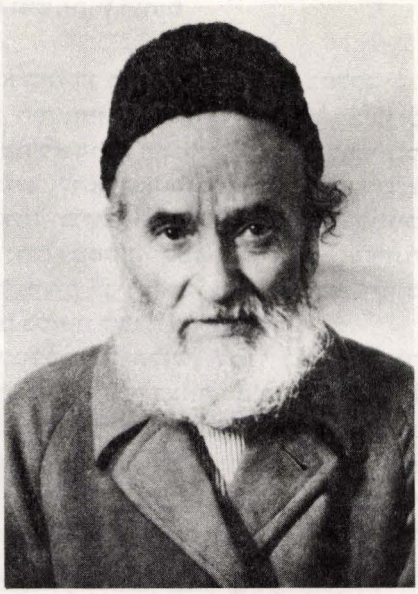
צדיקים אין להם מנוחה בעוה"ז ואם לא היה די במקום הצר שנפל בחלקם של מלאכים אלה משל העולם צר מהכילם, היה מנין קדוש זה נד מטולטל מביכנ"ס למשנהו, לציבור המתפללים בבתי הכנסת לא היתה הסבלנות להמתין למכוונים שעה ארוכה עד שיסיימו את תפלת הלחש ולהאזין אחר כך שעה נוספת לש"צ כשהוא מאריך בחזרת התפלה בכל מלה, ביקשו להיפטר מתפלת המכוונים באמתלאות שונות, והללו נאלצו לנדוד ממקום למקום ותחנה אחרונה בגלויותיהם היתה חדר ששימש כתת לימודים בביכ"ס "מגן דוד", מחוסר ריהוט במקום נאלצו המכוונים לטלטל מבתיהם כסאות לשבת עליהם.

ביום הכיפורים נמשכה התפלה ברציפות, כל הלילה למדו במקום לאור מנורות הנפט. עם עלות השחר החלו בתפלה וסיימוה בצאת הכוכבים. רבנו היה ידוע כאחד המאריכים בתפלה, כשהוא מתעכב על כל כוונה לפרטיה, שנה אחת באמצע תפלת לחש של מוסף ביוה"כ צנח והתעלף עם סידור כוונות הרש"ש בידו, המכוונים הפסיקו את התפלה נשאוהו ועוררוהו והוא חזר למקומו והמשיך את התפלה במקום שפסק כאילו דבר לא אירע וכל ימיו הצטער על שהפריע את חביריו בתפלתם ביוה"כ.

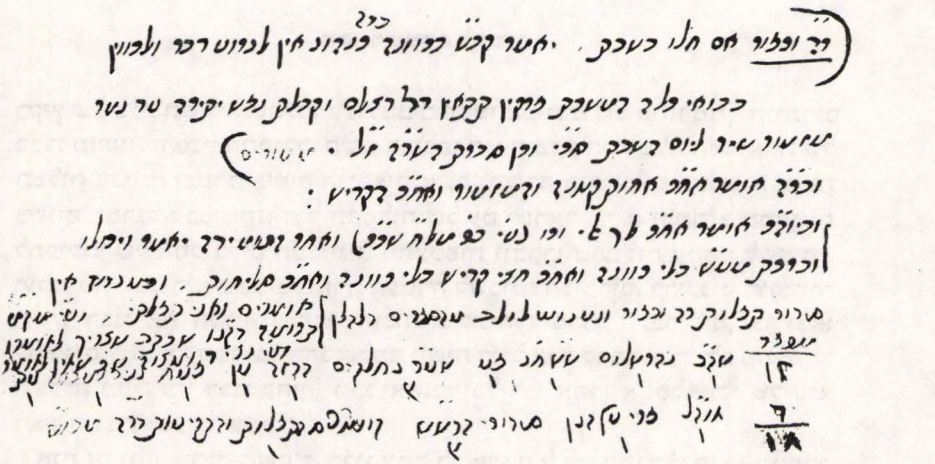
מחזיר עטרה ליושנה

בקיץ של שנת תשט"ו נסתלקו לעולמם כמה מהמכוונים של אותו מנין. הנותרים כבדו מזיקנה והמנין התפורר. חשש רבנו פן ח"ו תיפסק השלשלת המפוארת של תפלות בכוונה ובפרט בימים הנוראים אשר נמשכה בירושלים ברציפות מאות בשנים, ומרגלא בפומיה: "כל התפלות של עם ישראל בר"ה וביוה"כ ממתינות לתפילתן של המקובלים המכוונים מתעטפות ונכרכות ועולות עמהם לשמים", ועתה מה יהא. רצו משמים וחזרה העטרה לשכונת הבוכרים, בביכנ"ס "צופיוף" חידש רבנו את המנין. שרידי המכוונים שנותרו מדור העבר נתקבצו ובאו לביכנ"ס צנוע זה. המקובל הרב שלמה משיח זצ"ל איש קדוש טהור לב מתלמידי השד"ה מונה ע"י רבנו לחזן,[7] ויבל"א המקובל רבי אהרן א. סלאטקי שליט"א ראש ישיבת "שער השמים".

מנין זה נוסד בר"ה תשט"ז, רבנו עמד בראשו ועל פיו התנהלו סדרי התפלה והכוונות, בלב מלא גיל ורננה הודה להשי"ת על אשר עלה בידו להמשיך שלשלת הכוונות ברציפות ולהציב גבול אלמנה, אך דאב לבו על כי נחסר דבר מהשנים הקודמות "תוקע" עפ"י הכוונות, בשנים הראשונות עד שנמצא תוקע מכוון נאלץ רבנו לעמוד בסמוך לתוקע ולכוין במקומו כוונות התקיעות ולרמוז בנקישה על הבימה בכל פעם לתוקע כי יתקע. ובתוך המעמד הנשגב של מכווני האמת ודומית קודש אשר אפפה את חלל ביהכנ"ס דמו הנקישות לקול פתיחת שערי שמים לקבל תפלות ישראל.

הרב שלמה משיח זצ"ל

רשימת הספרים לתפילת יוה"כ במחזור הכוונות של רבנו

בעיה של נוסחאות שונות בתפלה לא היתה, סידור תפלה להרש"ש הקיים למעלה ממאתיים שנה התפללו בו אשכנזים כספרדים. ההברה ספרדית והתפלה מרגשת מאוד, המתפללים שלא עפ"י הכוונות לא נדרשו לעורר את עצמם כדי להתרגש מאימת הדין כי ההתרגשות קיימת היתה בחלל האויר, בפרט בשעת התקיעות ירדו הדמעות מעצמם בזרם אדיר כי איך אפשר לראות צדיקים ישישים בוכים כתינוקות ולעמוד אדישים.

עבור רבנו היוו ההכנות לתפלת הימים הנוראים דבר ראשון במעלה, והמבצע כולו תוכנן מדי שנה לפרטיו, החזן התוקע והמתפללים התייצבו לפניו מר״ח אלול עמהם בדק את סדרי התפלה והכוונות, שבועיים לפני ר״ה הסתגר בחדרו הקטן והיה מתכנן את הכוונות ורושם הגהות או הערות. בער״ה העביר את ספר התורה הכתוב על גבי גויל עתיק מבגדד בו היה קורא מדי עש״ק את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום לביהכנ״ס שלו יחד עם הספרים הנחוצים לתפלתו, שמונה עשרה ספרים נמנו ע״י בקפידה: שער הכוונות, נהר שלום, שמן ששון, פתח עינים, שערי רחמים ג׳ חלקים, הרז״ה, ע״ן, פע״ח, נגיד ומצוה, עו״ת, מבו״ש, אוה״ל, פרי עץ הגן — כוונת התקיעות, וסידורי הרש״ש ג׳ חלקים, את הכל נשא בידיו לביהכנ״ס מבעוד יום.

ביום הראשון של ר״ה לאחר תפלת מנחה, יצא מביתו בשכונת גאולה וצעד עם קהל רב לעבר שכונת ליפתא תחתית בכניסה לירושלים ושם בתוך גיא עמוק שהדרך אליו מפותלת נמצא מעיין מים חיים לידו היה עושה ״תשליך״ ביחודים נוראים. בדרך היה משמיע ד״ת מעניני קדושת הימים הנוראים ומסביר את ערך אמירת תשליך ע״י ים או מעיין מחוץ לעיר.

הערות

1. על המסמכים של הישיבה נהג לחתום: ״הצב״י יעקב יוסף מונסה משרת בקודש בביהכנ״ס המקובלים המכוונים ״אמת ושלום״ תכב״ץ מדרש חסידים״.

2. הג״ר משה עדס זצוק״ל: תר״נ–כ״ג מנ״א תשכ״ט, חבר ביה״ד לעדת הספרדים בירושלים, מגדולי רבני ישיבת ״פורת יוסף״, מיום היוסדה הרביץ תורה בה והעמיד תלמידים רבים למאות ולאלפים, במקביל עסק בלימוד תורת הקבלה.

3. תרכ״ז–ו׳ שבט תשט״ז יליד מראקש, מעיין חריף, אב״ד של המערבים בירושלים, בבוא רבנו לירושלים היה נוהג ללמוד עמו ב״עץ חיים״, אביו הגאון רבי מרדכי עוזראן היה מגדולי רבני ירושלים, העמיד ת״ח מובהקים ומפורסמים, והגאון רבי יעקב אבוחצירא נהג להתאכסן בביתו וחיבבו מאוד.

4. הג״ר יעקב עדס: א׳ אדר תרנ״ח–כ״ז תמוז תשכ״ג, חבר ביה״ד לעדת הספרדים, וחבר ביה״ד הגדול בירושלים, מגדולי רבני ״פורת־יוסף״ מיום היוסדה, הוא עמד בראש הנהלתה ועשה לפיתוחה ושיגשוגה ברוחניות ובגשמיות, הרביץ תורה לאלפים התנהג בצניעות וענוה להפליא, מדי לילה נהג לקום בחצות ולעסוק עם ת״ח בתורת הח״ן ואפי׳ בני הבית לא ידעו כי הוא עוסק בתורת הח״ן, היה אחיו של ר׳ משה עדס, אביהם הגאון איש אלקים ר׳ אברהם עדס זצוק״ל בעל רוה״ק אהובו ורעו של השד״ה, ובסידור הרש״ש מביא משמו חידושים רבים ונפלאים, מעשים נפלאים מסופרים עליו ועיין ב״פרי עץ הגן״.

5. תרמ״ח–ו׳ אלול תשכ״ב, ממקובלי האמת בירושלים מחסידי ק״ק ״בית אל״, בה כיהן אביו המקובל החסיד הרב שלום הדאיה כש״צ ומנהיג בתואר ״הרב החסיד״, וממקובלי ישיבת פורת־יוסף, אחיו הצעיר ממנו בשנים היה הג״ר עובדיה הדאיה.

6. ר׳ אליהו מערבי נולד בדמשק בשנת תרל״ג, בתרע״ג עלה לא״י, מתרפ״ד שימש כשד״ר בארצות אמריקה הדרומית, הודו וסין, למד סידור הרש״ש מפי השד״ה, נפטר בירושלים י״ג מנ״א תשט״ו, ראה עליו ״יהודי המזרח בא״י״ 735.

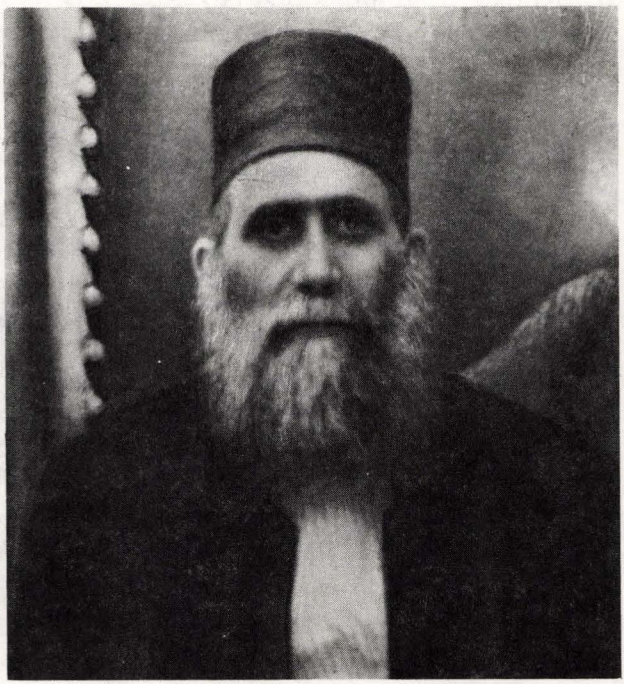
ז. תרל"א–ט"ו תמוז תשט"ז, יליד משהד עלה לירושלים בשנת תרס"ו, נהג להתפלל בביהכנ"ס של ישיבת "רחובות הנהר", כששמע את תפילתם הזכה וראה את לימודם הטהור, היה בוכה מרוב ערגה והשתפכות הנפש, השד"ה קירבו וחיבבו ולימדו תורת הנסתר והוא היה עורך הגהותיו וחידושיו של השד"ה.

פרק עשירי – מעורר זכות הצדיקים

כד עלמא בצערא ובען בני נשא רחמי על קברי, כלהון מתין מתערין עליה. זהר בראשית רכה:

זקן המקובלים בירושלים הגאון רבי אפריים הכהן זצוק"ל תלמיד הרי"ח מבבל, אשר רבנו היה מחותנו אמר על רבנו: "אין הדור מכיר כלל את הצדיק חכם סלמאן, אני יודע כי הדור עומד עליו והעולם קיים בזכותו".

רבי אפריים הכהן היה ידיד בנפש של רבנו והעריץ והעריך מאוד את רבנו וידע הרבה מדרכיו הנסתרות, מדי יום בשעות הצהריים היה נכנס לחדרו של רבנו בביהכנ"ס אהל רחל, ויושב וממתיק עמו שיחה על מצב הדור והיו מספרים איש לרעהו מחידושיהם וביאוריהם בסודות התורה, חידושים נפלאים וסברות רבות מפי רבי אפריים כתב רבנו בסידורו וקבעם במסמרות, לימים כאשר נשא בנו של ר' אפריים את בתו של רבנו נשא רבנו חד"ת באגדה ובקבלה לכבוד המאורע ותיבל דבריו ברמזים וחידושים מפרשת השבוע וענינא דיומא: "... ותאמר אליו הנשמה של החתן שלנו 'בת בתואל אנכי' בסוד בת בתו של 'אל'

המקובל ר' אפריים הכהן זצ"ל

שנשמת מו"א תקרא בת בסוד 'בן' בנים חסיד ומקובל וידוע שהעוסקים בסודות התורה יקראו בסוג 'בנים', 'בן מלכה' כשמה כן היא מאן מלכי רבנן, רבנית יראת ה' חסידה ולמדנית..." בסיום דרשתו האריך בהסברים עפ"י תורת הח"ן על הקמת בית בישראל וסיים דבריו במעלת החתן הזה על הכלה בכך שאינו דומה ארי בן ארי לבת שועל...

זקן המקובלים בירושלים

הרב אפריים הכהן נולד בבגדד בשנת תרמ"ו, נודע כאיש מופלג בקדושה ובחסידות, עניו וצנוע ביותר, נעים הליכות, איש שכל מעשיו קודש ועבודתו קדש שבקדשים, מראהו ממש כמראה מלאך אלקים ובהליכתו ברחוב בלבד מעורר היה לבבות בני האדם להתקרב לאביהם שבשמים.

עוד בצעירותו זכה לחיבה מיוחדת מאת מופת הדור הרי"ח זצ"ל, אשר היה מזמינו לביתו ושש להשתעשע עמו בד"ת ולהתחקות אחר מידותיו והליכותיו המיוחדות. רבי אפרים היה מתעטף בשתיקה ומתחסד עם הבריות וכל מעשיו בסתר היו, בצינעה רבה נהג ללמוד עם המקובל רבי שמעון אגסי זצ"ל את תורת הח"ן כל לילה מחצות עד עלות השחר והוסיף חכמה על חכמתו.

בשנת התרפ"ד עלה לירושלים משאת נפשו מימים ימימה, ביציאתו מהעיר יצאו ללוותו קהל רב מתושבי בגדד עם ציבור החכמים שנפרדו ממנו בדמעות ובכאב עצור כי ידעו את ערכו, בבואו לירושלים איוותה נפשו לשבת בישיבת המקובלים "פורת יוסף" שעמד בראשה עד יומו האחרון ובמהרה זכה לתואר "זקן הרבנים המקובלים".

"ישיבת המקובלים פורת־יוסף"

הנהגתו הפשטנית והליכותיו הנעימות עשאוהו קרוב אל העם, דבריו היו נשמעים, נהג לכתת רגליו לריכוזים שונים של ציבור הצמא לתורה ולהשמיעם דברי מוסר והתעוררות לאביהם שבשמים עד להסתלקותו בשב"ק שובה ג' תשרי תשי"ז.

תפילותיו של רבנו לשלום עם ישראל היו לשם דבר, בלבו פנימה פיעמה דאגה עמוקה למצב היהודים בארץ ובגולה, במיוחד בשנים שלאחר תש"ח כאשר הדרך אל הכותל המערבי, מערת המכפלה וקבר רחל נחסמה, נבצר מרבנו לשפוך שיח לפני אבינו שבשמים במקומות הקדושים, מצא לו נחמה פורתא ומדי שנה נהג לקחת עמו את כל קהלו הקדוש לגליל לעריכת תפלות ע"ק התנאים והאמוראים.

על הכלל או על הפרט

קונטרס בן שני חלקים שהשתרע על פני מאה וחמישים עמודים כתב בכתב ידו בו ערך את התפילות וסדרי הלימוד שיש לאומרם על כל קבר וקבר. כל צדיק ומשנתו ותורתו למען יהו שפתותיו דובבות בקבר ותעלה זכות תורתו להליץ טוב בעד ישראל, פעם השמיע רבנו דברי תוכחה בפני אחד המבקרים אשר התעכב ליד קבר צדיק דקות אחדות בלבד, "אתם קוראים פרק תהלים ורשימה של בקשות ומשאלות בפיכם בזה חושבים הנכם שבודאי הצדיק ימהר לבקש עבורכם, קודם כל יש לשוב בתשובה שלימה, לקרוא וידוי בהכנעה, ללמוד מדברי אותו צדיק לפחות כחצי שעה כדי לעורר זכותו ורק בסיום לבקש על כללות ישראל, ובתוכם אולי אפשר לבקש בקשה פרטית אחת או שתים.

בעל "רגלי ברזל" הרב מרדכי דוב זילברמן זצ"ל "רבי ברלה"

את כל הקברות הפזורות ברחבי הגליל העליון והתחתון כמאה במספר נהג לבקר בהם וליחד שם יחודים, והתעכב שם ימים אחדים, אח ורע היה לו הר״ר מרדכי דוב בן הגאון רבי אברהם דוב זילברמן זצ״ל אב״ד עיה״ק צפת ת״ו, אותו כינה רבנו בעל ״רגלי הברזל״ והיה צועד עמו בהכירו היטב את האיזור ומטפס עמו בהרים ויורד בגאיות ובעמקים למצוא את הקברות של הצדיקים אשר מקומותיהם לא מפורסמים, וכותרת זו רשם לו בקונטרסו: כתוב בכתבי האר״י ״הצדיקים אשר קברותיהם נעלמים מב״א וידועות רק לפרטים, התפלות שם הם יותר מקובלות לפני הקב״ה״. מדי נסעו לגליל הצטרף אליו רבי מרדכי דוב אשר בכל פעם לקח את רבנו לקבר חדש אותו גילה לא מכבר. לאחר פטירת ר׳ מרדכי דוב נהג רבנו לפקוד גם את קברו בצפת באמרו: גם הוא היה צדיק ובעל נשמה קדושה שבאה בודאי לגלות קברי הצדיקים למען יתפללו ויעוררו רחמים עלינו.[1]

במקום גלות

עם צאתו למסע היה משמיע בפני הקהל דברי תשובה ואומר לכוון כי אנחנו יוצאים לגלות עתה ויחשב לנו הדבר לכפרה בעד ישראל אם נתחייבו גלות ח״ו, ויהא צער נדודינו וטלטולינו בדרך כפרה בעדינו.

שהותו בגליל ארכה שבועיים, התחנה הראשונה היתה טבריה בה שהה קרוב

רבנו ניצב בתפלה על עם ישראל ע״י קברי הצדיקים בצפת

לשבוע, בלילה הראשון התפלל ע"י ציונו של התנא ר' מאיר בעה"נ, חצי לילה משניות מפי ר"מ וחצי השני תפלות ואמירת סליחות, לאחר תפלת שחרית קיים סגולה מיוחדת להינצל מיצה"ר ומהשכחה ע"י טבילה שבע פעמים בכנרת ופיצוח עשרה שקדים ואכילתם כשרבנו מכוין והכל מתכוונים לדעתו.[2]

בציון רבי עקיבא בילה כמעט יום תמים, תחת השמש הלוהטת קרא "אור זרוע" מתחילה ועד סוף, אוסף משניות ומאמרים של רבי עקיבא, ספר אותיות דרבי עקיבא, סליחות, יחודים ובקשות שונות לעורר זכות התנא הקדוש, והיה אומר: אני מרגיש שהדברים פועלים בשמים ועושים רושם למעלה, הזהרו ואל תסיחו דעתכם מהתפלה ותראו נפלאות. ובכל שהיה ארוכה ע"י קבר רבי עקיבא היו מתרחשים דברים נפלאים לעם ישראל באותן שעות ממש, דקות אחדות לפני שקיעת החמה ירד למערת רבי חייא ובניו והתפלל כש"צ מנחה וערבית.

היום השלישי הוקדש לסיור ארוך בקברות השונות בטבריה, בציון רבי ירמיה קרא בנועם ובחן את האבעיות של ר' ירמיה מהמסכתות השונות ופירשם עפ"י תורת הח"ן, עלה למערת רב כהנא והתפלל על העקרות שיפקדו בבנים. וירד לרחבה של קבר הרמב"ם, קרא מפסקיו ופירשם וסיפר על נפלאותיו בהתלהבות רבה, קבע ישיבה על קבר רבן יוחנן בן זכאי במשניות ובזוהר עד רדת החשיכה. בצפת ת"ו ישב ע"י קבר האר"י הקדוש שעות ארוכות, קרא בכתבי האר"י על ענין תיקוני הנשמות והגילגולים, על נשמות הדורות האחרונים ועל הגלות, פה נהג לקרוא דברי הזוה"ק, התיקונים ורעיא מהימנא בנושא ה"ערב רב", ולעורר רחמים על ישראל.

אם ישך הנחש בלא לחש

בהשתטחו על קבר האר"י, נהג לשבת על הקרקע וכל הקהל הרב שמנה קרוב למאה איש הצטופף סביבו, הכל האזינו שעות ארוכות לדברי התורה הנעימים והנפלאים שהשמיעם, באחד מביקוריו שם ביושבו במקומו הקבוע היה מדי זמן קצר פונה ונשען על צדו ומאריך את רגליו שהתעייפו מהישיבה הממושכת על מקום אחד. אחד מציבור תלמידיו ראה והנה נחש ארסי מסתתר בתוך חור בקרבת הקבר ורבנו לא הבחין בו, כשהאריך רבנו רגלו נכנס הנחש למאורתו, וכשאספה בחזרה יצא הנחש ועמד בקרבתו והדבר המוזר נשנה פעמים אחדות במשך הלימוד במקום, משנסתיימה התפלה חזר הנחש בשקט למאורתו. ניגש אותו אדם לרבנו ואמר לו את המעשה וסיים עתה ידעתי כי איש קדוש אתה, רבנו גער בו, לא היה לך לסמוך על הנס והיה לך להזהיריני מיד.

אצל שר הצבא

שהותו ע"י ציון בניהו בן יהוידע היתה בחינת שיא של התעלות רוחנית, פה ערך יחודים ותפלות מיוחדות וזעק מקירות לבו. פעם בעת צרה לישוב בא"י ביקר

ע״י קבר אבא חלפתא בגליל

ע״י ציון רבי יוחנן הסנדלר במירון

ע״י ציון רבי מתיא בן חרש בכפר עילבון

במקום ולפתע ביקש את הקהל שהיה עמו להמשיך לצפת ולהשאירו במקום ביחידות, נשתטח לצד הציון ויחד יחודים נוראים והעמיד שומר על הכביש לבל יתקרב אדם בשעת הכוונות, לאחר כשעתיים של שהיה בודדת הגיע לצפת ופניו מאירות משמחה.

בתקופת ״מבצע סיני״ נסע בפתאומיות ימים אחדים לפני פרוץ הקרבות עם מנין אנשים לגליל, והשתטח על ציון בניהו בן יהוידע והרבה בתפלות ובתחנונים על עם ישראל משך שעות אחדות, משסיים ביקש להמשיך לטבריה אל קבר ר׳ מאיר בעה״נ מבלי לומר פשר הדבר, הלילה ירד ובחוצות העיר הודבקו כרוזים בהם ניתנו הוראות מפורטות כיצד לנהוג במקרה חירום, אפילה מוחלטת שררה בכל הערים, רק בציון רמבעה״נ בטבריה דלקו האורות כאילו לא אירע דבר, הציבור שאתו לא שמע מאומה על המתרחש בדרום, למדו ובחצות קראו סליחות עם תקיעת שופר, לפתע שמעו חבטות עזות על השער, אנשי הג״א הגיעו בבהלה ופקדו לכבות את האורות, האינכם יודעים שקרבות עזים מתחוללים בדרום הארץ, רבנו הרגיע את הציבור ואמר: אל תיראו, לא עזבתי

את ציון בניהו בן יהוידע היום עד שפרצו הקרבות והרגשתי בתפלתי כי לא יטוש ה' עמו, עתה כבו את אור החשמל והשאירו נרות דולקות והמשיכו בתפלה בשמחה ובדביקות.

בלילה השני סמוך לחצות חזר לביתו בירושלים. נכנס כשהוא רגוע ומשרה אוירה טובה על ב"ב המודאגים, ישב וסיפר משך שעה ארוכה את הנפלאות שראו עיניו וסיים: תהיו בטוחים בעז"ה ששום נזק לא יקרה ח"ו לעם ישראל.

בסיוריו בגליל הקדיש כמה ימים לבקר בקברות הנמצאות במקומות ישוב שונים ובמדבריות, החל מציון רבי מתיא בן חרש ועד לר' חנניה בן עקשיא, רשב"ג ור"י הנשיא, שמעיה ואבטליון, ר' חנינא בן דוסא ועשרות רבות של תנאים ואמוראים.

במערת בוצינא קדישא עילאה

בער"ח ניסן תשכ"ב ביקר במערת הרשב"י, היה זה אחד הביקורים המופלאים של רבנו במקום קדוש זה, אשר השרה אווירת קודש על כל הבאים עמו משך תקופה ארוכה וממש הרגישו את התפשטות הגשמיות, בחצות הלילה עמד רבנו במלוא עוזו ע"י הקבר ונשא במשך למעלה משעתיים דברי תפלה ותחנונים על כללות עם ישראל שחיבר במיוחד בלילה זה, קטעים אחדים מדבריו הננו מעתיקים להלן מכתי"ק:

..."אבקש רשות מהקהל אם מסכימים עמי לשאול בלשון בקשה ממו"ר ועט"ר רשב"י ובנו ר"א זיע"א ואני מתנה ומודה שכל מה שאני מבקש שאם יצא ממנו דבר לא הגון או לא יפה שיהיה בטל ומבוטל לא שריר ולא קיים, ולמפרע אבקש מחילה וסליחה מלפני השי"ת שלא יחשוב לי בו איזה עון ואין אדם נתפס על צערו בעבור שאנחנו מתמרמרים ומדוכאים מגלות המר והנמהר, וכמעט נכנסו ח"ו בני"י בנש"ט, ובפרט שכינת עוזנו שהיא בגלות עמנו וכביכול מצטערת בצערם של ישראל כמ"ש עמו אנכי בצרה, והיום קרוב לאלף ותת"ק שנים ואנחנו נמצאים בגלות המר והארור הזה ונתקיים בנו בעוונותינו: ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך.

רבותי, אנחנו לא רואים את עצמנו עומדים על בנין מאבנים ושיש ובתוכו גוף בן אדם ח"ו, אלא לפי קוצר דעתנו רואים ומסתכלים שעומדים לפני מערת שר המלך, אהובו מיקרו ומפארו, צדיק הקדוש אור החי, יסוד עולם אשר רב כוחו לפטור העולם, חסיא קדישא קדש הקדשים, מרן מלכא בוצינא קדישא עילאה, התנא הקדוש מארי דאורייתא, מארי דחכמתא, אילנא רבא ותקיף בתרין עלמין, אריא עילאה קדישא, אריה שאג מי לא ייראּ אור ישראל, ולפי שפלות דעתנו ואלמות שפתותינו איננו יודעים לבטא ולתאר את הכבוד הצריך לפני אדונינו רם המעלה אצל מלכו של עולם, מו"ר ועט"ר אדוננו הקדוש רשב"י ובנו הקדוש ר"א זיע"א, וא"כ איך עולה על דעת... לדפוק על מערתו הקדושה ולשאול איזה מלים, עכ"ז היות ואנחנו רואין את עצמנו שלומדים ומתמידים בכל שבוע

בלימוד הזוה"ק ושואבים מימי תורתו הקדושה והטהורה תורת אמת משנים קדמוניות:

אנחנו מאמינים שהתנ"ך כולו ניתן מהקב"ה, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע ואפי' תיבות: וידבר ה' אל משה, הקב"ה א"ל למרע"ה שיכתוב כך. א"כ פסוק השיבינו ה' אליך ונשובה, הקב"ה שם בפיו של ירמיה שיגיד לישראל שיאמרו כך, וכבר כל שנה מיללים ומקוננים ובפרט כל לילה בחצות בכי ומספד בכל חוצותיה, ובסוף מזכירים הפסוק יקר הערך שיצא מפי הקב"ה ע"י עבדו שלוחו נאמנו ירמיה הע"ה, שאנחנו מאמינים שהוא ממ"ה שאין מי יאמר לו מה תעשה ואין מי יאמר לו מה תפעל, שיוכל ברגע כמימריה לעורר תשובה בלבנו כפי רצונו, ולשרוק אל ניה"ק הטמונות בעמקי הקלי' כפי שביאר האר"י, ואז תיכף ומיד יקים שכינתא מעפרא אם הבנים שמחה.[1]

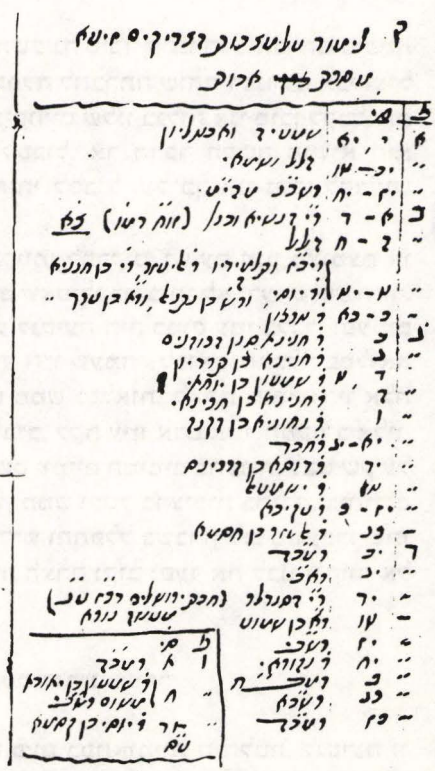
קשה סילוקן של בחורים לפני הקב"ה יותר מחורבן ביהמ"ק, ואנחנו שילמנו רק בדור האחרון ו' ז' מיליון, ויד ה' היתה בנו גם בא"י כמה מאות ואלפים מבחורי ישראל מתו במלחמות ואיך התעללו בהם במיתות משונות ואכזריות. זה אנחנו אלפים שנה בגלות ולא נשאר מהעולם רק מעט מזער, ומדה טובה מרובה א' לת"ק ועושה חסד לאלפים ואנחנו עיני חומר לנו לא יודעים לשכך אזננו. שביציאת מצרים אמר כדי שלא יאמר אותו צדיק וכו'.

רשב"י אמר יכולני לפטור את כל העולם מן הדין וכו' ואלמלא יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנברא העולם ועד סופו, עכשיו אם אדונינו רשב"י ואלעזר בנו ויותם בן עוזיאו רוצים לטעון שיש להם זכות להשתמש בו ולפטור את ישראל מן הדין ע"י היסורין הקשים והמרים וכו' שעברו עליהם מימות רשב"י ועד עכשיו, אז לפי עניות דעתינו בודאי יהיו מוכשרים לגאולה.

הננו מבקשים ומתחננים מאדונינו רשב"י ור"א בנו באנו לנשוק עפר כפות רגליכם בנא ובכל לשון של בקשה ותחנה, לחלות פניכם שנשמתכם עם נשמות הצדיקים שבג"ע תלכו למערת המכפלה לדמיכי חברון אברהם יצחק ויעקב ואתערו לגבי שכינתא דאתמר בה אני ישנה בגלותא דקנא דאיהי ירושלים חריבה וישראל בגלותא תחות יד אדונים קשים אומין דעלמא, ואדונינו רשב"י ס"ל שישראל יש להם דין בני מלכים כמ"ש במשנה, ובפרט אם עבד בזוי ושנאוי הרים יד בבן המלך מלכו של עולם כמ"ש בני בכורי ישראל, ועשיו בזוי ושנאוי כמ"ש: בזוי אתה מאוד — ואת עשיו שנאתי, וינקום דמי בניו ועבדיו הנשפכים על ידיהם, ואנחנו מבקשים ומתחננים מתוה"ק שתליץ בעדינו לפני הקב"ה ויתמלא עלינו ברחמים ומתחננים לפני הקב"ה שהצדיקים שזכרנו אותם עם שאר הצדיקים שבג"ע שיתעוררו וילכו למערת המכפלה ויודיעו לאבותינו הקדושים אי"ו המצב החמור של הגלות שאנחנו נמצאים בו ויתאמצו כולם בתפלה ובתחנונים לפני הקב"ה שיגאלנו גאולה שלימה במהרה, ובפרט מהפקדונות הגדולות שהפקיד לנו בבית גנזיו מהנחמות, ואחת מהן ואוהב את יעקב ואת עשיו שנאתי בלי שום תנאי וטענה וי"ג מדות, והצדיקים שבכל דור שנהרגו עק"ה ואבילי ציון זה אלפיים שנה מקוננים אפשר יבנה בהמ"ק בדמעותיהם, יה"ר שיעלה זכרון גלות השכינה וישראל וצערם לפניו וימהר לגאלינו ביחד כמ"ש בזוה"ק תרין ושב כתיב יראו עיננו וישמח לבנו בב"א כי"ר.

לנסיעה לקברות הצדיקים קדמו הכנות מדוקדקות, חודש ימים מראש היה מכין את התפלות, מה יקראו וכמה זמן ישהו ע"י קבר צדיק זה, והיה מחבר תפלות מיוחדות אותן ישא להקב"ה ע"י קברות הצדיקים, אחר כל זאת הכין רשימה מי ומי יסעו עמו כי חשש פן ח"ו יבואו אנשים שאינם מהוגנים ואין קטיגור נעשה סניגור. אך הבעיה העיקרית שלו היתה ה"ספריה" שהיה צריך לשאת עמו לכל פנה אליה הגיע בנסיעתו. כ"ח ספרים שונים הכין לו והיו צמודים אליו משך כל הזמן בצאתו ובבואו בהר ובבקעה בשדה ובמדבר, בנקיקי הסלעים ובתוך צמחיה סבוכה ועבותה, ספרי יחודים, תפלות, ועסק התורה והרשימה ארוכה:

סידורי הרש"ש, בניהו בן יהוידע, שמחת יו"ט, קריאת שמע שה"מ, תיקון הכללי, פרקי אבות, חבת ירושלים, מחשבות שלום, שער הגילגולים, אדרא רבא וזוטא, ארשות החיים, חסדי דוד, ק"ס פרוטות כסף, אור הלבנה, הילולא רבא, מאיר בת עין, סדר היום, אותיות דר' עקיבא, ספר היכלות, שמירה לחיים, ספרי כת"י התעוררות ותחנות, ספר דברים, ירמיהו, קונטרס תפלות ע"ק הצדיקים, מעבר יבק, שער רוה"ק.

חלק מרשימת קברות הצדיקים בכתי"ק מחיבורו "תפלות ע"ק הצדיקים"

ובשעה שהכל היו טרודים במשאם הכבד שכלל כרים ושמיכות ומזון לשבוע ימים, נשא רבנו בידיו שני סלים עמוסי ספרים, וסל שלישי קטן בו הניח מעט גבינה שעשה בביתו מחלב עזים ומעט מיני מאפה, וציצית ותפילין. הציבור שנתלווה עמו היו נהפכים כולם לרוחניים משך זמן שהותם עמו, הוא המפקד, והיה נוהג לומר להם, הנכם נמצאים תחת פקודתי במשך שבועיים. הוא המוציא והמביא. לארוחת צהריים היקצה 15 דקות בלבד, שעות השינה והמנוחה נקבעו על פיו. כהנים סירב לקחת עמו לגליל מפני הקברות שבדרך, ואסר על כל אשה להצטרף לנסיעה בכל אופן שהוא, למעלה משמונים איש נער וזקן הלכו אחריו ואיש לא קרא תפלה או למוד או אכל דבר מה ללא פקודתו.

בהיותם במערת הרשב"י קוראים "תיקון חצות" נמנם אחד המתפללים באמצע וחביריו היו מעירים אותו מדי פעם, רבנו גער בו ופתע החל בוכה ואומר: אוי, אם היה אביך ח"ו מוטל לפניך מת פה, האם היית מעז לנמנם לידו ולא מתאבל מטפח וסופד עליו, ועתה ביהמ"ק חרב ושכינה בוכיה לפנינו ולא נבכה.

על צער השכינה

על מידת צערו הרב והשתתפותו בצער השכינה סיפר חתנו הרב אברהם טופיק: באחת הנסיעות הארוכות של רבנו בין תפלה לחברתה שוחח רבנו עם אבי זצ"ל וגילה לו את רחשי לבו: את כל הצער והיסורים שלנו בגלות אני מוכן לקבל, את הרדיפות ברוחניות ובגשמיות אפשר לסבול. אך הדבר הקשה מנשוא הוא צערה של השכינה כי זה למעלה מכוחותי לסבול ועל כך אני מוכן להרעיש עולמות.

גם נסיעות פתאומיות ומסתוריות התקיימו לפרקים, יש עם מנין מצומצם או עם אדם אחד בלבד ויש הוא לבדו, פעמים שאפילו בני ביתו לא ידעו שנסע וחזר. לא את כל הפרטים אפשר לתאר, המניע לנסיעה היה כמוס עמו בלבד, ופעמים שאחרי התפלה היה מרמז על איזה גזירה ח"ו שעמדה לבוא ונתבטלה במלואה או בחלקה. והמקורבים אליו היו רואים ממש נפלאות, לאחת מנסיעותיו אלה שהיתה למעלה משתי יממות לא גילה לב"ב, לקח עמו אדם אחד המקורב אליו, ונסע ישר אל ציון הרשב"י במירון. ישב שם יומיים תמימים בתענית, לבש שק על בשרו, פרש מחצלת על הקרקע ליד הציון ממש ועסק ברציפות בתורה, ביחודים וכוונות ללא שינה, בכה זעק בדמעות שליש והתפלל בשברון לב, משעברו שתי יממות לתפלתו אמר לפתע: עכשיו עברה הצרה נקום נסעד את לבנו ונחזור אל בתינו.

נסיעה מיסתורית עם הגר"נ כדורי

אחת הנסיעות הבלתי ידועות התרחשה פעם בפתאומיות מוחלטת, לנסיעה זו לקח את אהוב נפשו הג"ר נסים כדורי חזן זצוק"ל. יעדם היה ציוני תנאים

שמיקומם לא מפורסם ובחלקם היו באיזורי בטחון סגורים, לאחר שהצטיידו באותו יום ברשיונות מתאימים, הצטרף אליהם קצין בטחון בשל הרגישות הבטחונית של המקומות בהם עמדו לבקר, במשך כל הדרך שוחחו ביניהם שני הצדיקים בדברי תורה, בש"ס, באגדה, במאמרי הזוהר האר"י והרש"ש ונושאי כליהם, חידוש רדף אחרי חידוש, כשהאחד מסיים חבירו מתחיל, וכל שעות הנסיעה לא פסק פיהם אפי' לשניה אחת מלדבר בתורה ולייחד יחודים נוראים, גם כשעברו על פני מחסומים ומשמרות בטחוניים, והגיעו לשטחים מרהיבי עין בנופם ויופים לא הרגישו כלל באלה ואף לא נשאו עיניהם החוצה תוך לימודם. ביקרו במקומות שביקשו וערכו יחד שם יחודים וכוונות נפלאות. בחצות אותו לילה חזרו לירושלים כשהם מוסיפים ד"ת על תורתם במשך כל זמן הנסיעה בחזרה. משהגיעו לבתיהם, קפץ איש הבטחון ממקומו חבק ונשק אותם וקד בפניהם ואמר בהתפעלות: בימי חיי לא נפגשתי בצדיקים כאלה, שניהם בגיל מבוגר ללא אוכל ומנוחה כלל, ללא שיחת חולין ולו אחת, אף לא משפט אחד בקשר לנסיעה או סכנת הדרך העדינה בה נסעו, למעלה מארבע עשרה שעות נסיעה תוך המכונית בילו וכל הזמן תורה ותפלה. זה בודאי למעלה מהשגת אנוש.

לאחת מנסיעותיו הצטרפו יחד 15 איש, הרכב שיועד לנסיעה הספיק ל־14 איש בלבד, משהודיע האחראי לציבור את הדבר, הודיע אחד מהמשתתפים כי איננו מרגיש בטוב ומלכתחילה לא חשב לנסוע, אחז רבנו ביד האחראי ושאל: לפני שנתחיל בנסיעה רציתי לדעת מה היית עושה אם כל ה־15 איש היו מעונינים לנסוע? הייתי מזמין מכונית נוספת השיבו. שמח רבנו למשמע התשובה: יפה, את המשפט הזה רציתי לשמוע מפיך, אם אנחנו נוסעים להשתטח ע"ק הצדיקים צריכים להיות זהירים תחילה שלשום אדם לא תהא ח"ו עגמת נפש בעבורינו.

שבת מרנינה בטבריה

חוויות מרנינות לא חסרו לציבור המשתתפים, את יום שבת קודש נהג לשבות במערת ר' מאיר בעה"נ בטבריה, בעש"ק חיי שרה תשי"ב גייס עשרים בעלי מלאכה להקים מעמודים וחביות חומה סביב הרחבה עד לשפת הכנרת עם שער וכל ההלכות הכרוכות, שמא ירד אדם מהציבור לאכול ולשתות על שפת הכנרת ויתלה הדבר בצוארו ח"ו. את קבלת השבת ערך עפ"י הכוונות ברוב עם על שפת הכנרת כמנהג האר"י, ובליל שב"ק ערכו שלחנות מלאים כל טוב, לאחר הקפות השלחן אחז רבנו בכוס הקידוש כשפניו מאירים מלהבות אש, הס הושלך בחלל האולם, ורבנו החל באמירת ויכולו, המילים יצאו מפיו בנעימה ובאריכות כשהוא מכוון עפ"י סידור הרש"ש. סיים ובירך את כל הקהל הקדוש ועם ישראל בברכת כהנים, י"ב בכרות לחם שנאפו במיוחד ע"י אופים מהציבור ערוכים היו על השלחן, בצע "המוציא" וחילק לאיש איש כזית והסעודה החלה, האוירה מחושמלת והכל היו מרוגשים מאוד, מימיהם לא זכו לשבת בליל שב"ק

קהל גדול בצוותא ועוד לא זכו לשמוע קידוש וברכת המוציא עפ"י כוונות האר"י והרש"ש, הניחו את המאכלים ופצחו בשירה אדירה שבמהרה סחפה עמהם את השכנים מהסביבה, רבנו סיים את המעשה על אותה ליל שב"ק כך: באותה שעה היתה עלי רוח ה' ניצבתי בראש השלחן ופירשתי את שתי הפסוקים הראשונים של פרשת השבוע "חיי שרה" עפ"י הפרד"ס, הפירוש עפ"י הקבלה ארך זמן רב וכולו נתחדש לי בעת אמירת הדברים במקום, משבאתי במוצש"ק לרשום את הדברים נשכחו ממני וחבל על דאבדין.

באחת השבתות בשהותם במקום אירע מעשה נפלא: יהודי מבאר שבע עלה עם אשתו ובניו להשתטח על קבר רמבעה"נ בטבריה, בצהרי השבת נכנס אחד מתלמידי רבנו לאחד החדרים והנה האשה מכבסת בגדי בנה זעק עליה שבת היום, אך המשיכה כאילו אין הדבר נוגע אליה, הפך לה את הקערה עם הבגדים לארץ, לקול זעקותיה מיהר בעלה לבוא ואחז בידו סכין וביקש לדקור את המוכיח. מיד התחוללה מהומה, רבנו מיהר לראות מה קורה והאיש ובידו הסכין רץ למולו, לפתע נתאבן ונשאר תקוע במקומו ופרץ בבכי מר, וצעק חטאתי, סלח לי, בני לכלך את בגדיו ולא היה לי בגדים להחליפם, רבנו הוכיחו על כי חילל את השבת במקום הקדוש הזה, דאג מיד להשיג לבנו בגדים, והאיש קיבל על עצמו שלא יחללו עוד את השבת בביתו.

ונשמע קולו בבואו אל הקודש

בדרך כלל בסוף היום השלישי לנסיעה היה נצרד קולו מרוב זעקותיו ותפילותיו, עד שהיה בלתי נשמע אפי' מקרוב, ללא שינה ומנוחה ברציפות היה משמיע דברי התעוררות ותפלה, והקהל היה מתמלא אכזבה. אך הפלא הגדול היה כי כאשר היו מגיעים למערת הרשב"י היה קולו חוזר אליו עם צרידות מסויימת.

הערות

1. תמוז תרס"ט–כ"ד אב תשי"ז, נצר למשפחת רבנים מפורסמת וותיקה שתקעה אהלה בצפת משנת תקס"ט, והתחבבה על כל חלקי הישוב בעיר, אביו כיהן במשך ארבעים שנה כאב"ד ורב העיר, נודע בכינוי "רבי ברלה" כמאה קברות בגליל גילה שיפץ ושמר עליהם עד שבשעה שעסק בגילוי קברות הסתערו עליו נחשים ממאורתם והכישוהו והוא בן מ"ח שנים.
2. רבנו כתב בחידושיו על הספר "מאיר בת עין" על הסוגיא בר"ה לא, ובילקוט פ' ויחי א"ר יוחנן טבריה היא משלמת למשיח, וז"ל: "...ולכן נהגו בק"ק לנסוע תחילה לטבריה, מפני ששם עתיד להגלות משיח צדקינו שיבוא בב"א".
3. על נושא זה דיבר בפעם האחרונה שעות אחדות לפני פטירתו, עיין בסוף הספר בפרק אחרית ימיו.
4. הפרטים נודעו מאת הרב ש. דרזי שהצטרף לנסיעה זו.

פרק אחד עשר – פרישות

מרגלא בפומיה: רבי יהודה הנשיא אומר: כל המקבל עליו תענוגי העוה"ז מונעין ממנו תענוגי העוה"ב, וכל שאינו מקבל תענוגי העוה"ז נותנין לו תענוגי העוה"ב. אבות דר"נ כח.

משנה זו היתה נר לרגליו ואור למנהגיו, בכל צעד שצעד ומעשה שעשה בדק אם יש בהם מתענוגות העוה"ז ואם כן התרחק מהם בכל כוחו. על כל הנאה קלה שבקלים באכילה ושינה, בהליכה ובלבוש אמר: חוששני שלא יגרום חלילה לחיבוט הקבר א"כ כראי לוותר על זה, ולא רק שנמנע מליהנות מהעוה"ז ומלהתנהג בתענוגות ותפנוקים אלא שקיים בעצמו סיגופים ותעניות לרוב, שתי מטרות — אמר — אפשר להשיג בהנהגות אלו, להגיע למדרגות רמות ולהעלות הנשמה בחיים להתענג מאור ג"ע ולהשיג השגות שאינם בהישג אנוש עלי אדמות, וגם בעיקר לגונן ולכפר על בני הדור.[1]

"תעשיה" ביתית

הפרישות ודרכי ההסתגפות שלו היו מן המבהילים, וכל השומעם היה אומר לית דין בר איניש מעלמא דין ולאו כל מוחא סביל דא, ממאכלים רבים התנזר כליל מסיבות מותרות, חששות כשרות, והלכות התלויות בארץ. גם המעט שהתיר להכניס לביתו, כדי לא לענג גופו לא הרבה באכילתו. לחם אפה בביתו מקמח שנופה בנפה מיוחדת בעלת חורים דקים, בשר לא הכניס לביתו אלא פעם אחת בארבעים שנה הלך בערב חג הסכות עם הג"ר נסים כדורי לבית המטבחיים שחטו עגל, בדקוהו ולקחו כ"א חתיכה קטנה לביתם לכבוד המועד, עוף היה אוכל בשב"ק לאחר שבדק בעצמו את הסכין והעוף נשחט לפניו,[2] חלב ומוצריו לא באו לפיו, אלא מה שהיתה הרבנית תחי' חולבת בעצמה מעזים במקומות מסויימים בירושלים ומביאה אליו ולהג"ר צדקה חוצין, וגבינה עשתה בבית.

כל המוצרים המתועשתים לא נכנסו לביתו, שימורים, ריבות וכבושים, מיני מאפה ומתיקה, משקאות קלים וחריפים, רק מה שעשה בביתו, פירות וירקות עושרו עם הכנסם לביתו, מאזניים מיוחדות היו לו בהם היה שוקל את התרו"מ וכשלקח מע"ה פירות דמאי מעורבות עישר מכל פרי ופרי.

גם בימים קשים כאשר מחסור חמור במוצרי מזון שרר באה"ק, נמנע מלהכניס לביתו את המעט שהיה בשוק רק אחרי שבע חקירות ודרישות, משהוצרך להביא עבור התינוקות מזון מסויים בימי מחסור במצרכים שונים כיתת רגליו שעות ארוכות לחקור את מרכיבי המזון, מסוחר למשנהו, ביקר במפעלי המזון ועמד בעיניו על ייצורו וכשרותו ועורר התפעלות עצומה בקרב היצרנים והסוחרים, במיוחד בשנה השביעית נזהר שבעתיים על כל דבר ודבר והלך בעצמו לשדות הנכרים להביא מעט ירק ופרי לילדיו, סוגי פרי מסויימים שהיה לו חשש קל עליהם לא נכנסו לביתו כלל במשך שנת השמיטה, כן נמנע מלסמוך על השגחה מטעם ועדי הכשרות למיניהם.

ארוחותיו מצומצמות היו, כזית לחם עם מעט גבינה בבוקר, מעט אורז לפעמים בצהריים, וחצי ביצה בערב. הארוחות שהיו נשלחות אליו לביהמ"ד מדי יום בצהריים היו מוחזרות ברוב הפעמים בערב כמו שהם, אא"כ היה לו אורח בביהמ"ד והיה נותן לו את ארוחתו, מעט הפירות שהיו נשלחים אליו החזיקם שבועות אחדים, כשהתפוח הצטמק חתך פלח במקום ההצטמקות ואכל, בכל יום פלח אחד עד שגמרו, שנים רבות סבל ממחלת לב וכשהרגיש חולשה בחש מעט סוכר במים והמשיך בלימודו מבלי להביא אוכל לפיו.

אם פרישותו ממאכלים הפכו לדבר רגיל על בני ביתו, מנהגו בשינה היה לפלא בעיניהם, שלש שעות בלבד ישן בלילה, מדי חצי שעה התעורר[1] והתהלך בבית כשהוא קורא קטעי זוהר ותיקונים ומכסה את הקטנים שנתגלו תוך שנתם, בימים שהיה עיף במיוחד ישן כחצי שעה ביום.

"תענית הפסקה" עם הרבנית

מקובלי דורו אמרו עליו כי כל מעשיו, הנהגותיו, דרכיו והיחודים שעשה היו אצלו מתוך ידיעה והבנה עמוקה במהות הדבר, על כל הנהגה שנהג ויחוד שביוון חקר את שורש הדבר לדעת מה יהא בשמים ובארץ כתוצאה ממנו והנהגה שלא הגיע לשרשה לא נהג בה עד שהגיע לתכליתה.

נוראים היו הסיגופים, תעניות רצופות, הפסקה, שני וחמישי, שובבי"ם, חודש אלול ועשרת ימי תשובה, הכל היו דבר שבשיגרה, פעמים שביום רגיל בא הצהריים ודבר עוד לא בא לפיו, אם נשארו עוד כמה שעות לשקיעת החמה המשיך בתענית ולא אכל עד הלילה.

אפי' אנשי ביתו לא הרגישו בתעניותיו וסיגופיו וכשפעם נחלה ובכל זאת עשה "תענית הפסקה" ג' ימים רצופים, חרדה הרבנית לשלומו וביקשתו לחדול בנתיים מתעניות אך הוא סירב, הרבנית שהיתה מינקת אותה תקופה איימה כי אם ימשיך בתעניתו תתענה היא עמו, אמרה ועשתה, ביום השני לתענית אמר

לה: אני לא אפסיק תעניתי, באשר אלייך מובטח לך שלא תנזקי בגללי כלל, ומה שלתינוק היונק הוא ירויח שיהיה יותר קדוש וכשר בזכותך.

גדולה ההסתרה מהסיגוף

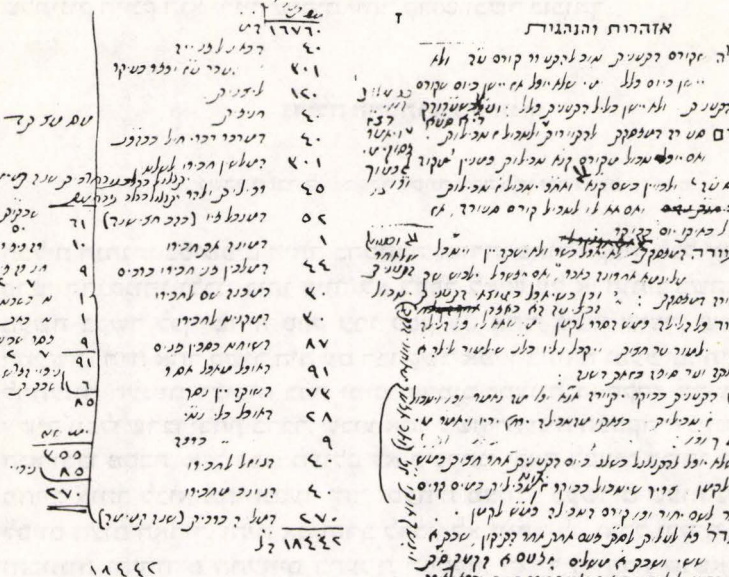
בשכר ג׳ זכה לג׳: בשכר ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים. ברכות סג.

תכלית הנהגתו בסיגופים היתה בהסתרה גמורה, מאוד הקפיד לבל יוודע לאיש פרטי התנהגותו ולבני ביתו ציוה לא לספר לאיש על ארחותיו כשהוא מוסיף מעשה בקשר לכך שהיה ספק עמו ספק עם אחר, מבלי שיציין שמות בעלי המעשה: ת״ח אחד קשור היה עם רבו קשר אמיץ בתורה ומעשים. ת״ח זה נהג להתענות תעניות רצופות כמה ימים ופעמים ״תענית הפסקה״ ממוצש״ק ועד עש״ק מבלי שרבו יבחין בדבר, שבוע אחד עשה ״תענית הפסקה״ וביום ה׳ סיימו הוא ורבו מסכת, א״ל רבו: מעולם לא כיבדתני ובאת לסעוד בביתי, היום הנני מחייב אותך לבוא אתי ונסעד יחד ״סעודת מצוה״, כעשרים שעות נשארו עד לסיום הצום הארוך. והיה אם יסרב לרבו, לא יוותר לו, יאכל יפסיד את הצום והכוונות והיחודים התלויים בתענית הפסקה, הדרך היחידה שנשארה בפניו היא לגלות לרבו ויוותר לו על הסעודה היום, אך התלמיד החליט: לא, לא אגלה ואשתבח בתעניות וסיגופים ואפסיד כל מה שעשיתי, וויתר על התענית והלך עם רבו ואכל בשמחה עצומה, סיים רבנו: פעמים שזהו הסיגוף האמיתי שלא לספר ממעשיו לאיש ולהסתיר עצמו יותר מעשיית הסיגופים.

תיקון העוונות הכללי

גולת הכותרת של הסיגופים וה״תיקונים״ שעשה היה ״תיקון העוונות״ הכללי אותו קיים פעמים אחדות עם בני ישיבתו ״בני ציון״, חיבור מיוחד כתב רבנו בנושא זה, שבעה פרקים מכיל החיבור, בפרק הראשון באו מספר התעניות לתיקון העוונות, כל עבירה וימי התענית הדרושים לתיקונה כפי שהעתיקם ואספם מחיבורי המקובלים, הסיכום הכללי העלה: עשרים אלף מאתיים שלשים וארבע תעניות, אח״כ באו מספר הימים בשנה האפשריים בתענית כמאתיים ושבעים, נמצא כי אם יחיה האדם כמאה שנה יצטרך להתענות כל ימיו וכ״ז כדי לתקן כל עבירה אם עשאה פעם א׳ בלבד.

כאן בא הפרק השני ודן בארוכה ב״פדיון התעניות״, והעלה בו לאחר פילפולים שונים כי אם יהיה מנין אנשים ביחד ויתענו עשרים וארבע שעות וילמדו ברציפות ללא שינה ביחד עם הנהגות מיוחדות באותו שבוע, לבישת שק, והנהגות בפרישות, הרי יועיל לעשות פדיון התעניות בממון לפי מספר התעניות, את הפדיון יערוך עפ״י כוונות הרש״ש והכסף יחולק חציו לעניים

קטעים מקונטרס "סדר תיקון העוונות" אשר חיבר, משמאל: חשבון התעניות על כל עבירה

וחציו לצרכי רבים, לתקן פגמי הגילגולים הקודמים או את הנשמות התלויות בשרש נשמת המתענה.

האזהרות וההנהגות מגוונות, באותו שבוע כיצד לישן, מה ללמוד ומה לאכול, טבילה וסגולות שונות, עליה לס"ת, הקמת הס"ת ונשיאתו לתיבה, לימוד לאור הלבנה ועוד, אח"כ בא סדר הלימוד במשך התענית כל הלילה והיום שלאחריו "תיקון הושענא רבא ושבועות, תהלים וסליחות, תפילות ממחזור יוה"כ, קריאת מוסר בצוותא, הקפת התיבה ותיקון הכללי".

במרכז התיקון בא הפרק החמישי והוא הסיגופים השונים: תיקון לבישת השק, כבילת הידים והרגלים בשלשלאות ברזל, גילגול בחרולים, גילגולי שלג, עריכת תשליך וטבילה במקוה של קרח, מלקות ועריכת זכר לארבע מיתות בי"ד ועוד ועוד עם תענית אכילה ושינה, שני הפרקים האחרוניים דנים בעניני מוסר ותיקון המדות וקריאת הוידוי, וכן שאלה אדם שעשה עבירה מסויימת כמה פעמים אם די לו בתיקון אחד או יעשה תיקון כפי הפעמים שעבר את העבירה.

מקוה קרח במקום גיהינם

בפתיחה מציין רבנו את התאריכים בהם ערך את התיקון בתוספת פרטים שונים, ולסיום כתב תפלות מיוחדות כתחליף אם מחמת חולשה אין האדם יכול

להתנהג באחד הסיגופים הדרושים. חמש פעמים קיים רבנו את התיקון, בפעמים הראשונות שילבו עם "תענית הפסקה בן ג' ימים", המשתתפים התחייבו לא לגלות דבר קיומו של התיקון, בחר לו ביכנ"ס צנוע באיזור בית ישראל־בוכרים, במקוה הסמוך הוזמנו בחשאי עשרים ושתים בלוקים של קרח רוסקו לתוך הבור ועורבו במים בהם טבלו הציבור, רבנו נכנס ראשון ומזרז את הכל ליכנס באמרו: הגיהנם יותר קר, כדאי לטבול כאן כדי שיקלו עלינו שם.

במוצש"ק שלפני עריכת התיקון כונסו כל המשתתפים בביתו, והירצה בפניהם את ההנהגות השונות בהם יש לנהוג משעה זו, בתוספת רשימת ספרים וחפצים עליהם להביא, המשתתפים היו מספרים כי כשהיינו בביהכנ"ס ורבנו עשה את הסיגופים והיה מייחד ומכוין, הושיב ב"ד מיוחד עם שליח ב"ד, היינו חשים כאילו הופשטנו מגופינו בעוה"ז והננו נמצאים בפני ב"ד של מעלה מוסרים דו"ח על מעשינו וההרגשה היתה ממש גן עדן.

לאחר קיום התיקון נזהר לבל יחזיק מאן דהוא טיבותא לנפשיה על כי נקי הוא מעון, אלא היה מדגיש שיזהרו עתה מנידנוד עבירה, פעם פגשו ת"ח צנוע וא"ל כמה השראת קדושה וטהרה היתה לנו, ואני מרגיש התעלות מאותו יום. רבנו התבטא בפניו: מה עשינו, צחקנו על עצמנו, לאחר שענינו נפשינו ושבנו בתשובה חזרנו לסורינו לאותם מעשים ולא שנינו מאומה ועולם כמנהגו נוהג...

חשבתי שתבוא הגאולה

שנה אחת אירגן בחשאי תענית בת 36 שעות עם "תיקון כרת" במשך שתי הלילות הרצופות, בלילה השנית לתיקון לבש שק על כל גופו ועסק בתורה,

"מתנה משמים" שלג בירושלים

בחצות טבל במקוה של שלג ועשה יחודים וסיגופים מבהילים. באותה שנה היתה עצירת גשמים ל"ע, משסיים את התענית לשוב לביתו, נפתחו ארובות השמים וגשם עז ירד במשך כמה ימים, פגשוהו ידידיו ואמרו לו: סימן שבשמים תפלתך רצויה הנה ירדו גשמים ונושעה הארץ, והוא השיבם בפשטות טהורה: ואני חשבתי שתבוא הגאולה...

שלג היורד בנחת לטובה הגהות הב"ח, חגיגה יב:

בחדשי החורף הירושלמים כאשר ירד שלג, מיד ידעו תלמידיו כי צריכים להתייצב לפניו, בבית אחד מהם התכנסו, צברו שלג בגובה ג' טפחים, רבנו אחז ספר כוונות בידו, והתגלגל ל"ג גילגולים משמאל לימין, בכתבי המקובלים מצא כי טוב להתגלגל אם אפשר משך זמן של "צליית ביצה וגמיעתה", ערך ניסוי כמה זמן נדרש לכך ומצא: דקה וחצי.

מתנה משמיים

אפילו להרבנית תחי' לא אמר על גילגול שלג, את המגבת החביא מתחת למעילו והלך להתגלגל, היה זה באחרית ימיו באמצע סעודת ליל שב"ק כשכבר נמס השלג אמרה לו הרבנית: ב"ה השבוע ירד שלג ואתה שמרת על בריאותך ולא התגלגלת עליו. השיב לה: איך עלה על דעתך שאני אוותר על מתנה יקרה משמים. אם אהבו אותנו בשמים והורידו לנו שלג הרי שאנחנו ראויים לקיים את התיקון הנפלא הזה ואני אוותר?

הערות

1. רבנו סיפר כי בימי חורפו בבגדד היה ידוע כ"איסטניס" גדול בכל הנוגע לעצמו וללבושו, את החולצה החליף ג' פעמים ביום! וכל בגדיו היו מגוהצים בקפידה לרבות ממחטתו, אך החל ללמוד את כוונות הסידור שינה את מנהגיו אלה כי "לא ייתכן עידון הנשמה עם עידון הגוף".
2. את העוף נהג לבדוק בעצמו לכל איבריו גם באחרית ימיו, אלא שלרוב עדינותו לא רצה לפגוע ברבנית תחי', ונהג להיכנס למטבח בדיוק בשעת פתיחת העוף והוצאת האיברים הפנימיים, באמתלאות שונות: פעם ביקש לשתות דבר מה, או לרחוץ ידיו או הציע את "עזרתו" לניקוי העוף ומשראה שהכל כשורה חזר למקום לימודו ובלבד שלא תתפרש ולו פגיעה קלה חלילה בכבוד אשתו תחי'.
3. "שעון הקיר" היה תלוי מעל למיטתו ומדי חצי שעה היה מונה את מספר נקישותיו.

פרק שנים עשר - לשמור ולעשות

בת גלים בת אברהם יצחק ויעקב שעשו מצות כגלי הים. סנהדרין צד:

קשה למנות את כל המצוות שקיים רבנו ולספר על אופן קיומם, כמה עמל טורח ויגיעה, אכזבות ועגמת נפש היו מנת חלקו בקיומן, אך לעולם לא הצטער על כך העיקר הוא העמל אמר, והמשיך לטרוח עד שקיים את כל שחפץ וביקש לקיים.

בראש קיום המצוות היתה אצלו "מתנות כהונה" כל המתנות הנוהגות בימינו קיים, גם מצוות פדיון פטר חמור עמדה בראש שאיפותיו, נסיונותיו לקיימה נמשכו עשרות שנים והכל בגלל מעשה שהיה עמו בבגדד כאשר הג"ר יהודה פתיה הזמינו לקיימה, שתי אתונות ילדו זכרים לאחד מקרוביו בכפר "בעקובה" צפונית לבגדד, ורבו אמר לו האחת לך והשנית לי, נסע יחד ונקיים את המצוה, והוא נמנע מלהצטרף אל רבו בגלל הנסיעה הארוכה שאמורה היתה להמשך עד ג' ימים, כל ימיו אחר כך הצטער שמא עשה שלא כהוגן והחמיץ מצוה שבאה לידו וחסר ח"ו בזה איזה תיקון.[1]

משעלה לא"י חיפש אצל מגדלי בהמות, אתונות צעירות מבכירות. לא בנקל עלה לו הדבר, כיתת רגליו ונסע מכפר למושב וערי שדה, כמה אתונות רכש בזו אחר זו למטרה זו, האחת נגנבה, השנית מתה, שלישית ילדה נקבה וכמעט שהניח את הדבר, אך הנה הרביעית אותה הניח בבית קרובו בישרו לו במכתב דחוף כי ילדה זכר, כמה גיל ושמחה היו מנת חלקו עם קבלת ההודעה, החל משנן לעצמו את הלכות פדיון פטר חמור לפרטיהן ואירגן את בני ביתו לקראת היום הגדול.

ביום ל"ג לעומר תשכ"ב בפרדס כץ אשר בבני ברק נערכה השמחה של מצוה, לבש בגדי שבת, בשמחה והתרגשות קיבל את פני מאות האנשים שנתקבצו מירושלים ומבני ברק להשתתף במצוה, כמה מפואר היה המעמד הנשגב. בדחילו ורחימו ניגש רבינו ופדה את החמור מידי הכהן. והיה זה אחד הימים השמחים ביותר שלו, מיד אחר הפדיון ערך סעודת מצוה, ובה נשא דרשה מיוחדת לכבוד המצוה ובה תיבל מאמרי חז"ל עם דברי האר"י על נושא קיום מצוות נדירות וההשגות המיוחדות בהם זוכה המקיימם, ואת זכות המשתתפים באותו מעמד כאילו גם הם קיימוה. במיוחד התעכב על סגולת מצות פדיון פטר חמור לקרב את הגאולה.

את שרשרת מצוות "מתנות כהונה" קיים פעמים אחדות, ראשית הגז, זרוע לחיים וקיבה, במיוחד היו חביבות עליו מצוות התלויות בארץ, תרו"מ, חלה, ערלה, כרם רבעי, מע"ש, שביעית, לקט שכחה ופיאה מידי שנה קיימם. בגינת ביתו זרע וקצר חטים לשם "מצת מצוה" למען יהיו שמורים משעת קצירה

וגידולם יהא לשם מצוה ובנתיים לזכות בכל המצוות היקרות הללו, למצוה אחת התגעגע שנים על שנים והיא מצות 'שכחה', שזכה לקיימה ושכח עומר בגינתו היתה לו אותה שנה לחג ולשמחה.

בקיא היה בהלכות מצוות התלויות בארץ, עשרות ספרים רכש למטרה זו והיה נכנס ויוצא בביתם של הגאונים רבי זליג ראובן בענגיס זצ"ל ורבי צבי פסח פראנק זצ"ל אותם העריץ בכל נפשו ומפלפל עמהם בהלכות אלו, רבנו אף כתב חידושים והערות בנושאים שנדונו בספרים שיצאו לאור ע"י ישיבת "מדרש בני ציון" על הלכות אלה.

וציויתי את ברכתי

שבע ק"ג חטים נטו היתה גינתו מצמיחה מדי שנה, בשנה השישית לשמיטה ערב השמיטה תשי"ב הוציאה גינתו עשרים ואחת ק"ג בדיוק, מה רבה התרגשותו והתפעלותו, הלך לישיבתו והכריז ופרסם את הנס הגדול של: וצויתי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלוש השנים.

פעמיים ביום הלך אל השוחט לקיים מצות 'כיסוי הדם', אף שהשוחט הרשה לו לקיים את המצוה כל אימת שירצה, בכל זאת מדי פעם בבואו לחנות שאל, אתה מסכים שאעשה כיסוי הדם וכשהיה השוחט משיבו בהן, קיימה בהתלהבות כאילו עתה היא הפעם הראשונה שהנו מקיימה.

מפני שיבה תקום והדרת...

בין המצוות החביבות עליו ורדף לקיימן היתה: 'מפני שיבה תקום', עם סיום התפלה בביהכנ"ס הלך וישב ע"י היציאה ועמד מפני כל זקן ות"ח, פעם חלוש היה מאוד ובכל זאת היה קם ויושב במאמץ ניכר, נדברו ביניהם שני זקנים לצאת יחדיו כדי לחסוך ממנו קימה, רבנו הרגיש בכך ומשעברו על פניו קם וישב שתי פעמים רצופות כדי שלהבא לא יפסידוהו מצוה יקרה זו.[2]

למען יאריכון ימיך...

כמה דברים שהן לעוה"ב: כבוד או"א תנחומא: יתרו יד.

כל המצות שקויימו על ידו נעשו בשמחה והתלהבות יתירה, אבל במצות כיבוד או"א נוספה עליהן אימה ויראה, בזריזות וזהירות נהג לכבדם, במיוחד זכינו לראות את הכבוד שנהג באמו ע"ה, מקום ישיבה מיוחד היה לה בביתו ואסור לאיש היה לגשת שם שלא לצורך, ואף שהיא יכלה לטפל בעצמה לעת זקנתה שימש אותה בכבודו ובעצמו, ובעוד שאת עניניו עשו בני הבית עבורו, הרי את

חפצי אמו עשה בעצמו. הוא חלץ ונעל לה את סנדלה. נשק לידה בכל פעם ואחז בה ולווה אותה למקום שתחפוץ, מעולם לא נתן לה לגשת ליטול ידיה בכיור, אלא הביא בידיו את הספל והקערה למקום מושבה, את צלחת האוכל וכל הכלים הגיש לה בעצמו בארוחות, ולשום אחד מבני הבית לא הרשה לשמשה אלא רק הוא בעצמו ולבדו, ומעל הכל מעולם לא ראינו שהמרה את רצונה.[3]

בלידת בנו יצ"ו ביקשה אמו כי יערוך סעודה בלילה לפני הברית הנקראת "ברית יצחק" ויזמין את הצדיקים הג"ר אפריים כהן זצ"ל והג"ר צדקה חוצין זצ"ל לביתו, רבנו שהקפיד שלא לערוך סעודה לפני קיום הברית מילה מפני שאין לערוך סעודה לפני קיום המצוה, כדי לקיים מצות אמו הלך לרבנים הנז' הזמינם ובאו לביתו הוא אמר אני עובר על דעתי כדי לקיים מצות כיבוד או"א.[4]

זריזין מקדימין למצות

ואם במצות מילה עסקינן היתה זו אחת המצוות החביבות אצלו, תפילות מיוחדות נהג להתפלל לפני הברית אם שהיו לבני ביתו, אם שהוא מל את התינוק, או שישב 'סנדק', תנאי מוקדם להיותו מוהל או סנדק היה לערוך את הברית מוקדם בבוקר שנאמר: וישכם אברהם בבוקר, והסעיף הראשון בש"ע בהלכות מילה אומר: וזריזין מקדימין למצוות, הוא הוסיף לכך: אחת הסיבות המכריעות על כי בני הדור החדש נעשים בחלקם חלשים בתורה ויר"ש, ויש שהבושה בעוה"ר פוחתת אצלם, מפני שמצוה ראשונה שקיימו בהן והיא "ברית המילה" התעצלו בה הוריהם וקיימוה באיחור. ועוד משום "טורחא דציבורא" כשקבעו שעה לעריכת הברית ואיחרו.

שלח תשלח...

אם קיימת מצוה זו את ממהר לבא מלך המשיח אתה ממהר את אלי' הנביא. מד"ר דברים ו, ג.

"שילוח הקן" מצוה שרדף כל ימיו לקיימה עוד ועוד, שתי מטרות נתבקשו כאן: האחת קיום מצות עשה מה"ת וגם סגולתה המיוחדת של מצוה זו לקרב את הגאולה כמובא בכתבי המקובלים, בשעות מיוחדות יש לקיימה, הזמן המתאים ביותר הוא מחצות הלילה ועד עלות השחר, ומאחרי תפלת שחרית ועד זמן מנחה גדולה, חרף זמנו המצומצם שכולו עבר בשקידה בתורה, כוונות ויחודים, שיעורים ותפלות ציבוריות, מצא לו זמן לחפש בו במקומות מתאימים בו נמצאים קינים של עופות, שעה ארוכה השתטח בקרבת הקן ומצא לו מקומות מסתור וכשמצא שעת כושר קיימה, שלש פעמים לפחות האירה לו ההצלחה פנים וזכה לקיים מצות שילוח הקן בא"י. בכל זאת הסתיר והצניע את שמחתו בלבו פנימה ולא גילה את זכיותיו.[5]

זהיר מאוד היה במצות 'נתינת שכר שכיר', לא רק לפועל או עובד שביצע מלאכה עבורו מיהר לתת שכרו ביומו, גם לחנווני או סוחר שלקח ממנו דבר מה ולא שילם באותה שעה, הקפיד לשלם באותו יום, פעמים ובשעות המאוחרות של הלילה הלך מרחקים ברגלו ודפק על דלת ביתו של החנווני ושילם שכר החפץ שקנה ממנו ומעולם לא ישן לפני שסילק את חובו.

כל ימיו השתוקק לקיים מצות "ופסילי אלהיהן תגדעון" והנה באה לו ההזדמנות לכך, בט"ו באב תש"ח לסדר אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים, בעיצומה של מלחמת תש"ח הלך אל המקומות הידועים כע"ז קרא את הפסוקים מפרשת השבוע פרשת ראה והיה משבר את פסלי השיש העשויים לע"ז, שרף אשרות ושבר את במותיהם.

ות"ת כנגד כולם

בטרחו לקיים את כל המצוות האפשריות בזמנינו לאחר חרבן הבית, כיוון לכלול את כל נשמות ישראל החיים והמתים החסרים מתיקון מצוות אלו ולתקנם, וע"י כן לקרב את הגאולה, רבות עסק בחקר שרשי המצוות בפוסקים ובכתבי הקבלה, חקירה מקיפה כתב על "שער הגילגולים"למהרח"ו ז"ל ושש החלוקות במצוות הכתובות שם, ובמיוחד התעכב על "החלוקה השישית והיא לעסוק בתורה והיא שקולה כנגד כל המצוות... וצריך לטרוח ולעסוק עד מקום שיד שכלו מגעת", וסיים כשם שת"ת כנגד כולם וכוללת כל המצוות כך ייתכן שמצות שא"א לקיימם בזמנינו, ע"י עסק התורה בענין אותה מצוה אפשר שייחשב כקיומה בפועל כאמור ונשלמה פרים שפתינו, כך רכש לו ידיעה מקיפה ומדוקדקת בסוד חישוב התקופות והשנים, וקביעת המולדות, ונחשב לבקי בנושא זה, וזאת בתמורה למצות קביעת החדשים והשנים.

הערות

1. רבנו חשש לאור הכתוב בשער הגילגולים הקדמה ט"ז: "אבל אם באה לידו המצוה ונזדמנה לו ולא רצה לקיימה והנה הוא מחוייב גלגול, וכשיתגלגל אינו מובטח כמו הראשון שלא יחטא", משום כך חיזר ללא ליאות לקיימה.
2. בדרך בדיחותא דרש ע"כ הפסוק: מפני שיבה תקום והדרת, מפני שלא ישובו לעשות כן תקום ותחזור לקום, והדרת בלשון תרגום וחזרת.
3. אמו ע"ה העריצה אותו מאוד, וכשביקשה לנסוע אל בניה האחרים בת"א ובחיפה, הפציר בה שתישאר בביתו והיא השיבה לו: את עזרתך העיקרית הנני משאירה לי לעוה"ב אני בטוחה ששם אתה תהיה לי לעזר רב ובעוה"ז אני אשתמש ביתר בני, מפי הרבנית תחי' ואחותו הרבנית גורג'יה תחי'.
4. ראה שדי חמד, כללים, מערכת סמך כלל ד"ן.
5. הגר"נ כדורי זצ"ל ביקש גם הוא לקיים מצות "שילוח הקן" ורבנו לקחו עמו פעמים אחדות והיה מדריכו איך להתקרב בזחילה אל הקן ולבצע במהירות את שליחת האם לפני שתשגיח בהם.

פרק שלשה עשר - שליח ציבור

נמשלה תפלתן של צדיקים כאילת, מה אילה זו כ"ז שמגדלת קרנותיה מפצילות, אף צדיקים כל זמן שמרבין בתפלה תפלתן נשמעת. יומא כט.

את תפילותיו ערך במסירות נפש רבה מבלי שיבקשוהו או יעוררוהו על כך, על צרת הכלל והפרט, על הגזירות מבית ומבחוץ, על הצרות לשעה או לדורות ועל גזירות השמד הרוחני והפיסי, עוד לפני שבאו ישב נרעד ונפחד, קידש תפלה ועצרה ועורר את הלבבות לתשובה, כל תפילותיו היו קודש קדשים לש"ש ולמען כללות ישראל, ללא תערובת בקשות פרטיות של המשתתפים לבל תעורב פניה אישית בתפלה, וללא פירסומת, הוא סירב אפילו להכריז בבהכנ"ס על עריכת התפלה אלא כל אחד יודיע לחבירו בצינעה.

כאיש מלחמות הניצב עם כלי חרבו ניצב לגונן בתפלתו על בני עמו, בשתי חזיתות ריכז את עבודתו הטהורה, מול האוייב הפיסי מבחוץ אשר רבו מזימותיו, ומול האויב הרוחני המבקש להפיל ברשתו את עם ישראל ח"ו ולהטמיעו טמיעה רוחנית בין שאר הגויים.

בעיונו העמוק בספר הזוהר ציין לו תמרורים בדרך תפלתו מול הסכנה בטמיעה הרוחנית וגזירות המונעות מללכת בדרכי השי"ת, הרבה דמע ובכיה הוריד בחצות הלילה עם קהילתו המפוארת על גזירות שעמדו לגזור על שלומי אמוני ישראל ואשר ברובם נתבטלו ב"ה. על גיוס בנות, גיוס בני הישיבות, נתיחת מתים, נישואין אזרחיים, שבת, כשרות ועוד רבות, בימים המסוגלים לתפלה ובפרט בלילות ה"ייארצייטים" של הצדיקים ערך לימוד לכבודם של: משה רבנו ע"ה, הרשב"י, שמואל הע"ה, רחל אע"ה, יוסף הע"ה, האר"י, הרש"ש ועוד, היה מבקש בחצות הלילה מנשמותיהם הטהורות: "תעמדו נא עם אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ותעוררו הרחמים העליונים בזכות לימודינו בלילה זה, אשר בו התנוצצו ניצוצי נשמותיכם הקדושות והטהורות כמו שבחייכם גזרתם גזירות לטובת עם ישראל".

עשה למען שכינתך

על מעלת תפלתו של רבנו העיד מורו ורבו הג"ר יהודה פתייה זצוק"ל: כי לעוצם כוונתו ומסירות נפשו בתפילתו אין תפלתו שבה ריקם והוסיף וסיפר מעשה לדוגמא:

ביוה"כ שנת התרצ"ב התפלל רבנו כמנהגו בביהכנ"ס "מדרש בית זלכה"

ועבר לפני התיבה. בחזרת הש"ץ של תפלת מוסף בהגיעו לפיוט "שמם הר ציון" נתעצם בכוונות על פדות השכינה ונשא את קולו בבכיה שגררה אחריו את כל הקהל זקנים נערים נשים וטף שמילאו את ביהכנ"ס ועזרת הנשים, וכשהגיע לבית השני בפיוט, הפותח במלים "חרב מקום שבתי" נחנק קולו בדמעותיו וציבור המתפללים לא יכל להמשיך בתפלה ופרץ בשאגה אדירה ובכיה שהידהדה בכל הסביבה.

בה בשעה היה יושב הגר"י פתיה בביהכנ"ס "יצחק חיים" לאחר סיום התפלה, נמנם וראה והוא בתוך שכונה של ערלים וכומרים, והללו שבו ס"ת מפואר והחביאוהו בהיכלם. ור' יאודה בחלומו תוהה ומתמרמר, ביקש להציל את הס"ת ולא יכול, לבש פתאום עוז וגבורה ונכנס לאותו רחוב בו הוסתר הס"ת בא אדם לקראתו במאור פנים וא"ל: היכנס לבית ממול ובחדר פלוני תמצא את הס"ת מוצנע בארון עטוף אותו תחת גלימתך ותצא, אל תבט אחריך ולא לימין או לשמאל עד שתצא את העיר, וכן עשה בחלומו. לאחר צאתו השגיחו הערלים במעשה ההצלה והחלו מתאבלים כמי שמתם מוטל לפניהם. התעורר ר' יאודה ואמר: זה מעשהו של חכם סלמאן. במוצאי יוה"כ שלח וקרא אותו, מה עשית היום בביהכנ"ס שאל ר' יאודה, הצניע רבנו את המעשה, ור' יאודה אמר לו: בזעקתך היום פדית את השכינה מהגלות, הכרת את הקוצים הסובבים את השושנה העליונה ועשית מעשים עצומים בשמים, מהמעשה הזה למדתי — סיים הר"י פתיה — כי הסגולה שבקשתו של אדם תתקבל תלויה בג' תנאים: תענית, זעקה מקירות הלב, וכוונה עצומה לא להביט ימין ושמאל ושלשת אלה ישנם בחכם סלמאן.

צריכים להרבות בתשובה בשאלות ובתחנונים

בדרך כלל לאחר הלימוד במשך חצי הלילה הראשון היה עומד ומצטט מדבריו ותורתו של אותו צדיק שהלימוד נערך אותה לילה לכבודו, אחר כך מספר בשבחו ומסירותו למען עם ישראל אם היה נביא תנא או אמורא, או אחד מחכמי הדורות הראשונים או האחרונים, את בקשתו מהצדיק פתח בבקשה עבור כללות ישראל מול ארון הקדוש הפתוח במלים אלו:

"עכשיו אנחנו אומרים שבזכות הלימוד שעשינו לכבוד הצדיק ובפרט שלמדנו בספריו הקדושים, אפשר שתתנוצץ נשמתו ע"י הלימוד, ועל זה אנחנו מבקשים ממנו שיגיש דבריו הקדושים שאמר בחייו בתור בקשה ותחנונים למתיבתא דרקיעא... כי אנחנו עיני בשר לנו ורואים שנשאר מעט שנים מהאלף השישי וחוץ ממה שסבלו ישראל ממיני מיתות משונות וכמה יסורים שעבר עליהם ועובר תמיד, ואם יאמר האומר למה לך לדחוק את השעה, הואיל וכביכול רצונו בכך שמאריך את הגלות, א"כ למה אנחנו מבקשים ומתחננים שיעשה נגד רצונו ח"ו, תשובתה בצידה שכתב לנו ע"י ישעיה הנביא: לכן יחכה ה' לחננכם.

על כן אנחנו מבקשים מהתנוצצות נשמתו הקדושה שיגיש בקשתינו זאת

למתיבתא דרקיעא, ואולי עי"ז יתעוררו הרחמים העליונים בכל העולמות ויצא כרוז מן השמים מבשר גאולת ישראל".

תפילותיו של רבנו התרכזו סביב מצב ישראל בגלות, והוא ראה בגאולה קץ לכל הצרות והגזירות של הכלל והפרט ברוחניות ובגשמיות כי כולם פועל יוצא מהגלות לכן על כל צרה ביקש על הגאולה תחילה, על התועלת בעריכת תפלות בקשות היה מדגיש וחוזר בצטטו מ"שער הגילגולים" שם הוזכר כ"ד צדיקים היו בדור האחרון ובהם תהא תלויה הגאולה ולכן צריכים להרבות בתשובה בשאלות ובתחנונים, מנוסח הדברים "צריכים להרבות" הוכיח כי אין זה בחינת אם רוצים אלא חובה עליהם להרבות בתשובה בשאלות ובתחנונים.

מסירות נפש

בלילות בהם היה מחליט כי יש להרבות בתחנונים היה נועל דלתות ביהכנ"ס בחצות הלילה על הנמצאים בו ואת המפתח מצניע בכיסו ומכריז: כל מה שתשמעו ותראו פה הלילה אני אוסר עליכם לספר לאחרים ואיש לא יצא מכאן עד סיום התפלה, בשנת תשכ"ד רבו ותכפו תקריות גבול, באחת הלילות נעל בחצות את דלתות ביהכנ"ס לבל יכנס איש מהחוץ והזהיר לכל הנמצאים שלא

חרם "כל בו" אותו נשא ערב מלחמת ששת הימים כנגד אויבי ישראל

יספרו לאיש מהנעשה פה. הכל לבשו עמו שק על בשרם, פתח שערי ההיכל וקרא בבכיה "וידוי הגדול", אחר ערך בבכי וזעקה את "חרם הכלבו" לצוררי ישראל וקרא בקשות מכת"י שבידו, כל המשתתפים היו שרויים בזעזוע ופחד והרגישו כאילו אינם נמצאים בעלמא הדין. למחרת חלה הפוגה בגבולות והמתח הבטחוני רפה, ימים אחדים אח"כ נפל רבנו למשכב, משקם מחליו אמר למקורביו: באותה לילה מסרתי נפשי והתאמצתי בתפלה יותר מדי לכן חליתי.

אם אפשר ע"י חלום...

בליל ה' באב תשי"ט, ליל פטירת האר"י הקדוש ערך רבנו לימוד כמנהגו, פתח שערי ההיכל והתפלל אך הנה בסוף תפלתו הגיש בקשה מיוחדת הפעם וכך אמר: "עכשיו אנחנו מבקשים מהאר"י זיע"א אם אפשר להסביר לנו ע"י חלום או כיוצא איך נסדר השאלות והתחנונים והתפלות הלא כמעט אפסו כוחותינו ואין אתנו מי שיודע לסדר"...

בשבילך רחל

קצת למעלה מחודש ימים אח"כ בליל י"ג אלול תשי"ט ליל פטירת הרי"ח מבבל ערך תפלה בה השתתפו רבים ושעה ארוכה עמד מול ההיכל הפתוח ולימד סניגוריא על עם ישראל, במיוחד התעכב על ההבטחה שהבטיח הקב"ה לרחל אמנו ע"ה בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן. והאריך להסביר את המדרש המשבח את רחל אמנו שהכניסה את צרתה לחופה במקומה וזכות מעשיה העומדים לבניה, וביקש מהתנוצצות נשמת הרי"ח להעלות הדברים ולהגישם למעלה כדי שיתעוררו הרחמים העליונים על ישראל, יודעי דבר אמרו שהדברים הלילה הזאת היו המשך למשא ומתן מליל ה' באב...[1]

תפלת כל פה

בין מלחמה למלחמה עם האויב הפיסי היתה חזית נוספת בפנים הארץ, מאבקים מרים ידעה היהדות המסורתית במלחמתה לשמור על צביונו המיוחד של עם ישראל היושב בציון, והוא עומד בפרץ נגד:

"המסיתים והמדיחים אנשי המיסיון הרוצים להקים עיר מיסיונרית, תסכל מחשבותם שלא יבנו עיר שרוצים לקרותה 'נס עמים' והנשארים מהם תניס אותם מעל ארצנו הקדושה שלא יתקעו בה יתד ולא יניחו בה אבן, וכמו כן מבקשים שתאבד ותשמיד את כל הגויים מחטטי שכבי קברות ישראל בהר הזיתים ותייבש את ידיהם בעת מגעם כמו שיבשת את יד ירבעם בן נבט ע"י עדו נביאך, ותכה אותם בעוורון ותמהון ובשדפון ובירקון ורדפום עד אבדם כליל מן העולם.

וכמו כן מבקשים שתציל את עמך ישראל היושבים בערי בבל ואגפיה, והיושבים בערי רוסייא ואגפיה והיושבים והנפוצים בארבע כנפות העולם מיד כל הגויים הקמים עליהם לרעה ומעלילים עליהם עלילות ברשע, ותנקום נקמת דם עבדך השפוך והשבות להם לכל או"ה שהרעו לישראל גמולם בראשם.

וכמו כן מבקשים שהאברכים מישיבות... בירושלים ששלחו להם השלטונות הזמנות לביהמ"ש בעבור שלבשו קנאה על המיסיונרים המסיתים את עם ישראל מאמונת ה' ותוה"ק, מבקשים ממעלתכם (המלאכים) שתבואו לעזרתם, ותשלחו להם מלאכי רחמים בעת עמדם במשפט שיורום מה שידברו ויבינום מה שיאמרו ויטענו ולא יכשלו בדברי פיהם ושפתותיהם.

ויה"ר שתבטל עצת הזוממים לחוקק חק נישואין אזרחיים".

בלילה אחד בתפילה אחת ובנשימה אחת ביקש על צרת הכלל והפרט ברוחניות ובגשמיות, גם קנאותו הטהורה והמקורית מצאה ביטוייה בתפילותיו הזכות שנישאו תוך אהבת ישראל עמוקה וחרדה לעתידו הרוחני והמוסרי של עם ישראל, נרעש ונפחד עמד נוכח ההתדרדרות וההינתקות ממורשת אבותינו של הדור הצעיר וזעק במרה אל הקב"ה שיעשה להצלת החינוך באה"ק:

"הם שורפים ח"ו את ילדי ישראל לכפירה ומינות ע"י חינוכם המרעיל בהחליף את תורתינו הק' שניתנה לנו ע"י מרע"ה בהר סיני מלה במלה אות באות קוץ בקוץ, והנ"ך הניתנים לנו ע"י נביאינו הק' ובעלי רוה"ק הם הפכו אותם ותכננו אותם לסיפורים רגילים ומעשים חילוניים.

הם הכריזו... על חילול שב"ק מי רוצה לשבות ביום השבת ומי רוצה להחליף אותו בא-ל אחר. מי לה' ומי לעזאזל, הנשמע שגעון כזה בעולם למי שמאמין בתוה"ק, אם אמרו רז"ל: יד לאמה תקצץ, ואפי' על עבירה א' מן התורה ובפרט שאינה מהתרי"ג, כ"ש שב"ק שהקב"ה א"ל יש לי אות, ולא אות של מלך ב"ו אלא אות של ממ"ה הקב"ה, ואמר תענדו אותו ותשימוהו עטרה עליכם, אות היא לעולם, לעולם דייקא שלא תשתנה לעולם בשום זמן, והם יש להם חוקים ומשפטים ומי שיעבור עליהם יענש... וחוקי ומשפטי תוה"ק מחו אותם ח"ו כליל.

הם מילאו את אוויר ירושלים עיה"ק וא"י בקלי' ושדין ורוחין ר"ל, בעת שאמרו רז"ל: אווירא דא"י מחכים בתוה"ק, ואם היה רשות לעין לראות כמעט לא היה איזה בנ"א נשאר בחיים מהפחד והבהלה שנופלות עליו בראותו והסתכלותו.

ובפרט עלבון לשכינה בעת שארז"ל: לא זכה שכינה מישראל ומבתי כנסיות ומדרשות ומכותל המערבי, ואיך רחל אמנו ע"ה אסורה בכבלי ברזל מעוונותינו כמ"ש: ובפשעכם שלחה אמכם, ומחכה לנו תמיד שנכשיר מעשינו. ר' יאושע בן לוי בעת שהלך לעולמו ונפגש עם רשב"י ושאל אותו אם נראה הקשת בימיו וא"ל הן. וא"ל רשב"י: לית אנת כדאי למיחזי סבר אפי, ומה נענה ומה נאמר אם שואלים הצדיקים בג"ע לאיזה צדיקים שילכו אחר איו"ש לבית עולמם ויגידו להם איזה תועבות נהייתה בימיהם.

עכשיו כמה נסיונות מתנסה בזה הזמן מי שהולך בדרך ה', חוץ מיצה"ר המסית אותו הדברים והמנהיגים המסיתים והמדיחים אותו ועודנו מחזיק בתומתו ולא יטה להם לב, לבין הדורות שלפנינו שלא היה להם כל זה רק המלחמה נגד היצה"ר שלהם".

בדברים נוקבים אלה ביקש ללמד סניגוריא על עם ישראל ולסתום פיות המקטרגים מלמעלה כי לא ראי הדור הזה והפיתויים שעומדים כנגדו לראי הדורות הקודמים, אותן לילות ארוכות נחרתו עמוק בלב המשתתפים, השחר היה עולה ומפציע, ההיכל עדיין פתוח והקהל ניצב על מקומו ללא ליאות, רבנו פניו כגחלי אש, כפיו פרושות לשמים, זועק מבקש ומתחנן, מדי פעם מדפדף בפנקסו וקורא עוד תפלה עוד יחוד או בקשה נוראה. והמתפללים מבטיהם נקשרים אליו, הם נמשכים למתק לשונו וטוב לבו של רבם הנערץ הדואב ומתפלל מקירות לבו על אחיו בני ישראל, באופן ספונטאני ללא תיכנון מוקדם הם נשארים לתפלת שחרית.

נמו שנתם

בדרך כלל היה מסיים רבנו את תורתו ותפלתו בשעות הקטנות שלאחרי חצות והולך לו לחדרו הקטן בביהכנ"ס "אהל רחל" הסמוכה, שם היה מעיין בספרים אם זו שאלה שנתעוררה הערב תוך כדי לימוד, או שביקש פשוט לסיים את הלילה בתורה, פעמים שהיה ישן קימעא עד לפני עלות השחר, פעם סיפר: "היה זה באחת הלילות בין יוה"כ לחג הסכות חזרתי מהלימוד בביכנ"ס "טוויג" נשארה שעה אחת לעלות השחר, הייתי חלוש ביותר והטיתי ראשי על הכר לנוח, נמנמתי ושמעתי קול צועק: "נמו שנתם, נמו שנתם ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם". קפצתי מהספסל ומיהרתי ללמוד. הבינותי כי בשמיים דורשים ממני שאעסוק עתה בתורה ולא אישן.[2]

ראשי בקרירי וראשך בחמימי

בכל תפילותיו חזר ללא הפוגה על בקשת הגאולה וביקש לזרזה, כן התמיד בשיחות וויכוחים עם גדולי התורה בנושא הגאולה וטען כי הגאולה תלויה יותר בחכמי התורה בהיותם קרובים אצל השי"ת, פעם בשיחה עם אחד מגדולי דור העבר התרגש רבנו ואמר: במטותא מינך אמור לי מה תשובה תשיב לביי"ד של מעלה כשישאלוך מדוע לא הרבית בתפלה על הגאולה, הלה השיבו: ומנין לך שאותי ישאלו, ושמא לך יציגו את השאלה כי אתה קרוב לזה יותר ממני. השיבו רבנו: אמת, גם אותי ישאלו אך כשנעמוד שם יחד ראשי בקרירי וראשך בחמימי...

המקובל הצדיק רבי יצחק כדורי שליט"א סיפר: עוד בתקופת מלחמת העולם השנית והמאורעות שלאחריה, הייתי רואהו יושב שעות ע"ג שעות ע"י הכותל

ראש ישיבת המקובלים ר׳ יצחק כדורי שליט״א

עוסק בתורה בפינתו הקבועה ברחבת הכותל

המערבי ומייחד יחודים נפלאים, והיה אומר לי: צריך להשתדל כל הזמן לקרב את הגאולה ולעסוק במיוחד ביחודים אצל הכותל שם נמצאת שכינת עוזנו ואולי ע״י כן יבוא המשיח.

מקרים מפליאים התרחשו לאחר תפילותיו, כאשר אניות העולים הגיעו לחופי הארץ והביאו עליהם המונים המונים מכל קצוי תבל, נציג האו״ם במזה״ת הפריע וביקש לנעול שערי הארץ בפניהם, רבנו לא יכל להשלים עם מחשבה אכזרית כזו, קיים תפלה כל הלילה להפרת זממם של שונאי ישראל המבקשים לאסור על אחינו לעלות לאר״י. למחרת נרצח האיש בשערי ירושלים והכל ראו בכך אות משמים.

שערי עליה עם שערי תפלה

בשלהי שנת תש"ט וראשית תש"י סבלה הקהילה היהודית בבגדד רדיפות קשות מהשלטונות, בעיקר בגלל כוונת היהודים לעלות לאר"י. רבנו ערך תפלות לרוב לשלומם. בתחילת אדר תש"י ערך רבנו יום תפלה המוני על מצפה הר ציון מול הר הבית והכותל המערבי, לבש שק והעלה עפר על ראשו ישב ע"ג קרקע בכה וזעק עם כל הקהל אנשים נשים וטף, לשלומם של היהודים בבגדד, למעלה ממאה איש השתתפו בתפלה שהמשיכה במשך כל הלילה בהר ציון, יומיים אחרי התפלה פירסמה ממשלת עירק חוק המתיר ליהודים הרוצים בכך לעזוב את גבולות המדינה ולמעלה ממאה אלף מיהודי עירק עלו לאר"י.

ולא אבוא בעיר

בראשית כסלו תשכ"ד דרש נשיא ארה"ב מישראל להחזיר לגבולותיה מאות אלפי פליטים ערביים דבר שהיה בהכרח מסכן את שלום הישוב היהודי בארץ, בליל שישי ו' בכסלו תשכ"ד קיים רבנו כמנהגו את השיעור הקבוע, לאחר חצות פתח את שערי ההיכל וביקש: רבש"ע, בהפטרת השבוע אמרת ולא אבוא בעיר, ודרשו רז"ל נשבע הקב"ה שלא יכנס לירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל בירושלים של מטה, עכשיו כופין עלינו להכניס לתחומינו מאות אלפים משונאי ישראל. נאמן אתה ונאמנים דבריך, הנך רואה מה זוממים על בניך בידך להפר עצתם ולקלקל מחשבותם.

בליל שב"ק נרצח נשיא ארה"ב, כשהודיעו את הדבר לרבנו אמר: אוי למי שמתגרה בבניו של הקב"ה וזומם לבטל ח"ו את השבועה שנשבע לבניו, ראו כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה.

שערי פדות

גם על צרות הפרט היה מבקש, לכל איש ענה בסבר פנים יפות והיה מתפלל בעדו, זה מבקש עבור פרנסתו שהיא בדוחק, והלה יש לו ר"ל חולה בתוך ביתו, לזה דירתו צרה מלהכיל את ב"ב וזה מבקש שידוך הוגן לבנו או להשכין שלום בינו לבין אשתו. פעמים שכתב תפילה מיוחדת עבור אותה בקשה ומסרה לפונה אליו שיקראנה מספר פעמים ביום בצירוף הנהגות אחדות המסוגלות למילוי בקשתו.

רבים מהפונים אליו היו קרובי חולים ר"ל, שביקשו כי יערוך "פדיון נפש" עבורם, רובם לא ידעו מאומה על מהות הפדיון. אצל רבנו היה הדבר למבצע מדוקדק, קבע מראש שעה ראויה וכשירה. מחצות הלילה ועד צהרי היום, אחר נטל את ק"ס פרוטות כסף טהור אשר שימשו לרבו הגר"י פתיה ורכשם בתמורה

מליאה מאשת רבו, אותם מטבעות מקודשות עליהם שמר כבבת עינו, ערכם על השלחן וחילקם למספרים שונים. אחר החל בכוונות מהספר "אמת ליעקב" וסידור הרש"ש, צירף את המטבעות לצירופים שונים כשכולו עוטה אימה ויראה משסיים מלאכת הצירופים נשא תפלה בדמעה לשלום האדם ממש כאילו זה היה קרובו, והרבנית תחי' מספרת: בסיום הפדיון היה אומר לי אם הצליח הפדיון והחולה יקום מחוליו.

אם שגורה תפלתי בפי

בחודש שבט תשכ"ה פנו אליו שיבקש אודות ת"ח שמצב בריאותו הוחמר מאוד. לאחר כשעה קרא את כותב השורות ואמר לו: פעמים שאפשר לדעת אחרית דבר מראשיתו, וזה ע"י תפילתו של אדם, חולה זה לא יקום מחוליו ב"מ. כשבאתי לבקש עבורו נפלו בפי המלים "ותקל מעליו היסורים"...

באחד מערבי שבת קודש בא אליו אדם בדחיפות אל הכותל המערבי ומצא את רבנו כמנהגו מתפלל מנחה. הציג בפניו מברק דחוף שהגיע עתה מארה"ב ובו מתחננים לבקש רחמים מרובים עבור חולה שמצבו חמור, במברק היה רשום שם החולה ושם אמו, רבנו אחז במברק והפכו, החזיר אותו יהודי את המברק לצד הכתב ורבנו שוב הופכו, כן עשה שלש פעמים מבלי שיסביר פשר הדבר, נתמלא תמיהה אותו יהודי והלך לו, ביום א' חזר אותו יהודי בתפלת מנחה אל הכותל ואמר לרבנו: עכשיו הבנתי התנהגותו התמוהה של רבנו, הבוקר קיבלתי מברק כי בבוקר יום שישי נסתלק החולה לב"ע, כך שבשעה שפניתי אל כב' בשעת מנחה בירושלים כבר לא היה ענין לבקש על החולה.

אח לצרה יולד

אחד מאחיו יבל"א, שידך בתו עם בחור הגון וקבעו זמן החופה. שבועיים לפני החופה חלתה הבת לפתע והועברה לבדיקות והצער רב בבית אחיו, בליל שב"ק מצבה היה חמור, ההורים והחתן מררו בבכי ולא ידעו אנה יפנו לבקש עזרה, נמנם אחיו במטתו בשעה מאוחרת בלילה וראה בחלומו והנה יושב בחנותו בת"א והטלפון מצלצל, הרים את השפופרת וקול אומר לו, מה לך נרדם בוכה ומצטער, ואיך שכחת שיש לך אח כזה גדול בירושלים? תיגש אליו והכל ישוב על מקומו. בהשתוממות מרובה התעורר והחל למנות את השעות לצאת השבת. במוצ"ש שכר רכב פרטי ובא במהירות אל רבנו לירושלים ושח לו את המעשה, ורבנו בחיוך מלא נועם ושופע אמונה ובטחון בהשי"ת מעודדו ומוסר לו הנהגות ופרטים אותם תקבל החולה על עצמה, ועי"כ הוא יוכל להתפלל עליה והתפלה תקובל ברצון, ומוסיף: את ההזמנות לחופה תוכלו לשלוח מעתה כדי שיגיעו במועדן. ומה רבה הפליאה וההשתוממות של הרופאים ובני המשפחה כשהחופה נערכה במועדה.

בדרך כלל השתדל להימנע ככל האפשר מלערוך בקשות על צרת הפרט, כי חשש פן יתפרסם כ"עושה נפלאות", ויטרידוהו רבים ונמצא בטל מעבודת השי"ת, בשנותיו האחרונות נעשה פשרן יותר בשטח זה פעם פירט בפני את המניעים לכך. כאשר באו שלשה אנשים מב"ב במיוחד אל רבנו לבקש בעד אשה צעירה ר"ל השוכבת על ערש דוי ובביתה יש ילדים רכים, תחילה סירב רבנו לשוחח עמם אך משמע במה מדובר ניאות להם ורשם שם החולה ואמה אצלו. משהלכו להם פתח ואמר: "איני יודע במה חטאתי עד שנתפרסמתי והפניות אלי הולכות ורבות לאחרונה, האם אצטרך לפתוח "מרפאה" מיוחדת לקבלת קהל ונמצאתי עוזב תורתי, הזדקף והמשיך: האמן לי, טועים בי האנשים וחושבים כי אני גדול ויכול להעלות מרפא למחלתם, שתק קימעא והמשיך: אולי הם בכל זאת צודקים, כנראה שעם ישראל נתייתם מגדולי הדור שהיו לפנינו, עד שאני הקטן נעשיתי מגדולי הדור ועלי מוטלת המלאכה להשתדל עבורם אצל אבינו שבשמים, אך אני הרי כל ימי נמנעתי מלבקש על צרת הפרט, האמן לי, אפילו בעד ב"ב ובעד עצמי אינימבקש, כי מאמין אני שהקב"ה אוהב כל אדם מישראל. וכל מה שעושה עם כל אחד זה לטובתו אלא שלאדם פעמים נראה לו הדבר כרעה ח"ו, והכל הוא ענינו של הקב"ה ומה אני כי אומר לו תשנה פעולתך ולא תעשה כך אלא כך תעשה וכך תפעל. ואני שיסורים רבים פוקדים אותי מימי לא ביקשתי מהקב"ה עבורי, אלא הייתי אומר להקב"ה, אתה יודע את חליי אם ישר בעיניך הטיב לי.

"בחירתך העליונה טובה מבחירתי"

מתוך עשרות התפלות אותם נהג רבנו לשאת לפני הקב"ה קיימת תפלה אחת המדברת באופן ישיר על המגמה העיקרית בתפילה על הצרכים הפרטיים:

"אלקי לא נשאני לעמוד לפניך סכלי בפחיתות ערכי ומיעוט ידיעתי בגדולתך ורוממותך כי אתה רם ונשא ואני נקלה ונבזה וקטן משאול ממך ומקרוא אליך, ושבח והלל וקדש שמך המקודש בקולות המלאכים העליונים הקדושים, אבל הרשני ע"ז מה שרוממתני בצוותך אותי לקרוא אליך והרשיתני לשבח את שמך עליון כפי הכרתי אותך וידיעתי בכבודיך עם הראותי עבודתי לך ושפלותי לפניך, ואתה תחינותי ואופני הנהגתי **ולא הודעתיך בצרכי להעיר אותך עליהם, אלא שארגיש בגודל חסרוני אליך**, ובטחתי בך ואם אשאל ממך בסכלותי מה שאינו טוב לי ואבקש ממך מה שאין בו תחינתי, בחירתך העליונה טובה מבחירתי, **וכבר הנחתי כל עניני אל גזרתך הקיימת והנהגתך העליונה** כמו שאמר דוד: ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני, אם לא שוויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי...

כלל שהוא צריך לפרט

באחת הפעמים הוצרך רבנו לערוך תפלה פומבית על צרת הפרט, כאשר אחד מתלמידיו שהיה ממונה על צרכי ציבור הלומדים בישיבתו ואחראי על אירגון השיעורים והספרים, חלה אנושות והרופאים לא מצאו ארוכה למכתו. אמר רבנו: אמנם אין לעורר יותר מדאי רחמים ולהרעיש באופן יוצא מגדר הרגיל על צרת הפרט, אך בהיות וחולה זה ממונה על השיעורים והתפלות של ישיבתינו ועתה כשחלה נמצא רבים הם הסובלים מכך הרי זו צרת רבים והדבר נוגע לכלנו, הפעם אצא מהתחום שתחמתי לעצמי, ערך לימוד מיוחד לרפואתו משך לילה שלימה, בחצות פתח שערי ההיכל ובמשך שעות ארוכות ייחד ייחודים והרבה בבקשות עד עלות השחר, באותו שבוע קם החולה ממטתו.

ענין ביני לבין קוני

פעם חלה אחד מבניו יצ"ו שהיה תינוק רך, ביום השבת הודיעו את רבנו כי לא חל שיפור במצב התינוק, רבנו 'לקח' פתיחת ההיכל במנחת שבת, וביקש בלחש ובמלים ספורות עבור התינוק החולה. משבא לביתו לסעודה שלישית שאלתו הרבנית תחי': האם התפללת לשלום התינוק, השיבה: ביקשתי בכמה מלים עליו, ראה רבנו שאין הדברים משביעים את רצון הרבנית אמר לה: "וכי מה רצית שליד כל ציבור המתפללים אצעק אל הקב"ה ואבקש שישלח לו רפו"ש וארעיש עולמות, מספיק שהתפללתי אל הקב"ה בלחש גם כך הוא שומע וזה ענין שביני לבינו", עוד באותו ערב הוטב מצב התינוק ונתרפא.

לא אוכל שאת

בתפלה לחשוכי בנים שנערכה, ניגש רבנו לערוך "פדיון נפש" עבורם, ביקש לקרוא את שמות בני הזוג הזקוקים לבנים, הביאו לו רשימות ארוכות של מכרים, קרובים וסתם אנשים עוד ועוד והגשת הרשימות אינה מסתיימת, כשראה מה ארוכה הרשימה פרץ בבכי מר כתינוק בן יומו, אמר: הפעם איני יכול לשאת את הצער הגדול הזה ולקרוא את כל השמות הללו, הקב"ה רואה את צרת הרבים הקוראים אותו בצרתם ויראה בענים, ויה"ר שיהיו חקוקים שמותם לפניו ולא ישכחם.

התדרדרות ללא מעצור

יום אחד ישבו זקני הת"ח לטכס עצה נוכח הירידה הרוחנית שבדור ומלבושי הפריצות שנתפשטו אצל ההמונים, רבנו שנכח באותה ביהכנ"ס בה נערכה

ההתייעצות נתבקש להביע דעתו ואמר במלים אלו: רק הגאולה תעצור את ההתדרדרות, אנחנו לא נוכל למנוע בשום פעולה את הפריצות מההמונים כי זו התגברות הקלי. ומה הלאה הקשו לו: לדעתי, זה יכול להימשך עוד. יש ירידה גדולה ונראה לי שהיא תימשך ללא מעצור.[3]

על המחיה ועל הכלכלה

מעשה ביהודי אחד שהיה מתרעם על כי כ"כ הרבה צרות עוברים על ראשינו ואיננו רואים את קצם ומה עם כל ההבטחות שהובטחו לנו ע"י הנביאים, גער בו רבנו והוכיחו: וכי בשביל מה הנך מבקש את המשיח. על צרותיך החומריות והפרטיות, על המחיה ועל הכלכלה, תכלית התפלות לקרב קץ הגאולה צריכה להיות עבור השכינה ועל המצב הרוחני של עם ישראל ואם היית מבקש על כך ומתכוון בלב שלם היה בא המשיח, נמצא שהעיכוב הוא מאתנו.

מי יעמוד בפניו

באותם תפלות לקרב קץ הגאולה היה משמיע דברי מוסר ותוכחה לתיקון המעשים כדי להיות ראויים לבקש ולקבל פני המשיח, והיה אומר אל תחשבו שכולם יוכלו לזכות ולראות פניו, כי אוי לה לאותה בושה כשישאל המשיח לכל אחד מה עשית לקרב קץ הגאולה, ולמה נתכוונת בתפילתך על מהירות בואי, ובמה היית עסוק בזמן הגלות, ממראהו של המשיח בלבד תרעש הארץ, יושביה יסתירו פניהם ממנו ורבים יברחו מבושה, לכן עלינו להשתדל להיות ראויים לראותו ואפי' מרחוק.

ואע"פ שיתמהמה אחכה לו

באחת מתפילותיו בחצות הלילה על פדות השכינה וגאולת ישראל, נשאל ע"י המשתתפים מהו הקץ לגלות הממושכת ומדוע כלו כל הקיצין ועדיין לא הגיע המשיח? השיבם רבנו: יש קץ והיו קיצים רבים שהיו מסוגלים לביאת המשיח אלא שייתכן ולא היתה זכות מספקת להוצאת הדבר לפועל, ואשר לקיצים העתידים שכולם מדברים ומפרסמים עליהם, אני יש לי קץ אחד ברור ובטוח, והוא כי יודע אני את מידת אמונתו ובטחונו של עם ישראל בהקב"ה, והם מאמינים באמונה שלימה בביאת המשיח, ואם חלילה יגיע סוף אלף השישי לבריאת עולם ומשיח עוד לא בא, ביום כ"ט באלול תת"ר ימתינו לו המוני בית ישראל, ואם יבושש לבוא ח"ו לא יפלו מאמונתם, ילכו לטבול במקוה ילבשו בגדי יו"ט ויכנסו לבתי כנסיות ויאמרו: אע"פ שאמרו חז"ל שית אלפי שנה הוי

עלמא ולא יותר, נעשה את שמוטל עלינו ויתחילו בתפלת ערבית לר״ה הראשון של אלף השביעי. משיאמרו את הפיוט ״אחות קטנה״ הפותח את התפלה ודאי אז יבוא המשיח.

הערות

1. רבנו הדגיש בדבריו כי מבקש הוא מנשמת הרי״ח שיגיש אלו הדברים בתור ״בקשה ותחנונים״, ״כי רבנו הרי״ח מפורסם בחסידותו שמביא בספריו אפי׳ סברא יחידאה לחומרא, וגם כשהביא לשון זוה״ק: שומר מה מלילה, שומר אתקרית אן הוא שמירה דילך״, והרי״ח ע״ה שינה בלשונו [לשון חכמים ח״ב] לכתוב לשון אחר יותר נעים, ומובן מדבריו אפי׳ שיגמור כביכול כל האלף השישי בגלות ח״ו הוא מקבל באהבה כי יאמר זהו רצון השי״ת, ועכשיו אנחנו מבקשים שיעזוב מדת חסידותו כדרכו בקודש ויגיש דברינו אלה״.
2. בצניעות רבה הוסיף כי אני שמח שכנראה מעוניינים בשמים ומרוצים מהלימוד והתפלה שאנחנו עושים.
3. הדבר היה בתאריך ו׳ שבט תשל״ג.

א. תורה

"אשריכם צדיקים שאתם מחבבין את התורה"
תוספתא זבחים ב.

"לא תרפני עד בלעי רוקי" נהג לומר תמיד לסובבים אותו, ופיו הוא לא חדל מלהגות בתורה, גם בהיותו בדרך עסק בלימוד משניות או מאמר בגמרא על פה, וכשמסיבה שהיא לא היה יישוב הדעת מלקרוא דברי תורה היה מזהיר לומר אפילו אותיות א–ב, ההתמדה המפליאה שלו הביאתו להתעלות מפליאה עד שהמסירות נפש נעשתה אצלו דבר שבטבע. סדר יומו היה מחושב אצלו לפי דקות, ולכל רגע מחייו היה מעשה בפני עצמו.

חטוף ואכול

כמה פעמים בשנה נהג לבקר בבית העלמין, ולהתפלל ליד קברות חביריו הנפטרים בהר המנוחות בירושלים. פעם התפלל ליד ציון ידידו הגאון רבי אפריים אנקאוה זצ"ל מדייני מרוקו המופלגים שהתפלל עמו בביהכנ"ס והיה מרבה לפלפל עמו בהלכה,[1] הרים קולו לפתע ואמר: חכם אפריים בעולם הזה צריכים רק לחטוף ולאכול, לחטוף כמה שאפשר.

"לחטוף ולאכול", הרב אפריים אנקאוה זצ"ל

בשום מסיבה או שמחה לא השתתף מחשש לביטול זמן. גם בחתונות בניו ובנותיו היה נוכח בשעת החופה בלבד, יצא מיד ללוות את הרבנים וחמק לחדרו לעסוק בתורה, וזה היה מנהגו כל הפעמים, בחתונת אחת מבנותיו לא השלימה משפחת החתן עם העובדה שהסעודה תיערך מבלי השתתפותו והחלו לחפשו, לאחר יגיעה מצאוהו בחדרו בביהכנ"ס, הדלת נעולה עליו והוא החליף בגדיו וישב והעמיק בשער הכוונות למהרח"ו ז"ל, הפצירו בו שיבוא עמהם והוא מסרב, משראה שהדבר גורם עגמת נפש הסכים לבוא, אלא שסיבה נוספת היתה להיעדרותו מהסעודה, הוא אינו אוכל רק ממאכלי הרבנית תחי' ומהלחם שהיא אופה בביתו, אם יביא עמו מהבית כיצד ינהג בחומרות בפני הרבנים וכל המסובים, ביקש שיוותרו. משהפצירו בו עוד נטל כזית לחם וחתיכת דג קטנה עטפם במטפחתו והלך לסעודה, הניח את ארוחתו הקטנה לפניו והיה עושה עצמו כאוכל מהצלחת שהוגשה לו כלכל המוזמנים.

בחקל תפוחין קדישין

ולא זאת בלבד שזמנו היה יקר, אלא שבחר לעצמו זמנים מתאימים ומוכשרים ללימודו מתוך קדושה וטהרה, יום יום נזהר לחבר לילה ביום בעלות השחר ובשקיעת החמה בלימוד תורה, כן נזהר לעסוק בתורה מחצות הלילה עד תפלת שחרית וכן בחצי היום הראשון, גם מקומות מיוחדים בחר לו ללימודו, בבתי

בחקל תפוחין קדישין

כנסת מסויימים בירושלים נעל עצמו, ועסק שם שעות רבות ביחידות מבלי שאיש ידע בו, מדי שנה נהג לנסוע לימים אחדים בראשית החורף אצל קרובים בפרבר ברמת השרון, שם ישב מהבוקר עד הערב בשדה הפתוח ועסק בכתבי האר"י ז"ל, בערב היה מציין בשמחה רבה כשפניו קורנות מאושר: "בשעתיים של לימוד פה הוצאתי פירות לימוד של שבועיים בירושלים".

למעלה מהזמן

אחת הסיבות שעם בואו לירושלים לא למד במסגרת של ישיבה ואפי' בלא קבלת תמיכה ממנה, כיוון שלא הסכים שהשעון יקבע את זמני הלימודים. הכיצד אפשר להפסיק את הלימוד בגלל השעון, ולקבוע מראש שעות למנוחה ואכילה, במיוחד השתומם ומנע את המנהג לצאת להבראה או לשפת הים.

וכשלמד ולמדו עמו הזהיר לקרוא בפה בחיתוך אותיות ובהשמעת קול. גם הזהיר שלא ללמוד דבר בגירסא בעלמא ללא הבנת הענין או לימוד פירוש עליו. נהג לומר כי בלמדו מדי יום "חק לישראל" רוב הזמן עובר לו בלימוד פרק המשנה היומית עם פירוש הר"ב.

החי והדומם

במיוחד הזהיר את התלמידים ללמוד מפי חכם ולא לסמוך על הבנה מתוך הספר בלבד, לזה היה מציין מעשה בויכוח שהיה בינו לבין מו"ר הר"י פתיה על פירוש סוגיא. ורבנו הראה למו"ר כי בספר פ' אין הפירוש כפי מה שהנו מפרש לו. והר"י פתיה השיבו: אני חי והספר דומם ומדרגת החי למעלה מהדומם.[2]

מעלין בקודש

כיוון שהתחילו ללמוד הזהיר שלא להפסיק כלל באמצע, גם כלפי דברים שבקדושה כי ת"ת כנגד כולם, היו שרצו לחזור לבתיהם בחצות הלילה ולקרוא קדיש באמצע הלימוד לעי"נ קרוביהם, אך הוא מנעם ומינה אחר שיקרא במקומם. כן לא הניח שיברכו בקול רם ברכות הנהנין וכדומה באמצע הלימוד, דבר שהיה קשה מאוד בעיני הבע"ב.

לשמור לעשות ולקיים

באחד משיעוריו בזוהר הקדוש הגיעו לקטע הדן בהרחבה באורות הנעלמים הנרמזים בשערות הזקן, רבנו הרצה על הנושא במשך שעה ארוכה והפליג

בשבח גידול הזקן. קרוב למנין תלמידים מאלה שנכחו באותו שיעור והיו מגלחים זקנם, מאותו ערב הניחו את זקנם ולא שלחו בו יד ומבלי שרבנו ידבר באופן ישיר אתם על כך.

באהבתה תשגה

מפה קדשו שמענו אחד הדברים המעניינים אודות התמדתו וחשקו הנפלא לתורה בימי עלומיו: בלילות שב"ק הייתי נוהג לעיין בטור ובש"ע בבית, עששית נפט היתה דולקת ומונחת בתוך תיבת זכוכית שנסגרה על מנעול, המפתח היה בידי אמי ע"ה והניחתו למראשותיה והיא ישבה והשגיחה עלי, גם שלט מאיר עינים "שבת קודש" תלוי ע"ג המנורה.

ליל שב"ק אחת הנמיכה העששית אורה, והבה"ט היה מודפס באותיות קטנות שדהו במשך השנים, שכחתי שהיום שבת וביקשתי להטות, אך הנה המנורה נעולה, נזכרתי שהמפתח אצל אמי אך מיום שבת לא זכרתי, ראיתי שהיא נמנמה ולא רציתי להעירה. ביקשתי לפרק את המנעול, עוד אני חוכך בדעתי מה לעשות והנה נפלו עיני על השלט "שבת קודש", אוי מה עשיתי זעקתי, ואמי התעוררה בבהלה, מאותו יום קיבלתי על עצמי לא לשבת ע"י המנורה אף אם היא נעולה ושלט תלוי עליה.

כשנפל למשכב בשבועיים האחרונים לחייו אמר לרופאו: "דע לך שהעיקר בעוה"ז היא התורה, ואין שום דבר חוץ מהתורה", כי התורה מילאה את ישותו והוייתו כל ימי חייו.

המצלמה — הזמנה לביטול תורה

נזהר היה לבל יצלמוהו מהסיבה כי רוחות שורות על דיוקן האדם שנברא בצלם אלקים, ומפריעות אותו מעבודת השי"ת, פעם אמר: הסיבה העיקרית שלי שהנני מתנגד בחריפות להצטלם היא אינה זאת שהנכם חושבים בגלל הרוחות השורות על התמונה, יותר מזאת וחמורה ממנה היא הסיבה, כי כאשר מתיר האדם לעצמו להצטלם באירועים שונים ובשמחות משפחתיות, מתחיל הוא לעשות לעצמו אוסף של תמונות שמגיע עם הזמן לעשרות ואולי למאות תמונות. יום אחד הנהו יושב ומסתכל בהם ומאבד זמן יקר כרבע שעה או כמחצית השעה בהתבוננות בתמונות ומבטל תורה והיא עבירה חמורה. נמצא שבעמדו להצטלם הנהו עובר על ד"ת ומכין לעצמו עון ביטול תורה ח"ו כיוון שתכלית עמידתו מול המצלמה היא למטרת הסתכלות אח"כ.

אם בטוח שתחיה

אמרו עליו כי סוד הצלחתו להתמיד בעקביות ובעקשנות בדרכיו המיוחדות והסייגים שקבע לעצמו הנם פרי מחשבה עמוקה של התבוננות בתפקיד האדם עלי אדמות.

"שלא להצטלם"...

אחד מתלמידיו פנה אליו בשאלה: הזמין הוא תפילין מהודרות בתכלית ההידור והפאר וקיבלם עתה ב"תשעת הימים" שמר"ח אב עד ט' באב, האם יניחם לאחר ט' באב בשל היותם חדשות, או שמותר לו להניחם עתה על אף השמחה בלב שתהיה לו בכך, ורבנו השיבו: אם הנך בטוח שתחיה עד לאחר ט' באב תמתין ותניחם אחר כך...

הערות

1. תרמ"ה–ט"ז אדר א' תשכ"ה, היה דיין בעוב"י מראקש עם הגאונים הראב"ד הרב משה זריהן והרב מרדכי קורקוס זצ"ל, אח"כ עבר לשמש כאב"ד בעיר אוג'דא, לאר"י עלה בשנת תשט"ז וקבע משכנו בירושלים.
2. ליקוטי מוהר"ן קמא, כ' סעיף ד'.

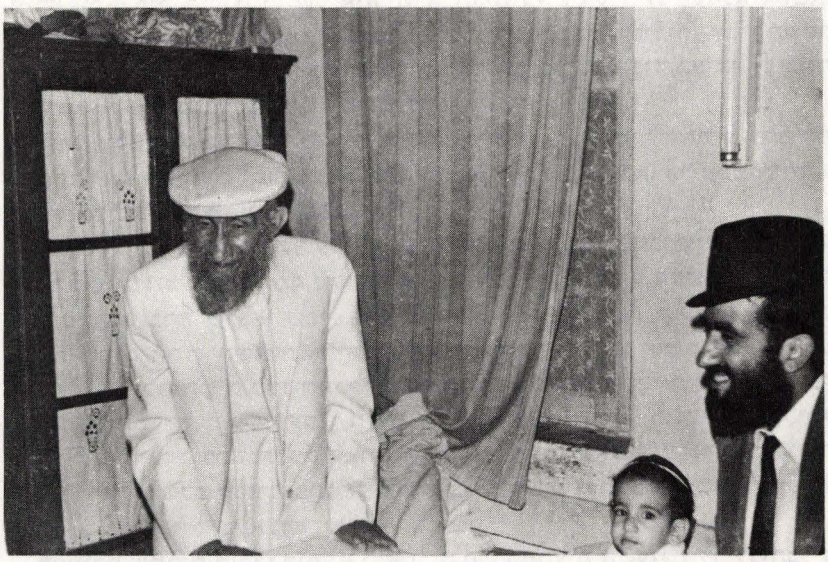
ב. שבת ומועדים

שבת קודש[1]

בעת שאדם שומר את השבת, גוזר גזירה והקב"ה מקיימה
שמו"ר כה טז.

שבת קודש במחיצתו של רבנו היתה מעין עוה"ב, כולו קודש ומראהו עוטה אורה ושמחה, זה היום בו יצא קימעא מהצניעות בה התעטף בימות החול, וגילה חד"ת לסובבים אותו, אם בפרשת השבוע או חידוש בגמרא, ולצנועים בדברי הזוהר והאר"י ז"ל.

מיום השישי בבוקר החל בתכונה קדחתנית לכבוד השבת, לאחר תפלת שחרית עמד מעוטף בטלית ומעוטר בתפילין ליד ארון הקודש וקרא פרשת השבוע "שנים מקרא ואחד תרגום" מתוך הס"ת שלו הכתוב על גויל עתיק בלא משיחה, אך סיים את הקריאה הלך לביתו וזירז את ההכנות לשב"ק, את המאכלים לסעודה ראשונה בליל שב"ק הכין בעצמו, כופתאות ממולאות, המרק והדגים תוך מחצית השעה בזריזות מפליאה, ישב בספרייתו ועסק בסודות התורה עד לשעה החמישית מהיום, הלך למקוה רחץ גופו ג' פעמים וטבל קנ"א

שמחה מעין עוה"ב בבגדי שבת...

טבילות במקוה, יש וברוב זריזותו מסופק היה בחשבון הטבילות חזר עליהם מתחילה ועד סוף מחדש.

עתה הלך לביתו, הטיב את הנרות לשבת, הכין יתר החפצים בעצמו, השעון, השחזת הסכין, המאור לשבת, הביאו לו מתבשילי שלש הסעודות לשבת וטעם מכל מין ומין בכפית קטנה לקיים "טועמיה חיים זכו".

מיד רחץ פניו ידיו ורגליו בחמין, לבש בגדי שבת והלך במהירות לביהכנ"ס שם ישב ועסק בספר "שער הכוונות" עד לתפלת מנחה.

לאחר קריאת "שיר השירים" יצא לחצר ביהכנ"ס וערך שם קבלת שבת עפ"י כוונות סידור הרש"ש, התפלל ערבית ויצא לביתו, בדרך הקפיד ללמוד עם בניו סוגיא בגמרא והיה מתעכב ליד השלחן עוד זמן מה בביאורה, אחר הקיף את השלחן שתי פעמים, קרא כל הסדר, אחז הכוס בידו והיה מסתכל בו ומכוין. פעם הסביר פשר התעכבותו לפני הקידוש, והוא כי בעת קידוש ליל שב"ק מתעוררים הרחמים העליונים ועת רצון היא לקבל התפלות והבקשות, וכשח"ו היתה עת צרה בעולם והמצב באה"ק היה מתוח היה משתהה יתר ממנהגו מתבונן בכוס ופיו ממלל דברי תפלה.

סיים את הקידוש וכל ב"ב התייצבו מולו בשורה, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וקיבלו בשמחה את ברכתו, והקפיד כי מיד יטלו את ידיהם ללא הפסק שיחה בנתיים.

גם אכילתו בשבת היתה מועטת אך יתירה על ימי החול, סיים אכילתו ושאל את בני הבית שאלות מפרשת השבוע ומדרשים שונים. מיד החל לשורר שעה תמימה זמירות שבת ובקשות, במיוחד שירי ר' ישראל נג'ארה שנאמרו ברוה"ק, ומדי ליל שב"ק היה תורו של אחד מבני הבית להשמיע ד"ת מענינא דיומא, הביאו לפניו פירות בירך עליהם ואכל מכל מין לפי סדר חשיבותן עפ"י הזוהר לאחר פירות שבעת המינין, אחר בירך ברהמ"ז בזימון על הכוס באימה וביראה והזהיר את ב"ב לסגור עיניהם משך כל הברכה.

קודם עלות השחר טבל במקוה ורץ כצבי לביהכנ"ס, מיד התחיל בתפילת שחרית, את הזמירות והמזמורים היה קורא בהתלהבות רבה, כל עצמותיו היו נעות והציבור היה מתעורר ממראהו.

היה ידוע כמדקדק ומוכשר לקריאה בתורה, ותמיד הפצירו בו שיקרא בתורה. את הטעמים הטעים בנעימה מקורית עתיקה שובת לב, והכל הקשיבו בדריכות לכל אות והברה שיצאו מפיו, בחומשו ציין את הסגולות היקרות בקריאה בתורה וההנהגות השונות, ההשתחויה, האחיזה בס"ת, "לשם יחוד" לפני העליה, ונשיקת הס"ת כוונות וכללים שונים, גם במקומות מיוחדים הפסיק לכל עולה כל הפסקה וטעמה עפ"י תורת הקבלה, והיה אומר: כאשר הנני קורא בתורה מצטיירים בכוונתי על האותיות הקדושות ותגיהן גם הטעמים והנקודות וזהו התיקון השלם לקורא בתורה, מימיו לא קרא בס"ת שנכתב על קלף משוח, אלא על קלף "גויל" בלא משיחה.

בסעודת שחרית הזדרז קימעא ולאחריה ישן כמחצית השעה, הלך לביהכנ"ס ועסק בכתבי האר"י, הגיע עת מנחה גדולה והתחיל בתפילתו, הוא פתח את

ההיכל במנחה וביקש בצינעה מכתבים שבידו עבור כל ישראל, מנהג זה — סיפר רבנו לתלמידיו — למדתי ממו"ר הרב יעקב מונסה זצ"ל, שמנהגו היה לפתוח את ההיכל במנחת שבת והיה עושה יחודים נפלאים באותה שעה ואחריהם מבקש בעד כלל ישראל, סמוך לתפלה היה עושה סעודה שלישית.

כל השבת היה נזהר לדבר רק בד"ת ובלשון הקודש דוקא והיה מזהיר וחוזר לכל אוהביו על זה, והיה אומר כי המדבר דברים בטלים מלבד עונשו ח"ו הריהו כמדבר בלע"ז, מיד לאחר סעודה שלישית, קבע ישיבה עם הצנועים ביותר ולמדו בס' "עץ חיים" עם מפרשיו. אחר למד הפרשה עם פירש"י בעיון עמוק עם כל הספרים העוסקים בפרש"י, ומפענח הסתום בו. סיים הפרשה ועסק בלימוד גמרא ברציפות עד תפלת ערבית.

סכות

עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים לעת"ל
ילקוט איוב תתקכ"ז.

המועדים בביתו היו תערובת של השראת שכינה בשמחת החג, תוך התעלות רוחנית ששרתה על הבית סביב ומצאה ביטויה בכוונות מתוך סידור הרש"ש בכל פרט ופרט ממצוות החג.

בנין הסוכה נעשה בשמחה רבה עם כוונות ויחודים, הישיבה בסוכה גם היא תוכן מיוחד היה לה, כל ימי החג שהה בתוכה ושמר על שתיקה מוחלטת ולא דיבר שום דיבור חול בסוכה, פה נהג לספר בשבח הצדיקים ובמיוחד בשבחן של רבותיו הגאונים השד"ה והר"י פתייה זצוק"ל, והיה אומר כי הצדיקים שאדם עוסק בתום לב בתורתם במשך השנה נשמותיהם באות ושורות בסוכה עם השבעה אושפיזין עילאין ויש להן הנאה כשמספרים בשבחן, חרף התנגדותו להצבת תמונות על הקיר במשך ימות השנה, ביקש לקשט את הסוכה בדיוקנם של צדיקים, אך בשום אופן לא בתמונות רבנים חיים.[2] ביום טוב הראשון של חג נהג עם סיום סעודת שחרית למהר לביהכנ"ס לבל יטרידוהו מבקרים בסוכתו ונמצא בטל מד"ת.

בשלשה רגלים ביו"ט שלהם נהג ללכת אחר קריאת התורה בביהכנ"ס עם כל הקהל אל הכותל המערבי לתפלת מוסף, בין השנים תש"ח–תשכ"ז הלך אל מצפה הר ציון ומגג המצפה המשקיף אל פני הר הבית התפלל מוסף, רבנו עבר לפני התיבה ובקול רועם מקירות לבו זעק, מפני חטאינו גלינו מארצינו, וכשהגיע לקטע שתרחם עלינו ועל מקדשך ברחמיך הרבים... הקהל היה בוכה מהתרגשות, והליגיונרים הירדנים מטפסים היו על חומת העיר העתיקה להביט על המראה הנפלא הזה.[3]

בדרכו אל ההר השמיע דברי התעוררות על מצב הדור, והצורך הדחוף להתכונן לבוא המשיח, מתוכחתו נחרדו כולם כשאמר: האם נוכל בכנות לומר

"אילו רק יכולתי להתפלל ג' תפלות ביום ע"י הכותל המערבי כמה תועלת היתה"...

למשיח צדקינו כי ציפינו לו. אחר היה מדבר דברי סניגוריא וכל הקהל פצח עמו בשירה אדירה, שירי ר' יהודה הלוי "ידידי השכחת" "ארץ הקדושה" פיזמו בהתרגשות עד הגיעם למרגלות ההר. ובחג הפסח היו קוראים "שיר השירים" כולו בעלותם במעלה ההר.

פסח

גולת הכותרת של פרישותו וחסידותו מצאה ביטויה בחג הפסח, לבד מפירות וירקות, לא הכניס לביתו מאומה מן השוק, ואת הייתר עשה במו ידיו.

חטים זרע בגינתו הקטנה, ריחיים של יד היו לו למחרת הפורים ניקן היטב, ואחר טחן החטים בהם ונפה הקמח שלש פעמים, ימים אחדים לפני החג אפה בידו מצות לשבעת ימי החג.

כלים מיוחדים היו לו לצורך לישה עריכה ואפיה, כל ימות השנה מוצנעים היו במקום מיוחד, יום לפני האפיה הוציאן והגעילן בגיגית ענקית שהסיקה בעצים, הוא עמד לידה והכניס את הכלים אחד אחד והגעילן. תוך כדי העבודה היה משנן לעוזריו ללא הרף את הלכות הגעלת כלים. גם באפיית המצות התעסק בעצמו והשגיח על העובדים שהכל יהא כדת וכהלכה, והיה משמיע ד"ת וקוראים את ההלל תוך עבודתם.

יין לפסח עשה בידיו מענבים ללא שום תערובת סוכר וכד', גם את החרוסת

עשה מענבים בלבד ללא תוספת שהיא, ריסקן והרתיחן, סיננן וחזר והרתיחן עד שנעשו לחרוסת סמיכה כשרה למהדרין.

מבצע קשה יותר היה כתישת הזיתים, בעיצומו של החורף הכשיר את ביתו מהחמץ, וישב וטרח בכתישת הזיתים, חיממן באש כתשן והוציא את הפסולת והיה מכווין בסודם של דברים, עד שהוציא בקבוק אחד של שמן לקחו בשמחה והצניעו, ברכה היתה משתלחת בשמן. פעם השתמשו כל בני הבית כל ימי החג שלש שנים בבקבוק אחד של שמן.

מי כעמך ישראל

ימים אחדים לפני החג הלך בעצמו לחנויות חמרי בנין לרכוש פחיות צבע וסיד לסייד את ביתו, שנה אחת אמרו לו מדוע אתה טורח והולך בעצמך לחנות וממתין בתור ובוחר את הצבע.

אמר: אני נהנה מאוד לראות בעיני את עם ישראל בהמוניהם באים לחנויות לרכוש פריטים שונים לכבוד החג, כי אחר־כך יכול אני ללכת לביהכנ"ס ויודע ללמד סניגוריא על עם ישראל לפני השי"ת ואומר לו: מי כעמך ישראל, איפה בכל הגויים יש כעם הזה, בגלל מצוה אחת וחג אחד שהתקנת להם, טורחים ומתייגעים בשמחה ובהתלהבות להכשיר את ביתם ולקשטו.

תענית בכורות

רבנו שבכור היה להוריו, לא ויתר מימיו על תענית בכורות בערב פסח, וסירב להיזקק להיתרים של סעודות מצוה למיניהם. עד שנתו האחרונה נהג בתענית זו כל ההפצרות והשיכנועים כי הדבר יכול להזיק לבריאותו ח"ו עלו בתוהו. כי אמר מצוה זו וכי לחנם נתקנה, ואם כל הבכורות יערכו סעודות מצוה על מה נתקנה המצוה להתענות, יתקנו מראש לבכורות סעודות מצוה וחסל.

לשם הסברת תקיפותו סיפר מעשה שהיה בצעירותו: חתן תוך "שבעת ימי חופתו" בא בערב פסח לביתו של רבנו, והוא עמד מלוא קומתו בפניו ושאל על מה זכה לכבוד גדול זה שמלך יבוא לבקרו,הלה השיבו כי רצונו לסעוד עמו עתה, רבנו ענהו: אתה דומה למלך ואני מצווה לשמוע בקולך, אלא שאתה באת לכבודי ולתועלתי, רצוני וסיפוקי הוא להתענות.

נתרצה החתן בדברים אלו ורבנו ליווהו בכבוד אל ביתו.

ליל שימורים

עריכת הסדר בליל פסח בביתו דמתה להתכנסות שרפי מעלה, קדושה ואור עילאי אפפו את הבית ויושביו, אחז בכוס וקידש עפ"י הכוונות, במשך קריאת

ההגדה השמיע חד"ת ופירושים שונים על ההגדה, את הקטנים הושיב ליד מרכז השלחן והיה מספר להם ושואלם ברציפות מעניני ההגדה. ועל אף חולשתו מהתענית במשך היום והיגיעה באפית המצות הכוונות והיחודים, ישב כארי בראש השלחן ושפע כולו מרץ ושמחה שסחפה את המסובין כולם.

עם סיום הסדר היה נוהג לקרוא בבדיחות קימעא שלא כמנהגו כל הימים את ה"חד גדיא".

"מיתוק הדינים"

ימי העומר היו אצלו קדש קדשים, כל שעה מהם עסק בתורה, עניני ציבור שונים וצרכי רבים דחה לאחרי חג השבועות.

במוסד מסויים התקיים ויכוח חריף בין מנהליו, הויכוח גלש מהתחום הנוהלי לתחום האישי והגיע לעיצומו בראשית ימי העומר, עד שקרה נזק לאותו מוסד, פגש רבנו אחד מאנשי המוסד ואמר לו: זו הסיבה למה שקרה במוסדכם, לפחות אילו הייתם משהים את המחלוקת לימים האחרונים של העומר עד שיתמתקו הדינים, לא היה קורה מה שקרה.

הערות

1. לבקשת רבים מבני התורה ואוהדיה הננו מביאים בזה קצת ממנהגיו וסדר יומו בשב"ק ומועדים כפי שציינם אצלו.

2. בערב סכות מדי שנה נהג לבדוק את הסוכה לאחר קישוטה לבל יתלו בני הבית קישוטים מתחת לסכך אלא על הדפנות דוקא, משהביט שנה אחת על תמונות הרבנים אמר: יש בשוק תמונת הרב חיד"א מדוע לא שמתם אותה? ושלח מיד את בנו לשוק לרכשה ולקשט בה את הסוכה.

3. החסיד הר"א אזולאי הביא בספרו "אור החמה" דף צב על זוה"ק בחוקתי את דברי הר"מ קורדבירו זצ"ל: "הנה זה עומד אחר כתלינו אחר אותם הכתלים הוא מסתכל בשכינה המתלבשת בגלות עם ישראל, כיון דחמי לון שארי ובכי, ואותם הדמעות נעשות אבנים לבנין המקדש, ולזה בעת המוסף בתוספת הקדושה אנו מזכירים חרבן ב"ה מפני חטאינו גלינו לדמיון בכיה זו", לכן השתדל רבנו בכל כוחו להתפלל מוסף של שלש רגלים ע"י הכותל המערבי והיה אומר שע"י ההתעוררות שלנו ניתוספים אבנים לבהמ"ק.

ג. צניעות

דרכן של ת"ח עניו ושפל רוח
כלה רבתי ג.

על אף השלמתו את ארבעת חלקי הפרד"ס הקפיד מאוד שלא יכנוהו בתואר "חכם", לא אחת הועמדו ב"ב בפני מצבים מביכים כאשר שלחם בשליחות אישית והזהיר לא לזהות שמו תחת התואר חכם אלא בשמו הפרטי בלבד, וכל שאלה בד"ת שהופנתה אליו, פתח את התשובה בתנאי "אני אינני חכם".

בלמדו אמנות המילה בצעירותו בבגדד, רכש לעצמו כלים ומכשירים למילה אצל צורף בעיר, הלה חרת את שם רבנו על ה'מגן' בתוספת האות ח' לפני שמו. משקיבל רבנו את המכשירים לביתו וראה את הדבר מיהר ולקח ברזל מלובן ומחק את האות ח' מעל שמו.

ספרא או סייפא

ספריה עשירה היתה לו ומילדותו נודע כאוהב ספר, וקיבץ לו ספרים לרוב בכל מקצועות התורה, יקרה מאוד היתה עליו ספרייתו וחביבה עליו, בשימוש

אינני חכם...

"מגן" למילה עשוי כסף — האות ח' לפני שמו נמחקה ע"י רבנו

בספריו נהג כבוד וזהירות מרובה, מעולם לא נשען עליהם תוך כדי לימוד
הדפים הצהיבו מרוב שימוש אך עד היום לא נראה בהם קרע או קמט כלשהו
מרוב אהבתו להם הוצרך בפעם היחידה בחייו להודות בשתיקה כי הנהו "חכם"

וכך היה המעשה: בעלייתו האחרונה לאר"י באלול תרצ"ה הביא את ספריית
וכתביו עמו, בתחנת מעבר הגבול הודיעוהו שלטונות המכס כי אם הוא "חכם"
וצריך את הספרים לשימושו הפרטי יהא פטור מתשלום המס, ואם לאו יוצרכ
להתייחס אליו כדין סוחר ספרים. רבנו סירב להצהיר דבר היותו "חכם"
ושלטונות המכס שמו את הספרים ודרשו ממנו סכום עתק שלא היה ברשות
והברירה שהיתה בפניו להניח להם את כל הספריה ולהמשיך בדרכו, או א
הצהיר כי הוא לומד בהם ושלטונות המכס רשמו בהצהרה "חכם", משעלה רבנ
לארץ שח את המעשה להג"ר צדקה חוצין ואמר: כדאי היה לי להשאיר אר
הספריה בתחנת הגבול ולא להסכים שיקראוני 'חכם'.[1]

מקורביו היו נזהרים לפנות אליו בכינויים שונים ובלבד לא לצערו בקראם ל
'חכם', רק בבית אחד קראוהו כך באין מפריע והיה זה בביתו של הגר"י פתיד
זצוק"ל ובפקודתו.

מר שאול פתיה פנה פעם בנוכחות אביו אל רבנו בתואר 'חכם', רבנו הגיב
בחריפות ואמר: אינני מסכים שתקראני חכם אני איני חכם, ואבקשך לא
לקראני יותר בתואר זה, הר"י פתיה ששמע את השיחה הגיב בחיוך ואמר
לרבנו: מה לך כי הקפדת ומחית בבני, מפני שאני איני נוהג לקראך 'חכם' מרוב
חיבתי לך כבני, אם כך הדבר וזהו הטעם גש אלי, הניח הר"י פתיה שתי ידיו על
ראש רבנו ואמר: אני הוסמכתי ע"י רשכבה"ג הג"ר עבדאלה סומך לחכם, בכד
זה הנני מסמיך אותך היום לחכם בישראל ומהיום אקראך בשם 'חכם' ולא
בשמך הפרטי. ועתה האם נותרו לך עוד טענות ודרישות, רבנו קיבל בשתיקד
את גזירת רבו.

נזהר מאוד רבנו לנהוג בפשטות בקרב המוני העם לבל יזהו אותו כת"ח
והצניע את עצמו מהם, וכל כך רבה זהירותו עד שכאשר הוצרך לקחת עמ
ספרים היה מצניעם והחביאם בתוך חלוקו לבל יראוהו עם ספרים ונמצא נהנ
מהתורה.

לא רב אלא משרת

בביהכנ"ס "אהל רחל" בית מדרשו הקבוע של רבנו, ניתוספה לימים קומד
עליונה ששימשה למנין הותיקין ולבימ"ד, ונועדה לשמש בימות החול אכסניד
של תורה לכולל אברכים, ביום פתיחת הכולל במקום, הציג גבאי ביהכנ"ס בפנ
ראש הכולל את רבני ביהכנ"ס הג"ר נסים כדורי זצ"ל והג"ר סלמאן חוגי עבוד
זצ"ל, בהגיעו ליד רבנו הציגו כרב גדול ומיוחד וצדיק שלנו... עוד לא סיינ
הגבאי את דבריו, ורבנו קפץ כנשוך נחש ממקומו והגיב מיד ובחריפות: "לא
איני רב ולא חכם, אני יהודי פשוט, ומשרת בקודש פה בביהכנ"ס", פעמינ
אחדות חזר על משפט זה ופנה לראש הכולל והחל משכנעו: תאמין לי, אנ

יהודי פשוט ולא רב, הלה בראותו את הצער העמוק שנגרם לרבנו החל מנענע בראשו לאות הסכמה ובלבד שרבנו יירגע...[2]

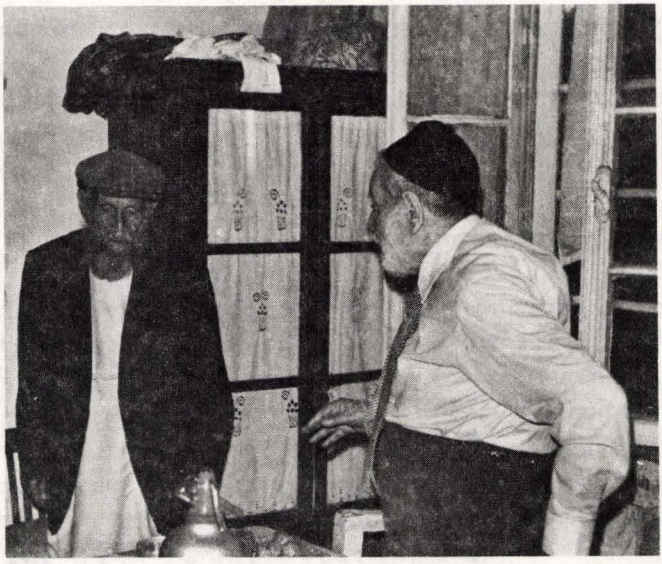
אני ובוראך יודעים את ערכך

בשנת תשל"ב עלה הג"ר דוד חיים שליט"א נכד הרי"ח מבבל לא"י, רבנו יצא לקבל פניו בשדה התעופה בלוד, ורבי דוד חיים שהיה ידידו בנפש של רבנו התרגש מעצם הפגישה לאחר פרידה של כל"ח שנים פנה אל רבנו בלשון זה: "ראיתי פניך כראות פני אלקים". רבנו הרכין ראשו בצער עמוק והשיב: אוי לי, אוי לי, חס ושלום.

המשיך רבי דוד חיים להפליג בשבח רבנו בפני המסובים ואמר: "אני מרגיש אצלך ממש קדושה ושמחה רבה, אתה מגין על הדור במעשיך ובתפילותיך, דייך שאני ובוראך יודעים את ערכך". רבנו לא יכל להבליג והביע הסתייגות מהכבוד שכלל לא מגיע לו לדעתו, ורבי דוד ממשיך בשלו: ומה איכפת לי מהענווה שלך...

חכמת האמת

סיפר הרב ש. דרזי: נתבקשתי פעם ע"י ראשי ישיבת פורת־יוסף להשפיע על רבנו כי יאות לבחור לו קבוצת תלמידים כלבבו כדי ללמדם קבלה והם מוכנים

נכד הרי"ח: כראות פני אלקים...

"אני ובוראך יודעים את ערכך"

לקבל כל תנאי שרבנו יציג, בפנותי אליו השיבני: מי קבע שאני מקובל, ומי הסמיכני ללמד לאחרים קבלה, חכמה זו נקראת חכמת האמת, ואם ח"ו אטעה בפירוש הקדמה אחת מה אענה ליום הדין[3] ואם תאמר כיצד הנני מכווין בעצמי ולומד ואולי הנני טועה. על עצמי אני יכול להיות אחראי, אך כיצד אקבל אחריות על טעויות של אחרים. זאת ועוד: אם אני טוען שאיני מקובל כיצד אכנס לישיבה ששמה 'ישיבת המקובלים' ועליה שלט בשם זה וא"כ אחתום על עצמי שאני וכל הלומדים בה מקובלים ומי ביקשני לכל זה וחכמה זו צריכה להיות נלמדת בהצנע.[4]

הסתר בתוך ההסתר

את כל תפילותיו התפלל בסידור הרש"ש עפ"י הכוונות, ונזהר מאוד לבל יוודע לאיש שהוא מכווין, לכך לא התפלל בימים רגילים בביכנ"ס של מכוונים וחילק את תפילתו בין כמה מנינים כדי להשלים את חלקי התפלה שלא הספיק לאמרם בציבור, באחת מתפילותיו ע"י הכותל המערבי עמד בפינתו הקבועה צפונית לכותל כשסידור הרש"ש בידו. אחד המתפללים התקרב אליו וביקש לראות מהו הספר שבידי רבנו, ורבנו כפף את הסידור והסתירו הלה מתקרב יותר ורבנו סוגר יותר את הסידור, סוף דבר סגר רבנו את הסידור והצניעו בחלוקו ובלבד שלא יוודע לאיש שהוא מכווין בסידור הרש"ש.

יום אחד פגשו ת"ח ואמר לו: מדוע אינך לובש גלימה וחובש מצנפת כמנהג החכמים, ורבנו השיב: וכי הלבוש הוא הקובע את האדם, האדם קובע את לבושו, ואני רוצה שלא יגרע מלבושי בעוה"ב בגלל לבושי בעוה"ז, ומשהגיע לביתו סח לרבנית תחי' את המעשה וסיים: הנני מאחל לת"ח זה שיהא לו לבוש לעוה"ב כמו שיהיה לי...

שכן טוב

אהבה פנימית אמיתית רחש לת"ח ולא היה קץ לאהבתו אליהם. חלק להם כבוד כאילו היה אחד מהפשוטים, לאחר עלייתו לתורה נהג לנשק ידי הרבנים הנוכחים בביהכנ"ס, מתוך רצון שהציבור ידע את ערכם בראותם אותו מבקש ברכתם ועי"ז יהיו דבריהם נשמעים.

וכשבא ת"ח לגור בקרבת מקום מגוריו, היה לו אותו יום לחג. ישב וסיפר לבני

"האדם קובע את לבושו"

ביתו איזו זכות נתגלגלה לשכונתינו שידור בה ת"ח. ועתה תגן זכות תורתו על השכונה כולה, ונהיה בטוחים ושאננים מכל פגע ח"ו. המשיך ואמר: היזהרו תמיד לגור בקרבת ת"ח כדי שזכותו תגן עליכם. ואם יש ביכנ"ס או בימ"ד בשכונתכם זו זכות יותר גדולה, וביותר מובטחת הגנה על יושבי בית המוקף מארבעת צדדיו במוסדות תורה אפילו שנמצאים ברחובות הסמוכים לבית, והחל מונה את הישיבות הקדושות וביהכנ"ס הנמצאים מארבע רוחות ביתו, והסביר כי לא לחנם בחרתי בבית זה לדירתי.[5]

הערות

1. מעשה זה סיפר רבנו כאשר בישיבתו "בני ציון" פנה אליו אדם אחד בתואר "חכם" ורבנו אמר לו: על ספרייתי אני מצטער שלא ויתרתי ובלבד לא להקראות 'חכם' ואתה "בחנם" רוצה לקרותיני חכם.
2. מפי הרב רפאל יצחק רייכמן ראש כולל "עטרת שלמה".
3. בקשר לכך אמר רבנו כי: מושג של "מקובל" נתטשטש בימינו, מקובל פירושו אדם שקיבל הקדמות וכללים בחכמה זו מרבותיו והוסמך לומר "חידושים" מה שלא כתוב בספר, וכאלה היו רבותי הג"ר השר"ה והרב סלמאן אליהו זצ"ל, אך ת"ח האומר לך הקדמות כתובות נקרא "יודע ספר", ומה תועלת לך בכך, תטרח בעצמך למצוא את הדברים בספר.
4. רבנו הוסיף וסיפר על ת"ח מופלג בתורה ומפורסם ביר"ש ובחסידות שהתחנן לפניו שילמדנו תורת החי"ן, "עד שממש הוריד דמעות ואני סירבתי ללמדו, מהסיבה שראיתי בו שמדמה הוא לעצמו כי חכמה זו נלמדת כתורת הפשט והש"ס בפילפולים ובסברא".
5. משנפטר מו"ר הר"י פתיה, במשך חודש תמים בכל לילה פרש רבנו שמיכה ע"ג קרקע וישן עליה, כל אותם הימים נהג לפקוד את קברו, ולא הביא לפיו רק אורז וביצים.

ד. יגיע כפים

מעיד אני עלי שמים וארץ שכל ת"ח שאוכל משלו ונהנה מיגיע כפו ואינו נהנה משל ציבור כלום הרי הוא בכלל אשרי

תדבא"ז יח.

אחת ההנהגות והמדות הנעלות והנדירות שהטביע רבנו עמוק בנפשו, ואשר למעלה מכח אנוש לעמוד בה בקפידה ועקביות כשלו, היתה מניעתו מקבלת כל הנאה או טובת הנאה מזולתו. בכל יום ובכל שעה מסר נפשו לבל תגיע לו ולו בצורה עקיפה הנאה כלשהי ואם של ממון או כבוד.

גם כשביקש לקיים מצוה, לערוך תפלה בציבור או שיעור תורה סירב להיעזר ע"י אחרים, אם שיקחו עבורו את הספרים או שיכינו את מקומו ואפילו שלא יקרב מאן דהוא עבורו את השלחן.

לעת זקנתו כשהיתה הליכתו קשה עליו סירב להיתמך, מחוץ לב"ב, ובלכתו לדבר מצוה הקפיד לא להגיע למקום תוך שימוש ברכב אלא ברגליו ממש אף אם היה המקום מרוחק.

שונא מתנות יחיה

גם מתנות סירב לקבל, בשמחות בניו ובנותיו כשהקרואים שבאו להשתתף בשמחה הביאו אתם מתנות הופתעו ביציאתם שרבנו החזיר לכל אחד בידו את מתנתו ומלווהו לביתו. גם בזמן שהשעה היתה דחוקה לו דחה בשתי ידים קבלת כל מתנות שהם, אמתלאות ואופנים שונים עשו מקורביו כדי ליהנותו בעקיפין ומעולם לא עלה בידיהם הדבר, גם קיצבאות ומענקים שונים ממוסדות השלטון סירב לקבל מסיבה זו.[1]

ברכת שהחיינו והמלפפונים

מהדר ביותר היה רבנו על אכילת פרי חדש וברכת שהחיינו עליו. שלשה תנאים היו לו בברכה זו: הפרי יהא מרכושו ולא משל אחרים, יברך עליו בליל שב"ק דווקא, ובתוך הסעודה עצמה.

בימי הצנע כאשר נמכרו מצרכי המזון באמצעות תלושים שחולקו לפי מספר הנפשות בכל משפחה, ביקש רבנו מהירקן כי יתן לו מלפפונים לברכת שהחיינו, ההקצבה המגיעה לרבנו הסתכמה ב־350 גרם, נדברו ביניהם שני הירקנים השותפים ושקלו עבורו 2 ק"ג ואמרו לו כי זה המגיע עבורו, נטל רבנו את המלפפונים והלך לביתו.

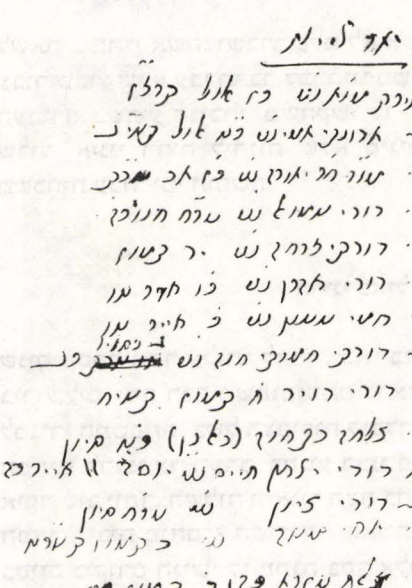
שלא להיתמך ע"י אחרים

בסעודת ליל שב"ק הסיבו בני הבית סביב השלחן כשרבנו מזמר בזמירות שבת, אחר אכלו מהפירות ומשהגיע עת הברכה על המלפפונים משום מה אין רבנו מברך עליהם, נשארו המלפפונים על השלחן כמות שהם ואיש לא נגע בהם. בשחר יום השבת פגש רבנו בירקן בביהכנ"ס ואמר לו: מדוע ציערתני בליל שב"ק וכי אינך יודע כי מימי לא נהניתי מדבר שאינו שלי, עתה אמור כמה בדיוק מגיע לי, התנצל הירקן וביקש סליחתו. הלך אל שותפו וא"ל: איך לא שמנו לבנו כי הצדיק הזה יש לו רוה"ק והדבר יתגלה לו.[2]

"מענק לידה" לחיבור תורני

עם לידת בת זקוניו סירב כדרכו לקבל מענק לידה והקצבה למשפחות ברוכות ילדים, אחד ממקורביו סידר את הרישום מבלי ידיעתו, כשלאחר ימים אחדים הגיעה המחאה ע"ס 100 ל"י — סכום ניכר באותם ימים, נטל את הסכום והלך למשרדי ביטוח לאומי ובירר מי הוא האיש אשר סידר במקומו את המענק. משנודע לו הלך והודיע לו את התנגדותו, ביקש להחזיר את ההמחאה, אמרו לו שאין אפשרות להחזירה, בלית ברירה לקחה ותרמה להוצאת חיבור תורני בעילום שמו.

לא רק מהנאות ממון ברח אלא גם מהנאות שברוח. באחרית ימיו היה מנהגו לצעוד ברגליו מדי יום אל הכותל המערבי וכן בחזרתו. מכרים רבים וסתם

רשימת ה"יארצייטים" בפנקסו

יהודים היו עוצרים בדרך ומבקשים לקחתו עמהם והוא מסרב, משביקשוהו והתחננו כי יזכה אותם במצות גמ"ח אמר להם: מימי לא נהניתי מאיש ואיני רוצה להיות חייב תודה לאיש, וכשפעם ביקש ליכנס למקוה, באותה שעה יצא משם אדם, ומשראה את רבנו נשאר במקומו והחזיק את הדלת פתוחה כדי שייכנס, המתין רבנו עד שהדלת נסגרה פתחה בעצמו ונכנס.

ה'ייארצייטים' של הוריו חלים בכ"ז וכ"ט אלול, בשבת הקודמת לתאריך פטירתם נזהר לקחת את המפטיר בדמים יקרים, שנה אחת הכירו בו שמבקש הוא לקחת מפטיר ונמנעו הציבור להוסיף עליו. לשנה האחרת מינה את בנו שיוסיף בחשאי על דמי המפטיר וייקחנו בחשאי, ועי"כ יימנע מליהנות מאחרים ולו בעקיפין.

יהודי אחד שלח אליו חוברות בד"ת שהונחו בתוך מעטפה. משקיבל את החוברות הוציאם מיד מהמעטפה, ושלח את המעטפה ריקה חזרה לשולח, אמר: די שאת החוברות שלח אלי, המעטפה נועדה לשמור את החוברות בדרך אלי, עתה משקיבלתי אותם אני צריך להחזירנה לבעליה.

חופשה ללא תשלום

בהיותו מנהל עסקיו של מנחם דניאל בבגדד הבחינו בו חביריו בשבוע אחד כי הוא עובד שעות רבות אחר רדת הלילה מעבר למנהגו, משפנו אליו בתמיהה: הכיצד, אתה עוסק שעות רבות בעסקי העוה"ז, השיבם: בשבוע הבא הנני עומד

לשאת בעזה"י אשה, ושבוע שלם לא אעסוק במלאכתי, נמצא שאקבל משכורת עבור שבוע שלא עבדתי בו, לכן הנני משלים את השבוע הזה, בהוסיפי את שעות העבודה בשבוע הנוכחי, משהקשו לו: והרי מצד הדין מגיע לך חופש באותו שבוע, אינני רוצה ליהנות שלא מיגיע כפי — השיבם, ומימי לא קיבלתי משכורת עבור ימי חופשה.

הריני כאילו התקבלתי

שנים מספר אחר עלותו לאר"י, באו בנו וחתנו של הגביר מנחם דניאל לבקרו בירושלים, ומה רבה השתוממותם בראותם את הדירה בת חדר אחד ששימשה למגורי המשפחה, בשל הצפיפות קיבלה הרבנית את האורחים בחצר הבית, שם המתינו לרבנו עד הערב. בהגיע רבנו פנה אליהם באמרו: הגידו לי את האמת איפה טוב יותר, השלוה והאויר הצח בחדר הקטן הזה או המולת העסקים ודירת הפאר ב"בית מנחם"? השיבוהו: האמת שהננו מקנאים בך כי אין כשלוות א"י, בסיום ביקורם הגישו לו מתנה בסך אלפיים דינר כהוקרה על שירותיו הטובים ב"בית מנחם". רבנו סירב ואמר: חלילה לי ליהנות שלא מיגיע כפי. משהפצירו בו הסביר להם: כמה זמן אוכל לחיות באלפיים הדינר הללו, שנתיים ימים, סופם שיכלו המעות הללו, הריני כאילו התקבלתי אותם לפני שנתיים והיום הם תמו...[3]

הערות

1. בנוסף לסיבה זו היה טעם נוסף בסירובו לקבל קיצבאות, היות והכסף ניגבה מאת האזרחים בכפיה ע"י אכיפת החוק עליהם לכך לא רצה ליהנות ממנו.

2. מפי ר' צאלח חלימה ז"ל.

3. באחת השנים חלה תקלה בריחיים של יד שהיו לרבנו, ניגש אל הרב צדקה חוצין וביקש שישאילנו את הריחיים שלו, והרב חוצין שהיה כבר זקן לימים ולא השתמש בהם נתנו לו במתנה גמורה, משנפטר הרב חוצין רק כלו ימי "השבעה" נשא רבנו את הריחיים בעגלה והוליכם אל האלמנה ז"ל, והיא טענה במתנה נתנם לך ושלך הם, ומה אעשה אני בהם, ורבנו אומר לה אעפ"כ טלי מעות במקומם, שעה ארוכה התקיים ויכוח ביניהם, ומשראה שהאלמנה מסרבת לקבלם נטלם והלך לו ובלבד שלא יצערנה, מפי הרבנית תחי'.

ה. איש היראה

כל אדם שיש עליו חן, בידוע שהוא ירא שמים
סוכה מט:

יראת ה' טהורה היתה לנגד עיניו תמיד, מדקדק בקלה כבחמורה, דינים ומנהגים, ופרטים הנראים בעיני בני האדם כקטנים היה נזהר בהם, בכל מעשה שעשה, מצוה, לימוד תורה, תפלה או כל פעולה שהיא היה בוחן את עצמו אם יוכל לעמוד איתן עם מעשה זה בפני בי"ד של מעלה, ונהג לשאול את מקורביו על פעולותיו וביקש לדעת דברי ביקורת עליהם, כי עוה"ב היה נגדו תמיד, ותמיד היו שומעים ממנו את המשפט: מה אענה בפני בי"ד של מעלה.

עניניו הפרטיים והציבוריים מסוכמים היו לו לפרטיהן, חוב לשעה או פקדון קטן כל דבר שהוא הונח במעטפה נפרדת ורשם על גבה למי שייכת ולמה מיועדת, שמא אסתלק היום לעולמי — אמר — וישתקע הדבר, ולרוב דיקדוקו במעשיו היה אומר: אני מוכן יום יום שעה שעה להתייצב בבי"ד של מעלה ולמסור דין וחשבון על מעשי.[1]

פועל יוצא מיראתו הרבה היה מנהגו בחסידות בחומרות שונות. בדרכים מקוריות מצא חומרות תוך לימודו ונהג בהן, במיוחד בהלכות שבת נהג כסברת המחמירים והתרחק מחשש קולא, מימיו לא השתמש בתרופות בשב"ק, גם בימי חליו הקשים סירב לקבל תרופות, וכששבת אחת באמצע סעודת שחרית הסתובבה לו שן טוחנת בתוך פיו, עם כל היסורים שהיו כרוכים לו בכך ואי האפשרות כמעט לאכול מאומה, סירב לקחת דבר לארגעה, אלא אמר בחיוך, אם לא שהיה היום שבת אפילו לרופא לא הייתי הולך אלא הייתי מושכה בעצמי וחסל.

ביקורו בתחנת הכוח

את ענין שימוש החשמל בשבת בדק וליבן לפרטיו הטכניים וההלכתיים, ביקר בתחנות הכח ושאל אנשים בעלי ידע מקצועי, חקרם והתמצא בכל פרטי הפעלת המכונות והחליט יחד עם ידידו הג"ר נסים כדורי על האיסור בשימוש בו, מיד דאג לזכות את הרבים והשתדל בכל כוחו כי בביהכנ"ס יותקן מתקן תאורה מיוחד ועצמאי, מכשולים רבים עמדו בדרכו וכמעט נתבטל הדבר, גם לאחר שהופעל בהצלחה רבו ההפרעות, ורבנו עמד כחומה בצורה על קיומו והמשיך הדבר בהצלחה.

בשבת שבתוך ה׳שבעה׳ לפטירתו הושארה בטעות מנורת תאורה הקשורה לרשת החשמל הארצית בנוסף לתאורה העצמאית שהתקין בביתו, הדבר נתגלה רק לאחר כניסת השבת, וראה זה פלא, שעה קלה לאחר כניסת השבת יצאה מנורה זו מכלל שימוש.

מאכל כל אדם

לתפילה עם המכוונים בימים הנוראים היה מביא מביתו מנורת נפט ותולה אותה על הכותל מעל לפינת מושבו, כדי לא ליהנות ממאור החשמל, בערב יוה״כ בשנה אחת קבעו באותו כותל מנורת חשמל, רבנו ביקש כי לא ידליקוה וכן עשו, אלא שגבאי ביהכנ״ס הסמוך שהוא אשר קבע את המנורה לא נחה דעתו שאין מעלים את אורה וביקש להדליקה כי הוקדשה לעי״נ ת״ח מקובל וצדיק, רבנו השיבו: תהיה בטוח שאותו צדיק אינו חפץ בעילוי נשמה זה, והגבאי ענה: איני מבין מה טעם הדבר שאסור להשתמש לאור החשמל, אולי בעוה״ב ניפגש ושם תסביר לי את פשר הדבר, דברים אלה הקפיצו את רבנו ממקומו יותר מכל, הנך חושב שעוה״ב הינו מאכל כל אדם ואפשר להיפגש שם...

תה לא הכינו בביתו בשבת, גם מיחם מים לא הוטמן מעש״ק, בקבוקים המכילים מים חמים עם תה מהולים בסוכר הוכנו מעש״ק והונחו על תנור הנפט, וכשרצו להשתמש נטלו אחד מהם והשתמשו בו.

אותיות מהר סיני

הקפיד ביותר על האותיות האשוריות לבל יתגוללו בחוצות ולא יושלכו לאשפה, את כל דברי הדפוס שהיו מגיעים אליו, אריזות המזון וממתקים המודפסים וכל דבר המודפס, אסף וקיבץ לתוך שק מיוחד והיה גונזם מדי כמה חדשים, את ההזמנות לחופה לשמחת בניו ובנותיו הקפיד להדפיס באותיות מעוגלות אירופיות הנהוגות בארץ, ולא באותיות דפוס ״אשוריות״, לבל תושלכנה ח״ו בבזיון. פסוקים לא נרשמו בהזמנות, ואת שמות הנשים הזהיר שלא להדפיס בהזמנות.

את שעונו לא ענד על ידו אלא הניחו בכיסו, חשש מכך שהשעון על היד מהוה תכשיט, וא״כ הוא יכול להביא ח״ו לעונש חיבוט הקבר, כי כל מה שהאדם מתעדן ונהנה בעוה״ז פורעין ממנו בקבר.

והם כלים מאליהם

התרחק מכל משרה ציבורית מחשש שררה על הציבור שלא לש״ש, ומה לי לקבל משרה ציבורית על כתפי הרי לעולם אי אפשר לצאת ידי חובת הציבור,

רבנו בן מ״ח שנים

ומשהפצירו בו פעם לקבל ע״ע משרה הגיב: אתם רוצים לכלותיני, הרי נאמר אדוני משה כלאם, ופרש״י הטל עליהם צרכי ציבור והם כלים מאליהם, ואם אין אנו רואים שכלים מצרכי ציבור בגשמיות, הרי הם כלים ברוחניות.

בברכות הנהנין הקפיד לברך כשהוא מעוטף במעילו וכובעו חבוש לראשו, אף בימי החום כשמטבעו היה סובל ומזיע ביותר. באכלו מיני קטניות פחות מכשיעור בשב״ק, נזהר להכניס לפיו חצי פרי ולא שלם, כי חשש לצאת ידי סברת האומר שיש לברך ברכה אחרונה האוכל פרי שלם אפי׳ אין בו כזית.

כל כבודה בת מלך פנימה

חינוך קפדני ומסור הקנה בעצמו לבניו ולבנותיו, על אף טרדותיו הרבות בתורה ובכוונות התפלה, שם את כל מעייניו בחינוך בניו ובנותיו, את בנותיו לא הכניס תחילה לבתי ספר, אלא לימדם בעצמו בביהכנ״ס המקובלים בעזרת נשים מדי יום, תנ״ך והלכות, ומשגדלו מעט הכניסם לביה״ס ובשבע עינים השגיח עליהן, משעבר ביה״ס למקום מרוחק והוצרכו ללכת מרחק רב, הלך בעצמו אתן ובדק

את הרחובות בהן הצטרכו לעבור, ורשם להן 'מפה' וציין עליה את הרחובות המותרים במעבר והרחובות האסורים, כן התנגד שתלמדנה חכמות חיצוניות בסימינרים למיניהם ובפרט ע"י מורים.

והשכמת ביהכנ"ס

שלש תפילות ביום התפללו בציבור הבנים והבנות מגיל קריאה, בעלות השחר היו משכימים והולכים כולם לביהכנ"ס להתפלל כ'ותיקין' מדי יום.

יום אחד אמר: אני יודע כמה קשה עליכם הדרך המרוחקת לביהכנ"ס, וההשכמה מדי יום קיץ וחורף, אך אילו ידעתם כמה גדולה מעלת הדבר לא הייתם נזכרים אפילו שהדבר קשה. באותה לילה משהשכימו קום, מצאו באמצע הכביש — ששה חצאי לירות סכום נכבד אז, כמספר הנפשות שהשכימו לביהכנ"ס, משהראו לו את המציאה הגיב, ולא אמרתי לכם אתמול כי גדולה מעלתכם, בשמים ביקשו לרמוז לכם על השכר לעוה"ב.

בשום מלאכה מחוץ לבית לא הניח את בנותיו לעסוק, ולא רק בזמן היותן ברשותו אלא אפילו לאחר נישואיהן, תנאי ראשון אותו כתב בשטר שידוכין של כל בנותיו הוא: "הכלה לא תעסוק בשום מלאכה מחוץ לביתה לאחר נישואיה — כל כבודה בת מלך פנימה".

את ה"פגישות" בתקופה שבין השידוכין לבין החופה אסר במפורש, במסיבת שידוכין של אחת מבנותיו התעכבה חתימת התנאים משך זמן, והמוזמנים חשבו כי המדובר ב"עניני ממונות", עד שהתברר כי החתן היה סבור שהאיסור כולל כניסה לבית אבי הכלה מחשש לפגישה באקראי, וכיצד יוכל להתחייב בעוד שיצטרך לערוך סידורים שונים והתייעצויות לפני החופה, משנתבהרו הענינים נחתם השטר במז"ט.

חג הסכות תעשה לך

מדי שנה בחג הסכות הקים במו ידיו סוכה ענקית בחצר ביהכנ"ס ולא הסתפק בסוכה קטנה, כדי לאפשר למתפללים הרבים לשבת במשך כל ליל הושענא רבא וללמוד בסוכה את "תיקון ליל הו"ר" מחשש שמאן דהוא ינמנם באמצע הלימוד ונמצא ישן שינת עראי חוץ לסוכה, ולמהדרין לשתות אפי' מים בסוכה לאפשר להם את הדבר.[2]

עומדים מפני עושי מצוה

בשנת תשכ"ד אושפז בבי"ח שערי צדק. מצבו היה חמור והוא רותק למיטתו ואפי' את התפלות קיים במצב ישיבה, ביום שב"ק הציפו עשרות רבות של תלמידים ומעריצים את מסדרונות ביה"ח, ומה השתוממו בני משפחתו ורופאיו

בראותם אותו בשעת הביקור לבוש בגדי שבת ויושב על הכסא בחדרו, כל מבקר שבא אליו 'זכה' בקימה מלא הקומה עם לחיצת יד חמה וקריאה רמה "שבת שלום", משנתבקש ע"י רופאיו בכל לשון לחזור למטתו, כי לא ייתכן מעבר חריף משכיבה ללא יכולת לרדת, למאמץ גופני רב, סירב בתוקף ואמר, לכבוד הקהל הקדוש הזה שלחו בשמים רפואה שלימה עבורי, ואני אשכב במיטתי ולא אקיים עבורם מצות קימה מפני עושי מצוה לפחות...

אשה מארץ מצרים

רבנו נשא לאשה את בת דודתו מצד אמו, בר"ה של אותה שנה בה נשאה, עלה לתורה והקורא פסק לו ב"ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים", והבין כי בת זוגתו תהא ממשפחת אמו כי פירש "מצרים" מלשון "מיצר" היינו גבול שכן, וגם מילת ארץ רומזת על האשה משום היותה קרקע עולם, לא עברו שבועות אחדים והשידוך נגמר במז"ט. רבנו קידשה קידושין גמורין כמנהג בגדד ובין הקידושין לחופה היה חודש ימים, שבת אחת בהיותו יושב וסועד עברה הכלה לפניו בהיכנסה אצל דודתה וביקשה לראות אם יכירנה, ורבנו לא הבחין בה כלל.

מיצר שהחזיקו בו רבים

לחצר ביתו בירושלים היו שתי פתחים, כל פתח מרחוב שבצד ביתו, והיו תושבי שני הרחובות משתמשים בחצירו למעבר מרחוב לרחוב לשם קיצור הדרך. כשנסללו בתקופה אחת מדרכות בשני הרחובות, נתבקש רבנו ע"י העיריה לשלם עבור שתי המדרכות, או שיסתום את אחד הפתחים כפי שעשו תושבים רבים ויהא פטור מתשלום לגבי אותו רחוב, רבנו שילם עבור שתיהם וסירב לסתום אחד הפתחים מחשש שיצער את הרבים שנהגו לעבור בחצירו.

באחרית ימיו כאשר רגליו כבדו וביקש ללכת לביהכנ"ס, ברחוב הסמוך היתה חצר דרכה אפשר היה לחצות ישר אל ביהכנ"ס ורבים השתמשו בה ובעליה לא נעלו את השערים, משהוצע לרבנו לעבור שם ולהקל את טורח הדרך מעליו סירב: "אולי לא נוח להם שעוברים פה".

אין מסתכלין בְּפָנַי...

כאשר ביקר ראש הכנסיה הנוצרי בא"י, חרד רבנו ורעש וכל אותו שבוע הרבה בתפלות בציבור לבל יגרם ח"ו אחיזה לכוחות ההם לשלוט בא"י או על יושביה ח"ו. את קהלו הקדוש הזהיר להשמר לבל יראו פניו בהסבירו כי אורייתא קב"ה וישראל חד הוא. ואם יביטו בו יקבלו מכוחו ח"ו וממילא ח"ו יכולה להיות השפעה על א"י הקשורה לעם ישראל מכח התורה.

רבנו ויבלט"א ר' דוד חיים ממתיקים סוד

מנהג ישראל תורה

מנהגי ישראל קדושים אשר נהגו בהם ראשונים כמלאכים היו נגד עיניו תמיד ונהג בהם, וביחוד השתדל בעד מנהגי ותקנות ירושלים עיה"ק, את חופות בניו הקפיד לקיים מבעו"י, וצווח נגד המנהג שהתפשט בזמנינו לערוך את החופה בלילה.

חיזר הרבה אחר נשיאת ספר "כל נדרי" בליל יוה"כ, ועליית "חתן תורה" בש"ת, ממון רב הוציא עליהם יותר מהנדרש ממנו, ל"חתן תורה" נהג להתנדב סך מאתיים שלשים ואחד ל"י כנגד רל"א שערים והיה לו סוד בדבר.

בהיוולד לו בניו ובנותיו הקפיד לקראם בשם אחד בלבד, כי בדרך כלל נוהגים בבית לקרוא הילד בשם אחד מטעמי נוחות ונמצא השם השני נשכח, כן הקפיד לבל יקראו לילד בשם מקוצר אלא בשמו המלא ללא קיצור או כינוי שהוא, מהסיבה כי לפני היוולדו נקרא שמו בעולם העליון בשם זה והניחו בלב ההורים לקראו כך. ונמצא כשמשנים שמו המקורי בו נקרא בהיוולדו, מחסרים ממנו את הקשר שלו לשרשו.[3]

מצוה גוררת מצוה

יהודי כשר זיכהו השי"ת בבן זכר בא אל רבנו והזמינו לסנדקאות, סירב רבנו, התחנן האיש והחל להזיל דמעות, אמר כל ימי התפללתי כשיחננני השי"ת בבן זכר כבודו ישב סנדק אצלו ועתה כשהשי"ת זיכני מדוע תשיב פני ריקם, אמר לו רבנו: לא אוכל למלאת רצונך והתנאי שהנני מעמיד לכך קשה יהא עליך לבצעו, רצונך הוא שהילד יהא כשר ולכן הנך "מהדר" להושיבני סנדק. אשתך הולכת פעמים בגילוי הראש, ואיני רוצה שדברי הזוהר החמורים על כך יהיו בניגוד לרצונך שבנך יהא כשר, הבטיח האיש: מהיום אשתי תכסה ראשה. אמר לו רבנו: תחילה לך ותקבל הבטחתה בקבלה גמורה בפני ואח"כ אסכים, כיסתה האשה ראשה, רבנו ישב סנדק והכל היו שמחים.

עשה לך רב

הוא היה אומר: אני פונה לרב להתייעץ בנושא הלכתי רק בדבר שהנני מסופק בו לאחר ידיעת כל פרטי ההלכה, ומצאתי שצדדי הנושא שקולים ונוטים לכאן ולכאן בשוה. אבל בדבר שאיני מסופק בו שהוא אסור, אף שיש לי למצוא צד היתר, איני הולך להטריד רב בשביל כך.

וכשפנו אליו בשאלה הלכתית ברח כמטחוי קשת, רק החלו בשאלה השתיקם: אינני חכם, אם כן מה רצונכם ממני...

והסתלק מן הספק

נזהר מאוד לא להביע דיעה בדבר השנוי במחלוקת, בין אם היו החכמים החולקים בני דורו, ובין אם היו בני דורות שלפניו. פעמים שהיה הנושא קרוב אל לבו ולו דיעה מגובשת וראיות ברורות בנידון, אך כבש את דבריו כדי לא לנקוט עמדה בויכוח הלכתי ולהיגרר למחלוקת, והעמיד פנים כאילו אין לו יד או השגה בענין זה.

הערות

1. אחד מגדולי ירושלים נפגש עמו בנסיעה מעיר לעיר וישב עמו בספסל אחד ושוחח עמו בד"ת, אחר אמר אותו גדול לרבנו: באוטובוס זכיתי לשבת ע"י, ומי יודע אם בעוה"ב אזכה לכך.

2. גם בביתו נהג לבנות סוכה נוספת במרפסת הקומה השניה בנוסף על הסוכה העיקרית שהיתה בחצר הבית, עבור בני הבית שיוכלו להדר ולשתות מים בסוכה שמא יתעצלו לרדת לחצר ולשתות שם מים.

3. כשהועלו עצמותיו של החיד"א זיע"א בכ' אייר תש"ך מאיטליה לירושלים חשש רבנו שמא לא ניחא להחיד"א שמעלים אותו לקבורה בא"י מכח אזהרת הזוהר על כך. אעפ"כ לפני צאתו להלוויה ביקש לעיין בחידושיו כדי לומר בהלוויה שמועה משמו, ובא לידיו הספר יוסף תהלות על התהלים. ומה התפלא כשהספר נפתח לו בפרק קכ"ב: שיר המעלות "לדוד" שמחתי באמרים לי בית ה' נלך, והחיד"א מסביר בפירושו כי שקולה ירושלים של מטה כנגד ירושלים של מעלה והיא שער אליה... רבנו ראה בכך תשובה לפיקפוקו, שח את הדבר להגר"נ כדורי שאמר לו: הנשאר לך עכשיו עוד חשש בזה?

ו. עמוד החסד

שקולה גמ״ח כנגד כל המצוות
ירושלמי, פיאה א, ב.

״איש החסד״ היה רבנו, למעלה מכוחו רדף אחרי גמילות חסדים, רבנו אשר כל ימיו צנוע היה וברוח מכל רבנות ושררה ציבורית, משהתעורר ענין צדקה או חסד היה הראשון המזעיק והמארגן, ומשהגיעה העזרה והעסקנים פעלו חזר ונתעטף בצניעותו.

דאגת הכלל והפרט היתה לנגד עיניו, הנה הוא ממלא תפקיד ״שליח ציבור״ לתפלות ישראל, הכל ידעו כי ביתו הכתובת לכל מר נפש וקשה יום לבקש עבורו אצל אבינו שבשמים, גם עניני ציבור נחתכים היו על פיו, כשהוא מושך בחוטים מאחורי הקלעים, גדולי הרבנים, ראשי ישיבות ודיינים בכירים משכימים היו לפתחו לקבל ממנו עצה ותושיה בעניני שמים וארץ בלווית ברכתו, אבי יתומים ודיין אלמנות, אוהב שלום ורודף שלום, מדבר על לב התועים ברוך ובנועם אבהי ומקרבם תחת כנפי השכינה, קנאי אמת לכל שמץ פגיעה ח״ו בתורה ובחכמיה, בעמידה איתנה ותקיפה ובמקל נועם השמיע דבריו ומעולם לא היה שסירבו לדבריו, כל בעיה סבוכה שלא באה על פתרונה הובאה אליו ותוך שעה קצרה יישב את הדברים לשביעות רצון כולם. גם האנשים הסרבניים ביותר כפפו קומתם בפניו.

ונפש רעיבה מלא טוב

כל מעשיו צנועים היו ומעשה החסד שלו צנועים שבצנועים, מעולם לא נשא על דל שפתיו טובה שעשה, או עזרה שהגיש לזולתו, עוד בראשית ימיו בירושלים, כאשר מצבו הכלכלי כבר לא היה טוב, תר אחרי ת״ח נזקקים לראות מה חסר להם, ובשעות היום קנה בעצמו מצרכים עבורם והצניעם בחדרו בביהכנ״ס, בחצות הלילה אמר לאשתו תחי׳ כי הוא הולך לביהכנ״ס, הלך לשם ונשא פחיות שמן ודבש ושקיות אורז וצעד לעבר העיר העתיקה והביא את המצרכים למשפחות ת״ח נזקקים באמרו שהוא שליח מצוה ואין המצרכים מרכושו.

גם בימים בהם לא היתה הפרוטה מצוייה בכיסו והתקשה להביא צרכי ב״ב, לא שינה מנהגו, מדי עש״ק היה מביא לבית ת״ח נצרך עוף ומצרכים שונים לכבוד שב״ק, בעוד שבאותם ימים לא היה לו בביתו עוף לשבת.

ברוך ה' יום יום

בשנותיו האחרונות ימים אחדים לפני ר"ח, נותרו בכיסו 16 ל"י, ראה שיש לו בביתו מזון עד לר"ח, החליט שהסך הזה מיותר הוא ואין הוא שייך לחודש הבא כי אין משאירין שכר חודש זה לחודש אחר, הלך לחנות וקנה בגדי ילדים והביאם לבית ת"ח המטופל בילדים קטנים.

כי נתן מלחמו לדל

היה דורש את הפסוק: כי נתן מלחמו לדל, היינו הלחם שנותנו לפיו יתננו לדל במקומו, ודבר זה היה נוהג לקיימו בעצמו, אחת העובדות המפליאות נודעה לאחר פטירתו.

יהודי אמיד נכנס לנחם את המשפחה ומסיפורו נתגלה המעשה: הייתי עולה חדש מבגדד, בודד ללא מכרים וחברה, חיפשתי לי מקום למחיה ובאתי לירושלים לביהכנ"ס "אהל רחל", שם פגשתי ברבנו, הוא הכירני מחו"ל והתעניין במצבי, סיפרתי לו כי אני מחפש מקור פרנסה באיזור ת"א שם הוקצתה לי דירה קטנה, והוא הבטיח שיתעניין לטובתי. בנתיים הרגיע אותי ולאחר שהתברר לו שאין לי כל מכרים בירושלים, הלך בעצמו לחפש לי מקום לינה עד שיסודרו הענינים שיימשכו כמה ימים, משמצא לי מקום במלון אמר: אוכל אני לא מייעץ לך לסמוך ובכלל מאיפה לך תקציב עבור הוצאות לארוחות יקרות במלון, והוא הביא לי מדי יום ארוחה דשינה והיה מעודדני. בנתיים הפעיל השפעתו אצל ידידיו ומצא לי מקום פרנסה באיזור מגורי, לאחר שהות של שבועיים בירושלים שבתי בשמחה לביתי.

מהפרטים שסיפר האיש נתברר כי רבנו היה מביא אליו מדי יום את ארוחתו שלו והיה נותר ללא אוכל, לרבנית לא סיפר את הדבר ובלבד שלא יוודע לאיש מעשה חסד שהוא עשה.

דירה לת"ח

באותם שנות צנע שלאחר תש"ח, כשמצרכים רבים נעדרו מהשוק, רבבות עולים הגיעו לארץ מכל קצוי תבל והשתכנו במחנות עולים, נודע לרבנו על ת"ח גדול שמצב דיורו היה תת אנושי וכלל לא לפי כבוד תורתו, אם כי תחם לעצמו רבנו כלל ידוע שלא להתעסק בעניני כספים, הפעם התעסק בעצמו באיסוף הסכום הרב שנדרש, הפסיק לימודו ונסע למקומות שונים בארץ לדבר על לב הנדיבים ושם לילות כימים ואסף סכום של 2500 ל"י סך עצום בימים ההם, איך שהוא נודע לאותו ת"ח כי אספו עבורו כספים, והוא הודיע לרבנו כי בשום פנים לא יאות להחליף דירתו בתמורת כספי הציבור, הדבר גרם אכזבה ועגמת נפש מרובה לרבנו כי הוא שמר את הדבר בסוד והנה נתגלה הענין, ימים אחדים

התהלך כשהוא מופנם ורוחו אינה טובה עליו, יום אחד אורו פניו הנה נמצאה דרך בסייעתא דשמיא, באמצעות ידידו פנה אל ת"ח נכבד ואיש ציבור מפורסם בחו"ל, שח לו את הפרשה במכתב ושיגר לו את הסכום, וביקש כי הוא ישלח מכתב לאותו ת"ח בו יכתוב לו כי נודע ממצב דיורו הקשה וכי הצליח להשיג ממוסד מסויים בחו"ל מקרן שיועד למטרה זו סכום מסויים עבורו והוא שולחו עבורו לבנק בא"י.

מה מאוד שמח רבנו ונתמלא אושר כאשר הכל הלך כשורה, הכסף הגיע לירושלים בחזרה ואותו ת"ח החליף דירתו מבלי שידע כי יד רבנו בכל הענין.[1]

פועל יקר

סיפר אחד מתלמידיו: שנה אחת לא היתה הפרוטה מצויה בכיסי, ורבנו שגם מצבו היה דחוק נודע לו על כך, וכידוע נהג מדי שנה לזרוע חטים בגינתו לשם מצת מצוה, אותה שנה קרא אותי וביקש שאעזור לו במלאכת החרישה והזריעה, באותם ימים נהוג היה לשלם לפועל 8 גרוש ליום, ואני עבדתי כשבוע, ביום חמישי מושיט לי רבנו שטר בן חמש ל"י, הבעתי פליאה והשתוממות וסירבתי לקבלם, והוא החל מפייסני בדברים. לבסוף אמר ראיתי שאין לך ללבוש בגד מהודר לשבת, קח לך את זה לכבוד שבת.

"תיקון לנשמה"

רבים השיב מעון, המוסר שאמר נקב וירד עמוק בלב, ומי ששמע אותו לא חשב את עצמו יותר לצדיק. ומידה נפלאה היתה לו שעל אף גדלותו התחבב והיה מתקרב אל הפשוטים ביותר ומקרבם לתורה, והיה מלא סיפוק כשפעולותיו הניבו פרי.

אדם אחד רחוק היה מעט מתורה, לימים החל רבנו מקרבו, עד שלמד לדקדק בקלות כבחמורות, התפלל כותיקין, קבע עתים לתורה ונהג בי"ש, עד שחשב כי כבר הגיע למדרגת השלימות. בא אל רבנו וביקש עצתו: למדני רבי דרך שאעשנה ואזכה למדרגות רמות לתיקון נשמתי שאזכה לחיי העוה"ב. התבונן בו רבנו ואמר: יש לי דרך נפלאה להורות לך ואם תקיימנה במסירות ובעקביות תהיה בן עוה"ב, קבע לך כל יום לימוד גמרא בעיון במשך שתי שעות, השתומם האיש והלך וקבע שיעור באחת מביהכנ"ס, לאחר כשנתיים חזר ואמר: עכשיו רק אני יודע את המדרגה הנמוכה בה נמצאתי כאשר באתי לבקש עצה להשגות רמות בתורה.

ליגרוס והדר ליסבר

שוב מעשה ברחוק שהתקרב אך לא יכול היה ללמוד תורה, לא מדרש ולא הלכה ואפילו להוציא המילים כהוגן מפיו בגירסא נכונה לא ידע, אובד עצות בא

אל רבנו וביקש שיורנו מי שילמדנו או יתפלל עליו, הצביע לו רבנו על הפינה בביהכנ"ס בה ישבו מדי יום ארבע שעות רצופות שני מניני זקנים ולמדו זוהר הקדוש בגירסא, ואמר לו: תשב כל יום עמהם חצי שעה בלבד ותבקש מאחד הזקנים שילמד עמך לגרוס בקו"ר במשך חצי שעה ולו שורות אחדות ובזה די לך. תמה האיש: אני מבקש לגרוס הלכה ואיני יכול, והרב מבקש שאגרוס זוהר? אך גזירה היא הלך וישב שם, עברה מחצית השנה והאיש נהפך לאדם אחר, לבו נפתח בחכמת התורה, מיד הצטרף לשיעורי תורה שונים בגמרא, בהלכה ובאגדה, ותוך זמן קצר נעשה לבקיא בהלכות השונות, במאמרי חז"ל וגם בזוהר הקדוש.

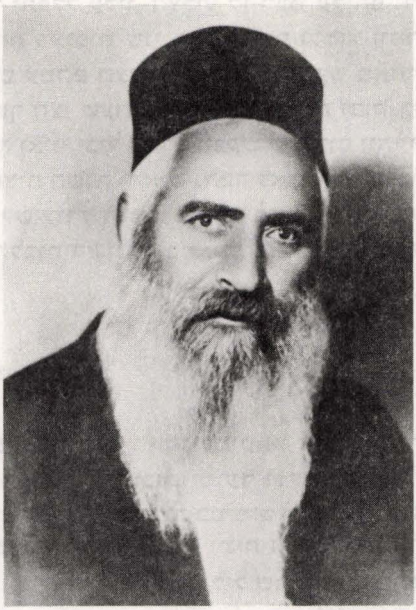
יסעדנו על ערש דוי

אחד מגדולי רבני ירושלים נפל למשכב והיה מרותק למיטתו, במשך שנה שלימה היה רבנו נכנס לביתו ברציפות מדי ליל שב"ק ומועד ומשתהה אצלו שעה ארוכה ומשוחח עמו בד"ת ומשתפו בעניני הציבור כמימים ימימה ושואל בעצתו. משאמרו לרבנו על מה הוא טורח בימים גשומים ויניח זאת למוצש"ק. הרי בני הבית ממתינים לך, ורבנו אמר: ת"ח זה בודאי מדי ליל שב"ק נזכר מימי זוהרו וצעירותו כשהיה יוצא בשעה זו מביהכנ"ס מוקף קהל רב של מעריצים המלווים אותו לביתו בד"ת, ובא לביתו שש ושמח מקדש וסועד, עתה פן ירגיש עצמו כאיש אין חפץ בו, שמא ח"ו יזיל דמעה בליל שב"ק, מוטב שיתעכבו בני ביתי ואני אצטער קימעא ות"ח זה לא יתעצב בליל שב"ק, בליל פורים יצא רבנו מביהכנ"ס וישב אצלו עד חצות הלילה ושוחח עמו בעליצות מרובה, ולא הניחו עד שראהו שש כעלם צעיר, ואמר: עכשיו אני יכול ללכת לביתי.

על משמרת החינוך

הגאון רבי יהודה צדקה שליט"א ראש ישיבת פורת־יוסף סיפר כי בתקופת העליה הגדולה מעירק, התארגנה משלחת רבנים ובראשם: רבנו, הג"ר אפריים כהן, הגרב"צ חזן זצ"ל,[2] ויבלט"א הגר"י צדקה והרב דוד שרבני ועוד, ימים רבים סובבו בתוך מחנות העולים השבורים שסבלו תנאים קשים ביותר עודדו את רוחם וחיזקו את לבם לאביהם שבשמים.

פעם הוצרכו לערוך פגישה עם השלטונות בעניני חינוך ילדי העולים, ובדרך למקום הפגישה החלו האנשים שביקרו במקום לספר את תנאי החינוך ומצבם הרוחני של ילדי העולים, העובדות המזעזעות קלחו תוך כדי הנסיעה מפי הנוכחים, לפתע עמד רבנו וצעק: אוי, איני יכול לסבול עוד את הצער הזה, הניחו לי אני מרגיש ברע ואינני יכול לשמוע את הסיפורים האלה, עזב אותנו וחזר לביתו מרוב כאב.

הרב בן־ציון חזן זצ״ל

הייתי לישראל כאב

רבים נכנסו אל רבנו בקבלת עזרה או עצה בעניניהם הפרטיים. את כולם קיבל באהבה וחמימות, בבעיות שלום בית רבות פנו אליו, תחילה הרגיע את הרוחות בין המשפחות. על זה איים ולזה ליטף, אחר פנה לבני הזוג והחזירם לחיים שלוים ושקטים.

והיה מעשה באיש ואשה שהוויכוחים ביניהם חזרו ונשנו מדי פעם והפכו למריבות אישיות, עמד רבנו על סיבת הדבר, ומצא כי האיש דורש להקנות לבנו חינוך תורני בסיסי בישיבה לפני צאתו לעבודה, והאשה דורשת כי הילד ילמד מקצוע בבי״ס חילוני מובהק. תחילה ניסה לשכנעה להסכים עם בעלה ומשלא נכנעה קרא את האיש ואמר לו: אגלה אזנך דבר והיה אם תעשנו כהוגן חפץ ה׳ בידך יצליח, מחר עם בוקר בשובך לביתך מביהכנ״ס, חלוץ מנעלך, שב ע״ג קרקע, הנח אפר על ראשך ואחוז ספר תהלים בידך והודע לאשה כי משעה זו אינך הולך לא לעבודה ולא לביהכנ״ס, כי אתה שובת מאכילה משינה וממנוחה ותעסוק כל היום באמירת תהלים עד שהיא תאות לשלוח את בנך לישיבה, והיה אם תעמוד בסירובה, בקש נייר ועפרון וכתוב צוואה לעיניה.

שמע האיש בקול רבנו, אך שב אל ביתו וחלץ מנעליו. ראתה האשה את מעשהו וחזרה בה ומיד שלחה את בנה לישיבה. ומשנתברר לה כי יד רבנו היתה בעצה זו, הלכה אליו וביקשה כפרה והתחננה כי יבקש בעד נפשה לבל ייחשב לה הדבר לעון.

זקן המקובלים בירושלים הרב אפריים הכהן זצ"ל

חן וחסד לפניו

פעם נתבקש רבנו לעזור לת"ח שלא היה ביכולתו לשלם מסי עיריה וקיבל צו עיקול, הלך רבנו מיד לבית גזברות העיריה, אך החל עולה במדרגות הבנין הבחין בו הפקיד בכניסה ורץ אליו לשאלו למטרת בואו. משהגיע לקומה השניה רצו מכל עבר הפקידים וכולם שואלים מה מבקש רבנו, גם מנהלי המחלקות נזעקו. הכל בטלו ממלאכה וביקשו לדעת מה החריד את רבנו לבוא בעצמו לכאן. משנודעה סיבת בואו הזעיקו את יו"ר ועדת הפטור, הלה לאחר בירור התיק מסר מיד לידי רבנו הודעת פטור חתומה על ידו, וביקש אנא פעם אחרת רק אל תטרח לבוא בעצמך לכאן.

רבי נחמתני

זקן אחד ממקובלי ירושלים בא אל רבנו בוכה ומיילל מרה, על ספריה עשירה ונדירה שהיתה ברשותו, ועתה באו גנבים לביתו ושדדו את כולה, כל חיפושיו וחקירותיו העלו תהו. נדד והלך לו אל כל החכמים ואין מי שינחמנו.

ראה רבנו כי בנפשו הוא וצערו רב למאוד החל להשמיע באזניו דברי ניחומים, אמר לו: שמע אחי, עליך לשמוח ולהודות לגנב, מן השמיים אהבוך ולכן בא הגנב ולקח הספרים מביתך, אתה זקן ועיניך כהו, ואינך יכול ללמוד

בספרים שברשותך, וכשתלך בדרך כל הארץ יעלו הספרים לביי"ד של מעלה וישאלוך על מה השארתנו בשנות חייך האחרונים בביתך כדבר אין חפץ בו ולמי הנחתנו אחריך,ריחמו עליך מהשמיים וביקשו כי תעלה נקי לביי"ד של מעלה, הגנב שגנבם ללמוד ודאי אינו יודע, מכרם לת"ח או לסוחרי ספרים. סופן שילמדו בהם ונמצא זכות גדולה נתגלגלה על ידך. לך אכול בשמחה לחמך וזכות התורה שילמדו בספריך הת"ח, תהא שלך ותגן בעדך. אמר לו החכם: עתה נחמתני.[3]

הערות

1. מפי הרב ש. דרזי.

2. תרל"ז–י"ב חשון תשי"ב, בתרנ"ח עלה לירושלים, למד תורה מפי הגאונים רבי יוסף חיים, ורבי שאול דוויק, בתרס"ט רכש עפ"י עצת הרי"ח את המגרש מול הכותל המערבי והקים עליו לאחר כמה שנים את הישיבה "פורת־יוסף" ושימש גבאה הנאמן עד יומו האחרון, כן הקים את הישיבות "שושנים לדוד" ו"מעין גנים" בירושלים, הדפיס כעשרים מספרי רבו הרי"ח עוד בחייו בירושלים ועמד בקשר מתמיד עמו כל הימים, ראה עליו יהודי המזרח 247.

3. מתוך דברי מוסר שהשמיע רבנו בישיבתו על התמדה בתורה, ובה התריע על הנוהג לרכוש ספרים ולהניחם בארון, כי לעתיד — אמר — גם הספרים יהיו בין התובעים את האדם.

ז. נפלאותיו

אספרם למעשיהם של צדיקים מחול ירבון, ומה חול שמועט מגין על הים,
מעשיהם של צדיקים שהם מרובים, לא כ״ש שמגינים עליהם?
בבא בתרא ז:

יהודי אחד שומר תורה ומצות הסתכסך עם הוריו בגלל ענינים משפחתיים וחדל לדבר עמהם. הגיעו הדברים לידי כך שאדם זה שמקום מגוריו היה סמוך לבית הוריו, מדי עברו על ביתם לא היה מברכם לשלום, וביום שב״ק אף שהיה נפגש עמהם לא בירכם בברכת 'שבת שלום', נודע הדבר לרבנו והיה מוכיחו על פניו אך הוא כאינו שומע.

באחד הימים שלחו הוריו שליח מיוחד אל רבנו באמרם שאינם יכולים יותר לסבול את המעשה שאפילו ברכת 'שבת שלום' אינו משיבם, ומבקשים בכל לשון של בקשה כי ידבר על לבו, לרבנו חרה הדבר למאוד, והיה זה ביום חמישי בשבוע הכין רבנו קטעי מוסר מהספרים ״ראשית חכמה״ ו״שבט מוסר״ הנוגעים בענין כיבוד או״א רשמם על הנייר והלך אל האיש ואמר לו: אם לי אינך שומע, לפחות תשמע לעצתם של גדולי ישראל, אך הלה נשאר בשלו, נשא רבנו דברי כיבושין בפניו ואמר לו: הנני רואה שאתה עדיין במרדך, רצוני להסביר לך כי אין כל הבדל בין מי שעובר על כבד את אביך לבין העובר על אנכי ה' או זכור את יום השבת לקדשו, אלו ואלו ניתנו למשה רבנו מעל שני לחות הברית ואל נא תחשוב כי אם הנך שומר את תשע הדברות הם יצילוך מעונש העבירה על הדיברה: כבד את אביך...

ראה רבנו כי איש זה קשה עורף הוא ואינו משתכנע להתפייס עם הוריו הזקנים אמר לו: בי״ד של מעלה אין עונשין אלא א״כ מזהירין, הנני שליח בי״ד ולטובתך באתי הנה ולהזהירך שאם עד ג' ימים לא תתקן את המעוות, חוששני עליך.

עברו ג' ימים מעת לעת, וביום ראשון באותה השעה ובאותו הרגע בו היה רבנו ביום חמישי אצלו, נכנס רבנו בפעם נוספת אליו, ראהו עסוק עם אנשים מבחוץ אמר אלך ואחזור עוד מעט. חזר רבנו לאחר כרבע שעה ראה והנה אמבולנס יוצא במהירות מהמקום והלה מוטל בו ללא רוח חיים ר״ל.

תמו ימי השבעה, ואחד מקרובי הנפטר ראה חלום, והנה הנפטר עומד מולו ללא לבוש כשהוא ערום לגמרי, ועשרת הדברות בידו השליכם לארץ ודרס עליהם, התעורר בבהלה ובא אל רבנו ושח לו כל אשר ראה, הזמין רבנו את אהובו ורעו הג״ר נסים כדורי אל חדרו בביהכנ״ס, וסיפר לו לראשונה את כל המעשה שהיה סוד גמור בלתי ידוע לאיש, נזדעזע הג״ר נסים כדורי ואמר: אתמהה, מנין היה לך העוז לדבר אתו דברים כאלה, ורבנו השיב: לא חשבתי על

מה שהזהירתיו, אלא הדברים הושמו בפי באותו רגע שאמרתי אותם, הרגשתי שקיצו קרב וחסתי על נפשו וביקשתיו והתחננתי אליו שיצילינה מרדת שחת, עכשיו תמה אני על מיתתו שלא כיפרה בעדו ומבקש הוא עתה תיקון לנפשו.

החליטו וסיכמו שני הצדיקים לערוך "תיקון תענית" ביום עם "תיקון כרת" כל הלילה בעשרה ת"ח יר"ש שילמדו עשרים וארבע שעות לעי"נ הנפטר ויבקשו בעדו מחילה וסליחה.

בסיום התיקון אמר הגר"נ כדורי לרבנו: עליך לספר את המעשה הנורא הזה בצינעה, ולצוות שאחרי איו"ש יפרסמוהו ברבים למען ידעו את הדין הנורא הנעשה בשמים ובארץ.

ותשליך במצולות ים

מדי שנה ביום ראשון של ר"ה נהג רבנו לצעוד עם קהל קדשו לאחר תפלת מנחה ממרכז ירושלים, אל ליפתא תחתית שבכניסה לעיר לאמירת "תשליך", בתוך נפתולי הבקעה הגדולה למרגלות הרי ירושלים שם נובע מעיין מיים חיים, ורבנו קרא את התשליך לפי כוונות האר"י והרש"ש זיע"א.

אחד מציבור המשתתפים י.ר. חשב בדעתו על מה טורח רבנו כ"כ לעת זקנותו. למעלה משעתיים עוברים בדרך המייגעת ביום הקדוש והנורא כדי לקרוא דוקא ע"י מעין. חצרות ירושלים משופעות בבורות מים והכל קוראים שם "תשליך" ילך לו רבנו ויעשה תשליך ליד אחד מהם.

מפיו לא הוציא האיש דבר, ולאיש לא אמר את שעלה בדעתו, בחזרתם לביהכנ"ס לתפילת ערבית ליל שני של ר"ה נכנס רבנו לחדרו וקרא אליו את האיש, פתח בפניו את ספר "שער הכוונות" למהרח"ו ז"ל שכתבו מפי האר"י ז"ל, הצביע לו בדף צ עא: "ענין המנהג שנהגו האשכנזים לילך ביום ראשון דר"ה אחר תפלת המנחה מעט קודם שקיעת החמה, אצל הים הגדול או אצל מעיין או באר מים חיים..." ואמר לו: האר"י ז"ל לא בחנם הזכיר דוקא תחילה ים אח"כ מעיין ואח"כ באר, כוונתו לציין לנו את סדר העדיפויות, ואם יש בירושלים מעיין, האם לא כדאי הוא רבנו האר"י ז"ל שנקיים דבריו ונלך למעיין? ומעתה הנשארה לך עוד תמיהה במנהגי זה. נרעש ומופתע היה האיש וישב להתפלל ערבית.[2]

אם ימלאו העבים גשם

בערב פסח אחר חצות היה נוהג רבנו לאפות את מצות השמורה לליל הסדר ברוב פאר והדר בשירה ובזמרה. בחצר ביתו ערכו את הכלים ורבנו מפקד על כולם ומחלק הוראות לעובדים.

שנה אחת שבוע לפני חג הפסח הודיע לב"ב: השנה נאפה את המצות בשעה 10 לפנה"צ. והרי הידור מצוה הוא לאפות אחר חצות ומדוע תשנה מנהגך שנהגת כל השנים הקשו לו, ואם ירד גשם מה נעשה, הנאפה בתוך הבית? וכיצד

נעביר את הקמח והכלים השיב רבנו, אמר ועשה, לקראת הצהריים נסתיימה מלאכת האפיה, אך הפריש חלה מהמצות והנה התקדרו השמים בעבים וגשם שוטף ירד משך רוב שעות אחה"צ.

ובמעלות שבע יעלו בו

סיפר מר יחזקאל כדורי: תקופה מסויימת גרתי בשכונת קרית יובל בירושלים, עסקני השכונה השתדלו עבור בניית ביכנ"ס מרכזי בשכונה ובחרו בי כיו"ר ועד ביהכנ"ס. נכנסתי אליו והתייעצתי בקשר לבנייה, ורבנו הציע לי לבנות את ה'תיבה' בת שבע מדרגות כנזכר בזוהר, שש על הקרקע והשביעית היא השלחן עליו מונח הס"ת. והמשיך ואמר לי: דע לך כי דבר זה לרוב חשיבותו וסודו יתגרו בך וינסו למנוע בעדך מלבצע אותו, לכן תהא סובלני, ואם החלטתך נחושה ורצונך חזק הדבר יתקיים ויעלה בידך, משבאתי לבצע את הדבר נתקלתי בהתנגדות נמרצת מצד חלק מהציבור, קשיים טכניים וציבוריים נערמו בדרכי והדבר לא עלה בידי, המתנתי כדברי הרב, לימים פרשתי מתפקידי כיו"ר הועד והענין נשכח. לאחר כששה חדשים באו אלי לפתע וביקשוני לנהל בחזרה את עניני ביהכנ"ס, ואמרו לי כל מה שתרצה לעשות אנו מסכימים ברצון גמור, ראיתי בכך אות משמים והדבר הראשון שעשיתי היה בניית התיבה מחדש בת שבע מדרגות.

והמשכילים יזהירו

ת"ח שמקום מושבו בת"א נפגש עם רבנו ובירר עמו נושא שהוזכר בזוה"ק, חודש ימים אח"כ, באחת מלילות שישי אך חזר אותו ת"ח משיעורו הקבוע בביהכנ"ס בת"א לביתו, עלו בלבו געגועים להשתתף בשיעורו של רבנו בזוהר בליל שישי, עלה מיד לאוטובוס ונסע לירושלים, עם הגיעו לביכנ"ס "טוויג" הבחין ברבנו שהוא יושב במקומו וצופה לעבר הכניסה, ומשראהו רבנו קרא אליו מדוע בוששת לבוא הנה הספר הדן בנושא שדיברנו בו, הכנתי לך את הספר מתחילת הערב ואני מחכה לך, ויהי הדבר לפלא בעיניו.

מאין יבא עזרי...

סיפרה הרבנית תחי': גרנו שמונה נפשות בחדר קטן אחד, ורבנו ישב למעלה בחדרו הקטן בקומת הגג שכתליו מוקפים בספריו הקדושים ועסק בתורה עם חביריו המקובלים, בחצות הלילה התעוררתי משנתי וראיתי את התינוקת שלידי והנה קודחת מחום גבוה ולא ידעתי מאין יבא עזרי, והנה ירד רבנו לחדר שלא כמנהגו וביקש: תני לי את התינוקת, אחזה בזרועותיו ואמר דברי תפלה,

אחר שאל תראי אם היא כבר בסדר, והנה כן הוא חומה ירד. שאלתיו מנין ידעת שהתינוקת חלתה, ואני רק ברגע זה הרגשתי בכך? השיבני: הייתי לומד והנה קשה עלי ההבנה, נמנמתי ושמעתי קול הקורא לי כי בתי חשה ברע וירדתי מיד.

חתום פה שטן

סיפר הרב נעים אליהו, בנו של הג"ר סלמאן אליהו מח"ס 'כרם שלמה'[3]: כאשר החילותי בעידודו של רבנו במלאכת הקודש של ההוצאה לאור של כתבי מו"ר אבי זלה"ה, אמר לי: אור גדול יתגלה בעולם עם הוצאת החיבור הקדוש של מו"א לאור, וה'בעל דבר' יעשה תחבולות שונות לייאש אותך מהמלאכה ולעכב את ההוצאה ככל שיוכל, תתגבר ותתאמץ והיכון לכך אך אל תירא ואל תחת.

החלה מלאכת הדפוס ועמה החלו הצרות, פה קרו טעויות טכניות, פה בעיות תקציב, אין סוף של קשיים, והייתי בא ושח לרבנו, את הכל דחה במחי יד בתנועת ביטול: זה שום דבר אמר, והנה החליט פעם בעל הדפוס להכין "סדר" של שני גליונות בבת אחת לזירוז תהליך ההדפסה, וכשנשא את הסדר של הגליון הראשון כולו להכניסו למכונת הדפוס נפל ה'סדר' על הגליון השני, ושתי ה'סדרים' נשברו והאותיות כולם התפרקו ועבודה של שני חדשים ירדה לטמיון.

המום מיהרתי אל רבנו וסיפרתי לו, והוא בחיוך אבהי על פניו אמר: אין דבר, אמרתי לך, זהו זה עכשיו אין לך מה לדאוג, נשבר השטן והסיח דעתו מכך. לאחר מכן זיכני הקב"ה והוצאתי מיד את הכרך הראשון מספריו של מו"א זלה"ה.

המקובל הרב סלמאן אליהו זצ"ל "ידיעת הקדמות הרש"ש כשיר השירים"

עוד הוסיף לספר בקשר לחיבור הנ"ל, בכת"י המקורי העתיק של מו"א היו שורות מטושטשות מרוב השנים שעברו עליהם בעיון של מקובלי דור העבר, ובלתי אפשרי היה לדעת את שהיה כתוב שם, פניתי לרבנו וביקשתיו כי ימלא נא את החסר, והוא ידע עפ"י הדברים ופירושם את החסר ורשם אצלו בעפרון את המילואים, ברם לא רצה לסמוך על דעתו ויעץ לי לפנות אל המקובל הישיש הג"ר יאושע שרבני זצ"ל, מי שהיה ידידו ורעו של מו"א,[1] ואמר לי רבנו: בודאי שחכם יאושע יזכור את ה'גירסא דינקותא' שלהם יחד בתורת הח"ן, מדי יום בצהריים הייתי מזמין אלי את הג"ר יאושע שרבני זצ"ל מבלי שאומר לו במה מדובר, הייתי קורא לפניו מכתבי מו"א זצ"ל וכשהגעתי למקומות המחוקים הייתי שותק לרגע כמחפש דבר מה, והוא היה קורא אלי: מדוע הפסקת, מה קרה לך, ומאחר שלא הייתי משיבו היה ממשיך בעצמו את נוסח הדברים בע"פ ומיד הייתי רושמם, וכך עשיתי עד שמלאתי כל המקומות החסרים.

וראה זה פלא: שני הגדולים כיוונו לנוסח אחד, רבנו והג"ר יאושע שרבני זצ"ל ועל ידם זכיתי למלאת המקומות החסרים בספר.

ולענוים יתן חן

משיצאו לאור שני כרכים ראשונים של הסה"ק "כרם שלמה", נתעוררו קשיים תקציביים להדפסת הכרך השלישי, ביקר רבנו בבית משפחת ירוחם שישבה

ה"גירסא דינקותא" בתורת הח"ן, הרב יהושוע שרבני זצ"ל

"שבעה" על פטירת ראש משפחתה, אין דרכו של רבנו לעסוק בהתרמות וגביית כספים דבר שהתנזר ממנו כליל, אלא שבהיותו מקובל על בני המשפחה, אמר לספר להם את הדבר ואם ירצו מעצמם יטפלו בכך. בצאתו לדרך לנסוע לנחם את המשפחה בב"ב עמד לפתע, נשא עיניו לשמים ואמר: "חכם סלמאן אליהו, בחייך לא הכירוך וגם אחרי פטירתך אין יודעים גדלך, עתה הגיע הזמן שיוודע שמך ברבים אני מבקש אותך כי היום תפעל שיתגלה אורך בעולם..."

רק נכנס רבנו לבית המשפחה קיבלוהו בכבוד רב, פנה ואמר להם: כרך שלישי מספר "כרם שלמה" מתעכב בדפוס בגלל קשיי תקציב, אני בטוח שאביכם יזכה לעוה"ב אם תקדישו כרך אחד לעי"נ. מיד השיבוהו: מה שתאמר לנו ניתן, אך רבנו סירב לנקוב בסכום שהוא. ישבו וחישבו כמה עולה הדפסת כרך עם כל ההוצאות ונתנו לרבנו את כל הסכום.

ככל אשר יורך

כח שיכנוע נדיר היה לו לרבנו, רק פתח פיו ואמר דבר מה, מיד מילאו את דברו. ביכנ"ס אחת בירושלים נבנתה עפ"י מיטב השיכלולים, ביקשו הגבאים לקבוע בתוך מערכת החשמל המסועפת קו מיוחד לרמקול ולהרכיב מיקרופון עם בניית התיבה, שיהיה קבוע במקום וישמש לרמקול בדרשות ועצרות ומסיבות חג, מתוך כוונה שהדבר ימנע טירחה והוצאות מדי פעם להרכיב מכשירים ולהעביר חוטים בזמן קיום הדרשות. אחד מחברי הועד בא להתייעץ עם רבנו אם הדבר כדאי. רבנו השיב ללא היסוס לדעתי לא, ומיד נימק דבריו: מי יודע בעוד כמה שנים יקיימו איזו "תפלה חגיגית" המונית ואולי ביו"ט או בר"ה ויפעילו את המיקרופון ויבואו ח"ו לידי דברים אסורים וחילול יו"ט, עליך למנוע את הדבר.

הלך אותו פרנס וביקש לבל יבצעו את הדבר, אלא שרוב חברי הועד התנגדו לו וביקשו דוקא לקבוע מיקרופון בקרקע ביהכנ"ס, משראה הלה כי מתכוננים להתקין את המערכת במקום, השתטח על קרקעית ביהכנ"ס וצעק: על גופי תשימו את המיקרופון. הרפו חברי הועד מתכניתם השתוממו ושאלוהו: אמור לנו מה קרה שהנך מגיב בתוקף, הרי אינך קנאי סתם. אמר להם: חכם סלמאן אמר לא לעשות, איני משנה את דבריו בשום אופן.[3]

הערות

1. מפי הגר"נ כדורי אשר ציוה לספר את המעשה לאחר איו"ש של רבנו, ובזה הננו מקיימים ציווי צדיק לראשונה.
2. מפי הר' רחמים עובדיה.
3. תרל"ב–ב' דר"ה תש"א, יליד בגדד והיה ממקורביו של הרי"ח, בצעירותו עלה לא"י ונתחבב מאוד על השד"ה שמסר לו את תורתו, היה בקי בכל חלקי הפרד"ס של התורה

בשפות זרות וחכמות שונות, ובמיוחד בזוהר בכתבי האר״י והרש״ש שידעם על פה, רבנו העריצו מאוד והעיד עליו שהיה יודע את הקדמות הרש״ש בע״פ כידיעת ״שיר השירים״ כתב חיבורים שונים בחכמת הח״ן שבחלקם אבדו, חיבורו המקיף ״כרם שלמה״ על ע״ח משתרע על פני אלפי עמודים.

4. תרל״ה–י״א טבת תשל״ג, היה מתלמידי הרי״ח והרב שמעון אגסי, בתרס״ג עלה לאר״י ולמד בישיבת שושנים לדוד, עם המקובלים הרב סלמאן אליהו והרב אפריים הכהן למד את כוונות הסידור והיה בקי בהם על פה, גאון נמרץ ושנון, היה נכנס ויוצא אצל רבנו ומנסה להתחקות אחר מנהגיו באחת השיחות ניסה להציל דבר מה מפי רבנו על סיגופיו ועבודת השי״ת שלו והתבטא: אני ובוראך יודעים את ערכך, ואין מי שיודע מעשיך.

5. מפי הג״ר מרדכי אליהו שליט״א.

ח. יסורים של אהבה

חביבין יסורים לפני הקב"ה, ששמו של הקב"ה חל על מי שהיסורין באין עליו שוחר טוב, תהלים צד.

יסורים שאין מבטלין אותו מד"ת יסורים של אהבה הן ב"ר צב.

אופן קבלת היסורים שלו לא היה ערוך אליה, מרגלא בפומיה: מורי ורבי חכם צדקה חוצין ע"ה היה אומר, כשיש לאדם יסורים עם כאבים קשים ואינו יכול להבליג בקושי מותר לצעוק: "אוף אמא", אך להשמיע אנחות ולצעוק "כואב" אסור, שלא יהא ח"ו מבעט ביסורים.

שרשרת חולאים ומכאובים היו מנת חלקו ומעולם לא שמעו בני ביתו קול אנחה מפיו, גדולה מזו לא גילה את חוליו לאיש מעולם, והיו עוברים ימים אחדים עד שחליו היה מכביד והכירו ב"ב בחליו וטיפלו בו.

ושמחים ביסורים

גם כשרופא ביקר אצלו לא סיפר לו על מכאוביו ולא הצביע על מקום התורפה והסבל שלו, באחד מביקוריו אצל הרופאים בשנתיים האחרונות לחייו, פנה אליו הפרופ' בשאלה ממה סובל כבודו, והוא בחיוך רחב על פניו ומתוך ידיעה ברורה של מצבו משיב: "שום דבר, אין לי כלום ברוך ה'". השתומם הפרופ' והגיב: כל ימי חיי לא פגשתי בחולה כזה, אני מחפש אנשים כאלה, בבדיקות שערכתי גיליתי 14 מחלות ואם אחיה מאתיים שנה לא אוכל להתחיל בטיפול בכולם והוא אומר אין לו כלום.

הפגישות עם הרופאים לא היו מעניינים אותו. יחסו כלפיהם היה מרגש ממש, כיבדם מאוד עמד בפניהם בכניסתם מלוא קומתו ובירכם לשלום במאור פנים דבר שגרם לכך שהעריצוהו מאוד, בקיום ההתייעצות לא התערב כלל ונתן לב"ב לשוחח באין מפריע, משנסתיים הביקור לא שאל מה איבחנו ומה קבעו, לרבנית תבלט"א אמר: הרופאים לא יוכלו לשנות מאומה ממצבי, אני הולך אליהם כדי להרגיע את בני, וכשדאגה לשלומו ולחצה עליו שיתפלל לרפואתו פרש כפיו והביט מהחלון אל השמים ואמר כך: "אם ירצו בשמים יראו את מצבי ויעשו עמי לטובה" ולא יסף.

גם כשהחמיר מצבו ומחלות שונות החלו פוקדות אותו ל"ע, הפרעות בעורקי הלב, וכלי הדם השונים שגרמו להסתיידות עורקים ביקשוהו ב"ב, אנא, אנחנו

מענים נפשינו וגופנו למצוא מזור למחלתו ומפזרים על כך הרבה, מלה אחת שיאמר הוא להקב"ה תגאל את כולנו מכל הצער הזה ומדוע נמנע מלעמוד בתפלה על עצמו.

בהחלטיות רבה היה משיב לא אומר תפלה מיוחדת למצבי, הנני מתנה את הדבר ברצון השמים, ובשום אופן איני מבקש לשנות החלטות וגזירות למעלה לצרכי הפרטיים, כי הקב"ה יודע את אשר הוא עושה.

כל הפצרות קרוביו שיאות לנהוג לפי הוראות הרופא, שעות מנוחה, זמן מוגבל להליכה ברגל, אכילה סדירה, לא הועילו, את הכל סתר במחי יד: איני נוהג להקפיד על עצמי בגשמיות, ומי שאינו מקפיד על גופו אינו מקפיד עליו.

בשנת תרצ"ו כאשר נשברה רגלו בעלותו לירושלים, הונחה רגלו בגבס והחובש אסר עליו לזוז ממיטתו במשך שבועיים מהחבישה, אעפ"כ נהג לרדת ממיטתו והיה מדדה על שתי מקלות לביכנ"ס שהיתה סמוך לחצירו בשכונת בית ישראל מדי יום לתפלת שחרית כמנהג ותיקין.

יבקשו רחמים

בוקר אחד לא התקיים מנין באותה ביכנ"ס. גרר עצמו מרחק כ־500 מטר מביתו על לביהכנ"ס "שושנים לדוד" וטיפס במדרגותיה התלולות עד לקומה השניה, הרבנית תבלט"א ואמו ע"ה ירדו לקחתו לביתו והשתוממו לראות את ביהכנ"ס נעול, החלו מיד בחיפושים קדחתניים, והנה ראו את רבנו נשען על שני המקלות ויורד במדרגות ביהכנ"ס. הכיצד עשית כן תמהו עליו, והוא שמח: ראו ברוך ה' נעשיתי בריא והכל בזכות בואי לביכנ"ס זה, רק נכנסתי הנה הרבנים וכל הקהל הקדוש התפללו לשלומי ובירכוני והבראתי, העולם חושבים שחולה צריך לשכב בביתו, אדרבא יצא לחוץ כדי שהכל יבקשו עליו רחמים ונמצא בריא.

ואל תשא בעדם רנה ותפלה

בשנתיים האחרונות לחייו כאשר יסורי גוף ונפש קשים היו מנת חלקו, היה יושב בביתו ומתאנח עמוקות על מצב עם ישראל ואומר דברי תפלה, יום אחד — כחדשיים לפני מלחמת יוה"כ — אמר לרבנית תחי': הכאב הגדול והעמוק שלי הוא לא על שאני סובל, אלא שבשמיים ייסרוני עד שאיני יכול להתפלל כמקודם, לשוני נסגר וכוחותי ניטלו ממני שלא אעורר יותר מדי על הגאולה ולא אערוך התעוררות ויחודים על קברות הצדיקים, וזאת לאחר שרמזו לי פעמיים שלש בהפרעות שהיו בנסיעות האחרונות לגליל ואני בכל זאת המשכתי, ומה יהיה עתה על עם ישראל?...

מנהג חסידים נוהג היה רבנו, להתענות בכל ימי השובבי״ם ולאכול בלילה, ששה שבועות רצופים בהם היה מכווין לכפר עוונות בית ישראל, בימים המסוגלים לכפרת העוונות.

בימי השובבי״ם תשל״ד השנה האחרונה לחייו קשה היה לו להמשיך ולהתענות כל היום, החליט לטעום דבר מה בבוקר ולהישאר ללא אוכל עד שקיעת החמה. עשה מעין הסכם פנימי עם הרבנית תבלט״א לבל תגלה את הדבר שלא יצטערו ב״ב הדואגים לשלומו.

ביום השלישי בפרשת שמות השבוע הראשון לששת שבועות השובבי״ם בשנת תשל״ה נסתלק רבנו.

ט. אחרית ימיו

דודי ירד לגנו ללקוט שושנים: אלו חצדיקים שמסלקן, כך הקב"ה יודע מתי עונתן של צדיקים לסלק מן העולם והוא מסלקן

ירושלמי, ברכות ב, ח.

שלש פעמים חלה רבנו הגיע עד שערי מות ושב לאיתנו, בראשונה חלה בחודש תמוז תשי"ד, קיבל התקפת כליות עזה, הכרתו נטשטשה ציווה את הרבנית תחי' מלים אחדות ואבד הכרתו, למחרת חזרה הכרתו ואט אט החלים.

בט"ו תמוז תשכ"ד חלה, ימים אחדים לא בא אוכל לפיו כלל וסבל מסחרחורת קשה, בו ביום הועבר לביה"ח "שערי צדק" בדחיפות, כשנשאוהו מביתו רכן לעבר הרבנית וציווה אותה: "השגיחי על הבנים והבנות שנותרו בבית והתחזקי, השתדלי על הבנות שיהיו הולכות בדרך ה' וינשאו לת"ח והתחזקי ואני אתפלל בשמים לשלומכם", שלחה הרבנית מיד אל הישיבות הקדושות והת"ת שבירושלים שיעוררו רחמים עליו.

בשעה 2 אחה"צ פקח את עיניו לראשונה קראני וציווה עלי לשבת לידו והחל בסיפורו, בידינו נמצאת טיוטה מדבריו שנרשמה מפיו באותה שעה:

"בתמוז תשי"ד חליתי בביתי, נשמתי יצאה ועלתה למעלה שם עמדה עם נשמת מו"א זצ"ל בפני בי"ד של מעלה, אבי זצ"ל ניגש אל הבי"ד ואמר, בני זה הניח בביתו עשרה בנים ובנות קטנים, ולא הספיק לגדל את כולם לתורה ולהקנות להם הנהגות ישרות, גם לא הספיק להשיא אחד מהם, אני ג"כ התחננתי, וביה"ד פסק לי עוד חמש עשרה שנה לחיות בעבור שאספיק לגדל בני ובנותי לתורה ומצוות ולהשיאם למז"ט.

היום נשלמו עשר שנים תמימות מאותו יום, ולפי החשבון נותרו לי עוד חמש שנים, אלא שהסתפקתי שמא בכל זאת היום הגיע עת פקודתי משום מעשה שהיה:

ביום ז' בשבט תרצ"ז חלה מו"ר הרב יהודה פתייה ומצבו הלך והחמיר מיום ליום, הלכתי לבדי אל מצבת קבורת רחל אמנו ע"ה, דפקתי על דלתי שמים צעקתי והתפלשתי באפר והרביתי תפלה ותחנונים עבורו, במיוחד קשה עלי היה הדבר כי מו"ר זכה להוציא כבר לאור כרך א' של פירושו "בית לחם יהודה" על "עץ חיים", הכרך השני נשאר בכת"י בלתי מושלם, וביודעי כי רוב מפרשי ה"עץ חיים" לא השלימו חיבוריהם ולא הוציאו לאור את פירושם על כל ה"עץ חיים", חרדתי פן יהיה כך ח"ו עם מו"ר.

במשך תפלתי הרגשתי כי עדיין לא נפתחו שערי רחמים לקבל תפילתי, וייחדתי יחודים ופירשתי בפי כי הנני נותן מרצוני הגמור חמש שנים משנות חיי למורי ורבי במתנה גמורה ושלימה, חזרתי לביה"ח "שערי צדק" שם שכב מו"ר, והנה פקח את עיניו והחל לדבר והודיע לנו את היום בו יעזוב את ביה"ח.

ביום כ״ז בשבט הבריא לגמרי ולמחרת בכ״ח בו עזב את ביה״ח בריא ושלם, וזכיתי לשמשו וערכתי הגהתי והעתקתי את החלק השני של חיבורו ״בית לחם יהודה״ ולהדפיסו, ומאוד התפלאתי כי נאותו בשמים לקבל את חמש השנים שלי, כי לקדוש כמוהו צריך לתת חמש שנים טהורות ונקיות, חמש שנים וששה חדשים בדיוק מאותו יום, בז״ך מנחם־אב נתבקש בישיבה של מעלה מו״ר זצ״ל. לכן חששתי היום שמא ניכו לי את חמש השנים שנתתי למו״ר מתוך חמש עשרה השנה שנתנו לי בשנת תשי״ד, אך כנראה שהחזירום לי מחדש, עתה בני אבקשך כי תלך לחדרי בביהכנ״ס ותביא לי משם מסכת גיטין, נייר ועפרון. מסכת גיטין בעבור שהייתי בימים אלה באמצע סוגיא שם וחליתי, ונייר ועפרון — זה לי עשרים ושתים שנה מתחבט בקושיא עצומה בסדר הכוונות בכתר מוסף של החג, והיום מצאתי לה תירוץ נפלא, מתיירא אני פן אשכחנו לכן תמהר היום להביא נייר ועפרון למען ארשום את התירוץ.

בי״ט בתמוז אמר: החלטתי לעזוב את ביה״ח, קשה עלי לעבוד את בוראי במסגרת ביה״ח, אני קם בחצות ונח במיטתי עד שעה שלש לפנות בוקר, באותה שעה אני יוצא בחשאי למרפסת ביה״ח ועוסק שם במסכת גיטין עד תפלת שחרית.

למחרת בכ׳ תמוז עזב את ביה״ח ואמר: הרופאים משתוממים ואינם יודעים את מחלתי, שמעתי את מנהל המחלקה משוחח בצרפתית עם הרופאים ואומר להם: אינני מבין שום דבר שיגלה את סיבת המחלה.

בעזהשי״ת

The Holy Yeshivah
and
Kolel Next to The
Wailing Wall
Jerusalem - old City

חישיבה חקדושה ,רשפי אש׳
והכולל ליד בית חבחירה
והכותל המערבי
ירושלים תובב״א

№ 2789

Received From _____ נתקבל מאת

Adress _____ הכתובת

Through _____ ע״י

Sum _____ סך

Date _____ תאריך

Signature _____ חתימה

P.O.B. JERUSALEM ISRAEL ירושלים ת. ד.

הקבלה״ הנושאת את התאריך חמש שנים בדיוק לפני יום פטירתו, אותה במיוחד שמר דרך קבע בתוך סידור כוונות הרש״ש שהתפלל בו

חמש שנים וששה חדשים אחר כך חלה רבנו בי״ז בכסלו תש״ל בדלקת ריאות קשה, מן השמיים ריחמוהו ואט אט שב לאיתנו.

חודש ימים מיום מחלתו ביום י״ז בטבת תש״ל הלך אל הכותל המערבי והיה מיחד יחודים כל אותו היום מתוך הספר ״בניהו בן יהוידע״ להרב שאול דוויק הכהן, ובאותו יום הרבה לחלק צדקה.

חמש שנים בדיוק מאותו יום, בי״ז בטבת תשל״ה נסתלק רבנו לבית עולמו ונתבקש בישיבה של מעלה.

וזאת הברכה... לפני מותו

ביום הכיפורים תשל״ה, שוחח עם ב״ב על חלום שראו אודותיו, בו יצא ס״ת מההיכל מעוטר באבנים טובות, כשקהל רב רוקד סביבו ורבנו עומד בפתח ההיכל, סה״ת נפתח בפרשת וזאת הברכה אשר בירך משה... בהושענא רבא התפלל ע״י הכותל המערבי ובשיחה פרטית אמר: אני מתפלל שאזכה עוד לשמוח ולרקוד כאן בבנין בית המקדש...

בי״א חשון תשל״ה, הוא יום פטירת רחל אע״ה הלך כמנהגו לקבר רחל, הפעם שינה ממנהגו ולאחר קריאת פרק קצר מהזוהר ופרקי תהלים, משך כל זמן שהותו במקום בכה מאין הפוגות, ולא אחז בידו שום ספר, בכה כתינוק והזיל דמעות כנהר.

״הושענא רבא״ תשל״ה — ברחבת הכותל המערבי

סמוך לר"ח כסלו, שידך את בת זקוניו תחי' עם ת"ח מופלג בתורה ויר"ש, ישבו שתי המשפחות לסכם את התנאים, משהגיעו לקביעת תאריך החופה, שאלו את רבנו על מועדה השיב מניה וביה: חודש... בני המשפחה שלא יכלו לרדת לעומק משמעות דבריו. טענו כי אי אפשר לארגן את כל ההכנות הרבות תוך חודש, אך רבנו אמר: תקבעו והכל יסתדר.

מסיבות שונות אי אפשר היה לקיים את החופה כנדרש ע"י רבנו, ורבנו הסכים בשתיקה.

משמח חתן וכלה

ועוד בקשר לשידוך זה: במסיבת ה'שידוכין' וזשתתפו מגדולי רבני ירושלים, מצב בריאותו של רבנו היה רופף, ובהתאם הוקצה לו מבעוד מועד חדר מיוחד למנוחה.

בעוד שמנהגו בשמחות לשהות זמן קצר ואחר כן לפרוש לחדרו ולעיין בספרים הקדושים, הפעם נשאר במקום, כל ההצעות שהופנו אליו כי יכנס לנוח בחדרו נתקלו בסירוב מוחלט אף על פי שלא הרגיש בטוב, אמר אני נשאר עד הסוף, עד אחרי חצות הלילה נמשכה השמחה ורבנו ישב שעות ארוכות ושימח את לב החתן והכל תמהו מדוע?...

במסיבת ה"שידוכין" של בתו, תמונה אחרונה

וישם לך שלום

ביום ראשון א׳ בטבת חש ברע באמצע תפלת שחרית בביהכנ״ס, לפני תפלת מוסף של ר״ח הוצע לו ללכת לביתו וניאות לכך. בצאתו סקר את כל המתפללים ובירכם לשלום אחד לאחד, משבא לביתו והודיעוהו כי הוזמן רופאו, הגיב בשתיקה בתנועת יד שלילית כי אין יותר מה לעשות... טבעי הדבר כי סירבו כולם להאמין כי הקץ קרב על כל המסכת המפוארת של החיים בצילו של הצדיק הגדול הזה.

העיקר התורה

ביום שלישי ג׳ בטבת, יום השלישי למחלתו ביקש שיביאו את נכדו הקטן, שנקרא ע״ש זקנו של רבנו זצ״ל, נשקו והניח ידיו על ראשו ובירכו, אח״כ אמר בקול מצווה: ״תורה, תורה, למדוהו רק תורה, העיקר בעולם היא התורה״.

רחום חנון גלותינו קצר

באותו יום החל לפזם פיזמונים שונים שנושאם ה״תורה״ ו״ארץ ישראל״, תחילה שר את הפיוט ״יום יום אודה״ לחג מתן תורה, ואח״כ את הפיוטים: ״מי ומי בלתך יוצר, רחום חנון גלותינו קצר״, ״ארץ הקדושה״ ו״ידידי השכחת״ לרבי יהודה הלוי.

תקע בשופר גדול לחירותינו

משהכביד חליו וחדל לאכול גם הכרתו החלה להטשטש, והדיבור היה קשה עליו, המשיך בעקביות מפליאה להתפלל כל תפילותיו כסדרן, אלא שהם התמשכו אצלו בזמן כפול ומשולש מהרגיל, על אף החולשה הרבה הקפיד לעמוד בתפילת ״שמונה עשרה״, תפילת שחרית נתמשכה שעתיים תמימות, כל מלה אמר בנחת כמונה מרגליות וסירב לדלג על שום קטע.

אחת העובדות המפליאות בתפילתו: כשהתפלל ״שמונה עשרה״ בסיום ברכת השנים נרדם באפיסת כוחות והשכיבוהו במטתו, לאחר עשר דקות התעורר קם והמשיך ברכת ״תקע בשופר גדול לחירותינו״.

להודיע לבני האדם גבורותיו

בסוף השבוע הראשון למחלתו הכביד חליו והכרתו אבדה, והרופאים נואשו ממצבו, בישיבות הקדושות התפללו והתענו לרפואתו, ״מנינים״ של ת״ח הלכו

להשתטח על קברות הצדיקים לעורר עליו רחמים, ביום שבת קודש שבה אליו הכרתו והחל שוב להתפלל, משנתבקש להגביה קולו כדי לזהות את אשר אמר, קרא: להודיע לבני האדם גבורותיו...

פיטום הקטורת

בשבוע השני למחלתו ביקש כי יקראו "סדר הקטורת" המסוגל לגרש המזיקים, ביקש את בניו שיקראו עמו "תיקוני הזוהר", הוא קרא במיוחד קטעים המדברים בענין בריאת העולמות, והפלא הגדול אותו ראו הנוכחים, כי אף שלדבר לא יכל, את נוסח ה"תיקונים" קרא בקול וחזר עליו פעמים רבות.

בשבוע האחרון לחייו, קרא במשך כל יום משניות וקטעי זוהר, והיה מייחד יחודים שונים בפיו, וקטעי הברותיהם נשמעו היטב בחלל החדר וביניהם יחוד נורא של מסירת הנפש על קידוש ה'.

סתם ולא פירש

בשנה האחרונה לחייו נתגלה כי החטים שנקצרו שנה קודם לכן וחלקם הוכן לשנה שלאחריה נרקבו לפתע, במוצאי ש"ק האחרון פרשת ויחי פנו אליו בני הבית ואמרו לו כי אין חטים השנה לפסח ויש צורך להזמין חדשים, לצורך זה בא אחד מתלמידיו עמו נהג רבנו לנסוע בשנים האחרונות ולקצור חטים — לאחר שחדל לזרוע בגינתו — אך רבנו ענה: אין צורך, משחזרו והסבירו לו אמר: ידעתי, אל תסעו להביא, סתם ולא פירש...

ויתחזק ישראל

ביום שני ט"ז בטבת, התחזק וישב כל היום במיטתו, אוכל סירב להכניס לפיו כל אותו היום. שפתותיו מילמלו ד"ת ללא הרף, בערב קרא את הפזמון: "מי ומי בלתך יוצר רחום גלותינו קצר". דבריו האחרונים היו בקשר לגלות. משנשאל במי תלויה הגאולה, השיב: אם ירצה השי"ת יצווה עכשיו ומיד... תבוא הגאולה, כי כך אנחנו מתפללים גלותינו קצר, כלומר: הוא יתברך יכול להחליט ולקצר את הזמן ולהביא מיד את הגואל.

סמוך לחצות ליל שלישי י"ז בטבת תשל"ה, בשעה שהקב"ה מבקש להשתעשע עם נשמות הצדיקים אשר בגן עדן, הגיע זמן הנשמה הטהורה של אותו צדיק וקדוש שלא עבר עליו חצות לילה בשינה לעלות למקום מנוחתה בגנזי מרומים.

בקדושה ובטהרה

פתאום החמיר מצבו חומו עלה ורופא שהוזעק בדחיפות נתן לו דבר מה לארגעה ומצבו השתפר. ביקש כוס תה לראשונה במשך היום, בירך עליו שהכל נהיה בדברו, נשאל כיצד מצבו והשיב בקול רועם: טוב...

כשהרבנית מולו ושני בניו לידו, בתו ושנים מחתניו, שכב על ימינו ראשו למזרח ורגליו למערב ופניו לצפון, קראנו קריאת שמע ויצאה נשמתו הטהורה בקדושה ובטהרה.

מתוך צוואתו

בזמן שהצדיקים נפטרין מן העולם, אינן מצווין לבניהם לא ע"י ממון ולא ע"י נכסים אלא בשביל יראתו של הקב"ה אגדת בראשית פא.

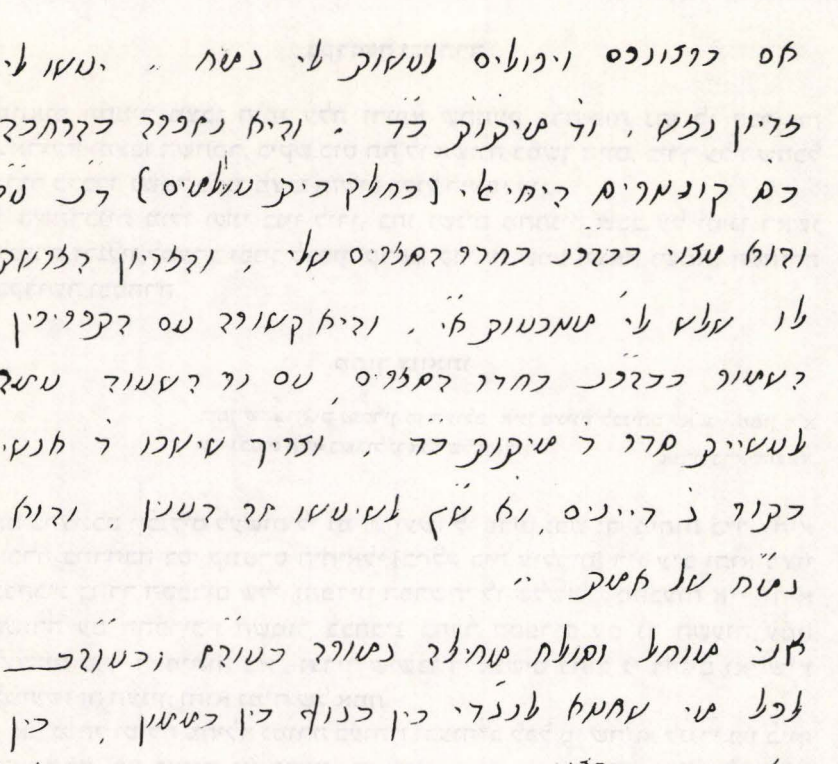
אם ברצונכם ויכולים לעשות לי גמ"ח, יעשו לי פדיון נפש וד' מיתות ב"ד, והיא נזכרה בהרחבה בס' קונטרס היחיאלי [בחלק בית עולמים] ד"נ ע"ב והוא מצוי בבהכ"נ בחדר הספרים שלי, והפדיון הפרשתי לו שלש ל"י מטבעות א"י, והיא קשורה עם התכריכין השמור בבהכ"נ בחדר הספרים עם נר השעוה עמה לעשיית סדר ד' מיתות ב"ד, וצריך שישבו ד' אנשים בתור ג' דיינים וא' ש"ץ לשיעשו זה הענין, והוא גמ"ח של אמת.

אני מוחל וסולח מחילה גמורה בעוה"ז ובעוה"ב לכל מי שחטא לנגדי בין בגוף בין בממון, בין באונס בין ברצון, בין בדיבור בין במעשה, בין בגילגול זה בין בגילגול האחר, ומבקש אני מכללות הקרובים שלי ומכללות עם ישראל שימחלו לי על כל מה שחטאתי לנגדם באיזה אופן שיהיה, ותאמרו לי בפירוש מחול לך, שרוי לך ג"פ בעוה"ז ובעוה"ב.

אם יסכימו ויצאו לביה"ק שילמדו ויבקשו עלי רחמים הנה מה טוב, וכך יהיה הלימוד: לשם יחוד וכו' לעי"נ. פטום הקטורת וכו', אנא בכח וכו'. יושב בסתר וכו', ופתיחת אלייאו ז"ל, ואם יוכלו להאריך קצת לפי רצונם ואפשרותם עוד ילמדו השם תהלים ומשניות ו'אלפא ביתא' עוד יהיה נ"ר יותר, וסדר הלימוד תהלים ומשניות, הוא בספר עילוי נשמות והוא קשור עם התכריכין.

וה' יזכנו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ונזכה לראות בבנין בית קדשינו ותפארתינו, ובלע המות לנצח וכו' מעל כל פנים, ונזכה לראות בביאת משיחי צדקינו אכי"ר.

חמש שנים לפני פטירתו כתב רבינו צוואתו, בה ציין מנהגי הטהרה והקבורה וצירף אליה תכריכיו וספרים מיוחדים לסדרי התפלות לעי"נ וסימנם במקומות בהם הוזכרו מנהגי ירושלים, שלש מטבעות הפריש לצדקה והניחם בכיס התכריכין לשם עריכת "פדיון נפש", ק"ס פרוטות של כסף טהור הובנו על ידו לכך, וכן נר שעשה במו ידיו משעוה טהורה לצורך ד' מיתות בי"ד כמנהג מקובלי ירושלים.

קטעים מצוואתו

בתקופת כתיבת צוואתו הלך רבנו אל הג״ר מרדכי אליהו שליט״א, וביקש לצוותו על סדרי הלוויתו, והגאון ר׳ מרדכי אליהו הציע לרבנו כי יכתוב הכל בצוואתו ויניחנה יחד עם תכריכיו ואיש לא ידע את הדבר.

דקות אחדות אחרי פטירת רבנו הוזעק למקום בחצות הלילה הג״ר מרדכי אליהו ע״י בני המשפחה מבלי שידעו כי הוא האיש שנתבקש ע״י רבנו לקיים צוואתו.

אשר כריתי לי

משהתעוררה בעית מקום הקבורה נבדקו האפשרויות הקיימות, רבנו לא ציין דבר על כך בצוואתו, היו שצידדו בהר הזיתים בחלקה בה נמצא ציונו של הג״ר יהודה פתיה זצ״ל, ויש שביקשו להטמינו בחלקה הספרדית בהר המנוחות ע״י קבר אמו, כי לשם נתאוה כל ימיו למצוא מנוח לנפשו. בני המשפחה אמרו כי דעת רבנו לא היתה נוחה מהקבורה בהר הזיתים, בחייו ציין שלש סיבות מקוריות לכך: האחת ההר משמש כשלשת אלפים שנה למקום קבורה, וכל חתך

אדמה בהר הוא במסגרת חשד של מקום קבורה ישן ולא רצוי לקבור שם עתה.

שנית עפ"י דברי הזוהר ככל שהאדמה ממהרת להרקיב את בשר הנפטר, דינו למעלה מסתיים מהר יותר. סוג האדמה בהר המנוחות ממהר לעכל את הבשר מאשר האדמה בהר הזיתים שהנה אדמת חול סלעית. שלישית: והיה ביום ההוא יבקע הר הזיתים, יכול להיות צער מסויים למתים הנקברים שם מבקיעת ההר, הוחלט להמתין לבוקר עמו תבוא ההחלטה.

בחלקה הספרדית בהר המנוחות בסמוך לקבר אמו לא היה כל מקום פנוי, מיד נמצא מקום מימין לציונו של חבירו ורעו מנוער הג"ר נסים כדורי חזן זצוק"ל. וראה זה פלא, בשנת תשל"ב בפטירת הג"ר נסים כדורי, עלה רבנו בעצמו להר המנוחות ובחר את מקום הקבורה עבור ידידו, היש מקום מתאים ממקום בו בחר רבנו בעצמו עבור חבירו ומה גם שיהיה טמון בסמוך אליו.

מחצות הלילה עם היוודע דבר הסתלקותו נהרו לביתו המונים, אשר מיררו בבכי מר על האבידה שאין לה תמורה. משעות הבוקר המוקדמות מילאו את חצר ביתו וחצרות הבתים הסמוכים והכל מתייפחים ובוכים.

ובעת הוצאת הארון לפתח הבית, ספדו לו בנהי ותמרורים גדולי הרבנים בירושלים אשר סיפרו מנפלאותיו ודרכיו המיוחדות וקראו לקהל ההמונים להרהר בתשובה כי ער עתה היה לנו את חכם סלמאן שמגין עלינו ועתה על מי נסמוך. תלמידיו ומעריציו שטבלו לפני כן במקוה טהרה נשאו את ארונו על כפיהם רגלי להר המנוחות, ושם במערבה של ירושלים נטמן ארונו של האיש שאהב את ירושלים והגין בתפילתו על ישראל כל ימיו.

ובתפלה לכללות עם ישראל ולמען השכינה

ביום שני כ"ג בטבת בביהכנ"ס „אהל רחל" רח' דוד ילין 36

בשעה 4 אחה"צ

יספידוהו הרבנים הגאונים

הרה"ג ר' **יהודא צדקה** שליט"א

הרה"ג ר' **יוסף שרבאני** שליט"א

הרה"ג ר' **מרדכי אליהו** שליט"א

הרה"ג ר' **שלום שבדרון** שליט"א

הציבור הרחב מתבקש להשתתף

רבני העדה הבבלית המשפחה גבאי ביהכנ"ס „אהל רחל"

מספד תמרורים

במלאת השבעה לסילוקו של מורינו ורבינו הצדיק והחסיד, מופלג בתורה וביראה. ענוותן כהלל. ציס"ע משיירי כנסת הגדולה, המקובל האלקי וממכווני האמת בכל תפילותיו עפ"י סידור מו"ר הרש"ש זיע"א מושיען של ישראל בעת צרה. קנאי אמת ועומד בפרץ.
משים לילות כימים בתורה ובתפלה למען כללות ישראל ופדות השכינה

חסידא קדישא לישראל

הגאון רבי סלמן פוצפי זצוק"ל

ייערך נהי ומספד תמרורים במקום אשר בו שם לילות וימים בתורה

בביהכנ"ס "אוהל רחל" רח' דוד ילין 36 ירושלים

בשעה 4 אחה"צ

יספידוהו הרבנים הגאונים:

הרה"ג ר' **מנצור בן־שמעון** שליט"א

הרה"ג ר' **יוסף כהן** שליט"א

הרה"ג ר' **בן־ציון אבא־שאול** שליט"א

הציבור הרחב מתבקש להשתתף

רבני העדה הבבלית המשפחה גבאי ביהכנ"ס אוהל רחל

מספד מר

במלאת השלושים להסתלקותו של מורנו ורבנו
הרב החסיד, משיירי כנה"ג, ציס"ע, גאון בתורת הנגלה והנסתר,
המקובל האלקי, משרידי מכווני האמת עפ"י סידור מו"ר הרש"ש
זיע"א רכב ישראל ופרשיו, שם לילות כימים למען כללות ישראל
ופדות השכינה, מופלג ביראה וענוה, רודף צדקה וחסד בסתר,

תסידא קדישא לישראל

הגאון רבי שלמה מוצפי זצוק"ל

"ישרך נהי והספד בבית מדרשו ביום רביעי י"ז בשבט

תמונות ופקסימילות

עמ'

קבר יאושוע כה"ג 15
כת"י וחתימתו של
הרב צדקה חוצין 17
שער הספר "מזמור לאסף" 18
תמונה מיוחסת להרב ע. סומך 19
שער הספר "חזון למועד" 19
תלמידי הרב ע. סומך 20
הרב יוסף חיים 22
כת"י הרב יחזקאל מוצפי 26
ילדי "מדרש תלמוד תורה" 28
ביהכנ"ס "הגדול" בבגדד 32
רבני בגדד בשנת עת"ר 34
כת"י הרב יחזקאל הלוי 35
כת"י רבינו בהיותו בן י' שנים 36
הרב י. פתיה 40
הרב יעקב חיים 42
הרב שמעון אגסי 43
הרב סלמאן חוגי עבודי 46
הרב נסים כדורי חזן 47
"כתב סמיכה" 48
הגביר מנחם דניאל 51
ראשי הקהילה עם מלך עירק 51
קונקורדנציה לתנ"ך בכת"י רבנו 53
ביכנ"ס "מאיר אליהו" 56
ישיבת "מאיר אליהו" 57
קבר הרי"ח 61
מרבני בגדד 64
הרב עזרא דנגור 65
הרב אברהם אצלאן 66
סידור הכוונות להיר"א 68
"שער הכוונות" בכת"י 68
הרב ח. ש. דוויק 69
"יחד שבטי ישראל" 70
חנוכת אגף לבי"ח "מאיר אליהו" 71
הרב יעקב מאיר מונסה 77
הרב אהרן סלאטקי שליט"א 78
קונטרס הכוונות לאכילה 80
ישיבת פורת־יוסף 81
הרב עובדיה הדאיה 81
ישיבת "בית א־ל" 82
הגהותיו לסידור הרש"ש 83
הרב צדקה חוצין 85
בין שנות הכח לבין שנות הבינה 87
קבר רחל 88
חותם ישיבת "בני ציון" 90
הרב עזרא עטיה 92
הרב אברהם ברזאני 95
"מלאכים בדמות אנשים" 97
הרב משה עדס 98
הרב יעקב עדס 99
ממקובלי ירושלים 99
הרב אליהו מערבי 100
הרב שלמה משיח 102
רשימת ספרים לתפילת יוה"כ 102
הרב אפריים הכהן 105
ישיבת המקובלים פורת יוסף 106
הרב מרדכי דוב זילברמן 107
על קברי הצדיקים בצפת 108
על קברי הצדיקים בצפת 108
ציון אבא חלפתא 110
ציון רבי יוחנן הסנדלר 110
ציון רבי מתיא בן חרש 110
רשימת קברות הצדיקים 113
"חשבון העוונות" בכתי"ק 120
שלג בירושלים 121
"חרם הכלבו" 129

הרב יצחק כדורי שליט"א 133
תורה ע"י הכותל המערבי 133
הרב אפריים אנקוה 140
בחקל תפוחין קדישין 141
שלא להצטלם 144
בבגדי שבת 145
תפלה ע"י הכותל המערבי 148
אינני חכם 151
'מגן' למילה 151
"כראות פני אלקים" 153
"אני ובוראך יודעים ערכך" 154
האדם קובע את לבושו 155
שלא להיתמך 158
רשימת ה"יארצייטים" בפנקסו 159
הרב י. פתיה 160
רבנו בן מ"ח שנים 164
ממתיק סוד 167
בחצר ביתו 167
הרב בן־ציון חזן 174
הרב אפריים הכהן 175
הרב סלמאן אליהו 180
הרב יהושוע שרבני 181
קבלה מי"ז טבת תש"ל 188
הושענא רבא תשל"ה 189
במסיבת ה"שידוכין" לבתו 190
קטע מצוואתו 194
במלאת השבעה 196
במלאת השלשים 198

מפתח השמות

אבוחצירא ר' יעקב 103
אבולעפיה ר' ידידיה רפאל (הי"א) 68, 82
אבועזיז ר' יששכר 97, 98, 99
אבן־גבירול ר' שלמה 58
אגסי ר' שמעון 25, 43, 47, 106, 183
אדם ר' עזרא 20
אזולאי ר' אברהם 150
אזולאי ר' חיים יוסף דוד (החיד"א) 21, 73, 150, 169
אליהו בנימין ח'משה 49
אליהו ר' סלמאן 74, 79, 80, 84, 156, 180, 183
אלייא ר' יחזקאל (הא') 23
אלייא ר' יחזקאל עזרא 25, 49
אלעג'מי ר' אליהו 70
רבי אלעזר ברשב"י 111
אנקאוה ר' אפריים 140
אצלאן ר' אברהם 66
אשריקי ר' שמעון 70

בג'איו ר' חיים 99
בטאט ראובן 65
בן־ונישטי ר. 99
בניהו בן־יהוידע 109
בענגיס ר' ראובן זליג 124
ברזאני ר' אברהם 61, 86, 94
ברזאני י. 99

גבריאל ר' מאיר 71
גורג'י מ. 71

דוד ח' עזרא 57
דוויק ר' שאול (השד"ה) 68, 73, 74, 76, 83, 86, 98, 103, 147, 156, 176, 189
דנגור ר' עזרא 20, 51, 63, 64, 71
דניאל מנחם 50, 71, 75, 159, 160
דניאל עזרא 51

הדאיה ר' ב. 99
הדאיה ר' יצחק 99, 100, 103
הדאיה ר' עובדיה 70, 80, 82, 103
הדאיה ר' שלום 103
הכהן ר' דוד 70
הלוי ר' יחזקאל משה 20, 33
הלוי ר' ששון יחזקאל 35, 61, 71
הלוי ר' ששון שמוחה 20
הלל ר' אברהם 20
הרופא ר' יעקב 17, 73
הררי־רפול ר' נסים 82

ויטאל ר' חיים (מהרח"ו) 60, 67, 126, 141

זילברמן ר' אברהם דוב 108
זילברמן ר' מרדכי דוב 107, 116
זילכה נעים 65
זריהן ר' משה 144

חבה ר' אליה 57
חוגי־עבודי ר' סלמאן 27, 46, 152
חוצין ר' צדקה (הא') 16, 17, 84
חוצין ר' צדקה 79, 84, 117, 125, 152, 161, 184
חוצין ר' שלמה בכור 23
חוצני־הלוי ר' עזרא 99, 100
חזן ר' בן־ציון 173, 174
רבי חייא 109
חיים ר' אליהו 16, 21
חיים ר' יוסף 21, 24, 27, 29, 31, 37, 41, 49, 61, 106, 130, 139, 176
חיים ר' יעקב 27, 41, 49, 59, 72
חיים ר' משה 16, 17, 23
חיים ר' רפאל יצחק 71
חלימה צאלח 161
חנין ר' עבדאלה 72
חרל"פ הרי"מ 70

ר' יהודה הלוי 148, 190
ר' יהושוע בן לוי 131
יהושוע כה"ג 15
ר' יוחנן בן זכאי 109
יוסף הע"ה 127
יותם בן־עוזיהו 112
רב ייבא סבא 62

ירמיה הנביא 112
ישעיה הנביא 128

כדורי־חזן ר' נסים 47, 57, 62, 66, 97, 114, 117, 126, 152, 162, 169, 177, 182, 195
כדורי ר' ששון 65, 67, 71
רב כהנא 109
כהן ר' אפריים 49, 79, 80, 86, 93, 97, 105, 125, 173, 175, 183
כנוש ר' אליהו 49

לוי ר' בנימין 99
לוי בר סיסי 15
לוי י. 99
לוריא ר' יצחק (האר"י) 60, 109, 127, 130, 142, 145, 178
לניאדו ר' שלמה 25, 47, 57

רבי מאיר 15, 109, 115
מונסה ר' יעקב 76, 83, 93, 98, 103, 147
מוצפי ר' דוד 57
מוצפי ר' יחזקאל 25, 60
מוצפי ר' יצחק־אברהם־פרחה 27
מוצפי עמאם 27
מוצפי פרחה 37
מוצפי ר' ציון מאיר 24, 60
מיוחס ר' מרדכי 99, 100
מיכאל ח' 57
מכמל ר' יצחק 57
מערבי ר' אליהו 99, 100, 103
מרדכי ר' שמעון 71
מרדכי ר' ששון 17, 58
משה רבינו 127, 131
הרמב"ם 109
משיח ר' שלמה 101, 102, 104
משען ר' אליהו 69

נאוי ר' ראובן 17
נג'ארה ר' ישראל 146

סומך ר' עבדאלה 17, 25, 28, 29, 39, 72, 152
סחייק ר' ששון 57
סלטון ר' מנשה 61

עבאדי ר' מרדכי 69
עדו הנביא 130
עדס ר' אברהם 98, 103
עדס ר' יעקב 99, 100, 103
עדס ר' משה 97, 98, 103
עזראן ר' מרדכי 103
עזראן ר' שמואל 70, 99, 100
עטיה ר' עזרא 92, 97
רבי עקיבא 15, 109

פאפו ר' דוד 20
פלאג'י ר' חיים 23
פראנק ר' צבי פסח 124
פריימן ר' שלמה 90, 92
פרץ ר. 99
פתייה ר' יאודה 38, 43, 54, 55, 59, 64, 66, 71, 74, 76, 86, 127, 134, 142, 147, 152, 156, 187, 194
פתייה ר' משה 39

קורדבירו ר' משה 150
קורקוס ר' מרדכי 144
קטן ר' יעקב 61, 73

רביע ר' יוסף 57
רחל אמנו 87, 127, 130, 131, 189

שלזינגר ר' עקיבא יוסף 30
שלמה ר' יצחק אברהם 20, 49
שמואל הנביא 127
שמש ר' יעקב 57
שמש ר' משה 20, 64
שרבני ר' יהושוע 181
שרים ר' יוסף 71
רבינו שר שלום שרעבי (הרש"ש) 67, 78, 127, 145, 147

אבא־שאול ר׳ בן־ציון 86
אביגדור ר׳ מ. 99
אליהו ר׳ מרדכי 183, 194
אליהו ר׳ נעים 180

ברכה ר׳ ציון 94, 96

הרבנית גורג׳יה 49, 126

דורי ר׳ יחזקאל ע. 46
דרזי ר׳ שמואל 116, 153, 176

הררי־רפול ר׳ אברהם 73

חיים ר׳ דוד 27, 49, 66, 72, 153, 167

טופיק ר׳ אברהם 114

משפחת ירוחם 181

כדורי יחזקאל 179
כדורי ר׳ יצחק 97, 132, 133
כהן ר׳ רפאל 86

מונסה ר׳ אברהם 86
מוצפי ר׳ יעקב 46
משה ר׳ יהושוע 27
ר׳ משה (חתן הר״י פתיה) 61

סלאטקי ר׳ אהרן א.. 77, 101

עובדיה רחמים 182

פריימן ר׳ בן־ציון 96
פריימן ר׳ יעקב 90
פתייה ר׳ שאול 52, 72, 152

צדקה ר׳ יהודה 96, 173

קצין ר׳ יעקב 73

רייכמן ר׳ רפאל יצחק 156

שיינברגר ר׳ ישעיה 88
שעיו ר׳ יוסף 99
שרבני ר׳ דוד 173
שרבני ר׳ יוסף 76

חיבוריו של רבנו בכת"י

א. פירוש על "עץ חיים" שני חלקים (לא נמצא)
ב. פירוש על שער ההקדמות ושער רוה"ק (לא נמצא)
ג. הגהות על תשעת חלקי סידור הרש"ש
ד. פירוש מלוקט על ספר קהלת ומסכת אבות
ה. חידושים על נושאים שונים בנסתר ובנגלה
ו. תיקון תענית וסיגופים הכללי
ז. ספר תפלות:
   א. לימוד ע"ק הצדיקים — קרוב למאתיים מקומות.
   ב. תפלות לכל דבר.
   ג. דברי התעוררות ללילות היארצייטים של הצדיקים.

שער מפרושו למסכת אבות

הרה"ג סלמאן מוצפי